

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

KADININ KENT YÖNETİMİNE KATILIMININ KENTLERİN
GELİŞMİŞLİK DÜZEYLERİNE GÖRE FARKLILAŞMASI: BATI
KARADENİZ BÖLGESİ ÖRNEĞİ

Seda TAPDIK

1540203005

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Nilüfer NEGİZ

ISPARTA - 2020

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOKTORA TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

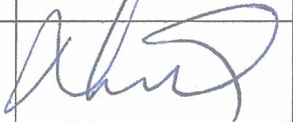

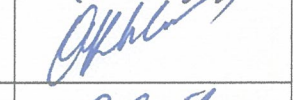
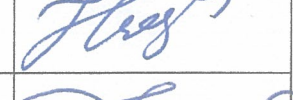

Adı Soyadı	Seda TAPDIK
Anabilim Dalı	Kamu Yönetimi
Tez Başlığı	Kadının Kent Yönetimine Katılımını Etkileyen Faktörlerin Kentlerin Gelişmişlik Düzeylerine Göre Farklılaşması: Batı Karadeniz Örneği
Yeni Tez Başlığı ¹ (Eğer değişmesi önerildi ise)	KADININ KENT YÖNETİMİNE KATILIMININ KENTLERİN GELİŞMİŞLİK DÜZEYLERİNE GÖRE FARKLI LAŞMASI ; BATI KARADENİZ BÜLGESİ ÖRNEĞİ

Süleyman Demirel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği hükümleri uyarınca yapılan Doktora Tez Savunma Sınavında Jürimiz 20/02/2020 tarihinde toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin Doktora tezi için;

OY BİRLİĞİ OY ÇOKLUĞU²

ile aşağıdaki kararı almıştır.

- Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarılı bulunmuş ve tez **KABUL** edilmiştir.
 Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin **DÜZELTİLMESİ**³ kararlaştırılmıştır.
 Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarısız bulunmuş ve tezinin **REDDEDİLMESİ**⁴ kararlaştırılmıştır.
 Öğrenci tez savunma sınavına **KATILMAMIŞTIR**.

TEZ SINAV JÜRİSİ	Adı Soyadı/Üniversitesi	Kabul/Ret	İmza
Danışman	Prof. Dr. Nilüfer NEGİZ	☒ Kabul ☐ Düzeltme ☐ Ret	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Hüseyin GÜL	☒ Kabul ☐ Düzeltme ☐ Ret	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Kürşat ÖZDAŞLI	☒ Kabul ☐ Düzeltme ☐ Ret	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Hacer Tuğba EROĞLU	☒ Kabul ☐ Düzeltme ☐ Ret	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Pınar SAVAŞ YAVUZÇEHRE	☒ Kabul ☐ Düzeltme ☐ Ret	

¹ Tez başlığının DEĞİŞTİRİLMESİ ÖNERİLDİ ise yeni tez başlığı ilgili alana yazılacaktır. Değişme yoksa çizgi (-) konacaktır.

² OY ÇOKLUĞU ile alınan karar için muhalefet gerekçesi raporu eklenmelidir.

³ DÜZELTME kararı için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır.

⁴ Tezi REDDEDİLEN öğrenciler için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır. Tezi reddedilen öğrencinin enstitü ile ilişkisi kesilir.

Bu form bilgisayar ortamında doldurulacaktır.

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM VE ÖĞRETİM YÖNERGESİ Madde 46-(9) Tezi reddedilen öğrencinin enstitü ile ilişkisi kesilir. (10) Düzeltme kararının verilmesi halinde, tezin düzeltilmesi için öğrenciye en fazla altı ay süre tanınır. Öğrenci, danışman önerisi, ilgili EABD kurulunun teklifi ve EYK kararı ile belirlenen düzeltme sınavı tarihinde aynı jüri önünde tezini yeniden savunur. (11) Düzeltme kararı sonunda belirtilen süre içerisinde tez savunma sınavına katılmayan veya tez savunma sınavı sonunda tezi reddedilen öğrencinin enstitü ile ilişkisi kesilir.

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Doktora tezi olarak sunduğum “Kadının Kent Yönetimine Katılımının Kentlerin Gelişmişlik Düzeylerine Göre Farklılaşması: Batı Karadeniz Bölgesi Örneği” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki, bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Seda TAPDIK

20/02/2020

(TAPDIK, Seda, *Kadının Kent Yönetimine Katılımının Kentlerin Gelişmişlik Düzeylerine Göre Farklılaşması: Batı Karadeniz Bölgesi Örneği*, Doktora Tezi, Isparta 2020)

ÖZET

Bu tezin amacı kentlerin sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda gelişmişlik düzeylerinin farklılaşması kadının kent yönetimine katılımına etki etmekte midir? sorusundan hareketle, kadının kent yönetimine katılımını etkileyen faktörlerin belirlenmesinin yanı sıra söz konusu faktörlerin illerin gelişmişlik düzeylerine göre değişiklik gösterip göstermediğinin tespit edilmesidir. Alan araştırması için Batı Karadeniz Bölgesi'nde üç il (Bolu, Zonguldak, Sinop) SEGE 2011 verilerine göre farklı gelişmişlik düzeyleri baz alınarak seçilmiştir ve bu üç ilde kent aktörlerinde yönetsel düzeyde temsiliyeti bulunan kadınlar araştırmaya dahil edilmiştir.

Çalışmada ilk olarak her üç kentte de tüm kent aktörlerinde eksik bir kadın temsili olduğu tespit edilmiştir. Kent yönetimine katılım için önemli faktörlerden biri yaşanan yere hissedilen aidiyet duygusudur. Araştırmaya dâhil edilen kentlerde doğup büyüme durumunun ve geçirilen yaşam süresinin kenti sahiplenme konusunda oldukça etkili olduğu ortaya çıkan bir diğer önemli bulgudur. Örneklem seçilen kentlerde gelişmişlik düzeyleri farklı olduğu için kadınların yönetime katılımları da farklılık göstermiştir. Saha çalışmasında elde edilen verilere göre kentlerin gelişmişlik düzeyi, yalnızca kent siyasetine ilgi ve katılım düzeyinde farklılık yaratmaktadır. Analiz sonuçlarına göre belirlenen üç faktörün ('Sosyal ve siyasal yaşam'; 'kadının sosyo-ekonomik özellikleri'; 'kent sosyo-ekonomik gelişmişliği') de kent yönetimine katılımı da farklılık yaratmadığı ortaya çıkmıştır.

Son olarak çalışma genel olarak değerlendirildiğinde, kadının kent yönetimine katılımına etki eden ve katılımı da farklılık yaratan durumlar belirlenen faktörlerden daha farklı sebeplere dayanmaktadır. Bolu kenti diğer iki kente oranla gelişmişlik düzeyi bakımından oldukça yüksek bir konumda bulunmasına rağmen kadın katılımı konusunda aynı durum söz konusu değildir. Saha çalışması esnasında yapılan gözleme dayanarak ve araştırmadan çıkan sonuca göre kentlerin toplumsal yapısının yani kent kültürünün ve kent halkının sosyal ilişkilerinin kentte kadın katılımına etkisi oldukça yüksek görünmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kent, Kent Yönetimi, katılım, temsil, kadın katılımı.

(TAPDIK, Seda, *Differentiation of Women's Participation in Urban Management According to the Development Levels of Cities: The Case of Western Black Sea Region*, Ph.D. Thesis, Isparta 2020)

ABSTRACT

The main purpose of this dissertation is to provide an answer to the following question: Do the cities' varying levels of development in social, cultural and economic areas affect women's participation in urban administration? Another primary objective of the study is to determine the factors affecting women's participation in urban administration, and to find out whether these factors vary according to the development levels of the provinces. For the field research, three provinces (Bolu, Zonguldak, Sinop) in the Western Black Sea Region were selected based on their different development levels according to the data gathered from SEGE 2011. The participants of the study consisted of women represented at administrative positions in urban actors of these three provinces.

The findings of the study reveal that women are under-represented in all three cities, including all urban actors. One of the important factors that affect their participation in urban administration is found as the sense of belonging to the place where they live. Another important factor impacting the sense of belonging to the urban area is the place of hometown. In the cities from which the sample was selected, the levels of women's participation in administration is also found to differ as affected by the varying development levels of the cities. It is shown that the development level of the urban areas only makes a difference in the level of interest and participation in urban politics. It is also found that the three factors ('Social and political life'; 'socio-economic characteristics of the woman'; 'socio-economic development of the city') determined according to the results of the analysis did not make any difference in participation in the urban administration.

Finally, the situations affecting women's participation in urban administration are based on reasons other than the determined factors. Although the city of Bolu is at a very high level in terms of development compared to the other two cities, the same situation does not apply to women's participation. Based on the observation made during the field study and the result of the research, the impact of the social structure of the cities on the participation of women in the urban area seems to be quite high.

Key Words: Urban, Urban administration, participation, representation, women's participation.

İÇİNDEKİLER

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI	i
YEMİN METNİ	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	viii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
TEŞEKKÜR	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM ÇALIŞMA HAKKINDA BİLGİLER

1.1. ÇALIŞMANIN KONUSU	4
1.2. ÇALIŞMANIN AMACI.....	5
1.3. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ	5
1.4. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ	6
1.5. İLGİLİ YAZIN İNCELEMESİ	7
1.5.1. Kitaplar.....	7
1.5.2. Rapor ve Belgeler.....	11
1.5.3. Tezler.....	13
1.5.4. Makaleler.....	23

İKİNCİ BÖLÜM KENT, KENT YÖNETİMİ VE TOPLUMSALCİNSİYET

2.1. KENT KAVRAMI	26
2.2. KENTLEŞME KAVRAMI	30
2.3. KENT YÖNETİMİ	34
2.4. KENT VE DEMOKRASİ.....	39
2.4.1. Yerel Demokrasi	42
2.4.2. Katılımcı Demokrasi	44
2.5. KENT YÖNETİMİNDE YEREL AKTÖRLER	49
2.5.1. Ulusal Siyasal Aktörler, Merkezi Yönetim ve Hükümet	50
2.5.2. Mülki İdare.....	51
2.5.3. Bürokratlar	51
2.5.4. Yerel Siyasetçiler ve Yerel Yönetimler	52
2.5.5. Siyasal Partiler ve Yerel Birimleri	53
2.5.6. Yerel Elitler	53
2.5.7. Yerel Basın.....	54
2.5.8. Sivil Toplum Kuruluşları	55
2.5.9. Çıkar ve Baskı Grupları	56
2.5.10. Düşünce Kuruluşları (Think Tanks).....	56
2.5.11. Meslek Kuruluşları ve Birlikleri	57
2.5.12. Örgütlü veya Tabelalı Olmayan Çeşitli Toplumsal Kesimler ve Sınıflar	58
2.5.13. Yurttaş, Halk ya da Kenttaş	58

2.5.14. Uluslararası Örgütler	60
2.6. KENT YÖNETİMİ VE TOPLUMSAL CİNSİYET	61
2.6.1. Toplumsal Cinsiyet Kavramı	61
2.6.2. Eril Kent Kavramı ve Kadın Dostu Kentler	65
2.6.3. Demokrasi ve Toplumsal Cinsiyet İlişkisi	69
2.6.4. Dünyada ve Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğiyle Mücadele	72
2.6.5. Uluslararası Aktörler ve Belgeler	75
2.6.6. Türkiye’de Kentte Kadın: Toplumsal-Siyasal-Yönetimsel Alanda Genel Görünüm	80
2.6.6.1. Türkiye’de Kent ve Kadın	81
2.6.6.2. Türkiye’de Kadın ve Çalışma Hayatı	85
2.6.6.3. Türkiye’de Kadın ve Sosyal Hayat	89
2.6.6.4. Türkiye’de Siyaset ve Kadın	95
2.6.7. Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanmasında Yerel Politikaların Rolü	100

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KADININ KENT YÖNETİMİNDE KATILIMI VE TEMSİLİ

3.1. KAVRAMSAL OLARAK KATILIM VE TEMSİL	107
3.1.1. Kamu Yönetimine Katılım	113
3.1.2. Kent Yönetimine Katılım	116
3.1.3. Kent Yönetimine Katılım Yöntemleri	121
3.1.4. Katılım ve Kadın	123
3.1.5. Temsil ve Kadın	127
3.2. KENTLERİN GELİŞMİŞLİK DÜZEYLERİ VE KADIN	135
3.2.1. Kalkınma ve Kent	136
3.2.2. Kentlerin Gelişmesi ve Gelişmede Etkili Faktörler	139
3.2.3. Kentlerin Gelişmişlik Göstergeleri	143
3.2.4. Gelişmişlik ve Cinsiyet İlişkisi	146
3.2.5. İnsani Gelişme Kavramı ve Temel Göstergeler	148

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BATI KARADENİZ BÖLGESİ’NDE KENTLERİN GELİŞMİŞLİK DÜZEYLERİNE GÖRE KADIN KATILIMI ARAŞTIRMASI

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI	151
4.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	151
4.3. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ	152
4.4. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI	152
4.5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	153
4.6. ARAŞTIRMA SORULARI VE HİPOTEZLERİ	154
4.7. ARAŞTIRMA ALANINA İLİŞKİN BULGULAR	155
4.7.1. İllere Dair Bilgiler	155
4.7.2. Batı Karadeniz Bölgesi’nde İl Düzeyinde Yerel Aktörlerde Kadın Temsili ..	157
4.7.3. Alan Araştırması Bulgular	164
4.7.3.1. Tanımlayıcı Bulgular	164
4.7.3.2. Demografik Bulgular	165
4.7.3.4. Kent Yönetimine Katılıma İlişkin Bulgular	180

4.7.3.5. Kentin Gelişmişlik Düzeyine İlişkin Bulgular	183
4.7.3.6. Hipotez Testleri	184
SONUÇ	197
KAYNAKÇA	210
EKLER	222
ÖZGEÇMİŞ	224

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
CEDAW	: Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
KA-DER	: Kadın Adayları Destekleme Derneği
KADES	: Kadın Destek Uygulaması
KEFEK	: Kadın- Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu
KENTGES	: Sürdürülebilir Kentsel Gelişme İçin Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı Hazırlama Projesi
KDKOP	: Kadın Dostu Kentler Ortak Programı
KSGM	: Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü
KSK	: Kadının Statüsü Komisyonu
SEGE	: Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TBB	: Türkiye Belediyeler Birliği
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
YEPP	: Yerel Eşitlik Eylem Planları

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Türkiye’de 2014 Yılı Cinsiyete Göre Nüfus ve İstihdam.....	87
Tablo 2. Türkiye’de 2015 Yılı Cinsiyete Göre Nüfus ve İstihdam.....	88
Tablo 3. Türkiye’de 2016 Yılı Cinsiyete Göre Nüfus ve İstihdam.....	88
Tablo 4. Türkiye’de 2017 Yılı Cinsiyete Göre Nüfus ve İstihdam.....	88
Tablo 5. 1935-2018 Döneminde TBMM’de Kadın Temsili Oranı	96
Tablo 6. 1980-2018 Döneminde Bakanlıklarda Kadın Temsil Oranı	97
Tablo 7. 2010-2018 Döneminde TBMM Komisyonlarında Kadın Temsil Oranı	98
Tablo 8. 1999-2014 Döneminde Yerel Seçim Sonuçlarına Göre Kadın Temsil Oranı	133
Tablo 9. 2019 Yerel Seçimleri Sonucu Kadın Temsil Oranı	134
Tablo 10. Batı Karadeniz Bölgesi’nde İl Bazında Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi’ne Göre Gelişmişlik Düzeyi	157
Tablo 11. Bakanlıkların Bolu İl Teşkilatlanmalarında Yönetmel Düzeyde Kadın-Erkek Dağılımı	158
Tablo 12. Bakanlıkların Zonguldak İl Teşkilatlanmalarında Yönetmel Düzeyde Kadın-Erkek Dağılımı	158
Tablo 13. Bakanlıkların Sinop İl Teşkilatlanmalarında Yönetmel Düzeyde Kadın-Erkek Dağılımı	159
Tablo 14. Yerel Yönetimlerde Yönetmel Düzeylerde Kadın- Erkek Dağılımı	160
Tablo 15. Siyasal Partilerin Bolu İl Teşkilatlanmalarında Kadın-Erkek Dağılımı	161
Tablo 16. Siyasal Partilerin Zonguldak İl Teşkilatlanmalarında Kadın-Erkek Dağılımı	161
Tablo 17. Siyasal Partilerin Sinop İl Teşkilatlanmalarında Kadın-Erkek Dağılımı	162
Tablo 18. İllerin Sivil Toplum Kuruluş Örgütlenmelerinde Kadın- Erkek Dağılımı ...	163
Tablo 19. İllerin Kent Meclislerinde Kadın-Erkek Dağılımı	163
Tablo 20. Araştırmanın Güvenilirlik Testi.....	164
Tablo 21. Araştırmanın Normallik Testi.....	165
Tablo 22. Araştırmaya Dâhil Edilen Kentlerde Katılımcıların Dağılımı.....	166
Tablo 23. Araştırmada Katılımcıların Yaş Aralığı.....	167
Tablo 24. Araştırmada Katılımcıların Medeni Durumu ve Çocuk Sayısı.....	167
Tablo 25. Araştırmada Katılımcıların Eğitim Düzeyi.....	168
Tablo 26. Araştırmada Katılımcıların Çalışma durumu.....	169
Tablo 27. Araştırmada Katılımcıların Meslekleri	169
Tablo 28. Araştırmada Katılımcıların Kentte Doğup Büyüme Durumu.....	170
Tablo 29. Araştırmada Kentte Doğup Büyümeyen Katılımcıların Kente Gelme Sebebi	170
Tablo 30. Araştırmada Katılımcıların Kentte Yaşam Süresi	171
Tablo 31. Araştırmada Katılımcıların Kente Aidiyet Hissetme/ Sahiplenme Durumu	171
Tablo 32. Araştırmada Katılımcıların Kentler İmkân Sunar İfadesi İçin Tutumu.....	171
Tablo 33. Katılımcıların Her Kent İçin Ayrı Ayrı Kentler İmkân Sunar İfadesi İçin Tutumu	172
Tablo 34. Araştırmaya Dâhil Edilen Kentlerde Doğup Büyüme İle Kente Ait Hissetme Çapraz Testi	173
Tablo 35. Araştırmaya Dâhil Edilen Kentlerde Yaşam Süresi İle Kente Ait Hissetme Çapraz Testi	174

Tablo 36. Araştırmaya Dâhil Edilen Kentlerde Katılımcıların Kent Yönetimine Dâhil Hissetme Durumu	175
Tablo 37. Araştırmaya Dâhil Edilen Kentlerde Katılımcıların Kent Yönetimine Dâhil Olma Durumu	175
Tablo 38. Araştırmaya Dâhil Edilen Kentlerde Katılımcıların Kent Yönetimine Katılım Aracı	176
Tablo 39. Araştırmaya Dâhil Edilen Kentlerde Her Kent İçin Katılımcıların Kent Yönetimine Dâhil Olma Aracı.....	176
Tablo 40. Araştırmaya Dâhil Edilen Kentlerde Katılımcıların Kent Yönetiminde Görev Alma Durumu	177
Tablo 41. Araştırmaya Dâhil Edilen Kentlerde Katılımcıların Kent Yönetimindeki Görev Süresi	178
Tablo 42. Araştırmaya Dâhil Edilen Kentlerde Her Kent İçin Katılımcıların Kent Yönetimine Dahil Olmada Yönetimsel Düzeyi.....	178
Tablo 43. Araştırmaya Dâhil Edilen Kentler Arasında Katılımcıların Demografik Farkları	179
Tablo 44. Kaiser-Meyer-Olkin Testi (Örnekleme Yeterliliği Ölçüm Testi).....	180
Tablo 45. Faktör Analizine Ait Faktör Yükleri Ve Varyans Yüzdeleri.....	181
Tablo 46. İfadelerin Ortalaması	182
Tablo 47. Kentlerin Gelişmişliğine Yönelik İfadelerin Ortalaması.....	183
Tablo 48. Sosyal Siyasal Yaşam -Kent Yönetimine Dâhil Olma	185
Tablo 49. Sosyal Siyasal Yaşam –Dâhil Olunan Kent Aktörleri.....	185
Tablo 50. Sosyal Siyasal Yaşam-Yönetimsel Düzeyde Katılım	185
Tablo 51. Kent Siyasetine İlgi ve Katılımın Yönetimsel Göreve Etkisi	186
Tablo 52. Kent Siyasetine İlgi ve Katılımın Yönetimsel Düzeye Etkisi.....	186
Tablo 53. Kent Siyasetine İlgi Ve Katılımın Dâhil Olunan Kent Aktörüne Etkisi.....	186
Tablo 54. Kadının Sosyo-Ekonomik Özelliklerinin Kent Yönetimine Dâhil Olmaya Etkisi	187
Tablo 55. Kadının Sosyo-Ekonomik Özelliklerinin Yönetimsel Düzeye Etkisi.....	187
Tablo 56. Kadının Sosyo-Ekonomik Özelliklerinin Dâhil Olunan Kent Aktörüne Etkisi.....	187
Tablo 57. Kadının Sosyo-Ekonomik Özelliklerinin Yönetimsel Göreve Etkisi	188
Tablo 58. Kenti Sahiplenmenin Yönetimsel Düzeye Etkisi.....	189
Tablo 59. Kenti Sahiplenmenin Dâhil Olunan Kent Aktörüne Etkisi.....	189
Tablo 60. Kenti Sahiplenmenin Yönetimsel Göreve Etkisi	189
Tablo 61. Kentin Sosyo-Ekonomik Gelişmişliğinin Yönetimsel Düzeye Etkisi	190
Tablo 62. Kentin Sosyo-Ekonomik Gelişmişliğinin Kent Yönetimine Dâhil Hissetmeye Etkisi	190
Tablo 63. Kentin Sosyo-Ekonomik Gelişmişliğinin Kent Yönetimine Dâhil Olmaya Etkisi	190
Tablo 64. Kentin Sosyo-Ekonomik Gelişmişliğinin Dâhil Olunan Kent Aktörüne Etkisi.....	190
Tablo 65. Kentin Sosyo-Ekonomik Gelişmişliğinin Yönetimsel Göreve Etkisi.....	190
Tablo 66. Kentlerin Gelişmişliğinin Sosyal-Siyasal Yaşama Etkisi.....	191
Tablo 67. Kentlerin Gelişmişliğinin Kadının Sosyo-Ekonomik Özelliklerine Etkisi...	192
Tablo 68. Kentlerin Gelişmişliğinin Kent Siyasetine İlgi Düzeyine Etkisi	192
Tablo 69. Kentlerin Gelişmişliğinin Kenti Sahiplenmeye Etkisi.....	193

Tablo 70. Kent Yönetimine Katılım ve Kentlerin Gelişmişliği ile İlişkili İfadelerin Ortalaması	193
Tablo 71. Araştırmanın Hipotezleri	202

TEŞEKKÜR

Lisansüstü çalışmalar öncelikle araştırmacının kişisel gelişimi için önemlidir ve her şeyden önce sabretmeyi öğretir. Zira öğrenmek çok sancılı bir süreç. Bu sebeple süreçte desteklerini esirgemeyen herkesin çalışmaya bir şekilde katkısının bulunduğunu düşünüyorum. Öncelikle, sahip oldukları kız-erkek çocukları arasında cinsiyet ayrımı göz etmeyen ve bunu hayatım boyunca içselleştirmemi sağlayan sevgili anne ve babama ayrıca bu durumu benimle birlikte içselleştirip hiç sorgulamayan kardeşime, doktora sürecim boyunca bana her konuda her daim sorgusuzca destek olan sevgili arkadaşım Dr. Öğr. Ü. Ceyda ŞATAF'a, çalışma sırasında farkında olarak ya da olmayarak katkı sağlayan tüm katılımcılara; tüm serzenişlerime maruz kalmış olan arkadaş ve dostlarıma bu süreçte bana kattıkları her şey için ve sabırları için teşekkür ediyorum.

Bu tezin ortaya çıkma aşamasında ise saygıdeğer hocalarımla kuşkusuz ki üzerimde çok fazla emekleri oldu. Özellikle saha çalışmalarında yol kat etmeye çalışırken cevap alamadığım zamanlarda ümidimi kaybettiğim anlar oldu. Tam da o sırada bitmeyen enerjisini göndererek beni tekrar çalışmaya teşvik eden; fazla rahatladığımda ise en ince detaylara kadar hatalarımı bana gösteren ve en iyisi olmalı diyen, bir danışmandan çok daha öte beni hep sahiplenen ve akademik gelişimime destek olan hocam Prof. Dr. Sn. Nilüfer NEGİZ'e; sabrı, değerli katkıları ve kişisel olarak da bana kattıkları için; beni her daim yüreklendiren yaklaşımlarıyla kalitenin asla bir tesadüf olmadığını anlamamı sağlayan tez izleme jürisinde bulunan hocam Prof. Dr. Sn. Hüseyin GÜL'e; olaylara ve çalışmalara her zaman farklı bir bakış açısıyla yaklaşmamı sağlayan ve samimiyetiyle beni motive eden yine tez jürisinde yer alan hocam Prof. Dr. Sn. Kürşat ÖZDAŞLI'ya zaman ayırdıkları, kattıkları, katkıları ve sabırları için teşekkürü bir borç bilirim. Doktora eğitimim sürecinde bana ve tezime katkı sunan tüm hocalarıma ayrıca teşekkürlerimi sunuyorum.

Seda TAPDIK
Isparta, 2020

GİRİŞ

Yerel demokrasi, demokrasiyi var edebilmenin en iyi yoludur. Yerel demokrasinin var olabilmesi için ise yerel düzeyde demokrasi kültürünün yaşatılması büyük önem taşımaktadır. Halkın yaşadığı kentteki sorunlara duyarlı olması ve sorunların giderilmesi sürecinde yönetime katılımı ve yerel temsildeki adalet olgusu, yerel demokrasinin güçlenmesine katkı sağlayacaktır. Çalışmanın ilk bölümünde çalışmaya dair genel bilgilere yer verilirken konuya dair literatür incelenmiştir. Türkiye nüfusunun yarısının yeterince temsil edilmediği alanlardan biri de yerel siyaset olmuştur. Kuşkusuz ki yerel aktörler yerel yönetimler için önemli bir etkiye sahiptir. Demokrasiden bahsedilebilmesi için her kesimin yönetimde belli bir etkiye sahip olması gerekmektedir. Bu noktadan hareketle; çalışmanın ikinci bölümde, kent, kent yönetimi ve toplumsal cinsiyet başlığı altında kavramsal bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır.

Kadının yerel aktörler içerisinde yeterli oranda temsil edilmesi ise yerel demokrasinin yerleştirilebilmesi için oldukça önemlidir. Kadınların birer temsilci olarak kent yönetimlerine yeterli katkıyı sağlayamamaları kadınların kentlerde görünürlüğünü azaltmaktadır. Böylece yerel yönetimler tarafından verilen yerel hizmetler, kadınların ihtiyaçlarından uzaklaşmaktadır. Nüfusun yarısının kadınlardan oluştuğu gerçeğiyle bakıldığında, kent yönetimlerinde kadın temsiline toplam nüfus içinde payının artması gerekmektedir. Rakamlar göstermektedir ki; kentlerde her iki cinsiyete de yerel yöneticilerde eşit fırsat yaratılması, kadının lehine düzenlenmiş pozitif ayrımcı politikalara rağmen istenen düzeyde olmadığı yönündedir. Toplumun yarısının katılım sağlamadığı yani kadının katılmadığı bir yönetimde, tam olarak bir katılımdan bahsetmek mümkün gözükmemektedir. Ayrıca kadın aklıyla ve gözüyle üretilen politikaların, demokrasinin gerekliliği için öneminden bahsetmek yanlış olmayacaktır.

Hem ülke hem de kent siyasetinde temsiliyet bakımından cinsler arasında geçmişten süregelen bir eşitsizlik söz konusudur. Bu noktada denilebilir ki yerel yönetimler, halka en yakın birimler olarak toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı politikalar geliştirmekte ve uygulamakta önemli bir etkiye sahip olabilirler. Bu noktadan hareketle çalışmanın ikinci bölümünde kadının kent yönetimine katılımı ve yönetimde temsili üzerinde durulmuştur. Ayrıca kadınların yasal haklarının olması, bu hakların kullanılabilirdikleri anlamına gelmediği gibi; hakların kullanılıp kullanılmaması da

toplum yapısıyla ilgili bir durumdur. Türkiye’de ataerkil toplum yapısının hâkim olması ve toplumsal cinsiyete dayalı bir iş bölümünün varlığı kadınların siyasal, sosyal ve kültürel bazı haklarını kullanamamalarına neden olmaktadır. Bu sebeple toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle mücadele edilmesi adına uygulanan politikaların da çalışma içinde incelenmesi uygun görülmüştür.

Ulusal siyasette ve kent siyasetinde yapılan politikalarla toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması konusu günümüzde evrensel bir konudur ve ülkelerin bu konudaki tepkileri direkt ülkelerin gelişmişlik düzeyi ile ilişkilendirilmektedir. Tezin üçüncü bölümü bu gerekçeyle kentlerin gelişmişlik düzeyleri ve yönetsel-siyasal yaşamda kadının incelenmesine ayrılmıştır. Ülkelerin gelişmişlik düzeyinin belirlenmesi birçok gerekçeyle dayandırılmaktadır. Türkiye’de Karadeniz bölgesi gerek coğrafi sebeplerle gerek de bölgesel özellikleri sebebiyle gerekli gelişmişlik düzeyine ulaşabilmiş bir bölge olarak sayılmamaktadır. Batı Karadeniz Bölgesi 2011 SEGE verilerine göre ise Türkiye’de gelişme göstermeyen tek bölge olarak gösterilmektedir. Alan araştırması için seçilme sebeplerinden biri de bu duruma sebep olan faktörlerin tespit edilmek istenmesidir. Bu çalışma yapılırken kadın katılımının ve temsilinin kentlerin gelişmişlik düzeyine göre değişiklik gösterip göstermediğinin belirlenmesi ve ilişkilendirilmesiyle bilimsel literatüre katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Bu nedenle Batı Karadeniz Bölgesi’nde örneklem olarak seçilen illerde (Bolu, Zonguldak ve Sinop) öncelikle il düzeyinde kent aktörlerinde bulunan alt-orta ve üst düzey kadın-erkek yönetici sayıları tespit edilmiş ve bu tespit sonucunda kadın yöneticilerle bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Anketlerden elde edilen veriler SPSS Programı yoluyla analiz edilmiştir ve görüşmeler esnasında yapılan gözlemler ile birlikte sonuçlar yorumlanmaya çalışılmıştır.

Yapılan alan araştırmasında amaç yönetici kadınların katılım faktörlerinin incelenmesi ve illerin gelişmişlik düzeylerine göre farklılık gösterip gösterilmediğinin tespit edilmesidir. Bu amaçla yapılan güvenilirlik testinin (%87) ardından katılımcıların demografik bulguları, illere göre ayrılarak frekans dağılımları incelenmiştir. İllerin gelişmişlik düzeyi için ise ‘Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi’ verileri kullanılmıştır. Katılımcıların demografik özellikleri; kente ve kent yönetimine karşı hissedilen aidiyet hissi; kentte doğup büyüme- kentte geçirilen yaşam süresi yöneltelen sorularla tespit edilmeye çalışılmış ve her kent için ayrı ayrı frekans dağılımları incelenmiş en

nihayetinde de kentler arasındaki farklar, gelişmişlik sıralamaları da göz önünde bulundurularak yorumlanmaya çalışılmıştır. Kente duyulan aidiyet hissi-kentte doğup büyüme-kentte geçirilen yaşam süresi arasındaki ilişkinin tespiti için ise yöneltilen ifadeler çapraz teste tabii tutulmuştur. Kent yönetimine katılım düzeyi ve katılmada etkili faktörleri tespit etmeye ve ölçmeye yönelik ifadeler hazırlanmış ve katılımcılardan 5'li likert ölçeğine göre değerlendirilmesi istenmiştir. Her ifade için önce ortalamalar tespit edilmiştir. İfadelerin ortalaması alındıktan ve tanımlayıcı istatistik tablosu oluşturulduktan sonra ifadelerin kendi içinde anlamlı kaç grup oluşturduğunu anlamak için faktör analizine tabii tutulmuştur. Faktör yükleri dikkate alındığında 5 faktör olduğu ve bu 5 boyutun, toplam varyansın %66, 154'ünü açıkladığı görülmüştür. Bu faktörler ise; 'Siyasal ve Sosyal Yaşam'; 'Kentlerin Gelişmişliği'; 'Sosyo-Ekonomik Özellikler'; 'Kent Siyasetine Katılım' ve 'Kenti Sahiplenme' boyutları olarak belirlenmiştir. Çalışmada belirlenen hipotezleri test etmek için bu 5 boyuttan yararlanılmıştır. Veri seti non-parametric olduğu için hipotezlerin test edilmesi için 'Mann-whitney' ve 'Kruskal Wallis' testi kullanılmıştır.

Çalışmanın sonuç kısmında alan araştırmasına dair bulgular illere dair ulaşılan bir takım bilgiler ve araştırma esnasında yapılan gözlemlerle yorumlanmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇALIŞMA HAKKINDA BİLGİLER

1.1. ÇALIŞMANIN KONUSU

Çalışmanın konusu genel olarak kent yönetiminde kadın katılımı ve temsili şeklinde ifade edilebilir. Bu çalışmada yapılan alan araştırmasıyla ise Batı Karadeniz Bölgesi'nde seçilen kentlerde (Bolu, Zonguldak, Sinop) kadın katılımı ve temsili incelenmeye çalışılmıştır ve kentlerin gelişmişlik düzeyleri ile karşılaştırma yapılmıştır.

Kadının özel alandan kamusal alana çıkması bir süreci gerektirmiştir. Bu süreç içerisinde kadın yasal olarak erkekle eşit haklar elde edebilmiştir. Ancak toplumun yarısını oluşturan bir kesim günümüzde dahi diğer yarısıyla aynı haklara uygulamada sahip olamamaktadır. Bu noktada kadın sorunsalı konusunda yapılan tüm araştırmalar önem kazanmaktadır. Özellikle kadının siyasette ikinci planda kalması çoğu zaman sadece yardımcı pozisyonda olması karar alıcı ve uygulayıcı konuma geçememesi, önemli bir sorun teşkil etmektedir. Çünkü söz konusu süreçte yapılan tüm ulusal ve yerel politikalar kadın temsili olmadan oluşturulmaktadır. Bunun bir diğer anlamı da toplumun yarısının ihtiyaç ve talepleri göz ardı edilmiş demektir. Bu nedenle kadının siyasette aktif olarak yer alması önem taşımaktadır. Ayrıca kadının toplumsal yaşamdaki görünürlüğü bugün dünyada bir gelişmişlik göstergesidir. Yani kadının toplumsal-siyasal-yönetimsel yeri, ülkelerin gelişmişlik düzeyini belirleyen faktörlerden biridir. Bu araştırma özellikle Batı Karadeniz'de kadının aktif siyasete katılımı sorgulamakta ve katılımı etkileyen faktörleri tespit etmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca kadın katılımının ve temsiline kentlerin gelişmişlik düzeyine göre değişiklik gösterip göstermediği tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu anlamda konusu itibarıyla bölgede yapılan ilk çalışma özelliğini taşımaktadır.

Çalışmanın sonunda elde edilen bilgiler ışığında çözüm önerileri geliştirilmesi bağlamında, literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Batı Karadeniz tesadüfi yöntemle seçilmiş bir bölge değildir. SEGE 2011 Raporu'nda gelişme göstermeyen tek bölge olduğu için tezin uygulamasına yönelik araştırma bu bölgede yapılmıştır. Uluslararası belgelerde kadının toplumsal konumunun erkekle eşitlenmesi bir insani

gelişmişlik göstergesi olarak ifade edildiğinden özellikle sahada edinilen bulguların geliştirilecek çözüm önerileri noktasında katkı sağlayacak niteliktedir.

1.2. ÇALIŞMANIN AMACI

Kadının siyasal yaşamda hem katılım hem temsil anlamında yeterli eşitliğinin sağlanamaması ve nedenleri, ülkemizde her zaman güncelliğini koruyan bir alandır. Toplumda herhangi bir kesimin katılımı gerçekleştirilmediği takdirde gerçekleştirilen yerel kamu politikaları o kesimin ihtiyaç ve beklentilerinden uzaklaşmaktadır. Bu çalışmada, Batı Karadeniz Bölgesi içerisinde farklı gelişmişlik düzeyleri sebebiyle seçilen üç ilde (Bolu, Zonguldak ve Sinop) yerel aktörler içerisindeki kadın temsiline tespit edilmesi çalışmanın ilk amacını; katılım sağlayanların katılmasını etkileyen faktörlerin tespit edilmesi ise çalışmanın ikinci amacını oluşturmaktadır. Bu iki amaç doğrultusunda kadınların kent yönetimine katılım düzeyinin kentlerin sosyal gelişmişlik endeksindeki verileriyle ilişkisi ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın nihai amacı ise, bölgesel gelişmişlik düzeylerine göre kadının kent yönetimine katılımını ve temsiline sağlamaya yönelik oluşturulabilecek politikaların geliştirilmesine zemin hazırlamaktır.

1.3. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ

Kadınların bir kent sakini olarak yaşadıkları yerlerde yeterli katkıyı sağlayamamaları ve günlük yaşamalarında kendilerini direkt ilgilendiren kararlara katılamamaları, kentlerdeki görünürlüklerini ortadan kaldırmaktadır. Bu durum kentlerde alınan kararların ve uygulanan politikaların yalnızca eril zihniyetle gerçekleştirilmesine neden olmaktadır. Bu sebeple kadınların yerel aktörlerde temsili büyük öneme sahiptir. Günümüzde kentte her kesimin kararlara katılımı bir takım yasal zorunluluklarla uygulamaya geçirilmeye çalışılmaktadır. Ancak birçok çalışmayla ortaya konduğu üzere, bu durum sadece sözde bir temsiline ortaya çıkmasını sağlamaktan öteye gidememiştir. Bu sebeple bu konuda yapılan özellikle saha çalışmaları sorunların tespiti ve çözümsel politikaların geliştirilmesi konusunda büyük bir öneme sahiptir.

1.4. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışma alan araştırması üzerine kurulu bir çalışmadır. Çünkü her şeyden önce çalışmanın konusu alan araştırması fikriyle ortaya çıkmıştır. Bu sebeple önce alan araştırmasına yön vermesi açısından literatür taramasına yer verilmiş ve kadının kent yönetimindeki yeriyle ilgili kavramlar ele alınmaya çalışılmıştır.

Çalışmaya 2016 yılında başlanmış ve gerekli literatür taraması yapılmıştır. Literatür taraması yapılırken öncelikle konuya ilişkin rapor ve belgeler incelenmiş, kadının temsili ve kadın katılımı konusunu içeren tezlere ulaşılması için de YÖK Tez Bankası'nda tarama yapılmıştır. En son ise, konuyu ele alan kitap ve makalelere ulaşılarak gerekli incelemelerde bulunulmuştur. Saha çalışmasında alan araştırma yöntemi olarak anket yöntemi kullanılmış ve evren olarak belirlenen Batı Karadeniz Bölgesi'nde örneklem olarak seçilen Bolu, Zonguldak ve Sinop illerindeki tüm yerel aktörlerdeki kadın yöneticilere anket çalışması yapılmıştır. Ayrıca alan araştırması bizzat araştırmacı tarafından yapıldığı için sahada katılımlı gözlem yöntemi de kullanılmıştır. Saha çalışmasına ise 2017 yılında Zonguldak iliyle başlanmıştır. Daha sonra belirlenen 3 ilde koordineli bir şekilde devam ettirilmiştir. Toplam 186 kadın yönetici tarafından cevaplanan görüşme formları SPSS paket programına işlenmiş ve ilgili analizler yapılarak araştırmanın sorularına yanıt aranmıştır.

Araştırmanın analiz kısmında elde edilen bulgular 3 farklı başlıkla ele alınmıştır. İlk olarak demografik bulgulardan oluşan veriler değerlendirilirken; ikinci olarak kent yönetimine katılıma ilişkin bulgular ve son olarak da hipotez testlerine yer verilmiştir. Demografik bulgular tespit edilmeye çalışılırken verilerin frekans dağılımları incelenmiş; kent yönetimine katılıma ilişkin bulgular için ise faktör analizi yönteminden yararlanılmıştır. Faktör analizi, birden çok sayıdaki değişken içerisinden gruplandırılmış boyutlarıyla bir başka deyişle faktörlerle tanımlanarak değişken sayısını azaltmak amacıyla yapılır. Bir konunun farklı boyutlardan oluştuğu düşünülecek olursa, faktör analizi ile elde edilen her bir temel değişken (faktör), konuya ilişkin farklı boyutları temsil etmektedir. Kısaca ifade etmek gerekirse bir faktörü oluşturan değişkenler, bir konuyu aynı boyutlarla ölçer.¹ Son olarak hipotez testleri için daha önce belirlenen 5 boyuta regresyon analizi yöntemi uygulanmıştır. Tüm bu sonuçlar ışığında alan araştırması

¹Ayhan Ural-İbrahim Kılıç, *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS İle Veri Analizi*, Detay Yayıncılık: Ankara, 2006, s.18.

esnasında edinilen ve not edilen gözlemlerle ortaya çıkan sonuç yorumlanmaya çalışılmıştır.

1.5. İLGİLİ YAZIN İNCELEMESİ

Kadın konusu hem yerli hem yabancı birçok değerli çalışmaya konu olmuş güncel bir konudur. Ancak çalışmanın konusu itibariyle genel başlık olarak kadının siyasal hayattaki görünürlüğüne ve kent yönetimine katılımına ve kent yönetiminde temsil edilmesine dair yayınların incelenmesine yer verilmeye çalışılmıştır. Mutlaka eksik kalınan noktalar ve gözden kaçırılan değerli çalışmalar olmasının yanı sıra çalışmalar kitaplar, rapor ve belgeler, tezler ve makaleler olarak başlıklandırılmıştır.

1.5.1. Kitaplar

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusu her zaman güncelliğini korumuş bir konu olmakla birlikte kadının bir cins olarak ikincilleştirilmesi durumu birbirinden bağımsız ya da bağımlı birçok nedene dayandırılmaktadır. Bu noktada 1-4 Mart 2004 tarihinde Yeditepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi tarafından düzenlenen ‘Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma I’ sempozyumunda sunulan bildirilerden hazırlanan bildiri metinleri kitabında kadın konusu 6 farklı başlıkta ele alınmıştır. Güçhan² (2004), tarafından derlenen bildiri kitabında ‘Kadın ve Beden’; ‘Kadın ve Çalışma Yaşamı’; ‘Kadın, Çevre ve Ekonomi’; ‘Kadın ve Dil’; ‘Kadın ve Edebiyat’; ‘Kadın ve Göç’ konuları incelenmiştir. Aynı şekilde Oğuz³(2010) editörlüğünde yayınlanan kitap 11 üniteden oluşmuş ve kadın sorununa dair ortaya atılan temel sorunlara dair başlıklar ele alınmıştır. Kadın konusunun birçok başlıkla incelenmesi konuya farklı bakış açıları kazandırması açısından da önem arz etmektedir.

Kadının eğitimi toplumların inşa edilmesinde çok önemlidir. Dolayısıyla aile içinde kadının konumu incelenmesi gerekli bir alan olmaktadır. Bu konuda Ortaylı⁴, “Osmanlı Toplumunda Aile“ (2007), bu eserine başlarken ailenin toplum için önemini dile getirmiş ve aile hukukundan bahsetmiştir. Sonrasında Osmanlıda ile yapısını

²Ayşegül Güçhan, Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma, 1-4 Mart 2004 Sempozyum Bildirileri Kitabı, Yeditepe Üniversitesi: İstanbul, 2004.

³Gürsel Yaktıl Oğuz, *Toplumsal Yaşamda Kadın*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını: Eskişehir, 2010.

⁴İlber Ortaylı, *Osmanlı Toplumunda Aile*, 2007, Pan Yayıncılık: İstanbul.

incelemiştir. Bu incelemeyi yaparken önce hukuki temellere dayandırmış sonra da aile içinde çocuğun eğitiminin nasıl olduğuna dair bilgilere yer vermiştir. Bu bilgilere yer verirken kadının aile içindeki yerini örneklerle birlikte açıklamıştır. Ayrıca kadın-erkek ilişkileri, miras konuları ve Osmanlı’da başlayan kadın hareketlerine dair birçok konuda ayrıntılı bilgi yer almaktadır. “Ailenin en muhafazakâr kurum olduğunu her türlü görüş sahibinin teslim etmesi gerekir. Aile evrensel özellikleri olan bir kurumdur ama onun yerel renkleri de bu özellikleri kadar önemlidir” ifadesiyle ailenin değişime çok açık bir kurum olmadığını ve yerel kültürlerin farklı aile yapılarının oluşmasında önemli olduğu yorumuyla çalışmasına son vermiştir.

Kadın sorunsalı konusunda sıklıkla çalışmalar yapan Tekeli⁵’nin (2010) derlemesiyle yayına hazırlanan, eserde ilk bölümde Cumhuriyet öncesinde kadının durumu ele alınmış ve kadın hareketinden bahsedilmiştir. İkinci bölümde kadın emeğinin değişen konumuna değinilmiştir. Üçüncü bölümde modernleşmenin özellikle eğitim ve medya konuları ele alınarak kadının konumuna etkileri aktarılmıştır. Dördüncü bölümde ise kadının kamusal yaşamdaki yeri ve siyasete katılımı incelenmiştir. Son bölümde ise Türkiye’de ataerkil toplum yapısına değinilerek çalışma sonuçlandırılmıştır. Benazus⁶(2010), bu eserinde toplumsal yaşamda kadın ve kadının rolüne dair birçok başlık altında fikirlerini ortaya atmıştır. Düşüncelerini anlatırken ünlü şiir, söz ve sayısal verilerle alışılanın dışında bir anlatım tarzına başvurmuştur. Yazar, eserinde bazı önerilerde bulunmuş ve son olarak kadın sorunları konusunda yapılacak tüm proje, uygulama ve çabaların evrensel bir boyut taşımadığı sürece yeterince bir kamuoyu oluşturamayacağını ve eylemlerden bir sonuç elde edilemeyeceğini ifade etmiştir.

Ayşegül Yaraman⁷(2015) tarafından hazırlanan bu çalışmada, öncelikle genel olarak toplumsal cinsiyet rolleri, kamusal yaşam- özel yaşam ayrımına değinilmiş ve sonrasında ise önce farklı ülke örnekleriyle sonrasında ise Türkiye siyasal hayatı örneği üzerinden kadınların siyasetteki yerleri istatistikî oranlarla verilmiştir. Nihayetinde yazarın konuya ilişkin görüşleri bulunmaktadır.

Heidi Wedel de, “Siyaset ve Cinsiyet⁸” isimli çalışmasında öncelikle yerel siyasal katılım ve cinsiyet konusunda kısa bir giriş yaptıktan sonra İstanbul gecekond

⁵Şirin Tekeli, *1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*, 2010, İletişim Yayınları: İstanbul.

⁶Hanri Benazus, *Geçmişten Günümüze Kadınlar ve Kadınlarımız*, Bizim Kitaplar: İstanbul, 2010.

⁷Ayşegül Yaraman, *Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili Dışılıksız Siyaset*, Bağlam Yayıncılık: İstanbul, 2015.

⁸Heidi Wedel, *Siyaset ve Cinsiyet*, Metis Yayınları: İstanbul, 2013.

mahallerinde yapılan bir alan araştırmasına dair bilgilere yer vermiştir. Kentlerde zaten dezavantajlı konumda olan kadınlar bir de ikinci bir dezavantaj durumuyla yani yoksullukla mücadele etmek durumunda kaldıklarında mahalleli kadınların katılım ve etkilerinin ne durumda olduğu ve nasıl artırılabilir üzerine birden fazla yöntem kullanılarak ulaşılmaya çalışılmıştır.

Şişman⁹(2013), eserinde kadına dair algıların özellikle bu algıyı ifade ederken kullanılan lisanın zamanla farklılaştığını ve bunun da bir toplumsal bir dönüşümün varlığına işaret ettiğini belirtmiştir. Yazar genel olarak dinlerin özelde ise İslamiyet'in kadınların konumlarının yükseltilmesinin önünde bir engel teşkil ettiği algısının yanlış olduğu görüşünü savunmuştur. Çalışma boyunca söz konusu algının yanlış tespit ve algılamalardan kaynaklı olduğunu ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde feminist hareket ile bu algının artırılmaya çalışıldığı görüşü gerekçeleriyle savunulmuştur.

Ataerkil toplum yapısının oluşmasına sebep olarak gösterilen olgulardan biri de din olgusudur. Bu görüşe bir nevi cevap niteliğinde olan “Kadın ve Siyaset İslam Toplumunda Kadının Siyasal Hakları Üzerine Fıkhi Bir İnceleme” isimli çalışma, Görgülü'nün¹⁰ İslamiyet'te kadının siyasal haklarının nasıl değerlendirildiğine dair incelemeleri üzerine şekillendirilmiştir. Çalışmanın giriş kısmında bazı eski toplumlarda kadının konumu ve siyasi durumu üzerine araştırmalara değinilmiştir. Ayrıca günümüzde kadınların siyasal haklarını nasıl elde ettiğine dair bilgilere de yer verilmiştir. Çalışmanın ikinci ve üçüncü bölümünde ise, İslam hukuku açısından kadının devlet başkanlığına, milletvekilliği, bakanlık ve hâkimliğine olumlu ve olumsuz olmak üzere farklı bakış açıları incelenmiştir. Sonuç bölümünde yazar tarafından İslamiyet'te kadını bu konuda engelleyen bir durumun olmadığı bu sebeple kadının siyasal hayatta yer alıp alamayacağını tamamen kendi kişisel tercihiyle ilgili olduğu değerlendirmesine yer verilmiştir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dair tespit edilen sorunların yasal olarak desteklenmesi gerekir. Yasalaştırıldıktan sonra sorun devam ettiğinde sebepleriyle ilgili ayrıntılı inceleme yapılabilir. Bu konuda bizzat yasama organında görev almış bir hukukçu ve eski milletvekili olan Özkaya¹¹(2011), siyaset ve kadın hakları konularında birçok çalışmaya imza atmıştır. Ayrıca Türkiye'de birçok dernek ve vakfın da

⁹Nazife Şişman, *Emanetten Mülke Kadın Bedeninin Yeniden İnşası*, İz Yayıncılık: İstanbul, 2013.

¹⁰Ülfet Görgülü, *Kadın ve Siyaset*, İz Yayıncılık, 2014.

¹¹Günseli Özkaya, *Siyasetin Savurduğu Kadınlar ve Kontenjanlar*, Siyah Beyaz Kitap: İstanbul, 2011.

kurucusudur. Bu sebeple kadın hakları konusunda uygulamaları bizzat yerinde inceleme fırsatını elde etmiş bir yandan da çeşitli araştırmalarını uygulamaya geçirmiştir. Yazar bu çalışmasında da kadın haklarını hukuksal bir çerçevede uluslarda kanun maddeleri; uluslararası sözleşme maddeleri üzerinden değerlendirmiştir. Ayrıca kadınlarla ilgili kontenjan uygulamalarını bizzat TBMM’de gördüğü örneklerle de çalışmaya aktarmıştır.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği sorunu temelde bir demokrasi sorunudur. Feminist siyaset teorisinin önde gelen isimlerinden biri olan Phillips¹² (2015), eserinde öncelikle feminizm ve demokrasi ilişkisini ele almıştır. Bu ilişkinin farklı demokrasi türlerinde değişiklik gösterdiğini ortaya koymuştur. Bunun üzerine konuyla ilgili önde gelen isimlerin tartışmalarına da yer vermiştir. Daha sonra kadın temsili ve katılımı konuları farklı ülke örnekleri ile açıklanmaktadır.

Erzen¹³ (2011), çalışmasında literatür yazımının yanı sıra daha önce yapmış olduğu bir saha incelemesine de yer vermiştir. Yazar çalışmasına demokrasiyi tanımlayarak başlamış, Türkiye’de ataerkil yapıya değinmiş ve son kısımda da Türk siyasetinde kadının yerini dünyadan örnekler vererek sunmuştur. Saha çalışmasında kadının siyasette var olmasından duyulan memnuniyetle ilgili nicel aşırmasının bulguları verilmiş ve tespitlerde bulunulmuştur.

Demokrasiye dair sorunların varlığının tespit edilmesi ve konuyla ilgili gerekli çalışmaların yürütülmesinde sivil toplum örgütlerinin önemi çok büyüktür. Ayrıca Sivil Toplum Kuruluşları (STK)’nın halkın katılımını sağlamada rol oynaması sebebiyle demokraside önemli bir yeri vardır. Sivil Toplum konusunda birçok çalışması olan Çaha¹⁴(2010), eserinde feminizm ve kadınların bu konuda örgütlenmelerini çeşitli başlıklar altında incelemiştir. Osmanlı Dönemi’nden başlayarak günümüze kadar konuyu farklı gruplar (İslamcı Kadın Hareketi, Kürt Kadın Hareketi) özelinde de ele alarak, Türkiye’de kadının durumunu ve kadın hareketlerini açıklamayı amaçlamıştır. Çalışmanın son kısmında da bu anlatılanlar doğrultusunda ‘Türkiye’de Kadın Hareketi ve Sivil Toplum’ başlığı altında, kadın hareketlerinin sivil toplumun gelişmesine katkıda bulunduğu görüşüne yer verilmiştir.

¹²Anne Phillips, *Demokrasinin Cinsiyeti*, Çev.: Alev Türker, Metis Yayınları: İstanbul, 2015.

¹³Meltem Ünal Erzen, *Kadın Gözüyle Kadın Siyasetçiler*, Derin Yayınları: İstanbul, 2011.

¹⁴Ömer Çaha, *Sivil Kadın Türkiye’de Kadın ve Sivil Toplum*, Savaş Kitap ve Yayınevi: Ankara, 2010.

Alkan¹⁵ (2008), çalışmasında kentlerde sunulan hizmetler açısından cinsiyet temelli eşitsizliklerin giderilmesinde belediyelerin nasıl bir rolü olduğuna/ olabileceğine dair fikirlerini sunmaktadır. Kadın dostu belediye hizmetleri olarak adlandırdığı hizmetler için önerilerde bulunurken bu önerilerini yasal dayanaklarla güçlendirmiştir. Yasalarda zaten var olan eşitliğin uygulamaya da geçirilebilmesi için yapılabilecek proje önerilerinde bulunmuştur. Ayrıca bazı başarılı belediye hizmet ve projelerinden de bahsederek; diğer belediyelere örnek olmasını amaçlamıştır.

Kurtoğlu¹⁶, (2015) tarafından yayına hazırlanan “Hak Temelli İzleme ve Değerlendirme ve Toplumsal Cinsiyet Anaakımlaştırması” isimli çalışmada, ilk iki bölüm Hak Temelli İzleme ve Toplumsal Cinsiyet Anaakımlaştırması’na dair kavramsal çerçeve ile oluşturulmuş ve kavramların tanımları yapılmıştır. Çalışmanın üçüncü ve son kısmında ise alan araştırmasına dair bulgulara yer verilmiştir.

1.5.2. Rapor ve Belgeler

CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulu¹⁷ tarafından hazırlanan “6. Dönem Gölge Raporu ve Birleşmiş Milletler CEDAW Komitesi’nin Nihai Yorumları” isimli rapor, aynı zamanda Türkiye Sivil Toplum Yürütme Kurulu tarafından daha önce yürütülen bir projenin çıktılarını kapsamaktadır. Yürütülen projede Türkiye dokuz bölgeye ayrılmış ve her bölgenin merkezi seçilen illerden gelen kadın örgütlerinin temsilcilerine “CEDAW Eğiticiler Eğitimi” verilmiştir. Bu eğiticiler daha sonra yerellerinde bölgesel eğitimler düzenlemişlerdir. Bir kitap şekline getirilen raporda, bölgesel eğitimlerden edinilen gözlemlere de dayanarak, bölgelerin durumları ve nihayetinde bölgelere dair yorumlar yer almaktadır.

“81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi” adlı ilk rapor, Türkiye Ekonomi Araştırmaları Vakfı (TEPAV)¹⁸ tarafından 2014 yılında yayımlanmıştır. Söz konusu rapor, ülke ölçeğinde ağırlıklı olarak 2011-2012 yılına ait veri kaynaklarını kullanarak; eşitsizlik düzeylerine göre illeri sıralamıştır. “81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

¹⁵Ayşe Alkan, *Belediye Kadınlara da Hizmet Eder, Kadın Dostu Belediye Hizmetleri: Neden, Nasıl?*, KADER Yayınları: İstanbul, 2008.

¹⁶Ayça Kurtoğlu, “Hak Temelli İzleme ve Değerlendirme ve Toplumsal Cinsiyet Anaakımlaştırması”, *CEİD*, Ankara, 2015.

¹⁷CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulu, 6. Dönem Gölge Raporu ve Birleşmiş Milletler CEDAW Komitesi’nin Nihai Yorumları, *Karınca Yayınları*: Ankara, 2010.

¹⁸Asmin Kavas Urul, “81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi”, *TEPAV*, 2016.

Karnesi-2016” başlıklı çalışmada, aynı yöntem kullanılarak il bazında toplumsal cinsiyet eşitsizliği endeksi ve kadın güçlenme endeksi 2015 yılı verilerine göre oluşturulmuş ve 2012 yılına göre değişimler incelenmiştir.

Şenesen¹⁹ tarafından yürütülen, “*Kamu Politikaları, Yerel Yönetimler, Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Kadın Dostu Kentler, Türkiye Örneği*” isimli projenin raporu niteliğinde olan bu çalışma, Türkiye’de kamu politikalarını yerel yönetim düzeyinde “Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme (DTCDB)” yaklaşımıyla ele almıştır. Belediye hizmet ve harcamalarının ne kadarının toplumsal cinsiyet duyarlı olduğunu araştırmayı amaçlamaktadır. Proje kapsamında 5 KDKP kenti (Kars, Şanlıurfa, Nevşehir, İzmir, Samsun) ile birlikte bu illere komşu kentler (Erzurum, Diyarbakır, Kayseri, Manisa, Ordu) örneklem olarak seçilmiştir. Projenin ilk aşamada bu kentlerdeki belediyelerin politika metinleri ile bütçe belgeleri incelenerek toplumsal cinsiyet denetimi yapılmış ve belli bütçe matrisleri oluşturularak kaynak dağılımları analiz edilmiştir. İkinci aşamasında ise söz konusu kentlerde yerel kamu hizmetlerini sunanlar ile bu hizmetlerin yararlanıcısı konumundaki kadınlar ile yüz yüze görüşmeler ve/veya grup toplantıları gerçekleştirilmiştir. Nihayetinde çıkan sonuçlara göre politika önerileri sunulmuştur.

KONDA Araştırma ve Danışmanlık Şirketi²⁰, tarafından hazırlanan “*Siyasette Kadın Temsili Araştırması*” isimli araştırma Kadın Adayları Destekleme Derneği (KADER) için gerçekleştirilmiş ve rapor da yine dernek için hazırlanmıştır. Yapılan alan araştırması 5-6 Mart 2011 tarihlerinde, 36 ilin 180 ilçesine bağlı 308 mahalle ve köyde 5434 kişiyle yüz yüze görüşme yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Görüşülen kişi sayısına her mahallede 18’er kişiyle görüşme yapılarak ulaşılmıştır. Yine bu rapora esas olan diğer bazı bulgular KONDA araştırmaları bulgularından ve “KONDA Hayat Tarzları Araştırması”ndan özetlenmiştir. Araştırmada kadının toplumdaki konumunu ve siyasetteki yerini ölçmeye yönelik sorular kullanılmıştır. Çıkan sonuçlar genel olarak kadının siyasette var olmasına olumlu bakıldığı yönünde olmuştur. Ayrıca bunun için bir takım öneriler konusunda da katılımcılar fikirlerini beyan etmişlerdir.

¹⁹“Kamu Politikaları, Yerel Yönetimler, Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Kentler, Türkiye Örneği”, Proje No: 112K481, Yürütücü: Gülay Günlük Şenesen, İstanbul, 2014.

²⁰ KONDA Araştırma ve Danışmanlık, “Siyasette Kadın Temsili Araştırması”, İstanbul, 2011.

Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV)²¹'nin İsveç Başkonsolosluğu ortaklığıyla iyi yönetim çalışma alanı kapsamında yürüttüğü “*Yerel Yönetişimde Kadının Güçlenmesi*” projesinin raporu olan bu çalışmada, Türkiye’deki tüm büyükşehir belediyelerinde kadın temsili ve kadına yönelik hizmetler arasındaki ilişki araştırılmıştır. Söz konusu belediyelerde temsil ve verilen hizmetlerin niteliği toplumsal cinsiyet farkındalığı çerçevesinde ele alınmıştır. Proje bulgularına göre toplumsal cinsiyet farkındalığına ilişkin sorunlar tespit edilmiş ayrıca somut politika önerileri sunulmuştur.

KA-DER Ankara Şubesi Yerel Siyaset Çalışma Grubu²² tarafından yerel yönetimlerde kadın dostu hizmetlerin şekillendirilmeye başlanması amacıyla yürütülen “Yarın İçin Bugünden Kampanyası” sonucunda hazırlanan “*Cinsiyet Eşitliği Yolunda Yerel Politikalar*” isimli raporda yerel yönetimlerde kadın temsili, cinsiyet eşitliği ve yerel yönetimlerin kadın yaşamına etkileri değerlendirilmiştir. Ayrıca yerel kadın örgütlerinin durumu; çalışma alanlarının özellikleri, yerel ve merkezi yönetimle ilişkileri, yerellik anlayışları ve genel olarak siyasi partilerin yerel politikaları incelenmeye alınmıştır.

1.5.3. Tezler

Yönetimde ve siyasette kadın, konulu lisansüstü çalışmalara ulaşmak için YÖK Tez Bankası taranmıştır. Ulaşılan tezlere dair bulgular incelendiğinde kadın konulu tezlerin özellikle Ankara Üniversitesi öğrencileri tarafından çalışıldığı tespit edilmiştir. Bu duruma sebep olarak üniversitede kadın çalışmaları anabilim dalının varlığı gösterilebilir. Kadın temsili ve katılımı konusunda toplamda 135 adet tez çalışmasına ulaşılmıştır. Özellikle, çalışmanın konusuyla ilgili olması bakımından siyasette kadının temsili ve kadın katılımı konulu tezler incelenmiştir.

Kadın konusunda ulaşılabilen en eski tezlerden biri Eser Köker²³ tarafından, 1988 yılında yazılan “*Türkiye’de Kadın Eğitim ve Siyaset Yüksek Öğrenim Kurumlarında Kadının Durumu Üzerine Bir İnceleme*” isimli doktora tezidir.

²¹ Ulaş Bayraktar, *TESEV İyi Yönetişim Raporları*, “Belediyelerde Kadın, Kadın İçin Belediye”, İstanbul, 2017.

²²KA-DER Ankara Şubesi Yerel Siyaset Çalışma Grubu, “Cinsiyet Eşitliği Yolunda Yerel Politikalar Raporu”, *KAGİDER*, Ankara, 2006.

²³Eser Danyal Köker, “Türkiye’de Kadın Eğitim ve Siyaset Yüksek Öğrenim Kurumlarında Kadının Durumu Üzerine Bir İnceleme”, Ankara Üniversitesi, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 1988.

Kadınların temsil oranının yükseltilmesinde siyasal partilerin yaklaşımlarının ve kadınlara yönelik politikalarının incelenmesi “*Siyasi Partilerin Kadın Politikalarına Karşı Kadınların Tutumu*” isimli çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Çalışmada öncelikle seçilen siyasal partilerin kadın politikalarına yönelik söylemleri incelenmiş, daha sonra 18 Nisan 1999 genel seçimlerine katılan siyasi partilerin kadın adayları ve seçilme durumlarını tespit etmek amaçlanmıştır. Bu düşünceden yola çıkılarak söz konusu milletvekili genel seçimlerine katılan siyasi partilerin kadınlara ilişkin söylemleri, kadınların aday gösterilmeleri, seçilme durumları ele alınmıştır. Ayrıca parti dokümanları ve seçim propagandalarında kadınlara yönelik söylem ve politikalar incelenmiştir. Çalışmada ortaya çıkan önemli sonuçlardan biri, Türkiye’de bütün siyasi partilerin kadın politikaları incelendiğinde; partiler kadınların oylarını almak istemektedirler ancak onları sadece oy veren olarak değil, görüş bildiren, adayları denetleyen bir siyasal aktör olarak görmemekte; onların bu konudaki engellerini kaldırmaya çalışmak ya da onlar için olumlu ayrımcılık uygulamalarda istekli olmamaktadırlar. Demir²⁴ tarafından ortaya koyulan çalışmanın alan uygulamasında kadınların parti politikalarının nasıl algıladıkları ve partiler hakkında ne tür bir imaja sahip oldukları da saptanmaya çalışılmıştır anket sonuçlarına göre kadınlar için en önemli sorun olarak eğitimsizlik ve ekonomik bağımlılık ortaya çıkmıştır. Mina Furat²⁵ (2013), tarafından hazırlanan “*Rural Development And Womens Empowerment: The Case Of Rural Women’s Organizations In Turkey*” isimli çalışmada kırsalda yaşayan kadınların güçlenmesindeki koşullar incelenmiş ve güçlenmenin önündeki engeller kadın örgütlerine dair bir örnekleme (iki kadın kooperatifi, yedi kırsal kalkınma kooperatifi ve bir köy kadın derneği) analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda, tarım sektörü politikalarının ve kırsal kalkınma politikasının kırsal alanda küçük ölçekli tarımsal işletmelerin varlığını devam ettirmesi için önlem alınmadan; tarım sektöründe sermaye ilişkilerinin etkisini ve önemi artırma amacı taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Az gelişmişliğin Türkiye tarım sektörüne etkilerine ve ataerkil toplumsal cinsiyet tabularına rağmen, söz konusu kırsal kadın örgütlerinin belli bir ölçüde üyelerini psikolojik, ekonomik, sosyal, örgütsel ve politik olarak

²⁴Zekiye Demir, “Siyasi Partilerin Kadın Politikalarına Karşı Kadınların Tutumu”, Sakarya Üniversitesi, Siyaset Bilimi ABD, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 2002.

²⁵Mina Furat, “Rural Development And Womens Empowerment: The Case Of Rural Women’s Organizations In Turkey”, ODTÜ, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 2013.

tanımlanan boyutlarda güçlendirmekte başarılı olabildikleri gözlemlenmiştir. Bu farklı etkenlerin tümünün birbirleriyle ilişkili olduğu ulaşılan sonuçlardan biridir.

Yaraş²⁶ (2016), tarafından hazırlanan “*Gender And The Formation Of Late Modern National Subjectivity In Turkey: İslamic And Kurdish Women In Local Politics*” isimli çalışmada araştırmacı, iki farklı yüksek kadın katılımı olan siyasi partiyi ele almıştır. İki partinin de programlarının uygulama süreçlerinde ne tür dişil öznellikler oluşmaktadır? Bu öznellikler patriarkal milli otoriteyi yerinden eden, dönüştüren ya da yeniden üreten öznellikler midir? Bu konuda iki parti arasında fark var mıdır? Sorularına cevap aramıştır. Sonuç kısmında ise değerlendirmelere yer verilmiştir.

Terkan²⁷ (1999) tarafından, hazırlanan “*Kadının Toplumsallaşmasında Yazılı Basının Rolü ve Yazılı Basında Kadın İmajı*” isimli çalışmanın literatür kısmında kadının toplumsal rollerinin oluşmasında etkileri olan akım ve hareketler incelenmiştir. Çalışmada kitle iletişim araçlarının kadının kimlik bulma savaşındaki taraflardan biri olduğu belirtilmiştir. Bu noktadan hareketle çalışmanın amacı basının kadının toplumdaki yerine etkilerini incelemektir. Türkiye’de tirajı en yüksek olan altı gazete seçilerek içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Kadının, toplumdaki yerinin yükseltilmesi için basının bir çaba içerisinde olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Özdemir²⁸ (2003) tarafından yapılan “*Türkiye’de Kırdan Kente Göçün Kadının Statüsü Üzerindeki Etkisi*” isimli çalışmanın amacı; Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından gerçekleştirilen, 1998 Türkiye nüfus ve sağlık araştırması sırasında görüşülen, 15-49 yaş grubundaki kadın nüfusunun kırdan kente göç durumunu incelemektir. Ayrıca kullanılan niceliksel veri setinde kadınların kırdan kente göç statüsüne göre kadının statüsü için benzeşmeleri ve farklılaşmaları ölçebilmek ve karşılaştırabilmek için bir yöntem geliştirmektir. Elde edilen bulgular kadının statüsünü ve göç akımlarını tespit etmekte önemli sonuçlar vermiştir. Betimsel ve çoklu analizlerin sonuçlarına göre kadının kırdan kente göçün sadece kadının gidilen yerdeki yeni sosyoekonomik koşullarını şekillendirilmesinde değil aynı zamanda göçmen kadınların

²⁶Sezen Yaraş, “Gender And The Formation Of Late Modern National Subjectivity In Turkey: İslamic And Kurdish Women In Local Politics”, İhsan Doğramacı Bilkent University, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 2016.

²⁷Banu Terkan, “Kadının Toplumsallaşmasında Yazılı Basının Rolü ve Yazılı Basında Kadın İmajı”, Selçuk Üniversitesi, Gazetecilik ABD, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 1999.

²⁸Erhan Özdemir, “The Effect of Rural To Urban Migration On The Status Of Women In Turkey”, Hacettepe Üniversitesi Ekonomik ve Sosyal Demografi Bölümü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2003.

doğurganlık davranışını etkileyen önemli bir faktör olduğu gözlenmiştir. Sonuç olarak bu çalışma göç ve kadın statüsünün niceliksel olarak ölçümünün nüfus ve sağlık araştırmalarında mümkün olduğunu ve bu tür çalışmaların benzer diğer çalışmalarla karşılaştırılabilir olduğunu savunmaktadır.

Adıgüzel'in²⁹, "*Kadınların Yasama Organlarına Yerleştirilmesi Ve Seçicilerin Parlamento'ya Girmek İsteyen Kadınlara Yönelik Tavırları: Türkiye'de Cumhuriyet Halk Partisi Örneği*" isimli çalışmasında Türkiye'de kadınların yasama organlarına yerleştirilme sürecinde parti seçkinlerinin kadınların siyasi temsilinin artırılmasına yönelik bakış açıları da dâhil Türk siyasi sisteminin belirli özelliklerinin birbirleriyle olan ilişkilerini odaklanarak incelenmiştir. Bu çalışma CHP'deki kadınları destekleyen parti kültürünün ve seçicilerin kadınlarını siyasi entegrasyonunu olumlu bakış açılarının kadınların yasama organlarına yerleştirilmesinin artırılması için yeterli faktörler olmadığını ve CHP içindeki oligarşik yapı ve parti içi demokrasi zayıflığının kadınların yasama organlarına yerleştirilmesini olumsuz yönde etkilediğini iddia etmektedir. Ayrıca CHP'nin parti söylem ve pratikleri arasındaki boşluğun CHP'nin sosyal Demokrat değerleri içselleştirmede yaşadığı sorunların bir yansıması olduğu sonucuna varılmıştır.

"*Kadınların Toplumsal Ve Siyasal Katılımlarının Bir Göstergesi Olarak Antalya'da Kadın Dernekleri ve Üye Yapılarının Sosyo-Ekonomik Analizi*", isimli çalışmasında Yuva³⁰ (2005); Antalya ilindeki kadın derneklerinin, eğitim amaçlı, siyasal amaçlı, yardım amaçlı ve ekonomik amaçlı dernekler olmak üzere dört sınıfa ayırmıştır. Ele alınan kadın derneklerinde 151 katılımcı üyeden 46 kişi yardım amaçlı derneklere, 40 kişi istihdam amaçlı derneklere 39 kişisi eğitim amaçlı derneklere ve 26 kişi siyasal amaçlı derneklere üye olmuştur. Çalışmada, aynı zamanda kadın derneklerinin üye yapıları incelenmiştir. Araştırma sonucunda derneklerin üye yapılarıyla derneklerin amaçları arasındaki ilişki ortaya konmuştur.

Tunalı³¹ (2006) tarafından, hazırlanan "*Kadın Kamu Yöneticilerinin Liderlik Özellikleri (Türkiye'deki Kadın Kaymakamlar Örneği)*" isimli tez çalışmasında, Türkiye

²⁹Özge Adıgüzel, "Institutional and Attitudinal Determinants of Women's Legislative Recruitment: The Case Of The Republican People's Part In Turkey", ODTÜ Kadın Çalışmaları ABD, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2004.

³⁰Gözde Yuva, "Kadınların Toplumsal ve Siyasal Katılımlarının Bir Göstergesi Olarak Antalya'da Kadın Dernekleri ve Üye Yapılarının Sosyo-Ekonomik Analizi", Akdeniz Üniversitesi, Kamu Yönetimi ABD, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2005.

³¹Ayper Tunalı, "Kadın Kamu Yöneticilerinin Liderlik Özellikleri (Türkiye'deki Kadın Kaymakamlar Örneği)", Trakya Üniversitesi, Kamu Yönetimi ABD, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006.

çapındaki kadın kaymakamların liderlik özelliklerinin kamu yöneticilerindeki yönetsel başarıya etkileri nicel yöntemlerle ortaya konmaya çalışmıştır.

Yılmaz³² (2006) tarafından Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı'nda yayınlanan "*Siyaset ve Kadın Kimliği: Leyla Zana*" isimli tezinde Kürt Hareketi ve Leyla Zana'nın hayatını ve siyasi yaşamını konu edinmiştir.

Altındal³³ (2007), "*Kadının Siyasal Katılımı Bağlamında Partilerin Kadın Kollarının Sosyolojik Açıdan Değerlendirilmesi*" adlı çalışmasında Aydın ilinde siyasi partilerin kadın kollarının hedeflerini, etkinliklerini tespit etmek ve yeterliliklerini sorgulamıştır. Buna ek olarak kadın kollarında görev alan kadınların kadın sorununa ve siyasi katılıma yönelik yaklaşımları ve düşüncelerini ve siyasi partinin sahip olduğu kadın politikası ile o partinin kadın kollarının hedefleri ve faaliyetleri arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Çalışmada, 10 farklı siyasi parti kadın kollarında, 42 kadın üyenin katılmasıyla bir inceleme yapılmış ve siyasi partilerin tamamında ataerkil yapının korunduğu ve kadınların içselleştirdikleri bu durumun yapılanma içerisinde parti kimliklerini kadın kimliğinden ön planda tutarak siyasi yelpazede simge olarak görünmeyi yeterli gördükleri bulguları ortaya koyulmuştur.

Kaya³⁴'nın (2010) "*Kadın Derneklerinin Kadın Siyasal Yaşama Etkisi, KA-DER Örneği*", isimli çalışmasında kadının siyasi katılımı ve KA-DER'in bu katılıma etkisi incelenmiştir. Çalışmanın literatür kısmında geçmişten günümüze kadının toplumdaki yeri ile belirlenen hakim siyasi kültürler ve kadına biçilen rol irdelenmiştir. Çalışmanın sonuç kısmında ise sivil toplum kuruluşlarının aktif hale gelmesiyle kadının değişen konumu, Türkiye özelinde KA-DER bünyesinde gerçekleştirilen faaliyetlerle yorumlanmıştır.

Türk³⁵ (2010), tarafından hazırlanan "*Kadın ve Siyaset İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma Bursa'da AKP ve CHP Kadın Kolları*" isimli çalışmada, Türkiye'de iki Lider Parti olan Adalet ve Kalkınma Partisi'nin ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin siyasi

³²Arzu Yılmaz, "*Siyaset ve Kadın Kimliği: Leyla Zana*", Ankara Üniversitesi Kadın Çalışmaları ABD, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006.

³³Yonca Altındal, "*Kadının Siyasal Katılımı Bağlamında Partilerin Kadın Kollarının Sosyolojik Açıdan Değerlendirilmesi*", Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyoloji ABD, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2007.

³⁴Gürcü Kaya, "*Kadın Derneklerinin Kadın Siyasal Yaşama Etkisi, KA-DER Örneği*", Kadir Has Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler ve Küreselleşme ABD, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2010.

³⁵Perihan Türk, "*Kadın ve Siyaset İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma Bursa'da AKP ve CHP Kadın Kolları*", Anadolu Üniversitesi, Sosyoloji ABD, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2010.

kollarında faaliyetlerde bulunan kadınların profilinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, Bursa AKP ve CHP Kadın Kolları üyelerini konu alan bir saha araştırmasına yer vermiş ve siyasal partilerin kadın kollarının siyasal yaşamda temsil eksikliğini gidermede zorlandığını ve yapı içerisinde kadınların siyasetteki rolünü dönüştürme de büyük oranda başarısız olduğu bulgusunu ortaya koymuştur.

Naima Tabassum³⁶ (2011), tarafından hazırlanan *“Towards Unlocking Patriarchy: Women’s Participation in Local Politics in Pakistan”* isimli doktora tezi Pakistan’ın Haydarabad bölgesindeki kadınların yerel yönetim düzeyinde siyasi katılımını inceleyen niteliksel bir örnek olay çalışmasıdır. Bu araştırma bölgedeki yerel meclise seçilmiş olan 53 kadınla gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış görüşmelere dayalıdır. Çalışmanın temel iddiası ataerkillik ile kadınların siyasi katılımı arasında diyalektik bir ilişki olduğu olur ve bu iddia çerçevesinde araştırma şekillendirilmiştir.

Şahin³⁷(2011), tarafından hazırlanan *“Kadınların Siyasal Katılımları Çerçevesinde Kadın Meclislerinin Yerel Siyasetteki Etkinlikleri ve Üye Profilleri”* isimli çalışmada, kadınların siyasal katılımlarında etkin bir mekanizma olarak görülen kadın meclislerinin etkinliklerinin, sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyine göre paralel farklılıklar gösterdiği ifade edilmiştir. Ayrıca, yerel yönetimlerin toplumsal cinsiyet bakış açısı farkındalığına, duyarlılığına yeterince sahip olmaması nedeniyle kadın meclislerinin çeşitli sorunlarla karşılaştıkları yorumu getirilmiştir.

“Demokrasi ve Kadın Temsili Çerçevesinde Yerel Siyasette Kadın Temsilcilerinin Etki Ve Katkıları Türkiye’de 2009 Yerel Seçimlerinde Seçilen Kadın Belediye Başkanları Örneği” isimli çalışmada Sumbas³⁸ (2012), Türkiye’de 2009 yerel seçimlerinde seçilmiş kadın belediye başkanlarının bir kadın temsilcisi olarak yerel düzeyde yarattıkları etki ve katkıları demokrasi ve kadın temsil ilişkisi çerçevesinde incelemeyi amaçlamıştır. Bu çalışmanın konusunu 2009 Türkiye yerel seçimlerinde seçilmiş kadın belediye başkanlarının kadın meselesine ve isteklerine duyarlı söylemleri faaliyetleri hizmetleri ve projeleri oluşturmaktadır. 2009 yerel seçimlerinde seçilmiş 24 kadın

³⁶Naima Tabassum, “Towards Unlocking Patriarchy: Women’s Participation in Local Politics in Pakistan”, ODTÜ, Sosyoloji ABD, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 2011.

³⁷Funda Şahin, “Kadınların Siyasal Katılımları Çerçevesinde Kadın Meclislerinin Yerel Siyasetteki Etkinlikleri Ve Üye Profilleri”, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, 2011.

³⁸Ahu Sumbas, “Demokrasi ve Kadın Temsili Çerçevesinde Yerel Siyasette Kadın Temsilcilerin Etki ve Katkıları, Türkiye’de 2009 Yerel Seçimlerinde Seçilen Kadın Belediye Başkanları Örneği”, Hacettepe Üniversitesi, Siyaset Bilimi ABD, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 2012.

Belediye başkanından, 18'i ile derinlemesine mülakat yapılmış ve 24 belediye yönetimi ile de anketler gerçekleştirilmiştir. Araştırma, sonucuna kadın belediye başkanlarının yerel politika düzeyinde kadın gereksinimlerinin farkında olduğu vurgulanmış. Hizmet götürme, politika üretme, kadın talep ve çıkarlarını temsil etme ve bu bağlamda kadınların siyasal temsilini ve katılımında artırma konusunda potansiyelleri ve katkıları olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gökçe Nur Şafak³⁹ (2013), “*Kadın ve Kent İlişkisinde Yerel Yönetimler Nevşehir İle Örneğinde Kadın Dostu Kentler*” isimli çalışmasında, kadınların gündelik hayatlarında karşılaştıkları güçlükleri ele almış ve yerel yönetimlerce kadınların pratik ve stratejik ihtiyaçlarına yönelik olarak yürüteceği uygulamaların ve sunacağı hizmetlerin kadınların özel alanda kendilerine yüklenen roller ile birlikte zorlaşan gündelik hayatlarına nasıl etki edebileceğini araştırmıştır. Çalışmada, kadın dostu kent olmayı taahhüt etmiş illerden Nevşehir örneklem alanı olarak seçilmiştir. Nevşehir’de kadın dostu kentler projesi bünyesinde yürütülen faaliyetler ele alınmıştır. Nevşehir’de yaşayan 15 kadınla yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmelerin sonucunda Nevşehirli kadınların kentsel sorunlarına ilişkin bir fotoğrafa ulaşılmıştır.

Metin⁴⁰ (2013), tarafından hazırlanmış olan, “*Etnik ve Dini Kimliklerin Kadınların Siyasete Katılma Biçimi Üzerindeki Etkisi: Hakkâri Kadınlar Örneği*” isimli araştırmanın amacı Hakkâri’de yaşayan kadınların etnik ve dini kimlik sahiplenmesini siyasete katılma biçimi üzerindeki etkisini incelemektir. Araştırmanın örneklemini evrenin %1,5 temsili ile 1177 kadın katılımcı oluşturulmuş ve araştırmada nicel araştırma tekniği olan anket ile veriler toplanmıştır. Ayrıca yapılan mülakat ve odak grup görüşmeleriyle de veriler desteklenmiştir.

Oruç⁴¹ (2013) “*Yerel Siyasette Temsil Ve Katılım: Kadın Aktörler*” isimli lisansüstü tezinde, Türkiye’de yerel yönetimlerde kadının katılımını ve temsil durumunu ele almıştır. Çalışmada, Konya evreninde siyasal partilerin kadın kolları başkanlarına ve

³⁹Gökçe Nur Şafak, “Kadın ve Kent İlişkisinde Yerel Yönetimler: Nevşehir İli Örneğinde Kadın Dostu Kentler”, Gazi Üniversitesi, Kamu Yönetimi ABD, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2013.

⁴⁰Tuğba Metin, “Etnik ve Dini Kimliklerin Kadınların Siyasete Katılma Biçimi Üzerindeki Etkisi: Hakkâri Kadınlar Örneği”, Bolu İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyoloji ABD, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2013.

⁴¹Tulay Oruç, “Yerel Siyasette Temsil Ve Katılım: Kadın Aktörler”, Konya Selçuk Üniversitesi, Kamu Yönetimi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2013.

bazı ilçelerin meclis üyelerinde bulunan kadın temsilcilerle ampirik bir araştırmaya yer verilmiştir. Türkiye’de özellikle yerel siyasette kadın temsiline artırılması için bir takım önerilerde bulunulmuştur.

Bozdağ Tulum⁴² (2014), tarafından hazırlanan “*Kadınların Siyasi Yaşama Katılımında Kadın Kolları*” isimli çalışmanın temel amacı, Türk siyasetçileri arasında kadın siyasetçilerin, siyasi yaşama katılımlarına etki eden faktörler ile siyasi partilerde kadın kolları vasıtasıyla siyasi katılımında bulunan kadınların, siyasi arenada ne derece yer edinebildikleri, ne kadar etkin olabildikleri ve siyasi katılımdan elde ettikleri kazanımların tespit edilmesidir. Bu noktadan hareketle demografik özelliklerini, siyasi faaliyetlerini, siyasi faaliyetlerini etkileyen faktörleri inceleme amaçlanmıştır. Malatya örneği olan çalışmada, sosyo-kültürel ve demografik açıdan Malatya’nın özellikleri ve siyasi parti kadın kollarının yaşadıkları sorunlar, kadınların siyasette aday olması ve seçilmesinin önündeki engeller araştırılmış, bu engellere ilişkin gelişmeler ve yasal anlamda kazanımlar incelenmiştir.

Bahar Özsoy⁴³ (2015) tarafından, hazırlanan “*Kadınların Yerel Hizmetlerden Memnuniyet Düzeyi Ve Kadın Dostu Kentten Beklentileri: Gaziantep Örneği*” isimli çalışmanın amacı kadınların kentsel alanla ilişkileri, kentsel sorunlarla ilgili görüşleri ve kentten beklentilerine dair hazırlanan sorulara cevap olarak ilde konuyla ilgili durumun tespit edilmesidir. Bu noktadan hareketle Gaziantep ilini kapsayan bir saha çalışmasının olduğu tezde 1004 kadınla alan araştırması yapılmış ve sonuçlar değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre kentte ikamet eden kadınların yeterli ölçüde kentsel hareketliliğe katılmadığı ve yerel hizmetlerden yeterli ölçüde memnun olmadıkları tespit edilmiştir.

Kurnaz Alkan⁴⁴ (2015), tarafından hazırlanan “*Türkiye’de Kamu Yönetiminde Kadın İstihdamı ve Kadın İstihdamının Arttırılmasına Yönelik Öneriler*” isimli çalışmada, Türkiye’de kamu yönetiminin istihdam yapısı istatistikî verilerle ortaya konmuştur. Kadın istihdamı hakkında bilgi sahibi olmayı sağlayacak tüm verilerden

⁴²Arzu Bozdağ Tulum, “Kadınların Siyasi Yaşama Katılımında Kadın Kolları”, Fırat Üniversitesi, Sosyoloji ABD, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2014.

⁴³Bahar Özsoy, “Kadınların Yerel Hizmetlerden Memnuniyet Düzeyi Ve Kadın Dostu Kentten Beklentileri: Gaziantep Örneği”, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ABD, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2015.

⁴⁴Zeynep Kurnaz Alkan, “Türkiye’de Kamu Yönetiminde Kadın İstihdamı Ve Kadın İstihdamının Arttırılmasına Yönelik Öneriler”, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi Ve Endüstri İlişkileri ABD, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2015.

yararlanılmıştır. Elde edilen bu istatistikî veriler ile ekonominin mevcut yapısı içerisinde kadın istihdamının Avrupa Birliği ve OECD ülkelerinin çok altında kaldığı saptanmıştır. Kadın istihdamının ekonominin genelindeki ve kamu yönetimindeki düşük düzeyde olmasını etkileyen ekonomik, sosyal, siyasal ve hukuki nedenlerden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Çalışmanın sonunda, Türkiye’de kadın istihdamını söz konusu seviyeye çekmek için bir takım önerilerde bulunulmuştur.

Yiğit Çavuşoğlu⁴⁵ (2015), tarafından hazırlanan “*Türkiye’de Kadın Hareketinin Oluşumu ve Kadının Sosyal Yaşamdaki Yeri*” isimli çalışmanın temel amacını kadın haklarının ve kadın hareketlerinin teorik olarak incelenmesi ve Türkiye’de gelişimin değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Tezin sonuç bölümünde Türkiye’de kadın sorunsalı ile ilgili farkındalığın artırılmasında kadın hareketlerinin önemi vurgulanmıştır.

Göksel⁴⁶ (2015), tarafından hazırlanan “*Türkiye’de Kadınların Kamusal Görünürlüğü ve Etkinliği Bağlamında Siyasi Partilerin Kadın Kolları: Mecliste Temsil Edilen Siyasi Partilerin Kadın Kolları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*” adlı çalışmanın amacı siyasal partilerin kadın kollarının siyasal kamusal alana etkin katılımı üzerindeki etkilerini ve rollerini araştırmaktır. Çalışmada nitel ve nicel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Göksel, çalışmada kadın kollarının, kadının siyasal kamusal alana etkin katılımı üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Türkiye’deki mevcut kamusal alan ve cinsiyet rejimi çerçevesinde şekillenen kadının siyasal kamusal alana katılımında siyasi parti kadın kollarına nasıl bir rol oynadığı üzerine bulgulara yer verilmiştir

“*Kadınların Belediye Meclisi’ndeki Temsilini Etkileyen Unsurlar ve Katılımın Sonuçları Elazığ Gaziantep ve Siirt Kentlerinde Örnek Olay İncelemeleri*” isimli çalışmada, Oğuz⁴⁷ (2015), kadın belediye başkanları/ eş başkanlar ve belediye meclislerinde kadın üyelerin varlığını etkileyen unsurların ne olduğu; kadın üyelerinin yerel siyaset yapım sürecini ve yerel yönetimlerdeki siyasi temsilin nasıl etkilediği son olarak ise; kadınların yerel siyasette temsilini artırabilecek yöntemlerin, neler

⁴⁵Gamze Yiğit Çavuşoğlu, “Türkiye’de Kadın Hareketinin Oluşumu Ve Kadının Sosyal Yaşamdaki Yeri”, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Kamu Yönetimi ABD, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karaman, 2015.

⁴⁶Zarif Songül Göksel, “Türkiye’de Kadınların Kamusal Görünürlüğü ve Etkinliği Bağlamında Siyasi Partilerin Kadın Kolları: Mecliste Temsil Edilen Siyasi Partilerin Kadın Kolları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ABD, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2015.

⁴⁷Hazal Oğuz, “Factors Affecting Women’s Presence In Municipal Councils And The Results Of Participation: Case Studies In Elazığ, Gaziantep And Siirt Provinces Of Turkey”, ODTÜ, Kamu Yönetimi ABD, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2015.

olabileceğini ele almıştır. Üç farklı ilde kadın belediye meclis üyeleri ile belediye başkan ve eş başkanlığında gerçekleştirilen derinlemesine mülakatların bulguları araştırmanın sonuç kısmında değerlendirilmiştir.

Arslan⁴⁸ (2017) tarafından hazırlanan, “*Üçüncü Bin Yılda Türkiye’de İktidarda Kadının Temsili: Üçüncü Bin Yılda İktidar Partisi Kadın Milletvekillerinin Sosyolojik Analizi*” isimli çalışmada Türk siyasal yaşamında iktidar partilerinin parlamento gruplarında aktif görev üstlenmiş kadınların sosyolojik profilleri araştırılmıştır. Çalışmada TBMM’nin kurumsal kayıtları ve yayınları incelenmiş ve iktidar partileri bünyesinde milletvekilliği yapmış siyasi elitlerin toplumsal özgeçmişlerini kapsayan (demografik ve sosyal faktörler temelinde) bilgiler toplanarak bir veri seti oluşturulmuştur.

Ersoy⁴⁹ (2018) tarafından, “*Kadınların Siyasete Katılımında Etkili Olan Unsurlar: Türkiye Örneği*” isimli çalışmada, Türkiye’de kadınların siyasete katılımında etkili olan faktörler araştırılmış, hangi faktörlerin katılımında etkili olduğu sorusuna cevap aranmıştır. Yapılan literatür araştırması sonrasında Türkiye’de özgürlük ve eşitlik mücadelelerine yönelik sivil toplum hareketlerinin 1980 sonrasında yükselişe geçmesi ile kadınların siyasete katılımlarının önemli ölçüde etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Karadağ⁵⁰, tarafından hazırlanan “*Kırsal Alanda Yaşayan Engelli Kadınların Toplumsal Hayata Katılımında Toplumsal Cinsiyete Bağlı Etkiler - Muş İli Örneği*” isimli çalışma Muş ilinde kırsal alanda yaşayan engelli kadınların, yaşamlarını özel ve kamusal alanda cinsiyetleri üzerinden nasıl deneyimledikleri ve cinsiyetlerine bağlı sorunların neler olduğunun tespit edilmesi üzerine temellendirilmiştir.

Sezer⁵¹ (2018) tarafından kaleme alınan, “*Türkiye’de Kadın Hareketinin Tarihsel Gelişimi ve Tekirdağ Örneği*”, isimli bu çalışma, Tekirdağ’da yer alan kadın dernekleri ve kadına yönelik çalışmalarda bulunan tüm kurum ve kuruluşları kapsamaktadır. Kentte

⁴⁸Gülten Arslan, “Üçüncü Bin Yılda Türkiye’de İktidarda Kadının Temsili: Üçüncü Bin Yılda İktidar Partisi Kadın Milletvekillerinin Sosyolojik Analizi”, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji ABD, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2017.

⁴⁹Mine Ersoy, “Kadınların Siyasete Katılımında Etkili Olan Unsurlar: Türkiye Örneği”, Bahçeşehir Üniversitesi, Küresel Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2018.

⁵⁰Zehra Karadağ, “Kırsal Alanda Yaşayan Engelli Kadınların Toplumsal Hayata Katılımında Toplumsal Cinsiyete Bağlı Etkiler - Muş İli Örneği”, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyoloji ABD, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2018.

⁵¹Esra Sezer, “Türkiye’de Kadın Hareketinin Tarihsel Gelişimi ve Tekirdağ Örneği”, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler ABD, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2018.

bulunan kadın derneği ve örgütlenmeleriyle yapılan alan araştırmasında kentte kadınlara özgü sorunlar tespit edilmeye çalışılarak sivil toplum örgütlerinin çalışmaları incelenmiştir. Eksiklerin tespit edilmesiyle bir takım önerilerde bulunulmuştur.

Ünür⁵² (2018), tarafından hazırlanan “*Geçmişin Görünmez Kadınları: Geleneksel Kadınların Siyasallaşma Süreci*” adlı çalışmada 1960'lara kadar Türkiye'de devlet tarafından görünmez konumdaki kadınların siyasallaşma süreci ele alınmıştır. Bu noktada kadının siyasallaşmasında göçün etkisi ve önemi ortaya çıkan temel sonuçlardan biridir.

1.5.4. Makaleler

Genel olarak kadın ve erkekler yerel mekanizmalarda aynı hizmetlere ihtiyaç duymazlar bu da farklı beklentileri de beraberinde getirir. Alkan⁵³ (2004), çalışmasında bu görüşten hareket etmiş ve öncelikle Türkiye'nin siyasi tarihinde yerel seçimlerde kadınların eksik temsilini ele almıştır. Çalışmada büyük kentlerde kadınların daha fazla temsil edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca; yerelde eksik temsili en önemli nedenlerinden birisi olarak yerel düzeyde bir kadın hareketinin gerçekleştirilememiş olması olarak vurgulanmıştır.

Toksabay Esen ve Memişoğlu⁵⁴ (2007), 2007 genel seçimleri öncesinde yapılan araştırmalarının sonucu olarak “*Siyasetin Cinsiyeti*” isimli makaleyi kaleme almışlardır. Türkiye'nin siyasi tarihinde parlamentoda kadın temsili üzerine kısa bir inceleme yapılmış ve ardından kadınların siyasette var olmasının önemi anlatılmıştır. Ardından Türkiye'de kadının siyasette yer bulamamasının nedenleri incelenmiş ve soruna çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır. Sunulan çözüm önerilerinden biri olan kota uygulamasının sağlayacağı avantaj ve dezavantajlar açıklanmıştır. Son olarak, Türkiye'de siyasal süreçlerde bir reform ihtiyacı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gökçimen⁵⁵ (2008), “*Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi*”, isimli çalışmasında cumhuriyet öncesi dönemden 2008 yılına kadar geçen dönem için Türkiye'de kadın hareketleri ve kadın temsili konusunda incelemelerde bulunmuştur. Bu

⁵²Emre Ünür, “Geçmişin Görünmez Kadınları: Geleneksel Kadınların Siyasallaşma Süreci”, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler ABD, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2018.

⁵³Ayten Alkan, “Yerel Siyaset Kadınlar İçin Neden Önemli?”, 2004, *Birikim Dergisi*, Sayı: 179.

⁵⁴Aslı Toksabay Esen-Oya Memişoğlu, “Siyasetin Cinsiyeti”, *Politika Notu*, 2007.

⁵⁵Semra Gökçimen, “Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi”, *Yasama Dergisi*, Sayı: 10, 2008.

incelemeler, o dönemde çıkarılan dergiler ve kadın dernekleri üzerinden yapılmıştır. Kadınların siyasal hayata katılımlarının önündeki engeller tespit edilmeye çalışılarak yasal gelişmelerin ve kota uygulamalarının önemi üzerine değerlendirmelere yer verilmiştir.

Çağlar⁵⁶ (2011) tarafından kaleme alınan “*Kadının Siyasal Yaşama Katılımı ve Kota Uygulamaları*” isimli çalışmada, genel olarak siyasette kadın temsili ve kadının siyasal katılımı incelenmiştir. Çalışmada siyasal katılımı artırmada büyük ölçüde etkisi olduğu düşünülen kota uygulamaları ele alınmıştır.

Yaylı ve Eroğlu⁵⁷(2015) tarafından hazırlanan “*Yerel Katılım Bağlamında Türkiye’de Kadın Temsili*” adlı çalışmalarında, öncelikle kadının siyasal yaşama aktif katılımının literatürde eksik olması sorununu dile getirmişlerdir. Bu noktadan hareketle kota uygulamalarına dair dünyadan örnekler verilerek Türkiye ile kıyaslama yapılmıştır. Türkiye’de 1999-2014 yılları arasında seçim sonuçları üzerinden kadın temsili incelenmiştir. Ülkelerin yerel düzeyde kadın temsil oranları (belediye başkanı ve belediye meclis üyesi) ve en yüksek kadın belediye başkan oranına sahip olan ülkeler tablolarla çalışmada verilmiştir. Kadınların eşit temsili konusundaki engellerin hem Türkiye’de hem de dünya da benzer nitelikler sergilediği belirtilerek eksik temsil nedenleri olarak ‘toplumsal ve kültürel yapı, eğitim sorunu, ekonomik bağımsızlık, siyasi partilerden kaynaklanan sorunlar, kadınların siyasete olan ilgisizliği’ gösterilmiştir. Kota uygulamalarının geliştirilmesi öncelikle devletin görevi olduğu bunun yanı sıra sivil toplum örgütleri ve özel sektörün de bu konuda çalışmalar yapmasının gerekliliği dile getirilmiştir.

Cansun⁵⁸ (2016), “*Türkiye’deki Kadın ve Siyaset Konulu Lisansüstü Çalışmalara Dair Bir İnceleme*” adıyla hazırladığı çalışmasında 1980’den itibaren 2016 yılının sonuna kadar yazılmış ve YÖK tez bankasında yer alan kadın ve siyaset konulu yüksek lisans ve doktora tezlerini incelemiştir. Çalışmada önemli bulgulardan biri mevcut tezlerde araştırmacı ve danışmanların kadın olduğudur. Bu durum kadınların kendileriyle ilgili

⁵⁶Nedret Çağlar, “Kadının Siyasal Yaşama Katılımı ve Kota Uygulamaları”, *SDÜ Vizyoner Dergisi*, C:3, S:4, s.56-79, 2011.

⁵⁷Hasan Yaylı-Gülçin Eroğlu, “Yerel Katılım Bağlamında Türkiye’de Kadın Temsili”, *International Journal of Science Culture and Sport*, 2015.

⁵⁸Şebnem Cansun, “Türkiye’deki Kadın ve Siyaset Konulu Lisansüstü Çalışmalara Dair Bir İnceleme”, *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 11/13, 2016.

konulara erkeklere oranla daha duyarlı oldukları şeklinde yorumlanmıştır. Konuyla ilgili özellikle doktora tezlerinin sayılarının artırılması konusunda tavsiyede bulunulmuştur.

Üste⁵⁹ (2017) tarafından yayınlanan “*Yerel Seçimlerin Cinsiyeti: Seçimler ve Kadın Temsili*” adlı çalışmada sırayla 1930, 1934, 1938 ve 1942 yerel seçimlerinde kadın temsili incelenmiştir. Çok partili dönemle birlikte, yerel siyaset içinde cinsiyet ayrımcılığının yerel seçimler açısından belirgin bir biçimde ortaya çıktığı vurgulanmıştır. Türkiye’de 1960 ve 1970’li yıllarda kent ve köy nüfus dağılımında kadın ve erkekler yüzde olarak eşit bir oranı göstermiş olsa da; yerel yönetimlerde yer alma oranının erkekler açısından yüksek olduğu sonucu tablolarla gösterilmiştir. Belediye başkanları, belediye meclis üyeleri ve köy muhtarı oranlarına bakıldığında kadınların erkeklere göre %92 oranında eksik temsil edildikleri de çalışmada ortaya koyulmuştur.

⁵⁹R. Bahar Üste, “Yerel Seçimlerin Cinsiyeti: Seçimler ve Kadın Temsili”, *İşletme Fakültesi Dergisi*, C:18, S:1, 2017, s.101-131.

İKİNCİ BÖLÜM

KENT, KENT YÖNETİMİ VE TOPLUMSALCİNSİYET

2.1. KENT KAVRAMI

Kent, Türk Dil Kurumuna (TDK) göre ‘şehir’ anlamına gelirken; kavram genel ifadeyle kırsaldan büyük ve kırsaldan farklı özelliklere sahip olan bir yerleşim yeri şeklinde tanımlanmaktadır.⁶⁰ Kente dair farklı tanımlar içinde bir kısmının yerleşim yerine ilişkin özellikler olduğu, bir kısmının ise kenti toplumsal boyutuyla ele aldığı söylenebilir. Tarihçiler ve sosyal bilimciler, kentlerin ortaya çıkışına uygarlığın doğuşu gözüyle bakarlar.⁶¹ Uygarlığa erişme noktasında görülen kent yerleşimlerinin önemi konusunu Pustu⁶²;

“Tarih boyunca kentler, kültür ve medeniyetlerin doğduğu, geliştiği ve yayıldığı yerler olmuştur. Medeniyetlerin çoğu zaman kentlerde ortaya çıktığı ve kentlerin çökmesi ile birlikte medeniyetlerin de çöktüğü görülmektedir” şeklinde ifade etmiştir.

Kentlerin tarihsel süreçte ilk ortaya çıkışıyla ilgili kesin bir tespit yapılamamakla birlikte, ilk kent ve kentleşme olgusunun Güney Mezopotamya’da Uruk (Warka) ve çevresinde gerçekleştiğini arkeolojik veriler göstermektedir. Primitif ilk yerleşimlerin M.Ö. 6000 yıllarında ortaya çıkmaya başladığı; M.Ö. 4000’den sonra gelişkin kent yerleşimlerinin kendini göstermeye başladığı iddia edilmektedir.⁶³ Arkeolojik çalışmalar kent/yerleşim tarihlemesi adına bildiklerimizi güncellediği için; tarih konusunda kesin ifadeler kullanılamamaktadır. Özellikle ilk yerleşimlerin görüldüğü coğrafyalardan birisi olan Anadolu’da Göbeklitepe buluntuları, tarımın ilk gerçekleştirildiği yer anlamında dünya kamuoyunun da gündeminde olup; yerleşim tarihi açısından zamanı M.Ö.10.000’lere götürmektedir.

⁶⁰Türk Dil Kurumu, <http://sozluk.gov.tr/>, (29.08.2019).

⁶¹Ruşen Keleş, *Kentleşme Politikası*, İmge Kitapevi: Ankara, 2013, s.20.

⁶²Yusuf Pustu, “Küreselleşme Sürecinde Kent, Antik Site’den Dünya Kentine” *Sayıştay Dergisi*, Sayı: 60, s.129.

⁶³Ahmet Mutlu-Hakan Reyhan,-Hasan Hüseyin Doğan, *Kentleşme*, Palme Yayıncılık, Ankara, 2016, s.23.

Günümüzdeki medeniyetin temelleri kentlerde atıldığı için kentte yaşayan halk uygar birey olarak da tabir edilmektedir.⁶⁴ Yani geçmişten bu yana kent ve medeniyet neredeyse eş anlamlı olarak kullanılmıştır.

Kent en genel tanımıyla, Şahin'in de ifade ettiği gibi "Nüfusu belirli bir büyüklüğü ve yoğunluğu aşan, ekonomisi daha çok tarım dışı etkinliklerde yoğunlaşan ve kendi nüfusundan başka etki alanı içinde yaşayanlara da hizmet sağlayan yerleşim yeri şeklinde tanımlanabilir."⁶⁵ Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere kent tanımı yapabilmek için kentte yaşayan halkın tarım dışındaki sektörlerden gelir sağlaması göstergelerden biridir. Altan da kentle ilgili benzer bir tanımlama yapmıştır. "Kırsal yerleşmelerin çoğunlukla kendi kendini besleyebilen yerleşmeler olmasına karşın kentler dışarıdan yiyecek sağlamak zorundadır kentlerin temel bir özelliği de içlerinde oturanların büyük bir bölümünün tarımsal üretimde uğraşmamasıdır."⁶⁶ Kentin tanımı yapılırken öncelikle nüfus ve tarım dışı faaliyetlerde bulunmasıyla ifade edilmiştir. Ancak kent aynı zamanda gelir elde etmenin dışında insanların sosyolojik ihtiyaçlarının da karşılandığı yerleşim yerleridir. Örneğin Keleş'in ifadesiyle "kent, toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun yerleşme, barınma, gidiş geliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinimlerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşlarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun yerleşme birimidir."⁶⁷ Bu yönüyle kent sadece ekonomik yönü ya da demografik büyüklüğü ile değil yerleşmelerine sağladığı imkânlarla da farklılık sunmaktadır.

Kentin dar anlamda tanımlaması yapılırken genel olarak kent ve kırsal ayrımına gidilmektedir. Yani nüfus kriteri ve alanın büyüklüğü ele alınmaktadır. Ancak bu biraz da ülkelerin hukuki düzenlemeleri de ilgili bir durumdur. Örneğin Türkiye'de yasama yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndedir. Toprak'ın⁶⁸ da belirttiği gibi, halk adına karar alma yetkisine sahip olan temsilcilerin kent olarak tarif ettikleri yer kent sayılacaktır. Buna göre Türkiye'de kent ve köy sözcükleri hukuki düzenlemeler çerçevesinde anlamlandırılmaktadır ve bu düzenlemelerde de nüfus miktarı ve yerleşim yerinin özellikleri ölçüt olarak kullanılmaktadır.

⁶⁴Mutlu; Reyhan; Doğan, 2016, s.4.

⁶⁵Yusuf Şahin, *Kentleşme Politikası*, Ekin Yayınevi, Bursa, 2015, s. 6.

⁶⁶ Mehmet Altan, *Kent Dindarlığı*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2011, s.14.

⁶⁷Ruşen Keleş, *Kent bilim Terimleri Sözlüğü*, İmge Kitabevi, Ankara, 1998, s.75.

⁶⁸ Zerrin Toprak, *Kent Yönetimi ve Politikası*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2016, s.4,9.

Kentler, mekândaki en büyük faaliyet alanıyla farklı tarzlarda sınıflandırılabilir. Yani bir kentte yoğun olarak yapılan ekonomik faaliyet ticaretse, söz konusu kent ‘ticaret kenti’ olarak adlandırılır. Asıl gelir turizmden elde ediliyorsa da ‘turizm kenti’ ifadesi kullanılır. Bu sınıflandırmaya göre ortaya sanayi kenti, ticaret kenti, kültür kenti, turizm kenti vb. farklı tasnifler ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra kent alanlarının boyutlarıyla da sınıflandırma yapılabilir. Bu türe de coğrafi açıdan kentlerin sınıflandırması denir.⁶⁹ Yani kentler, kentte yaşayan halkın ekonomik ve sosyal faaliyetlerinin çeşitliliğine göre de karakterize edilebilmektedir. Buna göre aslında kent, toplumsal yapının ve bireysel olarak üstesinden gelinemeyecek sorunların çözülmesine olanak sağladığı böylece kendine has özellikler barındıran bir yerleşim sistemidir denilebilir.⁷⁰

Toprak’a göre, kent kavramı tarihin farklı farklı dönemlerde dahi aynı anlamda ifade edilmemiş dinamizmi yüksek bir kavram olma özelliği taşımaktadır.⁷¹ Öyle ki kentlerin tanımı ülkeden ülkeye, farklı kültürlere göre değişiklik gösterebilmektedir. Batı’da ‘Polis’ ile başlayan kent algısı bir yandan kente yüklenen anlam ile de ilişkili olabilmektedir. Kent algısı, kentsel yaşam ve kentlilik bağlamında Antik Grek kentleri yani, ‘Polis’ farklı bir yerdedir. Polisin otonom yapısı ve kentlisine hak ve sorumluluklar vermiş olması, bu yerleşimlerin Batının nezdinde “kent” olarak kabulünü ortaya koymaktadır. Ancak coğrafi bakımdan konuya yaklaşılabilecek olursa, Anadolu ve Mezopotamya’da ortaya çıkan yerleşim yerlerinin de görece büyük ve kalabalık yapıları dikkate alındığında; bu yerleşimler de kent niteliği göstermektedir.⁷² Asya ve Ortadoğu’da ortaya çıkan kentler için denilebilir ki yerleşen her medeniyet kendine has kentler yaratmıştır. İlk ortaya çıkan kentlerin zamanla bazıları istila edilerek yok olurken; bazıları ise sosyo-kültürel farklılıklarla birlikte belli özelliklerini yitirmişlerdir. Bazı kentlerin ise; günümüzde de benzer özellikler ile ön plana çıktığı görülmektedir. Örneğin Bağdat, Delhi, Kalküta, Şam ve Pekin için politik başkent yahut kültür ve ticaret kentleri olarak bilinmişlerdir ve bugün de benzer şekilde tanınmaktadırlar.⁷³

⁶⁹Şahin, 2015, s.31.

⁷⁰Jean-Louis Huot; Jean-Paul Thalmann-Dominique Valbelle, *Kentlerin Doğuşu*, Çev. Ali Bektaş Girgin, İmge Kitabevi, Ankara, 2000, s.33.

⁷¹Toprak, 2016, s.6.

⁷²Nilüfer Negiz, “Antik Dönemde Kent ve Yönetimi”, *İçinde Kent, Yönetim ve Kültür: Kent Yaşamında İnsan*, ed. Nilüfer Negiz; Hüseyin Gül; Ahmet Mutlu, LAP LAMBERT Academic Publishing, Mauritius, 2018, s.51.

⁷³Mutlu-Reyhan-Doğan, 2016, s.24.

Günümüze değin kentlerin var olma nedeni başta korunma olmak üzere ekonomik faaliyetler, ticaret yapma ve de yönetme gibi fonksiyonlarla ifade ediliyor olsa da temelinde kent halkı için iyi yaşam koşullarına sahip olmak yatar. Bugün de kırdan kente göçün temel nedenleri kentlerin geçmişten günümüze süre gelen özelliklerinin bir sonucu olarak yorumlanabilir. Kentler, aynı zamanda seçim özgürlüğünün kırsala oranla daha fazla olduğu yerler olarak bireylerin gözünde cazibesi yüksektir. Yani kentte yaşamak aynı zamanda özgürlüğü tercih etmektir. Bu, durumda denilebilir ki kent daha iyi bir yaşam koşulu sunmasının yanında özgürlüğün ve dolayısıyla farklılıkların da bir arada yaşadığı ve kent kültürünün oluştuğu mekânlardır. Ortaçağın ilk dönemlerinde feodal toplum yapısından kaynaklı olarak kentler daha zayıf bir yapıdadır.⁷⁴ Ancak neredeyse hiç benzerlik göstermeyen Ortaçağ Batı kentleri bir takım ortak özellikler de göstermekteydi. Örneğin siyasi hakları kısıtlı olmasına karşılık vatandaşlar özgürdü zira bu yönüyle de Antik Çağdaki kentlerden ayrılmaktaydılar.⁷⁵ 11. yüzyıldan itibaren ise ticaret daha fazla önem kazanmış ve olanaklar artmıştır. Akdeniz kıyıları başta olmak üzere Avrupa’da Kent yaşamı tekrardan hareket kazanmıştır. Haçlı Seferleri sonucu doğu ile batı arasındaki iletişimin artmasıyla da ticaret hız kazanmıştır. Floransa, Venedik ve Ceneviz gibi kentler ticarete elverişli oldukları için gelişme göstermiştir. Aynı zamanda Rusya’da da Baltık Denizi’nden Karadeniz’e değin uzanan ticaret yolunda bulunan Kiev, Novgorod, Moskova gibi kentler de buna bağlı olarak ticaret kenti haline gelmişlerdir.⁷⁶

Kentlerin zamanla büyümesiyle ve etkileşime açık sosyolojik bir yapısının olmasıyla kent kimlikleri ortaya çıkmaktadır. Toprak’ın da belirttiği gibi bir kent, zamanla sınır ötesi işbirliğine açık veya kapalı bir kente dönüşebilir. Şahin de aynı konuya farklı bir değerlendirme yapmıştır. *“Bir kentin daha fazla farklılığı bir arada barındırması biraz da o kentin açık bir sistem şeklinde işlemesine bağlıdır.”*⁷⁷

Koçak da kentin bu yönüne vurgu yapar: *“kent, birbirine eklenen parçaların bir bütünlüğü olduğu kadar, içinde olduğu, geliştiği zaman dilimlerinin, farklılaşan ihtiyaçları ve değişen amaçları, tarihi ve kültürel miras karşısında alınacak tavır dolayısıyla da bir kültürler birikimi ve zaman içinde birbiri ile hesaplaşarak şekillenen*

⁷⁴Rüstem Erkan, *Kentleşme ve Sosyal Değişme*, Bilimadamı Yayınları, Ankara, 2010, s.45.

⁷⁵Erkan, 2010, s.47.

⁷⁶Mutlu-Reyhan-Doğan, 2016, s.25.

⁷⁷Şahin, 2015, s.7.

*davranışlar bütünlüğüdür.*⁷⁸ Kentlerin kimlikleri olduğu gibi sakinlerinin de geçmişten itibaren bütün birikimleriyle oluşturduğu bir kültür hazinesi vardır. Es ve Ateş'e göre kentin içerdiği fonksiyonların oluşması ve bu fonksiyonlardaki değişimler, mevcut toplumsal, ekonomik ve kültürel sistemlerin etkisi altındadır. Kentlerin yapısal özellikleri, toplumlarının birer aynasıdır ve farklı toplumlarda farklı birbirinden değişik toplumsal yapılara, kültürel değişme ve farklılaşmalara rastlanır. Bahsedilen bu değişik mekân parçalarında bulunan kentlerin, yüklendikleri fonksiyonlar toplumsal, ekonomik, kültürel sistemlerdeki değişmelerle kentin mekânını etkilemekte ve onu değiştirmektedir.⁷⁹ Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere kentler değişik mekân parçalarından oluşur. Kentlerin sahip olduğu özellikler de kentsel mekânları etkileyerek değişmesine sebep olabilir. Böylece kentler; canlı, yaşayan ve devingen bir yapı olarak varlıklarını sürdürür.

2.2. KENTLEŞME KAVRAMI

Kentleşme en genel tanımıyla kırsal olan her şeyden uzaklaşıp kentsel olana yönelmeyi ifade etmektedir. Günümüzde ise insanlar artan bir şekilde kentsel alanlarda yaşamayı tercih etmektedir. Denilebilir ki kentleşme, insanların kent olarak tanımlanan yerlerde yaşamaya yönelmesiyle yaşanan süreci ifade etmektedir.

Kentleşme dar anlamıyla nüfus hareketleriyle tanımlandığında eksik kalır. Çünkü kentleşme toplumdaki sosyo-ekonomik anlamda değişimlerin de bir sonucudur aynı zamanda. Bu nedenle tanımlama yapılırken toplumsal-siyasal ve ekonomik değişimleri de göz önünde bulundurmak gerekir.⁸⁰

Altan da, kentleşmeyi tanımlarken dar ve geniş anlamlarıyla ele almıştır. Kentleşme dar anlamıyla kentte yaşayan sakin sayısının ve nüfusun çoğalmasındır. Geniş anlamda ise kentlerde yaşanan örgütlenme, iş bölümü ve uzmanlaşma gibi toplumsal yapı değişikliklerini anlatmaktadır.⁸¹ Kentleşme kentlerin ortaya çıkmasıyla başlamış bir süreçtir ve kentlerin sayıca artışı anlatırken bir yandan da kentte yaşayan nüfusun artmasına dikkat çekmektedir. Bu iki boyutuyla da kentleşme net bir geçmişe sahip

⁷⁸Hüseyin Koçak, "Kent- Kültür İlişkisi Bağlamında Türkiye'de Değişen ve Dönüşen Kentler", *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, II, (2011): 259-269, s.260.

⁷⁹Muharrem Es-Hamza Ateş, Kent Yönetimi, Kentleşme Ve Göç: Sorunlar Ve Çözüm Önerileri, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 2004, 205-248, s.208.

⁸⁰Ruşen Keleş, *Kentleşme Politikası*, İmge Kitabevi, Ankara, 2013, s. 31.

⁸¹Altan, 2011, s.32.

olmamasının yanı sıra yerleşik hayata geçiş ve ilk kentlerin ortaya çıkmasıyla bu zamana kadar yaşanan süreç olarak kabul edilmektedir.⁸²

Şahin, kentleşme kavramının bir süreci ifade ettiğini belirterek, kentleşmeyi dört farklı kriterden yola çıkarak tanımlamıştır: Kentleşme, ‘demografik’ açıdan kentlerde yaşayan halkın nüfusunun payının yükselmesi iken, ‘siyasi’ anlamda kent kabul edilen yerleşmelerinin artışı, ‘iktisadi’ anlamda kent ekonomisinde tarımın sahip olduğu payın azalmasını ve sanayi, ticaret ve hizmet gibi sektörlerin ise daha fazla pay almasını gösterir. ‘Sosyolojik’ açıdan değerlendirildiğinde ise kente bir yaşam kültürüne sahip olunması sürecidir.⁸³

Kentleşme kavramı için de tıpkı kent kavramında olduğu gibi tanım birliğine ulaşmak güçtür. Tanımların farklılık göstermesi zamana bağlı olabileceği gibi anlam ve içerik bakımından da kaynaklı olabilmektedir. Örneklenecek olursa 1960’lı yıllarda kentleşmenin tanımı yapılırken demografik özellikler ön planda iken bugün salt demografik nitelikli tanım kentleşmeyi ancak dar anlamıyla ifade etmektedir. Geniş anlamda kentleşme ise demografik niteliklere ek olarak ekonomik ve toplumsal gelişmeleri de içinde barındırmaktadır.⁸⁴ Bir diğer deyişle, kentleşme bir siyasallaşma ve sosyalleşme süreci başlattığından, yalnızca tarım faaliyetlerindeki değişim ya da sanayileşme ile ilişkilendirilmemekte aynı zamanda bir toplumsal değişim sürecinin ortaya çıktığının da göstergesidir.⁸⁵

Sanayi kentinin temel özelliklerini içeren kentleşme süreci 20. yüzyıldan itibaren çağımızın tipik bir niteliğini oluşturmaktadır. Hali hazırda kentleşme süreci bir ülkenin gelişmişlik durumu ya da yönetim sisteminden bağımsız biçimde hemen her yerde gerçekleşmekte ve toplumsal değişim üzerinde etkili olmaktadır.⁸⁶ Bir ülkede kentleşme -tabi ki sağlıklı biçimde- ne kadar yaygın ise o ülkenin daha gelişmiş olduğu kabul edilmektedir.

Kentleşmenin bir diğer boyutunu da kentlileşme olgusu oluşturur. Kentleşme ile kentin daha çok altyapısından ve kentteki yaşamı kolaylaştıran öğelerden ya da bugün

⁸²Mutlu-Reyhan-Doğan, 2016, s.20.

⁸³Şahin, 2015, s.8.

⁸⁴Mutlu-Reyhan-Doğan, 2016, s.20.

⁸⁵Halil İbrahim Aydın-Salih Çiftçi, “Türkiye’de Kır- Kent Kavramlarının Değişen Niteliği ve Mevzuatın Sürece Etkisi”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C:14, S: 54, 2015, s.192.

⁸⁶Mutlu-Reyhan-Doğan, 2016, s.26.

kentlerde daha çok teknolojinin kullanımından bahsedilebilirken; kentlileşme olgusu sosyoloji bilimiyle ilişkilidir.

Kentlileşmenin tanımında ciddi görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Daha önce de ifade edildiği üzere kentlileşme sosyolojik bir kavramdır ve dolayısıyla içinde birçok sebep-sonuç ilişkisi barındırmaktadır. Bunun sonucunda da birçok tanımlamasının olması beklenen bir sonuç olmalıdır. Kentlileşme olgusu mekânları gelecek nesillere bırakırken; kenttaşların sorumluluk bilinciyle davranmasıyla sonuçlanan ve kente dair sorunların çözümleri için katılımcı bir anlayışla hareket edebilmelerini ifade eder. Kentlerin hızla ve kontrolsüz büyümesi yerel idarelerin altyapı hizmetlerine yönelik hizmetlerin yanında sosyo-kültürel hizmetlerde önemli bir vazife olarak ortaya çıkmaktadır.⁸⁷ Göçler sonucunda kentte yaşayan halkla kente göçle yerleşmiş bireyler arasında ortak bir kültürde buluşmak oldukça uzun bir sürece yayılmaktadır.⁸⁸ Bu süreçte kente göç eden bir birey ancak kentsel tutum ve davranışları benimsediğinde ‘kentli’ olacak (sayılacak)tır. Kentlileşme olgusu, kentte yapılan birçok faaliyete katılmayı (yönetim-siyasete) da olumlu ya da olumsuz etkilemektedir.⁸⁹

Kentlileşme en genel tanımıyla; kent kültürü olarak ifade edilen davranış ve tutumların benimsenmesi olarak da ifade edilebilir. Çünkü Şahin’in de değindiği gibi, kentte yapı tarzları kırsal kesimin aksine bir çeşitlilik gösterir ve bunun bir uzantısı olarak hayat tarzlarında da bir çeşitliliğin gözlenmesi kaçınılmazdır. Bu da kentlerin her türlü farklılığın bir arada bulunabileceği mekânlar olması sonucunu doğurmaktadır.⁹⁰ Dolayısıyla kentte yaşayan kimselerin çeşitliliği kent kültürünün de çeşitli olması anlamına gelmektedir. İnsan/ kır-kent ilişkisi değerlendirildiğinde bireyler, kırsalda doğanın şartlarına göre yaşamını şekillendirirken; kentte mekânı kendine göre biçimlendirerek ve dönüştürerek yaşam kalitesini artırmayı amaçlamaktadır.⁹¹

Bugün kentlerden bir takım beklentiler söz konusudur. Bu beklentiler; ekonomik ve sosyal kalkınma, bilgi ve teknolojiyi kullanan toplumlar için gerekli koşulların oluşturulması ve demokratik yönetimin bir kültür olarak yerleştirilmesi şeklinde

⁸⁷Toprak, 2016, s.11.

⁸⁸Ahmet Güven, “Kent, Kentlileşme ve Kentsel Yönetim İhtiyacı”, *Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives*, 4(1)(2016)21-30, s.28.

⁸⁹İnan Özer, *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*, Ekin Kitabevi: Bursa, 2004, s.143.

⁹⁰Şahin, 2015, s.7.

⁹¹Hüseyin Gül-Nilüfer Negiz, “Kent, Kentin Dönüşümü ve Kentsel Hizmetler”, *İçinde Kent, Yönetim ve Kültür: Kent Yaşamında İnsan*, 2018, s.58.

sıralanabilir.⁹² Bu noktada kent yöneticilerine geçmişe oranla daha büyük sorumluluk düşmektedir. Çünkü kentten beklentiden kasıt aslında kent yönetiminden beklentidir.

Türkiye’de özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında hızlanan kentleşme hareketleri kırsal nüfusun aleyhine bir değişikliğe sebep olmuştur. O döneme kadar nüfusun büyük bir kısmı kırsal alanlarda yaşamaktayken; kentlere göç hareketleriyle kırsalda nüfus oldukça düşüş göstermiştir.⁹³ Yani kentlerin büyümesinde, tarım devrimi, sanayi devrimi, ulaşım sistemindeki gelişmeler ve kent planlaması büyük rol oynamıştır.

Toprak’a göre; Türkiye’de köylerin itme gücüne karşılık kentlerin çekme gücü olduğu için kentleşme olgusu genellikle hızlı ve plansız bir gelişim göstermiştir.⁹⁴ Bu durum Türkiye’de kırsal yerlerde yaşamının çekiciliğini tamamen kaybetmesiyle açıklanabilir. Ülkedeki bu plansız gelişmenin bedeli de ağır bir şekilde ödenmiş hala da ödenmektedir. Şahin de bu görüşü destekler nitelikte; “Kentleşmenin en genel sebebi daha iyi bir yaşam ümidi ve mutluluk peşinde koşmaktır”⁹⁵ biçiminde ifade eder. 1950’lerden sonra köyde yaşayan halk gelir sağladığı sektörden ve yapılan politikalardan (tarım ve hayvancılık) yeterli performansı alamamış ve zaten mevcutta kentlere göre daha iyi olmayan hizmetleri, kentte daha yüksek kalitede alacağını düşünerek göç etmeyi tercih etmiştir. Türkiye’nin kırdan kente göç hikâyesi de en temel biçimde başlamıştır. Hızlı ve plansız kentleşme hareketleri bu konuda yapılan politikaların yetersiz olduğunu da göstermektedir. Bu noktada oluşturulan kamusal politikaların yanında; kent yönetiminin politika ve uygulamaları da büyük önem taşımaktadır. Kentleşme, ekonomik olduğu kadar sosyo-kültürel ve siyasal gelişmelere bağlıda şekillenebilmektedir. Kentlerin genişlemesi, nüfusunun ve sayısının artması anlamına da gelmektedir. Beşeri boyutunu ise, kente göç edenlerin kentleşmesi oluşturmaktadır. Kente göç edenlerin kentlileşmesi için bu olguyu bilmeleri gerekmektedir. Böylece bu süreç kente yeni gelen bir kimsenin kent kültürüyle bütünleşmesi; kentlilik bilinciyle hareket etmesi ve kente karşı aidiyet geliştirerek kente sahip çıkmasını da gerektirmektedir.⁹⁶

⁹²Toprak, 2016,s. 46.

⁹³Mısra Cigeroğlu, “Denizli Kentsel Alanın Tanımı Özellikleri ve Dönüşümü, İçinde Dönüşen Kentler ve Değişen Yerel Yönetimler”, 2008, s.211.

⁹⁴Toprak, 2016, s.63.

⁹⁵Şahin, 2015, s.74.

⁹⁶Hüseyin Gül-Cem Ergun, “Kent, Kültür, Kimlik ve Kentlilik”, içinde *Sosyal Bilimlerde Kültür Tartışmaları*, Ankara, 2017, s.127.

Kentleşme ve kente dair sorunların nedenleri incelendiğinde durumun kökleri uygarlıkların tarihinde izlenmektedir. İnsanların, bir arada yaşamayı öğrenmeleri, mecburiyetleri sonunda bu kalabalığı organize edebilmek ihtiyacı yönetim kavramını ortaya çıkarmaktadır. Yönetim kavramının da uygarlıkla ortaya çıktığı düşünülecek olursa bu üç olgu (kent, yönetim ve kentleşme) arasında önemli bir ilişki olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

2.3. KENT YÖNETİMİ

Kent yönetimini tanımlamadan önceden yönetim kavramını incelemek yerinde olacaktır. Çünkü yönetim başlı başına bir süreci içerir ve yönetim kişisel bazı özelliklerle başarıya ulaşır. Mutlu'nun da ifade ettiği gibi kavramsal olarak yönetim iki boyutuyla ele alınabilir: amaç ve araç boyutu. Amaç boyutuna göre yönetim, toplumsal yaşamdaki farklı grupların, yönetsel kademedeki örgütlenmelerin kendine has nitelikleriyle amaçları için bir arada bulunan kimselerin amaçları için faaliyette bulunmasını içerir. Bu süreç içerisinde yönetimin fonksiyonları olarak ifade edilen (planlama, örgütlenme, eşgüdüm, denetleme, vb.) kavramların hayata geçirilmesiyle yapılır. Bunun yanında araç boyutuyla ise merkez-yerel ilişkileri, personeli işe yerleştirme sürecinde seçme, işe yerleştirme sonrasına personel motivasyonunun sağlanması gibi faaliyetleri bünyesinde barındırır.⁹⁷ Literatürde yönetimle ilgili birbirinden farklı tanımlamalar bulunmaktadır.

Özellikle farklı disiplinlerde tanımlar değişiklik göstermektedir. Örneğin ekonomistler yönetimi, toprak, sermaye ve iş gücü ile birlikte üretim fonksiyonlarından biri olarak tanımlarken yönetim bilimciler bir otorite sistemi olarak tanımlamaktadır. Sosyoloji, alanındaysa bir sınıf sistemidir. Tüm bu disiplinlerde ortak olan ise yönetim örgütlerde amaçlara ulaşılması için kişilerin başarısını ifade eder.⁹⁸ Ancak yönetim için en belirgin söylenebilecek şey; evrensel bir yönünün bulunmasıdır. Evrensellik olgusu ise yönetimin zaman ve mekân boyutunun olmasını ifade eder. Bu yoruma göre denilebilir ki; yönetim tarih boyunca var olan bir olgudur. Gelecekte olması da muhtemel görünmektedir. İnsan, var olduğu sürece yönetim de varlığını sürdürmeye devam edecektir. Dolayısıyla yönetimin bir zaman boyutu bulunmaktadır.⁹⁹ Mutlu vd.'ne göre

⁹⁷Mutlu-Reyhan-Doğan, 2016, s.6.

⁹⁸Mutlu-Reyhan-Doğan, 2016, s.6-7.

⁹⁹Yusuf Şahin, *Yönetim Bilimi ve Türk Kamu Yönetimi*, Ekin basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2015, s.6.

‘ulus devlet’ kavramıyla ortaya çıkmış olan yönetsel düşüncenin temelinde aynı dönemde ortaya çıkmış olmalarına bağlı olarak aydınlanma dönemi ve sanayi devriminin kentin pragmatik etkileri vardır.¹⁰⁰

Kent-siyaset-vatandaş kavramlarının birbirleriyle etkileşim içinde olması aynı zamanda bugünkü siyasal-yönetsel-hukuksal çerçevenin de oluşum sürecini ifade etmektedir.¹⁰¹ Kent yönetimi kent içinde oluşturulan idari birimlerin yönetim anlayışını ifade etmektedir. Bu da yönetimin merkez ve yerel idare olarak ikil bir yapıda olduğunu göstermektedir. Merkezi idare, esas itibarıyla ulusal düzeyde görev ve hizmetler yürüten bir yapı iken, yerel idare ise, belirli bir coğrafi alanda yaşamakta olan bir topluluğa hizmet sunan idarelerdir. Bu tanımlamadan çıkarılacak sonuç, modern demokratik devletlerde yerel yönetimlerin iki misyonu vardır: birincisi, yerel topluluğun ihtiyaçlarını karşılamak üzere görev ve hizmetler gerçekleştirmektir. Bu yönüyle yerel yönetimler kamu hizmet kuruluşlarıdır. İkincisi ise, yerel topluluğu demokratik anlamda temsil etmektir. Bu özelliğiyle de yerel yönetimler özerk kamu kuruluşları biçiminde konumlandırılmışlardır.¹⁰² Devlet içinde ‘yerel yönetimler’ bütünün bir parçasıdır ve alınan karar ve gerçekleştirilen uygulamalarla vatandaşların günlük yaşamlarını direkt etkileyebilen kurumlardır.¹⁰³ II. Dünya Savaşı sonrasında dünyada yaşanan hızlı kentleşme süreciyle birlikte özellikle kent yönetimleri yerel yönetimler içinde önemli bir yer tutmaya başladı. Bugün Türkiye’de yerel yönetimler denince akla önce belediyelerin gelmesi de bunun için bir örnek gösterilebilir.

Kır-kent ayrımına gidilirken, konu istatistikî veriler ve üretilen politikalarla yani yönetim boyutuyla da incelenmektedir.¹⁰⁴ Kent mekânlarının ivediyle büyümesi devletlerin yönetim anlayışlarına da bazı zorunluluklar getirmiştir. Planlama çalışmalarının hız kazanması ya da daha kaliteli hizmet yaratma gibi ihtiyaçlar ortaya çıkmıştır. Bu çalışmaların başarıya ulaşması için konut ve arsa ile ilgili politikaların bir arada değerlendirilmesi ve yürütülmesi ayrıca merkez-yerel ortaklığı da önem arz etmektedir.¹⁰⁵ Dolayısıyla kentleşmenin artması ve kentlerin ön plana çıkmasıyla birlikte,

¹⁰⁰Mutlu-Reyhan-Doğan, 2016, s.9.

¹⁰¹Hakan Kiriş, “Dünden Yarına Kent, Siyaset, Vatandaş”, *İçinde Kent, Yönetim ve Kültür: Kent Yaşamında İnsan*, 2018, s.1.

¹⁰²Mehmet Özel, *Yerel Yönetimlerde Yerel Kamu Politikası Yaklaşımları*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2015, s.8.

¹⁰³İnan İzci, *Katılımcı Yerel Yönetim*, Kalkedon Yayıncılık, İstanbul, 2014, s.24.

¹⁰⁴Aydınlı-Çiftçi, 2015, s.199.

¹⁰⁵Toprak, 2016, s.71.

kent yöneticilerine düşen sorumluluk da artmış görünmektedir. Kentleşme, beşeri ilişkilerden de beslenen bir olgu olduğu için kent yönetiminin kentleşmeye etkileşimi oldukça fazladır.

Teknolojinin hızla ilerlemesi, kentlerin gelişmesine de hız kazandırmaktadır. Kent yönetiminde birçok aktörün bir arada bulunmasına bağlı olarak kent idaresinin yalnızca bürokratik, hukuki düzenlemelerle bir arada çalışması gittikçe zor hale gelmektedir.¹⁰⁶ Yani kent yönetimi gün geçtikçe daha fazla aktörün yönetime dâhil olmasıyla, daha karmaşık bir hal almaktadır. Bu da verilen hizmetlerin etkinliğini de olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durumda yönetişimci bir kent anlayışı benimsenmesi bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra planlı bir kent yönetimi de günümüzde yönetsel sorunların daha karmaşık bir hal almasına engel olabilmektedir. Örneğin kent planlaması yapılırken, kent yönetiminin halkın ekonomik, sosyal ve kültürel gibi bir takım değerlerini göz önünde bulundurmadan karar vermesi halinde kentte bir takım sorunlar kendini göstermeye başlayacaktır.

Türkiye’de kırdan kentte göç halinin bireylerde yarattığı uyum sorununun ve kentte yaşamalarına rağmen kentlileşememelerinin sebebi başta sayılan ekonomik, kültürel ve sosyal değerlerin dikkate alınmamasından kaynaklanmaktadır.¹⁰⁷ Kentleşme sürecinde kalkınma planları kadar siyasetçilerinde etkisi büyük olmaktadır. Kentlerin bugünkü durumları göz önüne alındığında söz konusu bölgeden çıkan siyasilerin etkisine değinmemek haksızlık olacaktır.¹⁰⁸ Kent siyaseti, tarihte, günümüzde ve gelecek için kentin varlığına ve durumuna ilişkin verilen ya da verilecek olan karar ve uygulamalardır. Siyaset, genellikle kent merkezlidir ve kent, siyasetin hem öznesi hem de nesnesi olabilmektedir. Çünkü siyaset kentlerde üretilebileceği gibi, kentte üretilmediğinde dahi birbirleriyle etkileşim içinde olduğu alanlardır.¹⁰⁹

Tüm bunlardan çıkarılacak sonuç ise, kentleşme sürecinde çevresel faktörlerin etkisi kadar, kent yöneticilerinin de etkisinin de büyük olduğudur. Bu durumda kentin gerek planlanma sürecinde gerekse kalkınma sürecinde kent yöneticilerinin yanında kentte yaşayan diğer yerel aktörlere de belli görevler düşmektedir. Kentlerin gelişmesinde

¹⁰⁶Halil Emre Zeren, “Stratejik Kent Yönetimi ve Kent Markası Oluşturma Süreci”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 175-200, 2011, s.176.

¹⁰⁷Muharrem Es-Hamza Ateş, “Kent Yönetimi, Kentlileşme Ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 2004, 205-248, s.208.

¹⁰⁸Şahin, 2015, s.14.

¹⁰⁹Kiriş, *İçinde Kent, Yönetim ve Kültür: Kent Yaşamında İnsan*, 2018, s.13-14.

özellikle değişime yol açacak bilgi, uygulama vb tüm faktörler, bugün içinde bulunduğumuz küresel dünyanın ve bilgi teknolojilerinin sayesinde. Hiçbir toplum/devlet uluslararası dünyadan izole yaşayamayacağı için; küresel anlamda bir etkilenme/etkileme zaruridir. Bu sürecin kentlere ve kent yönetimlere etkisi ise yerleşme eğilimlerinin hayata geçirilmesi olarak yansımaktadır. Bu anlayış, ülkemizde de özellikle kalkınma hedeflerinin yakalanabilmesi bağlamında, kentleri ve yönetimlerini kalkınmanın birer aktörü olarak görmeyi sağlamıştır.

Türkiye özelinde kentlerin öneminin artması sürecine baktığımızda; Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren oldukça önemli mesafeler kat ettiğimizi görmekteyiz. Türkiye Cumhuriyeti kurulduğunda nüfusun sadece %25 gibi bir oranı kentlerde yaşıyordu ancak bugün nüfusun yaklaşık %92'si kentlerde yaşamaktadır.¹¹⁰ Türkiye'de 1950'lerden itibaren tarımda makineleşme ve sanayileşme hamleleriyle, kentleşme süreci de hızlanmıştır. Çeşitli sebeplerle (özellikle de ekonomik) kırdan kente doğru nüfus hareketi, hem kent olarak tanımlı yerleşimlerde nüfus artışını hem de mekânsal genişlemeyi doğurmuştur.

Türkiye'de 1950'li yıllarda başlayan kentleşme dinamiği 1980'den sonra yaşanan göç hareketleri özellikle büyük kentlere ve özellikle batıdaki illere yönelmiştir. Bu durum kentlerde nüfusun hızla artmasına ve farklı büyüklük ve özellikte kentsel alanların oluşmasına yol açmıştır. Bu durumda farklı özellik ve büyüklüğe sahip kentlerin, kentsel alanlarının farklı düzenlemelerle yönetilmesi ihtiyacı da ortaya çıkarmıştır.¹¹¹

Dolayısıyla büyüyen ve sorunlarla büyüyen kentlerde süreç siyasi otoriteleri yeni kamu politikaları üretmeye sevk etmiştir. Böyle bir tarihsel seyir, büyüyen kentsel yerleşimlerin sorunlarını çözebilmek adına, kent yönetimleri bağlamında önemli adımlar atılmasını da sağlamış, önce hayatımıza 60'lı yıllarla birlikte planlı kalkınma hamlesi girmiş ardından kentsel toprakların imarı konusunda Nazım İmar Büroları ve son olarak da büyüyen kentsel alanların yeni bir yönetsel birimle- Büyükşehir Belediyesi modeli- ile yönetilmesi biçiminde şekillenmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti üniter yapılı bir devlettir ve illerin yönetiminde düalist bir yapı söz konusudur. İl yönetimi merkeze bağlı bir taşra teşkilatlanmasıyken; aynı zamanda yerinden yönetim içinde bir yerel yönetim birimidir. Bu sebeple ülke özelinde

¹¹⁰Şahin, 2015, s.87.

¹¹¹Mısra Çiğeroğlu, "Denizli Kentsel Alanın Tanımı Özellikleri ve Dönüşümü", İçinde *Dönüşen Kentler Ve Değişen Yerel Yönetimler*, 2008, s.211.

kent yönetimleri özel bir öneme sahiptir. Tarihsel seyirde kentsel büyüme ve bu büyümenin yönetsel anlamda şekillenmesine dair düzenlemeler 2000’li yıllarda da devam etmiş ve yerel yönetim reformu yapılmıştır. Son dönemde ise, 6360 sayılı “On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile büyük kentler için mevcut kanunda (diğer yerel yönetim kanunlarında da) düzenlemeler öngören kanun ile son şeklini almıştır. Söz konusu kanun değişikliği merkez- yerel ilişkileri açısından kent yönetimine yeni bir boyut kazandırmıştır. Büyükşehir belediye sayısının 30’a yükselmesiyle bu kanun değişikliğinden etkilenen kent sayısı ve ülkede yaşayan kentli sayısı artmıştır. Böylece, Türkiye nüfusunun yaklaşık olarak %75 büyük şehirlerde ikamet eder hale gelmiştir.

Güvenlik, barınma, üretim, sosyal ve kültürel hayat içerisinde yaşanan mekânın özelliklerine göre şekillenmektedir.¹¹² Bu noktada kent yöneticisinin ve ortaklarının kentin ihtiyaçlarını doğru tespit etmesi büyük önem arz etmektedir. Modern hukuka ve evrensel değerlere saygılı devlet yönetiminin varlık temelinde toplumsal huzuru korumak ve sağlıklı yerleşimler oluşturmak yer alır. Bağlantılı olarak yerelde mal ve hizmetlerin etkin dağılımı ile demokratik katılımın sağlanması modern kent yönetimlerinin olmazsa olmaz dayanaklarıdır.¹¹³ Kentte temel ihtiyaçlar karşılanırken; demokratik bir yönetim şeklini tercih etmek halkın kent yöneticisinin öncelikli amaçları arasında olmalıdır. Sonraki adım ise kentin kalkındırılması şeklinde olabilir. Toprak’ın da ifade ettiği gibi yaratıcı bir kentin enerjisinin sürdürülebilirliği için yönetimin, uygulanabilir sayısalılık, kabul edilebilir bir çeşitlilik, güvenlik, inovatif bir yaklaşım, katılım, rekabetçiliğe ayak uydurmak ile örgütsel kapasitenin geliştirilmesi gibi faktörlerle desteklenmesi gerekir.¹¹⁴ Kent yönetiminde en önemli unsurlardan biri de uygulanacak politikaların sürdürülebilirliğidir. Kentsel politikaların sürdürülebilirliğinin sağlanamaması hem zaman kaybedilmesine hem de gereksiz kamu harcamalarının yapılmasına sebep olacaktır. Bu da kentlerin gelişmesinin önünde bir engel teşkil edecektir ki sürdürülebilirlik kavramı en sık gelişme kavramı ile yan yana kullanılmaktadır. Sürdürülebilir gelişmenin ekonomik, sosyal ve çevresel olmak üzere üç boyutundan bahsedilebilir. Çünkü sürdürülebilir gelişmeyle çevresel ve sosyal yaşam kalitesinin yanı

¹¹²İzci, 2014, s.22.

¹¹³Toprak, 2016, s.186.

¹¹⁴Toprak, 2016, s.186.

sıra ekonomik yapabilirlik amaçlanmaktadır. Bu nokta bahsedilen olgular kentlerde biçimleneceğinden sürdürülebilir gelişme kavramı kentsel gelişme kavramı ile de örtüşmektedir.¹¹⁵

Günümüzde işbirliği ve ortaklık, yaşam kalitesi, fırsat eşitliği, katılımcılık gibi kavramların ön planda tutulmasıyla oluşturulacak bir kentsel-yerel yönetim anlayışı gelişme ve kalkınma açısından oldukça etkili olabilmektedir. Yine, kentleşme sürecinde en önemli unsurlardan birinin kent yönetimi olduğu daha önce de ifade edilmişti. Bu sebeple çok aktörlü olan kentlerde, kentsel siyasette demokrasinin yerleştirilmesi hayati bir önem taşımaktadır.

2.4. KENT VE DEMOKRASİ

Demokrasi en basit tanımıyla halkın yine halk tarafından yönetilmesidir. Tekeli'nin ifadesiyle kuram olarak demokrasi genelde ulus devletlerdeki temsili demokrasiye ilişkindir. Kısaca bir topluluğun bireylerinin o topluluğu yönetecek siyasetçileri seçimle belirlemesine ve kararların çoğunluk oyu ile belirlenmesine dayanan bir süreçten söz edilmektedir.¹¹⁶

Demokrasi kavramı net bir tarihe sahip olmamasının yanı sıra genel olarak antik Yunana dayandırılır ve net bir tanımı yapılmamakla birlikte ülkelerin yönetim biçimlerine göre de radikal, müzakereci, katılımcı, çoğulcu gibi isimlerle farklılık göstermektedir. Farklı görüşlere rağmen genel olarak demokrasinin tanımına bakıldığında; yetkinin halktan alınması ve halka karşı sorumlu olunması olarak tanımlanabilir. Heywood'a göre demokrasinin var olduğu iddia edilen avantajları arasında öncelikle iktidarın sınırlandırılması ve halkın rızasının güvence altına alınmasıyla bireyin yönetimden korunması yani birey özgürlüğü gösterilmektedir. İkinci olarak ise siyasal katılım ile vatandaşların toplum faaliyetlerine dair bakış açısı kazanmalarını sağlayarak eğitim ve kişisel gelişimine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca karar alma ve uygulama süreçlerinde bireye söz hakkı tanınmasına sebep olmaktadır¹¹⁷.

¹¹⁵Elif Karakurt Tosun, "Sürdürülebilirlik Olgusu ve Kentsel Yapıya Etkileri", *PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, Yıl: 5, Sayı:2, 2009, s.3-4.

¹¹⁶İlhan Tekeli, *Türkiye'nin Demokrasi Krizini Aşması İçin Kucaklayıcı Demokrasi Konuşmaları*, Sosyal Demokrasi Derneği Yayınları:9; Sosyal Demokrasi Düşünce Dünyası Dizisi:3, 2.Baskı, 2017, s.148.

¹¹⁷Andrew Heywood, *Siyasetin ve Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları*, çev. Fahri Bakırcı, BB101 Yayınları, Ankara, 4.Baskı, 2018, s.76.

Çınar da demokrasinin modern siyasetin belki de en karmaşık ve anlaşılması en zor temel kavramlarından biri olduğunu dile getirmiş ve bu durumu iki nedene dayandırmıştır. İlk olarak yaklaşık 25 yüzyıl önce icat edilmiş bir kavramın zamanla toplumsal, kurumsal ve düşünsel değişimlere bağlı olarak gelişip dönüşmesiyle çok katmanlı ve bileşenli bir hal almış olmasıdır. İkinci neden ise günümüzde demokrasiye pek az kimsenin açıkça karşı çıkmasıdır ve bu haliyle demokrasi bazen iktidar mücadelesinin bir araç olarak kullandığı dolayısıyla suiistimal edilen, göreceli nihayetinde de içi boşaltılan bir kavram haline gelmiştir.¹¹⁸ Yani aslında bir ülkede demokrasinin başarısından söz edilebilmesi için o ülkede siyasi etik kavramının yerleştirilmiş olması gerekmektedir. Modern yani günümüz demokrasisi Kaya'nın çevirisiyle şu şekilde ifade edilmiştir: Orium ve Dale'nin ifadesiyle modern yani günümüz demokrasisi ile ilgili iki farklı görüş bulunmaktadır ve bu farklılık literatürde asli demokrasi ile biçimsel demokrasi arasındaki farklılık olarak ifade edilmektedir. Asli demokraside demokrasi olgusunun nasıl işlemesi gerektiğine dair planlama yapılırken biçimsel demokraside günümüz dünyasındaki demokratik milletler diye adlandırılan çok sayıdaki devleti ifade etmektedir.¹¹⁹ Tekeli'nin de deyimiyle demokrasi artık bilinen bir şey olmaktan öte sürekli olarak üzerinde düşünülmesi ve geliştirilmesi gereken bir şeydir. Bu sebeple günümüzde sürekli olarak yeni demokrasi pratikleri önerilmektedir.¹²⁰

Heywood'a göre demokrasi hakkındaki farklı görüşler birbirinden ayrılan demokrasi teorileri ve modelleri arasındaki rekabetten ve demokratik uygulamaların nasıl uygulanması gerekliliğine dayanmaktadır.¹²¹ Kuşkusuz ki ülkeler tarafından tercih edilecek demokrasi modelinin ülkenin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel durumuyla da ilgisi bulunmaktadır. Her demokrasi modelinin her topluma uygulanması mümkün olmamaktadır. Çınar, demokrasiyi meydana getiren şartları ifade ederek konuyla ilgili ayrıntılı bir tanımlama da yapmıştır. Çınar'a göre bir toplumda demokrasinin uygulanabilmesi için bazı şartlara ihtiyacı vardır. Bunlar; ulusal bütünlüğünü sağlamış olması, homojen bir toplum yapısı, güçlü bir orta sınıf, kapitalist ekonomik gelişme, demokratik değerler ile uyumlu uzlaşmacı ve eşitlikçi bir yerleşik kültür, yüksek bir

¹¹⁸Menderes Çınar, "Demokrasi" içinde *Siyaset Kavramlar, Kurumlar, Süreçler*, İletişim Yayıncılık: İstanbul, 2014, s.206.

¹¹⁹Anthony Orium-John Dale, *Siyaset Sosyolojisi Günümüz Dünyasında İktidar ve Katılım*, Say Yayınları: İstanbul, 2016, s. 130.

¹²⁰Tekeli, *Türkiye'nin Demokrasi Krizini Aşması İçin Kucaklayıcı Demokrasi Konuşmaları*, s.152.

¹²¹Heywood, çev. Fahri Bakırcı, 2018, s.75.

eğitim seviyesi, gelişime ve değişime açık toplumsal yapılar, kentleşme, istikrarlı ve hesap verebilen siyasal kurumlar, partiler, hşkşmetler, etkin sivil toplum yapısıdır. Bu şartlar, sosyolojik bir gereklilik anlamına da gelmektedir ve bu şartlar sağlandığında ancak demokrasi gerçekleşmiş ve yerleşmiş olacaktır.¹²²

Heywood¹²³, demokrasiye yşnelik eleştirileri şu şekilde yapmıştır: Eğer bir toplumda bilgi ve erdem eşit biçimde dağılmıyorsa yani toplumun eğitim seviyesi birbirine denk değilse demokrasi ũlkeyi cahil ve bilgisiz kitlenin yşnetmesine neden olmaktadır. İkinci olarak bireysel özgũrlũđũn ve azınlık haklarının çoğunluk tarafından halk adına geri planda kalmasına da neden olduğu için, demokrasi %50,1'inegemen gũ olmasına karşı çıkmaktadır. Bir diğer eleştiri ise demokrasi tũm halkın çıkarlarını ifade ettiğinden devlet yşnetiminde baskı, aşırı devlet kontrolũ, diktatřrlũk anlamına da gelebilmektedir.

ınar, demokrasinin mũkemmelen bir rejim olmasa dahi insanların eksiklikler, aksaklıklar ve başarisızlıklarını açıkça konuşabildiği ve bşylece topluca iyileşme sağlayacak tek rejim olduğunu ifade etmektedir.¹²⁴ Kısaca demokrasi, vazgeçilmesi mũmkũn olmayan ancak tek başına da bir anlam ifade etmeyen bir rejim olarak gřrũlmektedir. Tekeli'nin de ifadesiyle; "*gũnũmũzde temsili demokrasiler tek başlarına doyurucu olmuyor, onun için demokrasi sřzcũđũnũn başına çoğulcu ve katılımcı sřzcũklerini ekliyoruz. Temsili demokrasi pratikleri kaçınılmaz olarak bir demokrasi açığı yaratmaktadır.*"¹²⁵

Tekeli'ye gşre gũnũmũzde temsili demokrasi ve katılımcı demokrasi bir arada varlıklarını sũrdũrũrken aynı zamanda da bir rekabet içindeler. Demokratik rejimlerin dayandığı temsili demokrasi hem kavramsal, hem de pratikten yola çıkılarak eleştirilmekte ve bir kriz içinde olduğu kabul edilmektedir. Temsili demokrasiye yapılan eleştiriler dış etkilere oldukça kapalı ulus devletlerin varlığına dayanmaktadır. Ancak kũreselleřen dũnyada bir ũlkede yaşayanların kaderi, o ũlke dışından alınan kararlardan daha fazla etkilenebilmektedir.¹²⁶ Heywood'a gşre demokrasi insani yřnũ en yũksek yşnetim biçimidir. ũnkũ demokrasinin halka hesap verilebilir ۆzelliđi, hâkim gũcũn elinin bir nevi zayıflamasına ve halkın özgũrlũk alanının genişlemesine sebebiyet

¹²²ınar, 2014, s.244.

¹²³Heywood, ev. Fahri Bakırıcı, 2018, s.76.

¹²⁴ınar, 2014, s.246.

¹²⁵Tekeli, *Tũrkiye'nin Demokrasi Krizini Aşması İçin Kucaklayıcı Demokrasi Konuşmaları*, s.25.

¹²⁶Tekeli, *Tũrkiye'nin Demokrasi Krizini Aşması İçin Kucaklayıcı Demokrasi Konuşmaları*, s.127.

vermektedir. Böylece demokratik toplumların kalıcı şekilde istikrarlı ve barışçıl olması sağlanabilmektedir.¹²⁷

Demokrasinin bir diğer boyutu da kurumsallaştırılmasıyla ilgilidir. Demokrasinin olumlu tarafına bakılacak olsa dahi eğer demokrasi kültürü bir toplumda yerleştirilemezse anlam ifade etmemektedir. Tekeli'nin de ifade ettiği gibi bir toplumda demokrasinin kalitesi yalnızca kurumsal düzenlemelerle artırılmaz. Demokrasi aynı zamanda bireysel düzeyde bir ahlaktır ve kültürdür.¹²⁸ Yani, demokrasi kültür olarak yerleştirilemeden gerçek bir demokrasiden bahsetmek mümkün olmamaktadır. Demokrasi kültürünün yerleştirilmesinde yerel düzeyden başlayarak yaygınlaştırılması kabul görmektedir. Bu noktada Tekeli'nin de ifade ettiği gibi demokrasiye dair fikir birliğine ulaşılabilmesi yerel demokrasinin güçlendirilmesinin yanı sıra merkez yerel ilişkisinin yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.¹²⁹ Ülkenin genel siyasetine demokrasinin yerleştirilebilmesi öncelikle yerel demokrasinin sağlanabilmesiyle mümkün olacaktır. Bu durumda merkez-yerel ilişkilerinin sağlıklı yürütülmesi gereği ve yerelde genişletilecek bazı hakların önemi ortaya çıkmaktadır. Bu noktada yerel demokrasinin de tanımlamalarına başvurulacaktır.

2.4.1. Yerel Demokrasi

Demokrasiye dair eleştirilere dair genel kabul gören düşüncelerden biri de demokrasinin salt seçimlerle uygulanmaya çalışılması yani temsili demokrasidir. Demokrasinin en büyük avantajlarından biri ise hesap verilebilir kamu kurumlarının varlığıdır. Bu noktadan yola çıkılacak olursa seçim sonrası halkın seçtiği adayı en kolay denetleyebileceği yer kendine en yakın birim olan yerel yönetimlerdir. Çaha'nın da ifade ettiği gibi “*demokrasilerde katılımı sağlayan etkin ve yaygın kanallardan biri de yerel yönetimlerdir.*”¹³⁰ Dolayısıyla yerel yönetimlerin demokrasinin beşiği olarak adlandırılması kaçınılmazdır. Tekeli ise bu noktada daha önce de değinildiği üzere merkez-yerel ilişkileri düzenlenmediği sürece yerelde alınan kararların meşruiyetini sorgulamıştır ve tek başına yeterli olmayacağını ifade etmiştir.¹³¹

¹²⁷Heywood, çev. Fahri Bakırcı, 2018, s.78-79.

¹²⁸Tekeli, *Türkiye'nin Demokrasi Krizini Aşması İçin Kucaklayıcı Demokrasi Konuşmaları*, s.181.

¹²⁹Tekeli, *Türkiye'nin Demokrasi Krizini Aşması İçin Kucaklayıcı Demokrasi Konuşmaları*, s.171.

¹³⁰Çaha; Çaha, 2012, s.29.

¹³¹Tekeli, *Türkiye'nin Demokrasi Krizini Aşması İçin Kucaklayıcı Demokrasi Konuşmaları*, s.189.

İzci, Türkiye’de demokrasinin bazı hedeflere ulaşmasında (sosyo-ekonomik gelişme, doğanın korunması ve insan refahının artırılması gibi) merkezi idare kadar yerel yönetimlerin de sorumlu olduğunu dile getirmiştir.¹³² Bu görüşten yola çıkılarak yerel yönetimlerce kamusal politikalara halk katılımının sağlanması demokratik bir yönetim için gereklidir denilebilir. Tekeli, kentte yaşayanların ilişkileriyle bir komünite oluşturmalarının fiziki çevre oluşturmaktan daha karmaşık bir süreç olduğunu belirtir. Bir fiziki çevre içinde birden fazla komünite oluşabilir bir kentte değişik ölçeklerde komitelerden söz edilebilir. Bu durumda kentte yaşayan bir kişinin birden fazla komünitenin üyesi olması söz konusu olabilecektir. Bir kentte komüniteyi oluşturan ilişkileri 2 tür üzerinden ele almak yararlı olabilir. Bunlardan bir bölümü kentte yaşayan insanların kendi aralarındaki ilişkilerdir diğer bir bölümü yerel yönetimlerle olan ilişkileridir.¹³³ Buradan anlaşılan halkın bir araya gelerek örgütlenmesinin karmaşık olduğu kadar da zor olduğudur. Bu durumda yerelde yürütülecek katılımcı demokrasi için hem yerel halkın kendi aralarındaki ilişki hem de yerel yönetimlerle olan ilişkilerinin sağlıklı yürütülmesi, politika yapımında büyük etkiye sahiptir. Bu durum alt kademe belediyelerde daha kolay gerçekleştirilebilecekken büyükşehir belediyelerinde daha güç hale gelebilir.

İzci de konuyu Türkiye’de katılımcı demokrasi ve yerel yönetim anlayışının somut adımlar ile işlevsellik kazanması ve yaygınlaşması için başta siyasi partiler ve yurttaşlar olmak üzere tüm kesimlerin tutarlı ve kararlı bir gündeme sahip olmaları gereği ile açıklamaktadır.¹³⁴ Dolayısıyla halk katılımının sağlanmaya çalışması salt yerel yönetimlerin görevi değildir. Bu noktada halkın ve yerel sivil toplum örgütlerinin de kararlara dâhil olabilecek kapasiteyi yaratmaları önem arz etmektedir. Demokrasinin kalitesinin geliştirilmesi bakımından yerel demokrasinin güçlendirilmesinin özel bir önemi vardır. Tekeli’nin deyimiyle, bugün Türkiye’deki demokrasi anlayışında da görüldüğü gibi merkez tarafından yerel üzerinde sürekli baskı hissedilmesi demokrasinin gelişmesine engel olmaktadır.¹³⁵ Yerel yönetim ve demokrasi ilişkisinin yani yerel demokrasinin gündemde bu kadar yoğun yer almasını sağlayan sebeplerden biri de

¹³²İzci, 2014, s.30

¹³³Tekeli, *Türkiye’nin Demokrasi Krizini Aşması İçin Kucaklayıcı Demokrasi Konuşmaları*, s.167-168

¹³⁴İzci, 2014, s.22

¹³⁵Tekeli, *Türkiye’nin Demokrasi Krizini Aşması İçin Kucaklayıcı Demokrasi Konuşmaları*, s.170.

demokratik toplumlarda, siyasal ve idari hiyerarşinin zamanla merkezden yerele doğru genişleyen bir süreç içinde bulunmasındandır.¹³⁶

Tekeli, demokrasinin yerleşmesinde merkez-yerel ilişkilerinin yeniden düzenlenmesinin özel bir önemi olduğunu vurgulamaktadır. Türkiye'de, büyükşehirler, koordinasyonu sağlayarak verimliliği yükseltmek ve katılımı sağlamak üzere iki kademeli olarak kurulmuştur. Ancak, belediye başkanlarının sahip olduğu fazla yetkiler uygulamada ilçe belediyelerine hareket etme noktası bırakmamaktadır. Bunun da demokrasiyle ilişkilendirilmesi mümkün olmamaktadır.¹³⁷

Kent sınırları içerisinde yerel demokrasiden bahsedilebilmesi için, paydaşlar arasında adaletli olmak belediye yöneticilerinin temel görevlerindedir. Yerel yönetimler, gerek yerel halk gerekse diğer paydaşlar arasında her türlü ayrıma sebep olabilecek hizmet ve faaliyetten kaçınmalıdır.

Yerel demokrasinin geliştirilmesinde yurttaşların katılımının sağlanmasının önemi ortadadır. Bir kentte yaşayan paydaşların çoğunluğunun ihtiyaç ve taleplerinin göz önünde bulundurularak verilen hizmetlerden bahsedilebiliyorsa, katılım sağlanabiliyorsa yerel demokrasiden bahsedilebiliriz.

2.4.2. Katılımcı Demokrasi

Demokrasi ve katılım kavramlarını bugün birbirinden ayrı düşünmek oldukça yanlış bir yaklaşım olacaktır. Çünkü demokrasinin geçerli olduğu alan birden fazla kesimin varlığıyla ancak etkinlik kazanacaktır. Dolayısıyla kent yönetiminde idarecilerin yanında, farklı kesimlerin de yönetime katılması demokrasinin etkili olabilmesi açısından önem arz etmektedir.

Özellikle 1980'lerden sonra tüm dünyada yönetim kavramı gündemdedir. Böylece aktörlerin yönetime katılmasını öngören katılımcı demokrasi de önem kazanmaya başlamıştır. Tekeli, temsili demokrasi içinde bireylerin siyasi parti mekanizmaları içinde yer almadan toplumsal bir özne haline gelmesinin ve yaşamında bu yolla doyum sağlama yollarının büyük ölçüde kapalı olduğunu belirterek, eleştiride bulunmuştur¹³⁸. Artık, küreselleşme süreciyle birlikte temsili demokrasi önemini

¹³⁶Çaha; Çaha, 2012, s.29.

¹³⁷Tekeli, *Türkiye'nin Demokrasi Krizini Aşması İçin Kucaklayıcı Demokrasi Konuşmaları*, s.171.

¹³⁸Tekeli, *Türkiye'nin Demokrasi Krizini Aşması İçin Kucaklayıcı Demokrasi Konuşmaları*, s.128.

yitirmekte ve katılımcı demokrasi önem kazanmaktadır. Heywood'un da belirttiği gibi; “çok düzeyli yönetim siyasal otoritenin ülkenin tümünün değişik düzeylerini dağıtıldığı bir yönetim sistemidir”¹³⁹. Yönetişim kavramı ulusal, uluslararası ya da bölgesel/yöresel olmak üzere çeşitli boyutları bulunmaktadır. Bu noktada katılımın sağlanacağı platform önem taşımaktadır. Heywood bu durumu yatay ve dikey olmak üzere ikiye ayırarak incelemiştir. Dikey çok düzeyli yönetim kavramı, ulus altı, ulusal ve uluslararası düzeylerdeki aktörler arasındaki karşılıklı bağımlılığa dikkat çekmektedir. Bununla birlikte devletler ile devlet dışı aktörler arasındaki ilişkinin artışı ve yeni kamu özel ortaklığı biçimlerinin ortaya çıkışı gibi ilişkiler de yatay olarak adlandırılmıştır.¹⁴⁰

Çınar'ın ifadesiyle katılımcı demokrasi kavramı iki boyutludur. İlki parlamentoyu bürokrasiyi ve siyasal partileri daha açık ve hesap verebilir duruma getirerek devleti ve onun kurumlarını demokratikleştirmektir. İkinci boyut ise katılım uygulamalarını formel siyaset dışı alanlara yayarak bizzat toplumu hesap verebilir kılmaktır.¹⁴¹

Orium ve Dale'ye göre demokratik toplumun ahlaki vizyonu bireylerin kendi çıkarlarının en iyi yargıçları olduğunu iddia etmektedir. Birkaç yönetici tarafından idare edilen toplumdan sakınan bu vizyon bireylerin siyasi topluluğun esenliği için gerekli olan sağlıklı karar verme ve hikmet yetilerine haiz olabileceği konusunda da ısrar etmektedir¹⁴². Eğer yönetim küçük bir grubun yetkisindeyse bu durum da demokrasi için bir risk teşkil etmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi demokrasi aynı zamanda bir kültürdür ve fiilen demokrasinin uygulanması toplumda bu kültürün yerleşmesiyle mümkün olabilir. Tekeli, “demokrasi özellikle de katılımcı demokrasi ancak demokrasi kültürünü içselleştirmiş kişilerce başarılı bir biçimde gerçekleştirilebilir”¹⁴³ biçiminde konuyu ifade eder. Yani demokrasi kavramını anlamak, uygulamak ancak yerleşmiş bir demokrasi kültürü ile mümkündür. Ulusal ölçekte, kamu yönetiminin ve siyasetin en önemli unsuru ve dayanağı yurttaşlardır. Yönetim ve siyaset, yurttaşlarla beraber onlar için yapılan ve onların onayıyla meşruiyet kazanan süreçlerdir. Seçim ve kamu politikası

¹³⁹Heywood, çev. Fahri Bakırcı, 2018, s.68.

¹⁴⁰Heywood, çev. Fahri Bakırcı, 2018, s.68.

¹⁴¹Çınar, 2014, s.228.

¹⁴²Anthony Orium-John Dale, *Siyaset Sosyolojisi Günümüz Dünyasında İktidar ve Katılım*, Say Yayınları: İstanbul, 2016, s. 131.

¹⁴³Tekeli, *Türkiye'nin Demokrasi Krizini Aşması İçin Kucaklayıcı Demokrasi Konuşmaları*, s.181.

oluşturma süreçlerine yurttaş katılımı, demokrasinin vazgeçilmez ilkesidir. Yani yurttaşsız bir demokrasi ve yönetim söz konusu olamaz.¹⁴⁴

Toprak, katılımcı başka bir deyişle müzakereci demokrasi için katılım göstergelerini şöyle özetlemiştir¹⁴⁵; yeni tekniklerin benimsenmesi hizmet ve kolaylıklardan yararlanılması; yerel kaynakların ve dış yardımların topluluk sorunlarını çözmek için kullanılması; yerel girişimciliğin ve liderliğin gelişimi; yerel topluluğun seçimlere katılımı gönüllü olarak çalışma gruplarında yer almasıdır.

Katılımcı demokrasinin temsili demokrasiye oranla daha fazla savunulmasının en önemli sebeplerinden biri halkın katılım yoluyla denetim hakkına sahip olması denilebilir. Temsili demokrasi eleştirilirken, bunun karşısında katılımcı demokrasi daha ideal bir model olarak savunulmaktadır. Demokrasi çoğunluğun sultanı olmaktan kurtulup çeşitliliğe olanak verir hale gelmekte, bireyler kamusal özne haline gelerek yaşamlarını doyum sağlayabilmektedirler.¹⁴⁶

Çınar ise katılımcı demokrasinin toplumun siyasallaşması yönünde önemli bir adım olduğunu belirterek, konuya farklı bir yorum katmıştır. Çünkü katılımcı demokrasi teorik olarak katılımı eşitlik arasında bir ilişki olduğunu savunur. Böylece toplumsal eşitsizlikleri siyasetin önemli bir konusu haline gelmektedir.¹⁴⁷

Tanımlardan yola çıkılarak diğer demokrasi türlerine göre katılımcı demokrasinin daha az eleştiriye maruz kaldığı söylenebilir. İdeal bir demokrasi modeli olarak gösterilse de katılımcı demokrasinin, temsili demokrasinin yerine geçmesinin mümkün görünmediği ifade edilmektedir. Bunun nedeni olarak da; katılımcı demokrasinin bir küçük grup demokrasisi olması ve süreklilik arz etmemesi vurgulanmıştır.¹⁴⁸ Ayrıca bu iki tür demokrasi bir arada var olurken biri diğerinin meşruiyet alanına sınır getirmektedir¹⁴⁹; yani iki türün aynı anda işleminin güç olduğu, birinin mutlaka diğerinin sınırlarını ihlal edeceği de ayrıca belirtmiştir.

Katılımcı demokrasi anlayışında katılım halk için avantajlı görünse de yerel siyasetçiler için avantaj sağlamaktadır. Böylece siyasetçiler, belli paydaşlara uygun

¹⁴⁴Anke Ruige-Sezin Üskent-Pavel Micka, ”Yönetişim ve Katılım Etkili katılım için Araçlar, Yöntemler, Mekanizmalar”, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, TEPAV Yayınları: Ankara, 2014 s.41.

¹⁴⁵Toprak, 2016, s. 44.

¹⁴⁶Tekeli, *Türkiye'nin Demokrasi Krizini Aşması İçin Kucaklayıcı Demokrasi Konuşmaları*, s.128.

¹⁴⁷Çınar, 2014, s.234.

¹⁴⁸Tekeli, *Türkiye'nin Demokrasi Krizini Aşması İçin Kucaklayıcı Demokrasi Konuşmaları*, s.190.

¹⁴⁹Tekeli, *Türkiye'nin Demokrasi Krizini Aşması İçin Kucaklayıcı Demokrasi Konuşmaları*, s.129.

iletişim stratejilerini belirleme ve politikaları halkın istekleriyle daha da uyumlaştırma olanağı sağlarlar.¹⁵⁰

Çoğulcu ve katılımcı bir demokrasi uygulamasının geliştiği ve yerleştiği yerde sosyal sermaye oluşmaya başlayacaktır. Böylece gelişen bu sosyal sermayenin olduğu alanlarda üretme kapasitesi de artacak bu da bölgenin yerel kalkınma dinamiğine etki edecektir.

Beşeri sermayenin gelişimi, onların katılıma değer vermelerini de doğurur. Çünkü katılma davranışı bireyin algı, tutum ve bilgilerinin toplamından oluşan bir duruştur. Katılımcı demokratlar da bu durumu destekler nitelikte değerlendirme yaparlar. Şöyle ki katılım için fırsatlar olduğunu bildikleri zaman katılmaya değer olduğunu düşünecekler ve aktif olarak katılacaklardır.

Katılımcı demokrasinin halk için faydalarından biri de, hem paydaşların arasında düzenli iletişim kurulmasını ve sosyal ilişkilerin artmasını hem de bireylerin bir araya gelmesiyle kendilerini güvende hissetmelerini sağlayacak kişisel gelişimlerine katkı sağlamasıyla mümkün olabilecektir. Katılımcı demokraside bireyin özne olma ve kendine yeni yaşam kalıpları açabilme güdülerini sadece tek bir birey olarak yerine getirmesi beklenemez. Benzer güdüler olan ve isteklerini yerine getirmek için bir araya gelerek ya da küçük bir kamu alanı oluşturarak örgütlenebilecekleri yapılara da ihtiyaç vardır. Bu da yeni bir toplumsal aktör olan sivil toplum kuruluşlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır.¹⁵¹

Kent yönetimleri için özellikle belediyelerde 5393 sayılı kanun ve katılımcılığı artırma odaklı bir yapı olarak kent konseylerinin hayatımıza girmiş olması da oldukça önemli bir adımdır. Kent Konseyi Yönetmeliği uyarınca, bu kuruluşlar, yerel karar alma sürecine katılımı sağlayarak, kentin sürdürülebilir kalkınmasını, kamu hizmetlerinin ve belediye politikalarının gözetimini, hesap verebilirlik ve saydamlığı garanti altına alan, sivil toplumun farklı kesimleri, kamu-özel sektör arasında işleyen bir ortaklık kuran platformlardır. Ancak Gül vd. de bahsettiği üzere katılım ve yönetişime yapılan vurgu ve bu doğrultuda yapılan düzenlemelere ve oluşturulan mekanizmalara rağmen etkin vatandaş katılımının ve demokratik yönetimin yaygınlaştığını söylemek güçtür. Katılım daha çok etkili ve örgütlü çevrelerin katılımı ile sınırlı kalmaktadır. Katılım süreçlerinde

¹⁵⁰Ruige; Üskent; Micka, 2014, s.47.

¹⁵¹İlhan Tekeli, *Katılımcı Demokrasi ve Sivil Toplum Kuruluşları*, 3. Baskı, 2017, Sosyal Demokrasi Derneği Yayınları:1, Sosyal Demokrasi Düşünce Dünyası Dizisi:1, Ankara, s.130.

özel sektörün ağırlıklı ve etkin konumuna karşın örgütsüz dezavantajlı, dar gelirli ya da yoksul grupların katılımı yoktur ya da çok yetersizdir.¹⁵² Bu durumda halk katılımından bahsetmek olanaklı görünmemekte, dolayısıyla etkin bir katılımdan bahsetmek mümkün olmamaktadır.

Türkiye’de kent konseyleri, katılımı sağlamaya çalıştığı üye çeşitliliği bakımından yerel yönetim sisteminde yer alan en önemli katılım mekanizmalarından biri olma özelliğini taşımaktadır. Vatandaşlar açısından bakıldığında kent konseyleri gönüllü olan vatandaşların örgütlenmelerine, tepkilerini ortaya koymalarına, uzmanlıklarını kent yararına kullanmalarına, ihtiyaç ve öncelikleri ile bu konularda geliştirdikleri projelerini ve şikâyetlerini duyurabilmelerine ve eylem geliştirebilmelerine fırsat tanır.¹⁵³ Ayrıca vatandaşların ve her kesimden çeşitli üyelerin bir araya gelerek kendilerini ilgilendiren karar ve politikaları oluşturmalarına ve kent vizyonunu geliştirecek fikirler oluşturulmasını olanaklı kılar. ‘*Kentli olmak*’ deyimini kentsel bir takım değerlerin içselleştirilerek kentle bütünleşmeyi, kendini kente ait hissetmeyi ve nihayetinde de gerekli sorumlulukların yerine getirilmesini ifade eder. Bu yönüyle kent konseyleri bunu gerçekleştirebilmek için önemli bir platformdur. Belli durumlarda, konseyler toplum ve topluluk bazındaki kalkınma faaliyetlerinin çeşitliliğinde görülebileceği üzere fiilen hizmet sağlayıcı konumunda da olabilir. Bu, olabildiği hallerde, kent konseylerinin vatandaşların ve/veya belli grupların yaşam kalitesinin artmasını sağlayan, iletişim duvarlarını yıkan ve vatandaşlar arasındaki ilişkileri güçlendiren çok değerli bir katkı olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁵⁴ Kent paydaşlarının iletişim içinde olması oluşturulacak politikaların kalitesinin yükseltilmesinde de önemli bir araçtır. Ayrıca oluşturulan politikaların daha sonra analiz edilmesinde de katkı sağlayacaktır. Bu konuda dikkat edilecek en önemli husus etkin katılımın sağlanmasıdır. Yani katılım sağlansa bile kimlerin katıldığı ve ne ölçüde katıldığı da önem arz etmektedir. Etkin bir katılımcılık, günümüz dünyasında demokrasi için olmazsa olmaz bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Yerel yönetimlere katılım ise ancak yerel aktörler aracılığıyla olabilmektedir.

¹⁵²Hüseyin Gül-Hakan Mehmet Kiriş-Nilüfer Negiz-İsmail Gökdayı, *Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Yerel Siyaset*, Detay Yayıncılık: Ankara, 2014, S.19.

¹⁵³Ruige-Üskent-Micka, 2014, s.45.

¹⁵⁴Ruige-Üskent-Micka, 2014, s.45.

2.5. KENT YÖNETİMİNDE YEREL AKTÖRLER

Kent yönetiminde katılım birçok platformla gerçekleştirilebilmektedir. Yani tüm paydaşların katılım sağlayabileceği çeşitli yerel aktörler bulunmaktadır. Çukurçayır'ın da ifade ettiği gibi kamu yönetiminin uyacağı ilkeler siyasi karar organlarınca belirlenir ve düzenlemelerde yetki sahibidirler.¹⁵⁵ Halk bazen bilinçli olarak katılım gösterirken kimi zaman da doğal olarak katılım gösterebilir. Göymen, siyasetin yerel aktörlerini “formel” ve “informel” olarak ikiye ayırmaktadır.¹⁵⁶ Yasalarda, tanımlanan birimler formel aktörler; yasal kalıp dışı kalanlar ancak yereldeki bir grubun oluşturduğu aktörler ise informel aktörler olarak nitelendirilebilir. Bu tanıma göre formel örgütler; kaymakamlıklar, valilikler, il özel idareleri, yasal dernekler ve vakıflardır. Enformel aktörler ise; dini ve etnik gruplar, tarikatlar, aşiretler ve yurttaş girişimleri şeklinde sayılabilir.

Yerel yönetim modeli çerçevesinde yerel düzeyde ekonomik kalkınma süreçlerini ve bu süreçlerde bir araya gelerek kenetlenen ve ekonomik kalkınmada rol üstlenen aktörleri inceleyen Logan ve Molotch; yerel yönetim, yerel siyaset ve yerel ekonomik kalkınma süreçlerinde etkin rol oynayan ya da oynaması beklenen aktörler olarak şunları saymaktadır¹⁵⁷:

1. Siyasiler ve diğer seçilmişler,
2. Yerel yönetimler ve merkezin taşra örgütleri,
3. Yerel-ulusal basın,
4. Kentsel hizmet sunanlar,
5. Üniversite,
6. Kenti simgeleyen Spor Takımları,
7. İşçi Ve İşveren Örgütleri,
8. Serbest Meslek Sahipleri,
9. Mal-Mülk Sahipleri,
10. Girişimci-Sanayici,
11. Okullar, Muhtarlar, Odalar, Birlikler ve Sivil Kurumlar;
12. Kenttaşlar.

¹⁵⁵Mehmet Akif Çukurçayır, “Yurttaş Yerel Siyasetin Neresinde?Yurttaş Odaklı Yerel Siyaset Nasıl Olmalıdır?,” *Yerel Yönetimler Yerel Siyaset Ve Kentsel Politikalar, İçinde 4. Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 2010, s.46.

¹⁵⁶Korel Göymen, “Yerel Siyaset Dergisi Röportajı”, *Yerel Siyaset Dergisi*, Sayı 1, 2006, s.7-11.

¹⁵⁷J. Logan- H.L. Molotch,, “The City As A Growth Machine”, Blackwell Publishers, Cambridge, 1996, s.300-318.

Ruige vd. ise; yerel karar alma süreçleri için paydaşları şöyle sıralamaktadır¹⁵⁸: vatandaşlar, kent konseyi, mahalle muhtarları, (yerel) siyasetçiler (seçilmiş temsilciler), belediye çalışanları, merkezi yönetimin taşra kuruluşu temsilcileri, sivil toplum temsilcileri (STK'lar, topluluk temelli örgütlenmeler, vb.), özel ilgi gerektiren paydaş gruplarının temsilcileri (kadınlar, gençler, yaşlılar, engelliler), İş dünyası temsilcileri (küçük ve orta ölçekli yerel girişimciler, büyük yatırımcılar, sendikalar), kalkınma ajansları, konuyla ilgili uzmanlar, yerel, ulusal veya uluslararası danışmanlar. Son olarak, Gül vd. ise aktörleri şu şekilde gruplandırmaktadır¹⁵⁹:

1. Ulusal Siyasal Aktörler, Merkezi Yönetim ve Hükümet,
2. Mülki İdare,
3. Bürokratlar,
4. Yerel Siyasetçiler ve Yerel Yönetimler,
5. Siyasal Partiler ve Yerel Birimleri,
6. Yerel Elitler,
7. Yerel Basın,
8. STK'lar,
9. Çıkar/ Baskı Grupları,
10. Düşünce Kuruluşları (Think Tanks),
11. Mesleki Kuruluşlar ve Birlikler,
12. Örgütlü (veya Tabelalı) Olmayan Çeşitli Toplumsal Kesimler,
13. Halk, Yurttaş ve Kenttaş,
14. Uluslararası Aktörler.

2.5.1. Ulusal Siyasal Aktörler, Merkezi Yönetim ve Hükümet

Merkezi yönetim başkent ve taşra teşkilatından meydana gelmektedir. Türkiye'de merkezi yönetim, temelde kamu hizmetlerinin türlerine göre bakanlıklar ve başkanlıklar şeklinde örgütlenmiştir. Merkez teşkilatında, cumhurbaşkanı ve hükümet yer alır. Başbakanlık ve bakanlıklara bağlı kuruluşların merkez ve taşra teşkilatları da merkezi yönetim kapsamında değerlendirilmektedir. Bunun yanında, başkentte, Milli Güvenlik Kurulu, TÜBİTAK, TÜİK, Merkez Bankası, TODAİE, Danıştay, Sayıştay, MGK, Yüksek Askeri Şura gibi merkezi yönetime uzmanlık alanlarında destek olan değişik yardımcı kuruluşlar ya da danışma organları vardı. Merkezden yönetim ilkesi gereği vatandaşlara sunulacak kamusal hizmetler, başkentten hiyerarşik örgütlenme içinde tek

¹⁵⁸Ruige; Üskent; Micka, 2014, s. 44.

¹⁵⁹Gül, vd., 2014, s.72.

elden yürütülür. Örneğin, belli bir bakanlığın görev alanındaki kamu hizmetleri, bakanlığın başkent teşkilatında planlanır ve hiyerarşik bir biçimde düzenlenir.

Ruige vd. merkezden yönetimin taşra kuruluşları ve vatandaşlar arasındaki etkin katılım ilişkisinin iki yönü olduğunu iddia etmektedir. Bu iddiaya göre ilk olarak merkez tarafından sağlanan finansal kaynaklarla yerel düzeyde gerçekleştiren hizmetlerde taşra teşkilatlanmalarının halkı karar alma ve uygulama süreçlerine dâhil etmesiyle verilen hizmetlerin daha işlevsel sunulmasını sağlayabilir. İkinci olarak ise stratejik planlama da dâhil birçok plan, politika ve projede merkezden yönetim ile belediyeler dolayısıyla kent konseyleri arasında köprü kurulmasını da sağlamaktadır.¹⁶⁰

2018 idari yapılanma değişikliği sonrası Türkiye’de özellikle merkezi yönetim aktörleri noktasında bir takım değişiklikler olmuştur. Örneğin, bakanlık sayısı 16’ya düşerken; Cumhurbaşkanlığına bağlı farklı iki kuruluş Cumhurbaşkanlığı ofisleri ve Politika Kurulları Türk kamu yönetiminde yeni aktörler olarak karşımıza çıkmıştır.

2.5.2. Mülki İdare

Türkiye’de atanmış-seçilmiş ilişkileri ulusal siyasette olduğu kadar yerel siyasette de önemli bir konu olmuştur. Mülki idare amirleri olarak valiler ve kaymakamlar bu anlamda öne çıkan aktörlerdir. Geleneksel yönetim anlayışında hiyerarşik yönetim yapısının ildeki ya da ilçedeki en üst amiri olan vali ya da kaymakamın günümüzde işlevlerinde değişiklikler olmuştur. Özellikle yönetim yaklaşımı çerçevesinde yönetmekten çok yönlendiren ve yönetim sürecinde yer alan aktörlerin koordinasyonunu sağlayan rolleri öne çıkmıştır.¹⁶¹ Ayrıca valilerin özellikle kent yönetiminde olağanüstü hal döneminde ya da 5393/47 md. kapsamında, gerektiğinde kayyum olarak belediye başkanı yerine atanması gibi uygulamalar günümüzde mülki amirlerin işlevlerinde oluşan değişiklik için en önemli örneklerdendir.

2.5.3. Bürokratlar

Literatürde birçok tanımı bulunan bürokrasi, bugün daha çok olumsuz anlamıyla kullanılmakta ve farklı ideolojilerce farklı nedenlerle eleştirilmektedir. Ancak demokratik ya da otokratik yönetim sistemlerde yönetsel faaliyetlerin yerine getirilmesi için

¹⁶⁰Ruige-Üskent-Micka, 2014, s.47.

¹⁶¹Gül, vd., 2014, s.74.

bürokratik bir örgütlenmeye tarihsel süreçte ihtiyaç duyulmuştur.¹⁶² Bugün ise değişen yönetim anlayışına göre daha az ihtiyaç duyulduğu düşünülse de halen geçerliliğini yitirmemiştir. Bürokratlar, kendi yetki ve görev sınırlarını zorlayarak, ya da seçilmiş karar vericilerin kararlarını istedikleri gibi yorumlayarak uygulamada karar verici bir konuma gelebilmektedir. Bunun aksi de olmakta, siyasal karar organları, kamu yönetimine aşırı müdahale ederek, kamu yönetiminin uygulama yetkilerine ortak olabilmektedir. Bu noktada tüm yetkileri elinde bulundurmaya isteyen merkez bürokratları ile merkezde bulunan yetkileri kendi siyasal amaçları için kolaylıkla kullanabilen merkezdeki etkili politikacılar, anlayış ve davranış birliği içinde bulunabilmektedirler. Tüm bu durumlarda kamu yönetimi ile siyasal yönetim birbirinden ayırt edilemeyen ve bir biri ile iç içe geçmiş tek bir yönetim görünümüne bürünebilmektedir.¹⁶³

2.5.4. Yerel Siyasetçiler ve Yerel Yönetimler

Yerel yönetimler ve yerel siyasetçiler yerel aktörler arasında önemli bir yere sahiptir. Çünkü halka en yakın yönetim birimleridir. Yerel siyasetçiler yerel halkın beklentileri, talep ve şikâyetlerini karar alım süreçlerine taşıma görevini üstlenir. Karar ve uygulamalarla ilgili olarak onları bilgilendirir ve yeni durumun belirmesiyle bu görevi tekrar ederler. Yereli, iyi tanırlar ve genellikle yerelde yaşarlar. Bu sebeple de yerel halkla daha fazla iletişim kurabilir, muhatap olabilirler. Türkiye’de yerel siyasetçiler, ‘2972 Mahalli İdareler İle Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçim Kanununa göre belirlenir. “İl düzeyinde; belediye başkanı ile belediye meclisi üyeleri, merkez ilçe beldelerinin belediye başkanları ile belediye meclisi üyeleri, merkez ilçeye isabet eden, il genel meclisi üyeleri adaylarını, siyasi partilerin il ve merkez ilçe idare kurulları birlikte; ilçelerde ise aynı şekilde ilçe belediye başkanı ile belediye meclisi üyeleri; ilçe beldelerinin belediye başkanları ile belediye meclis üyeleri; ilçe seçim çevresine isabet eden il genel meclisi üyeleri adaylarını, siyasi partilerin ilçe idare kurulları toplanarak adaylarını belirledikten sonra; genel merkez karar ve yönetim kurulunun onayına sunarlar.” Merkez karar ve yönetim kurulunun, her listeyi aynen kabul veya değiştirerek tasdik etmesi ile adaylar tespit olunur. Kanun maddesinden de anlaşılacağı üzere, seçim

¹⁶²Murat Akçakaya, “Weber’in Bürokrasi Kuramının Bugünü ve Geleceği”, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Özel Sayı, 2016, s.275.

¹⁶³Gül, vd., 2014, s.74-75.

listelerinin belirlenmesinde siyasal partilerin merkezi yönetimlerinin ve yerel örgütlenmelerinin etkisi çok büyük olmaktadır. Bu sebeple parti içinde demokrasi ve etik kavramlarının yerleşik ve değer verilen olgular olması ayrıca önem arz etmektedir.

2.5.5. Siyasal Partiler ve Yerel Birimleri

Siyasal partiler siyasal sistemin en önemli aracı kurumudur. Partiler ve yerel örgütlenmeleri ülkemizde siyasal partiler kanununa göre düzenlenir. *“Anayasa ve kanunlara uygun olarak; Cumhurbaşkanı, milletvekili ve mahalli idareler seçimleri yoluyla, tüzük ve programlarında belirlenen görüşleri doğrultusunda, çalışmaları ve açık propagandaları ile milli iradenin oluşmasını sağlayarak, demokratik bir devlet ve toplum düzeni içinde, ülkenin çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması amacını güden ve ülke çapında faaliyet göstermek üzere teşkilatlanan tüzel kişiliğe sahip kuruluşlardır”*.

Siyasal partiler ve partilerin yerel örgütlenmeleri halkın yönetime katılmasında etkili araçlardan biri olmaktadır. Bu aktör de tek fark vatandaşlar sadece kararlara katılım sağlamak için değil aynı zamanda ideolojilerinin peşinden gitmek sebebiyle de katılım göstermektedirler. Siyasal partilerin yerel örgütleri, siyasal partinin o yereldeki dayanağı ve temsilciliğidir. Siyasal partilerin kadın ve gençlik kolları kurmalarıyla bu kitleleri siyaset konusunda eğittikleri söylenebilir de, aynı kitlelerin siyaset asli alanının dışında tutulması için de yine aynı birimlerin işlev gördüğü iddia edilebilir¹⁶⁴. Özellikle partilerin kadın kollarının varlığı kadının siyasette yardımcı pozisyonda kalmasına neden olduğu düşüncesiyle de eleştirilmektedir. Şöyle ki kadınlar bir birey olarak parti içinde erkekle aynı fırsatlara sahip olması gerekirken, kadın kollarının varlığı sebebiyle siyasetçilere yardımcı statüsünde görünmektedirler. Bu sebeptendir ki siyasi faaliyetleri sadece seçim dönemlerinde aktif olarak erkek adayların seçilmesi için çalışmakla sınırlıdır.

2.5.6. Yerel Elitler

Yerel elitler ile daha çok sosyo-ekonomik yönüyle ön plana çıkan insanlar kast ediliyor olsa da; bazı bölgelerde tanınmış olmak da yerel elitlerin içerisinde olmak için yeterli olmaktadır. Bunun sebebi bu kimselerin kitleleri etkileme gücünün yüksek olduğunun düşünülmesi olabilir. Özellikle küçük ölçekli ve birbirini tanıyan insanların

¹⁶⁴Gül, vd., 2014, s.76.

bir arada olduğu yerlerde, eskiden bu yana tanınan bir soy isme sahip olmak, bu kişilerin yerel siyasette aday olmalarında ve seçilmelerinde oldukça belirleyicidir. Bu konuda Türkiye’de en iyi örnekler Aydın Büyükşehir Belediye Başkanı Özlem Çerçioğlu ve Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanı Yılmaz Büyükerşen’dir. 3 dönemdir belediye başkanlığı yapan Çerçioğlu, Aydın’ın ilk kadın belediye başkanıdır ve belediye başkanlığı öncesinde kentte sanayi sektöründe çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. Büyükerşen, ise 4 dönemdir Eskişehir’de belediye başkanlığı görevini yürütmektedir. Yine başkan olmadan önce kentte uzun süre akademisyenlik ve rektörlük görevini üstlenmiştir. Bahsedilen durumlar yani Çerçioğlu’nun sanayi alanında tanınması, Büyükerşen’in üniversitede yöneticilik görevi ile bilinirliği kuşkusuz ki başkan olarak seçilmelerinde etkili olmuştur.

2.5.7. Yerel Basın

Basın, özellikle teknolojinin gelişmesiyle ve sosyal medya kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte kitleleri etkileme gücünü oldukça artırmıştır. Bu durumun avantajları yanında dezavantajları da vardır. Bu durumda dezavantajlarını ortadan kaldırmanın bir yolu da yerel basının kalitesini artırmaktan geçmektedir. Gül vd’ne göre yerelin siyasetçi, mülki idareci veya esnaf olmayan olağan sakinlerinin yerel basına ilgisi oldukça düşüktür. Bunlar haberleri, ulusal basın ve TV’lerden takip ederler. Yerelle ilgili sorunlardan arkadaş, iş, aile, mahalle, site çevresi gibi yüz yüze iletişim yoluyla haberdar olurlar. Yine de yerel basının kurumsallaşma yolunda ilerlemesi ve kamuoyunun ona daha nitelikli talepler yöneltmesiyle durumun iyileşeceği söylenebilir.¹⁶⁵ Özellikle daha küçük ölçekli kentlerde kişilerin yerel basının güvenilirliğini tespit etmesi daha kolay olmaktadır. Oysa büyük ölçekli kentlerde bu zordur. Aksine özellikle yanlış bilginin yayılması halk içinde büyük etkilere sebep olabilmektedir. Bu duruma yakın tarihte yaşanan Gezi Parkı Olayları gösterilebilir. Sosyal medyanın da etkisiyle kirli bilgi çok fazla elden ele dolaşmış ve halkın bir kısmının hak arama mücadelesinden farklı bir görüntü ortaya çıkmış ve en nihayetinde devlete, halka ve demokrasiye zarar veren bir dizi olayın yaşanmasıyla sonuçlanmıştır.

¹⁶⁵Gül vd, 2014, s.79.

2.5.8. Sivil Toplum Kuruluşları

Yerel Gündem 21 uygulamalarının yaygınlaştırılmasıyla sivil toplum örgütlerinin önemi artmaya başlamıştır. Günümüzde yaygınlaşan yönetim uygulamalarının bir sonucu olarak sivil toplum örgütleri kamusal kara alma ve politika oluşturma süreçlerinde aktif olarak yer almaktadırlar. Doğrudan demokrasinin mümkün olmadığı bugünün kalabalık toplumlarında ve kentlerinde STK'lar belirli toplumsal kesimleri temsilen karar süreçlerinde yer almaktadır.¹⁶⁶ Özellikle kalabalık toplumların kendilerine ifade edebilmelerinde, STK'lar önemli bir yere sahiptir. STK üyeleri adına süreçte yer alan temsilciler daha önceden üyeler tarafından alınan kararların ışığında politika oluşturma sürecinde yer alabilirler.

STK'lar insanların katılımcı demokrasiden faydalanabilmesine sebep olmaktadır. Belki de sadece bu şekilde demokrasinin uygulama aşamasında duygusal bir enerji var olmaktadır.¹⁶⁷ Bireylerin kendi gibi düşünen başka bireylerle bir arada olması aynı zamanda da duygusal bir doyum oluşmasını da sağlamak ve insanların yalnızlık duygusundan sıyrılarak kendini daha güçlü ve güvende hissetmesine yardımcı olmaktadır. Duygusal doyum noktası insanların yöneticilerle ilişkilerine de olumlu yansiyacaktır.

Sivil toplum örgütleri asıl olarak halk katılımı için önem taşırsa da bazen bir takım hedef gruplar için de önemli olmaktadır. Zira bu gruplar içerisinde kadın, engelli, çocuk, genç gibi belli bir kesimin varlığı özel bir öneme sahiptir.¹⁶⁸ STK'lar için en büyük handikap çoğu zaman yeterli bütçeye sahip olamamalarıdır. Tekeli'nin de savunduğu gibi STK'ların kamusal özne olması yolunun açık tutulması gerekir. Kent Konseyi vb. katılımcı platformların kararlarının bütçe süreci ile ilişkilendirilmesi gerekir.¹⁶⁹ Özellikle kent konseylerinin işlevsizleşmesinin en önemli sebeplerinden biri, olarak bu durum gösterilmektedir.

Yine Tekeli, diğer aktörlere kıyasla sivil toplum kuruluşlarının ayırt edici özelliklerden biri olarak gönüllülük ve bireyin fedakârlığı olduğunu ifade etmektedir. Bir diğer önemli özelliği ise, nihai amaçlarının topluma ve toplumsal olaylara katkıda

¹⁶⁶Gül vd, 2014, s.80.

¹⁶⁷Tekeli, *Türkiye'nin Demokrasi Krizini Aşması İçin Kucaklayıcı Demokrasi Konuşmaları*, 2017, s.187.

¹⁶⁸Ruige-Üskent-Micka, 2014, s.48.

¹⁶⁹Tekeli, *Türkiye'nin Demokrasi Krizini Aşması İçin Kucaklayıcı Demokrasi Konuşmaları*, 2017, s.172.

bulunmak olmasıdır. Ayrıca belli konuda uzmanlaşmış olan sivil toplum kuruluşlarında dikey ilişkilerden ziyade yatay ilişkilerin ön planda olması ve hiyerarşik ilişkileri bulunmamasıdır.¹⁷⁰

2.5.9. Çıkar ve Baskı Grupları

Çıkar gruplarının ekonomik çıkarları olabileceği gibi amaç ve değerleri noktasında da çıkar elde etme isteğinde olabilirler.¹⁷¹ Çıkar ya da baskı grupları karar mekanizmalarını etki altına almak için örgütlenmişlerdir ve direkt değil de yönetimin dışından etkili olmaları özellikleriyle siyasal partilerden ayrılırlar.¹⁷² Çıkar ve baskı grupları birbiriyle çok benzer özelliklere sahip olmakla birlikte; baskı grupları çıkar gruplarına nazaran daha sistemli çalışırlar. Hedeflerine ulaşmak amacıyla düzenli faaliyet yürütürler. Ayrıca çabalarında ısrarcıdırlar ve süreci takip ederler.¹⁷³ Bu gruplar iyi örgütlendikleri takdirde hükümetleri ve karar alıcıları etkilemek konusunda başarılı olabilmektedirler. Bu gruba en iyi örneklerden biri sendikalarıdır. Amaçlarına yönelik çıkarları için mücadele ederler. Üye sayıları ne kadar çok olursa baskı unsuru oluşturma konusunda elleri o kadar güçlü olur.

2.5.10. Düşünce Kuruluşları (Think Tanks)

İlk kez 20. Yüzyılın başlarında ABD’de akılcı yönetim fikrinin egemen olduğu bir dönemde ortaya çıkmıştır. Daha, sonra Avrupa’da yaygınlaşmaya başlamıştır. Düşünce kuruluşları araştırma yapmak amacıyla kurulmuş, kâr amacı gütmeyen, akademik dünya ile devletlerin politikalarının uygulamaya geçirilmesinde köprü vazifesi gören bağımsız kuruluşlardır.¹⁷⁴ İlk bakışta sivil toplum kuruluşları ile benzerlik gösteriyor gibi olsalar da amaçlarından örgütlenmelerine kadar oldukça farklılık göstermektedirler. Örneğin sivil toplum kuruluşları gönüllü olarak örgütlenmiş kimselerin ortaç amaçlarını gerçekleştirmesi için kuruluyorken, düşünce kuruluşlarında konusunda uzman kişiler bilgi üretmek amacıyla örgütlenmektedir.¹⁷⁵

¹⁷⁰Tekeli, *Katılımcı Demokrasi ve Sivil Toplum Kuruluşları*, 2017, s.144-145.

¹⁷¹Gül-Kiriş-Negiz-Gökdayı, 2014, s.80.

¹⁷²Heywood, 2007, s.391.

¹⁷³Gül-Kiriş-Negiz-Gökdayı, 2014, s.81.

¹⁷⁴Sami Zariç, “Türkiye’de Think-Tank Kuruluşları ve Karşılaştıkları Sorunlar”, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı: 31 Temmuz – Ağustos 2012, s.3.

¹⁷⁵Hüseyin Gül-Aysun Yemen, “Türkiye’de Düşünce Kuruluşlarının Kamu Politikası Süreçlerindeki Rolü ve Etkisi”, *KAYFOR 13 Bildiri Kitabı*, 2015, s.661.

Düşünce kuruluşları için bölgesel, ulusal veya uluslararası sorunlara yönelik araştırmalar ve çalışmalar yaparak devletlerin karar alma ve politika yapım süreçlerine katkı sağlarlar denilebilir.

Günümüzde düşünce kuruluşları özellikle küresel ve bölgesel güç olmayı hedefleyen ülkelerde uluslararası politika, siyaset ve ekonomi gibi konularda stratejik planlamalarına dair politika yapıcılara çalışmalarıyla alternatifler sunarak katkıda bulunmaktadır.¹⁷⁶ Düşünce kuruluşlarının sayısı bugün azımsanmayacak ölçüde artmıştır. Ancak düşünce kuruluşlarının ortaya çıkması ve artması birbirinden farklı sebeplere dayanmaktadır. Ortaya çıkması daha çok yönetimlerin temel bilgilerle ilgili önerilere ihtiyaç duymasından, sayılarının artması ise bugün karmaşık hale gelmiş olan yönetimlerde yönetsel sorunların ve ihtiyaçların giderek artmasından kaynaklanmaktadır.¹⁷⁷

Tüm bu tanım ve görüşlerden yola çıkılarak düşünce kuruluşlarının sivil toplum örgütlerinden farklı olarak daha çok proje üretmek için ortaya çıktığını, daha akademik bir işleyişe sahip olduğunu ve bilgiye duyulan ihtiyacın her geçen gün artmasıyla birlikte sayılarının da giderek arttığını söylemek yanlış olmayacaktır.

2.5.11. Meslek Kuruluşları ve Birlikleri

Ülkelerdeki çeşitli meslek mensuplarının bir araya gelerek oluşturdukları platformlardır. Mesleklerine dair ya da yapılan politikalara dair karar alma süreçlerine dâhil olurlar. Gül vd' nin deyimiyle kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları sivil toplumun pek çok organizasyonu gibi ulusal ve yerel düzeylerde üyeleri yoluyla geniş bir bilgi ve iletişim ağına sahip bulunmaktadır. Bunlar, yerel konularda aralarında karar alıp bunu bir yaptırım aracı olarak kullanma olanağına da sahiptirler.¹⁷⁸ Bu grup içinde özellikle ticaret sektöründe yer alan yerel aktörler içinde oldukça büyük bir etkiye sahip olmaktadır. Örneğin ticaret ve sanayi odaları yerellerinde yaptırım gücü açısından oldukça güçlü bir etkiye sahiptirler. Bu meslek örgütlenmelerinin Türkiye tarihinde eski bir gelenek olduğunu söylemek ise asla yanlış olmayacaktır. Çünkü Osmanlı Devleti'nde de ticaretle uğraşan halk bir örgütlenmeye sahip olmuştur. Osmanlı'da halkın ticaret

¹⁷⁶Zariç, 2012, s.1.

¹⁷⁷Gül-Yemen, 2015, s.658.

¹⁷⁸Gül; Kiriş; Negiz; Gökdayı, 2014, s.84.

yapmasına olanak sağlayan lonca teşkilatı Anadolu'daki esnaflık teşkilatı Ahiliğin devamı niteliğindedir de denilebilir.¹⁷⁹ Lonca teşkilatı, hükümet ile esnaf arasında bir nevi köprü görevini gördüğü için hükümet tarafından da benimsenmektedir.

2.5.12. Örgütlü veya Tabelalı Olmayan Çeşitli Toplumsal Kesimler ve Sınıflar

Yerel siyasetin düzensiz tabelasız örgütsüz yeni toplumsal hareketleri de aktörler arasında yer almaktadır. Çünkü toplumda tüm kesimler örgütlü ve resmi olmadan da etkili olabilmektedir. Bu noktada bu sınıf veya kesimlerin ne kadar bir temsiliyeti olduğu ve ne kadar örgütlü olduğu önem arz etmektedir. Kadın, genç, çevre, yenilenebilir enerji, ekolojik tarım, gürültüsüz şehir gibi konularda farkındalıkları olan kişilerin yerelin konu ve sorunlarına duyarlılık göstermeleri ve kullanacakları oyların yönelimini bu bakış çerçevesinde belirlemeleri örnek olarak gösterilebilir.¹⁸⁰ Günümüzde örneklerini dünyada ve Türkiye'de de çok sık gördüğümüz bir takım topluluklar bulunmaktadır. Bu gruplar, genelde belli bir olay ya da duruma karşı olduğunu göstermek isteyen kimselerin bir araya gelmesiyle genelde platform adı kullanılarak oluşturulurlar. Örneğin, 'Anayasa Kadın Platformu'; 'Kadın Emeği ve İstihdamı Grubu'; 'Suyun Ticarileşmesine Hayır Platformu', 'Nafaka Hakkı Kadın Platformu'; 'Herkesin Sağlık Güvenli Gelecek Platformu', 'GDO'ya Hayır Platformu', 'Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'... gibi.

2.5.13. Yurttaş, Halk ya da Kenttaş

Halk; kelime anlamı olarak ve TDK'nın tanımına göre bir ülkede yaşayan vatandaşların tümüne denmektedir. Yurttaş ise yurt yani vatanları yahut yurtlarına dair duyguları bir olan her bir kimseye denmektedir.¹⁸¹ Bu tanımların yanı sıra vatandaşlığın psikolojik bir boyutu da vardır. Bu da yaşadığı coğrafyaya duyulan aidiyet hissi olarak ifade edilebilir. Bu durum özellikle 'kenttaş' yani aynı kentte yaşayan kimseler için örneklendirilebilir. Çünkü vatandaşlar kendilerini yaşadıkları kente ait hissettiği sürece katılım sağlamaktadır. Ayrıca, tam ters bir ilişki de söz konusudur. Katılım sağladıkça

¹⁷⁹Halil Emre Akbaş-Serdar Bozkurt-Kübra Yazıcı, "Osmanlı Devleti'nde Lonca Teşkilatı Yapısı ve Yönetim Düşüncesi İle Karşılaştırması", *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2018, s.165.

¹⁸⁰Gül; Kiriş; Negiz; Gökdayı, 2014, s.85.

¹⁸¹TDK, <http://sozluk.gov.tr/>, (02.05.2019).

kendini daha fazla ait hissetmesi de söz konusu olabilmektedir. Kentlerde katılımın, mahalle düzeyinden başlamasının önemi bilinmektedir. Mahalle, yerel halkın günlük yaşamlarına direkt etki ettiği için en çok ilgi gören kamu hizmetidir denilebilir.¹⁸²

Katılımın vatandaşın her kesimine hitap edebilmesi adına bir takım kurumsal yapılar ve yöntemlerin olmasına gerek duyulur. Her düzeyde katılım için meclis, komite veya kurul şeklinde bir arada olunabilecek yapıların varlığı önemlidir. Bunun yanında halkın her kesiminin katılımını sağlamak konusu dikkate alınmalıdır. Ayrıca halk katılımı için referandum gibi çeşitli araçlarda kullanılabilir.¹⁸³ Bu noktada mahalle muhtarlarının mahalle sakinleriyle düzenli iletişimde olmaları ve halkın istek, şikâyet ve önerilerini yerel yöneticilere doğru kanallar aracılığıyla iletmeleri vatandaş katılımının sağlanmasında önemli bir etkiye sahiptir. Vatandaşın kamu yönetimine katılımının sağlanmasıyla, halkın salt seçimlerde belirleyici olmaktan öteye geçerek aktif vatandaşla dönüşmesi noktasında katkı sağlar.¹⁸⁴

Kentlerde halkın yönetime katılımlarının ilk düzeyinin mahallelerde başladığından bahsedilmiştir. Bu noktada muhtarların da bazı görev ve sorumlulukları üstlenmeleri gerekmektedir. Sorumluluklar, valilikle ortak olarak dezavantajlı gruplar için yapılacak yardımların yönetimi, altyapıya ilişkin şikâyetlerin belirlenmesi ve ilgili mercilere bildirilmesi şeklinde ifade edilmiştir.¹⁸⁵ Bu noktada muhtarların diğer kent yöneticileriyle kuracağı sağlıklı ilişkileri de yönetim sürecinin verimliliğinde çok etkili olmaktadır. Bu ilişkiden her iki taraf da sorumludur ve sağlıklı yönetilmesi iki tarafın da lehine sonuçlanacaktır. Mahalle yönetiminin özellikle dezavantajlı bölgeleri için üstlenecekleri sorumluluk mahallenin sorunlarının çözümü için büyük bir öneme sahiptir. Bu noktada tek başlarına sorumlu olmamakla birlikte kent yöneticilerinin özellikle belediye yönetiminin mahalle yöneticileriyle sağlıklı bir ilişki içinde olması kentin gelişmesi için de etkili bir yönetim olacaktır.¹⁸⁶ Bu noktada mahalle yönetimine gerekli önem verilmiyor olsa da vatandaş katılımının en çok destek bulacağı birimler olarak tanımlanabilir.

Vatandaş katılımının yerel yöneticiler için de birçok avantajı bulunmaktadır. Örneğin vatandaş katılımının sağlandığı politika ve projeler daha fazla destek görecektir ve

¹⁸²Ruige-Üskent-Micka, 2014, s.46.

¹⁸³İzci, 2014, s.33.

¹⁸⁴İzci, 2014, s.21.

¹⁸⁵Ruige-Üskent-Micka, 2014, s.46.

¹⁸⁶Ruige-Üskent-Micka, 2014, s.46.

bu da etkin bir uygulama yapılmasına sebep olacaktır. Ayrıca aynı mahallede yaşayan kişilerin birbirleriyle daha sık iletişimde bulunması dayanışma ruhunu da artıracığından huzur ve refahın artmasına da sebep olacaktır. Aynı zamanda kent sakinlerinin bir arada yaşadıkları kent sorunlarına farklı bakış açılarıyla yaklaşımları çözüm için verilecek kararların kalitesinin artmasında da oldukça önemli bir yer tutar. Tüm bunların sonucunda Ruige vd. ifade ettiği gibi siyasetçiler, ulaşılamaz olmaktan çok kenttaşların, gerçek ortakları olarak düşünülür. Kamu yönetiminde istihdam edilenler etkisiz bürokratlar olmaktan öte doğru çözümleri arayan, kendini halka yardımcı olmaya ve hizmet etmeye konumlandırmış memurlar olarak algılanırlar.¹⁸⁷ Çınar da konuyu şu şekilde özetlemiştir¹⁸⁸: “Eğer demokrasi halk egemenliği ise halk ancak yönetime katıldığı sürece ve ölçüde egemen olacak ve kalacaktır.”

Son olarak, küreselleşme ve ardından yaşanan gelişmeler sonucunda halkın klasik tanımında da bir takım değişiklikler olmuştur. Halk artık müşteri gibi görülmekte ve buna istinaden vatandaş odaklı bir yönetim anlayışı hâkim olmaktadır. Dolayısıyla deyim yerindeyse halk için yönetmek ya da halkın istediği gibi yönetmek görüşü önem kazanmıştır.

2.5.14. Uluslararası Örgütler

Dünyada belli bir çoğunluktaki nüfusu ilgilendiren sorunlar bir takım uluslararası örgütler tarafından sahiplenilmiş ve özellikle küreselleşme süreciyle birlikte artarak devam eden sözleşmelere konu olmuşlardır. Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, Avrupa Konseyi, NATO, AGIT gibi uluslararası yapılanmalar ve Avrupa Birliği gibi ulus üstü birlik, benimsedikleri ilkeler ve oluşturdukları standartları ile üyeleri ve üye olmak isteyen ülkeler için sürekli bir yenilik, düzenleme ve uygulama süreci getirmektedirler.¹⁸⁹

Uluslararası örgütlerin ekonomi, çevre, sağlık, yoksulluk, açlık, savaş gibi tüm dünyayı ilgilendiren ortak sorunlar kadar kadına karşı yapılan ayrımcılığın önlenmesi adına yaptığı çalışmalar da kuşkusuz ki toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması çabalarının olduğu süreçte bu kuruluşların çabaları önemli değerler ve olumlu etkiler yaratmıştır. Konu ilerleyen bölümlerde tartışılmıştır.

¹⁸⁷Ruige-Üskent-Micka, 2014, s.41.

¹⁸⁸Çınar, 2014, s.231.

¹⁸⁹Gül-Kiriş-Negiz-Gökdayı, 2014, s.86

2.6. KENT YÖNETİMİ VE TOPLUMSAL CİNSİYET

Tezin bu bölümüne kadar demokrasi kavramı tüm ayrıntılarıyla incelenmiş ve bu noktada kentte katılımcılığın önemi vurgulanmıştır. Bu bölümde ise kent yönetimi ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusu ele alınmıştır. Kentlerde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, kadının da vatandaş olarak etkin katılımının sağlanması, yerel demokrasinin yerleştirilebilmesi açısından da büyük önem arz etmektedir. Demokrasinin yerelde/kentte başladığı varsayımından da yola çıkıldığı zaman, kent sorunlarının siyaset ve yönetsel alanda fırsat eşitliğine sahip olmaları önemli bir basamaktır.

Can, küreselleşmeyle birlikte yaşanan gelişmelere paralel olarak kadının toplumsal hayattaki yerinin ve kadının erkeğe göre ikincil bir pozisyonda görülmesi meselesinin sosyal bilimlerde sıklıkla araştırılan ve üzerine yorumlar yapılan bir konu olduğunu ifade eder.¹⁹⁰ Ayrıca toplumlarda toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için yürütülen çalışmalar ve oluşturulan politikalar ülkelerin gelişmişlik düzeyleriyle ilişkilendirilmektedir. Bu sebeple kadının toplumsal yaşamdaki ve siyasetteki konumunun yükseltilmesi için önce bu ikincil konumun nedenlerinin incelenmesi önem arz eder.

2.6.1. Toplumsal Cinsiyet Kavramı

Toplumsal cinsiyet kavramı insanların doğumla birlikte edindikleri biyolojik cinsiyetle ilişkilendirilen ve toplum tarafından verilen temel görev ve sorumluluklar olarak tanımlanabilir. Sargın, toplumsal cinsiyeti toplumdaki rol ve statüyü belirleyen ve biyolojik cinsiyetten çok biyolojik cinsiyete yüklenen anlam, beklenti ve sorumluluklar olarak tanımlamış ve toplumun kadın ve erkek olmaya yüklediği farklı anlamlara kadın ve erkeklerin nasıl davranması ve ne yapması gerektiğine dair beklentilerine ilişkin olduğunu söylemiştir.¹⁹¹ Yani aslında cinsiyet biyolojik bir kavram iken toplum cinsiyet daha çok kültür ile ilişkilendirilebilir. Timurturkan da toplumsal cinsiyet kavramını

¹⁹⁰Yücel Can, “Yerelleşme, Yerel Yönetimler Ve Kadın Politikaları”, *Yerel Yönetimlerde Yerel Kamu Politikası Yaklaşımları*, 2015, s.114.

¹⁹¹Ayşe Sargın, “Yerelde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İçin Araçlar ve Mekanizmalar”, *KA-DER*, Ankara, 2013, s.6.

incelerken konuya yalnızca erkeklik-kadınlık olarak bakmanın yeterli olmayacağını zira konunun kültürle direkt bir ilişkisi olduğunu ifade etmiştir.¹⁹²

Heywood, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının günlük dilde genellikle birbirini yerine kullanıldığını ifade etmiştir. Toplumsal ve siyaset teorisine göre ise aralarındaki farkın önemine değinmiştir. Bu bağlamda ‘gender’ terimi kadınlar ve erkekler arasındaki sosyal ve kültürel farklılıkları ifade ederken; cinsiyet terimi kadın ve erkek arasındaki biyolojik dolayısıyla ortadan kaldırılamaz farklılıkları belirtir. Bu sebeple toplumsal cinsiyet kadınsı ve erkeksi davranış stereotiplerine dayanan toplumsal bir yapıdır.¹⁹³ Bu noktada ataerkil sistemin toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin temelinde yatan en büyük neden olarak düşünüldüğünde ataerkil sistemin toplumsal cinsiyet ile ilişkisini incelemek oldukça yerinde olacaktır. Zira erkek-kadın sözcükleri doğumla kazanılan bedensel farklılıkların yanında bir takım toplumsal rol modelleri de ifade etmektedir.

Lerner’a göre, tarihsel gelişme içinde Eski Mezopotamya’da ortaya çıktığı düşünülen ataerkil sistem, egemen sistem olarak yerini sağlamlaştırdıkça, erkeklerin kadınları, özellikle de kadın bedenini denetleme ve onların üreme ve cinsellik hizmetlerinden yararlanma haklarını adım adım kurumlaştırmıştır.¹⁹⁴ Kadın ve erkeğin özgü karakteristik özellikleri belirleyen metaforlar, eski yunan felsefesinin temelinde bulunan form-madde ayırımına da dayanır. Aristo’nun da içinde bulunduğu felsefeciler tarafından ileri sürülen madde ve form ayırımı ilkesel karşıtlıklardan yola çıkar ve her şey matematikle açıklanabilir. Bu ikili ayırım, erkekliğin etkin yani belirlenmiş form, kadınlığın ise edilgen yani belirlenmemiş madde olarak görülmesine neden olmaktadır.¹⁹⁵ Berktaş’ın ifadesiyle de ataerkil sistem, kendini meşrulaştırdıktan sonra toplumsal, ekonomik ve cinsel ilişkileri de dönüştürmüştür. Bütün düşünce sistemlerine egemen olarak, özellikle cinsiyet kimlikleri ve rolleri konusunda bir dizi ön kabulün yerleşmesine yol açmıştır.¹⁹⁶

¹⁹²Meral Timurturkan, “Cinsiyet ve Bedenin Temsil Sorunu: Doğa ve Kültür Arasında Kalmış Bir Beden”, içinde *Sosyal Bilimlerde Kültür Tartışmaları*, ed: Cem Ergun; Süleyman Ögreci, Gece Kitaplığı:2017, s.11.

¹⁹³Heywood, 2007, 9.Bölüm Çeviren: Zeynep Topuzlu, s.284.

¹⁹⁴Gerda Lerner, “The Creation of Feminist Consciousness”, *Oxford University Press*:1993,s.3; akt; Fatmagül Berktaş, *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadınlar*, Metis Yayınları, İstanbul, 1995,2. Basım Eylül 2010, s.26.

¹⁹⁵Timurturkan, 2017, s.13.

¹⁹⁶Fatmagül Berktaş, *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadınlar*, Metis Yayınları, İstanbul, 1995,2. Basım Eylül 2010, s. 26.

Doğa-kültür açısından bakıldığında kadının temel görevi doğurmak ve yetiştirmek; erkeğinki ise temel ihtiyaçların karşılanması için çalışmaktır. İhtiyaç üzerine oluşan bu görevler zamanla kurumlaştırılmıştır ve şartların değişmesine rağmen erkeğin hâkimiyeti baki kalmıştır. Brenner'ın da belirttiği üzere, toplumsal cinsiyete göre konumlandırılmış işbölümü yalnızca cinslerin maddi güçlülere verdiği rasyonel tepkilerin doğal sonucundan kaynaklı değildir. Buna ek olarak cinslerin istek ve çıkarını da gösterir. Kadının annelikle ilişkilendirilmesi ve ev içindeki diğer rolleri toplumsal olarak da şekillenir. Erkekler özel alana ait görev ve sorumlulukları kadınlarla paylaşmayı reddederken; kadınların kendi uğraşları olarak düşündükleri alanlara katılamaması, salt ekonomik ve politik güçlerini garanti altına almakla kalmayarak toplumsal cinsiyete bağlı kimliklerinin sınırlarını da korumalarına sebebiyet verir.¹⁹⁷ Kısaca erkekler kendilerine avantaj sağlayan bazı uğraş alanlarını kadınlarla paylaşmak istememektedir. Kışlalı'ya göre cinslerin arasındaki düşünce ve davranış farklılıkları toplumdaki konumlarının da farklı olmasıyla ilişkilidir. Bu durum, kadın-erkek arasında oluşan bir eşitsizliğin topluma yansımalarıyla sonuçlanmaktadır.¹⁹⁸

Berktaş, toplumsal olarak verilmiş kadınlık ve erkeklik tabularının, varoluş bakımından büyük önem taşıdığını ifade eder. Söz konusu kalıplar, günümüze gelinceye dek dinlerin ve kültürlerin oluşturduğu geleneklerin bir parçasıdır. Kendilerini dindar olarak tanımlamayan insanlar bile, yaratılmış kalıpları benimserler ve onlar aracılığıyla yaşamlarını sürdürürler.¹⁹⁹ Din kaynakları, kadınların kötülüğün kaynağı olduğu söylemiyle (cennetten kovulma) yine bir eşitsizliğin yerleşmesine neden olmuştur. Böylece kadının işlevselliği yalnızca annelik rolüyle özdeşleştirilmiştir.

Cinsiyetler arasında toplumda şekillenen bu eşitsiz anlayış zaman içinde tepkilere dönüşmüş ve çeşitli alanlarda kadın temelli teoriler ileri sürülmüştür. Feminist düşünce/feminizm olarak adlandırılan bu alan ilk kez 1960'lı yıllarda gündeme gelmiştir. Feminizm, biyolojik farklılıkların cinsiyetlerin farklı toplumsal rollere yerleştirilemeyeceğini ifade etmek için farkı ortaya koymaktadır. Yani toplumsal cinsiyet noktasında eşitliğe inanmak, cinsiyet farklılıklarının sosyal ve siyasi bir anlam ifade etmediği konusunda inanca sahip olmak demektir. Feminizme muhalif görüşler genel olarak 'toplumsal cinsiyet' ve 'cinsiyet' arasındaki farklılığı reddeder. Bu durum da

¹⁹⁷Johanna Brenner, *Sınıf Siyaseti ve Kadın*, , çev. Dafne Yeşilsu, Kalkedon: İstanbul, 2012, s.258.

¹⁹⁸Kışlalı, 2003, s.172

¹⁹⁹Berktaş, 2010, s. 16-17.

biyolojinin bir kader olduğu sonucunu ortaya çıkarır.²⁰⁰ Toplumsal cinsiyet veya cinsiyet noktasında yaşanan ayrılıklar üzerinde sosyal sınıf temel ayrışmalarından daha az durulmuştur. Genelde erkek araştırmacılarından oluşan akademisyenler toplumda tüm egemen konular arasında kadınların eksik temsil edildiğini düşünememiş yahut durumun doğal ve kaçınılmaz olduğunu kabul etmişlerdir. 1960'larda İkincil Dalga feminizmin yükselişe geçmesiyle; bu konuda farkındalık sağlanmıştır. Her ideolojide olduğu gibi feminist ideoloji içinde de farklı inanç ve görüşlerin olması feminist ideolojinin geniş kesimlerce kabul edilmesinde engel teşkil etmektedir. Feminist kuramlar her ne kadar ataerkil düşünce yapısına karşı çıkmış olsa ve toplumsal cinsiyet eşitliğini yerleştirmeye yönelik politikalar geliştirmeye çalışsa da bahsedilen farklı ideolojilerin varlığının yanı sıra bir takım engeller konunun sorun olmaktan çıkıp sorunsal haline dönüşmesine neden olmuştur. Örneğin İstanbul Sözleşmesi bugün Türkiye'de kadın politikalarına dair en çok tartışılan konulardan biri olmaktadır. Farklı ideolojiler bir yana aynı ideolojiye sahip insanların dahi konuya farklı bakış açıları sergilediği görülmektedir. Kuşkusuz ki kadın sorunu denince ilk akla gelen konu kadına yönelik şiddet ve kadın cinayetleri olmaktadır. Kadına yönelik şiddeti ise sadece fiziksel şiddet olarak algılamak konunun ciddiyetinin farkında olunmaması anlamına da gelmektedir. Çünkü bugün dünya üzerinde herhangi bir şekilde psikolojik şiddete uğramayan kadın nerdeyse yok denecek kadar azdır. İki cinsiyet arasındaki eşitsizliğin azaltılması yolunda bu zamana kadar yaşanan gelişmeler olsa da Birleşmiş Milletler'in çalışmalarına göre tüm dünyada kadınlar çalışma saatlerinin %66'sına katkıda bulunurken, gelirin %10'unu aldığı ve dünya üzerindeki mülkiyetlerin sadece %1'ine sahip durumdadır.²⁰¹ Günümüze gelindiğinde ise; kadınların çalışma yaşamına katılması kadın ve erkeklerin cinsiyet rollerinin değişmesine neden olmuş ve evlilik kurumu içinde kadın ve erkeklerin rolleri yeniden düzenlenmeye başlamıştır. Ancak bazı alışılmış davranış kalıplarının değiştirilmesi, yüklenmiş özgüvenin düşmesi ve konfor alanından uzaklaşmak özellikle erkekler açısından daha zor kabullenilmektedir. Bazı araştırmalarda ise kadına yönelik şiddet olaylarının artması, bu duruma bağlanmaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesi adına yürütülen birçok proje ve politika olmakla birlikte değişmeyen kadın ölüm oranları henüz çözüm için gerekli

²⁰⁰Heywood, 2007, 9.bölüm çeviren: Zeynep Topuzlu, s.284.

²⁰¹Heywood, 2007, 9.bölüm çeviren: Zeynep topuzlu, s.284.

adımların atılmadığının bir göstergesidir. Bu noktada üzerinde durulması gereken en önemli konulardan biri kadın sorunlarının ancak kadınlarla çözüme kavuşturulacağı olmalıdır. Dolayısıyla parlamentolarda ve meclislerde kadın temsilinin artırılması devletlerin politikalarına acil olarak yerleştirilmeli ve kadınlara dair sorunlar kadınların da dâhil olduğu katılım süreçleriyle çözülmeye çalışılmalıdır.

2.6.2. Eril Kent Kavramı ve Kadın Dostu Kentler

Kadınların yerel siyasetteki eksik temsili ve kararlara sınırlı katılımı düşünüldüğünde kentte oluşturulan politika ve projelerin kadınların ihtiyaçlarından öte beklentileriyle paralel olduğunu söylemek yanlış olacaktır. Dolayısıyla kentlerde eril siyasetin hâkim olduğu düşünülebilir. Bu da araştırmacıları eril kent kavramı üzerine düşünmeye itmiştir. Kadınlara bugüne kadar biçilen rol, çocuk bakımı ve yemek yapmak gibi ev işleri olmuştur. Bu nedenle de mimarlar, mühendisler, hukukçular, plancılar gibi meslek grupları erkeklerden oluşmaktadır. Kentlerde de durum farklı değildir. Bu durumun sorgulanmaya başlanması kadınlar kentlerde var olmak adına düzenli olarak çabalarını artırmaktadır.²⁰² Şahin'in bu değerlendirmesine ek olarak sadece kadınların çabasından sonuç beklemek iyi niyetli bir beklenti olacaktır. Erkeklerin de belli alanları kadınlarla paylaşmaya hazır olması gerekmektedir.

Berktaş'a göre, kadının konumunun ikinci planda olmasının kurumsallaşmasında üç büyük din etkili olmuştur.²⁰³ Dinlerin, kadının özel alana hapsedilmesine neden olduğu ve kadının birey olarak varlığından öte sadece aile içindeki varlığının-annelik rolünün önemli kılınmaya çalıştığı bu haliyle toplumsal yapıyı kadının ikinci plana atılmasıyla şekillendirdiği görüşü birçok toplumsal cinsiyet çalışmalarına da konu olmuştur.²⁰⁴ Kutsal metinlerde var olan kadın-erkek eşitsizliğini ortaya koyan inanış ve kalıplar bu görüşleri destekler niteliktedir. Dinler, toplumların kültürlerinin şekillenmesinde oldukça etkili olmuştur. Özellikle dinlerin kurumsallaşması ve kurumlarda erkek yöneticilerin bulunmasıyla oluşturulan kurallar ve ritüeller kadınların yok sayılmasına ve özel alana hapsedilmesine sebebiyet vermiştir. Kadınların ikincil pozisyonunu biyolojiye ve doğaya yükleyen bu sebeple de değişmez bir durum olduğunu

²⁰²Şahin, 2015, s.399.

²⁰³Berktaş, 2010, s. 37

²⁰⁴Bkz: Nazife Gürhan, "Toplumsal Cinsiyet ve Din", *e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, ISSN: 1308-9633, Sayı: IV, 2010.

savunanların aksine; bazı bilimsel kanıtlar kent devletleri ortaya çıkmadan önce kadının pozisyonunun daha yüksek olduğu göstermektedir.²⁰⁵ Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere genel olarak toplumsal yaşamın kurumsallaşmasıyla kadının konumu gerilemiştir. Bugün ise yapılan bazı çalışmalarda kadının eğitim düzeyi, evlilik süresi, kadının çalışma oranı, ailedeki kişi sayısı arttıkça ve kırdan kente gidildikçe sorumluluk dağılımı ve evle ilgili faaliyetlerde işbirliğine doğru bir yönelme olduğu görülmüştür.²⁰⁶ Özellikle kadının eğitim düzeyinin yükselmesiyle kamusal alana ilgisinin arttığı birçok araştırma sonucu ortaya atılmıştır. Bu beklenen bir sonuç olmaktadır zira eğitim seviyesinin yükselmesi kişinin ilgi alanının ve ilgi düzeyinin yükselmesine neden olmaktadır. Ayrıca teknolojiye bağlı olarak evde iş yüklerinin azalması ve ekonomik koşulların değişmesi eğitim düzeyinin yükselmesiyle birleşince kadınların çalışma hayatına girmesi kaçınılmaz bir sonuç olmuştur. Çalışma hayatına giren kadın artık kamusal hayatın içinde yer almaya ve ev dışındaki hayata daha fazla ilgi duymaya başlamıştır. Kadının kamusal bir alan olan siyasete ilgisi de dolaylı olarak arttığı düşünülebilir.

Kentlerin eril kurgusu, yine temelini antik dünyadan ve planlayıcıların erkek olmasından almaktadır. Kentleri, fiziki olarak planlayan plancılar, eril zihniyetle kenti şekillendirirken kamusal açık mekân/alanları en merkezi noktaya yerleştirir. Diğer yapılar da bu merkezin çevresindedir. Agora, dükkânlar, hamam, meclis vb. Ancak bu alanlar sadece erkekler için düşünülmüştür. Çünkü köklerini antik dünyaya götürdüğümüz bu kent kurgusu içinde zaten kadın vatandaş olarak tanımlanmıyordu. Bu nedenle de kentin kurgusu, yapıların niteliği ve kullanım pratikleri açısından erkek temelli bir yaşam hâkimdi. Demokrasinin doğduğu topraklarda, kadının ikincil birey olarak görülmesi, tam anlamıyla bir paradokstur. Ya da erkeklerin kendi demokrasisinin katılımının yerleşmesi için, erkeklerin kendi gelişimlerini sağlayacak fırsatların sunulmasının bedeli olarak da yorumlanabilir. Bu zihniyet antik çağdan orta çağa geçildiğinde daha da kötüleşti denilebilir. MS V. yüzyıl-X. yüzyıl arasında süren bu dönem, sadece kadınlar için değil kentin özgür havası açısından da derin bir düşüş yaşadığı dönemdir.

Kentlerin yeniden yükselişi XI. yüzyıldan itibaren yavaş yavaş Akdeniz havzasından başlayarak, ardından rönesans, reform ve coğrafi keşifler gibi dönüm noktaları ile hem yönetim hem kent ve genel olarak toplumsal yaşam ve dinamikleri

²⁰⁵Berktaş, 2010, s. 37

²⁰⁶TC Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu, “2001 Yılı Aile Raporu”, 2002, s. 18.

moderne doğru şekillenecektir. Modern dünya modern hukuk sistemleri ile cinsiyetler arası eşitliği sağlamak üzere pek çok politikayı hayata geçirirse de; zihinlerdeki dönüşüm hukuk kuralları ile gerçekleşemiyor. Bu konudaki en önemli ve ciddi adımın toplumsal eğitim dinamiklerinde olduğu, günümüz dünyasında özellikle de ülkemiz açısından ortadadır.

Cinsiyetler arasındaki her türlü eşitsizliği gidermek için kullanılan araç ve mekanizmalar, 'toplumsal cinsiyeti anaakımlaştırma' stratejisi bağlamında; karar alma, uygulama ve izleme-değerlendirme aşamalarında, cinsiyetlerin birbirlerinden ayrı ihtiyaçlarını önemseyerek ve hususi şekilde salt kadınları güçlendirmek için oluşturulmuş planlardan ve hizmetlerden oluşmaktadır. Bu akım, sadece Türkiye'de değil, dünyada da hem sivil toplum hem kamu hem de uluslararası örgütlerin çalışmalarında zamanla daha fazla önem kazanan bir eğilim olarak karşımıza çıkmaktadır. Sargın'ın da değindiği gibi toplumsal cinsiyet rollerine göre şekillendirilen hayat, toplumsal statüyü de belirler. Kadınlar arasında okuma yazma oranı, gelirleri, taşınmazları erkeklerle kıyaslandığında daha düşüktür. Aynı iş yerinde maaşlar çalışan kimsenin cinsiyetine göre artmakta ya da azalmaktadır. Yine sigortasız çalışan kadın daha fazladır. Buna ek olarak ev içi rolleri üstlenmeyen erkekler için iş saatleri dışında dinlenme, eğlenme, kişisel gelişim, hobileri için ayırabileceği boş zamanı kalabiliyorken; kadınların mesai sonrası ev içi rolleri 24 saat devam etmektedir. Dolayısıyla erkeklerin hobilerine, sanata, ev dışında sosyalleşmek ya da siyasi gündemi takip etmek için kadına oranla boş zamanları ve gelirleri daha fazladır.²⁰⁷

Sonuç olarak günümüzde hala kurumların, yerel örgütlerin, siyasal partilerin, sivil toplum örgütlerinin vb. yönetimi genel olarak eril ağırlıktadır. Kentlerin eril niteliklere sahip olması ve kentlerde kadınların yaşam alanlarının sınırlı olması, Birleşmiş Milletler tarafından kentlerde kadın-erkek eşitliğinin sağlanabilmesi için 'Kadın Dostu Kent' kavramını karşımıza çıkarmıştır.

Birleşmiş Milletler Kadın Dostu Kentler Ortak Programı 2006 yılında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için gerekli koşulların yerel yönetimlerin planlama ve programlama süreçlerine dâhil edilmesi ve bu süreçte yerel yönetimler ile kadın örgütlerinin güçlendirilmesinin yanı sıra aralarındaki işbirliği için olanakların arttırılması amacı taşıyarak başlatılmıştır. İçişleri Bakanlığı'nın ana paydaşı olduğu Ortak

²⁰⁷Sargın, 2013, s.7

Program'ın ilk aşamasına Birleşmiş Milletler kuruluşlarının yanı sıra, Sabancı Vakfı, 10 ülke ve çok sayıda kadın sivil toplum kuruluşu destek vermiştir. Programın ilk aşamasında Türkiye'de 6 kentte; İzmir, Kars, Nevşehir, Şanlıurfa, Trabzon ve Van'da uygulanmıştır. İlk aşamada elde edilen başarı sonrasında Kadın Dostu Kentler-2 Ortak Programı, toplumsal cinsiyeti yerel yönetişime dâhil etmek amacını taşımış ve 2011 yılında başlatılmıştır. Programa katılma isteği ile başvuran aday iller 'kapasite' ve 'ihtiyaç' esasına göre sıralanmış ve yapılan haritalama çalışmasının ardından Adıyaman, Antalya, Bursa, Gaziantep, Malatya, Mardin, Samsun Ortak Program'a dâhil olmuş bulunmaktadır.²⁰⁸

Daha sonra Nisan 2011-Nisan 2014 tarih aralığında 12 ilde yerel eşitlik birimleri kurulmuştur. Söz konusu iller için yerel eşitlik eylem planı hazırlanmıştır. Bu kapsamda il kadın hakları koordinasyon kurulları; valilik, belediyeler, kalkınma ajansları, il özel idarelerinde eşitlik birimleri; il genel meclisi ve belediye meclislerinde komisyonlar kurulmuştur. 2010/10 Sayılı İçişleri Bakanlığı Genelgesi ile valiliklere; konunun il özel idareleri, kaymakamlıklar ve belediye başkanlıklarına bildirilerek uygulanmasının sağlanması ve konunun takip edilmesi görevi verilmiştir. Yerelde yapılması gerekenler şu şekilde tanımlanmıştır²⁰⁹:

i: Kadın ve kız çocuklarının yaşam kalitesinin yükseltilmesine yönelik çalışmalara öncelik vereceğine dair bir taahhüt belgesi olan Yerel Eşitlik Eylem Planları hazırlanmış ve İl Genel Meclisi ve Belediye Meclisleri tarafından onaylanarak uygulama aşamasına geçirilmiştir.

ii: Yerel Eşitlik Eylem Planları, yerel seviyede kadın erkek eşitliğini gerçekleştirmeyi, bunun için de toplumsal cinsiyet yaklaşımını yerel yönetim anlayışına yerleştirmeyi ve uygulamaların sürdürülebilirliğini amaçlamaktadır. Yerel Eşitlik Eylem Planları, İl Özel İdaresi ve Belediye Stratejik Planlarına da yerleştirilmiştir.

iii: Yerel Eşitlik Eylem Planlarının eşgüdüm ve izlenmesini sağlamak üzere İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulları kurulmuştur.

iv: Bu Kurulun sekretaryasını yürütmek ve kadın ve kız çocuklarının başvuru ve şikâyetlerini almak üzere Valilik ve Belediyelerde eşitlik birimleri oluşturulmuştur.

²⁰⁸<http://www.kadindostukentler.com/content/docs/kadin-dostu-kent-planlamasi.pdf>, s.7, (04.01.2019).

²⁰⁹Sancar, 2018, s.60-61.

v: İl Genel Meclisi ve Belediye Meclislerinde, kadın erkek eşitliği komisyonları kurulmuştur. Ayrıca, illerdeki ilgili kurullara kadın kuruluşlarının katılımına yönelik uygulamalar başlatılmıştır. Kadın Dostu Kentler Projesi kapsamında birçok il ve ilçe belediyesinde Yerel Eşitlik Birimleri kurulmuştur.

Kadın Dostu Kentler Ortak Programı çalışmalarına sivil toplum örgütlerinin desteğiyle devam etmektedir. KA-DER gibi birçok kadın örgütü programı sahiplenmiş ve ortak çalışmalar yürütmeye başlamışlardır.

2.6.3. Demokrasi ve Toplumsal Cinsiyet İlişkisi

Kadının siyasette eksik temsili her şeyden önce bir demokrasi sorunudur. Kadının eksik temsilinin önündeki en büyük engel de toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadına atfedilen toplumsal cinsiyet rolleridir. Can'ın da ifadesiyle ekonomik hayattan aile hayatına, siyasal yaşamdan hayatın tüm diğer boyutlarına kadar kadınların erkeklere göre ikinci pozisyonda oldukları bilinmektedir. Bunlara genel olarak kadına yönelik ayrımcılık uygulamalar denilebilir.²¹⁰

Philips, *eşitlik* ve demokrasi arasındaki ilişkiye; dolayısıyla *feminizm* ile demokrasi arasındaki ilişkiye dikkat çekerek konuyu, “*İlk feministler feminizm ile demokrasi arasında bir bağlantı olduğunu görüyorlardı ama daha acil sorunlarla meşguldüler*”²¹¹ şeklinde yorumlamıştır. Günümüzde ise feminizm ile katılımcı demokrasi arasında kamusal özel ayrımı konusundaki ortak rahatsızlıklarına dayanan bir ittifak vardır.²¹²

Liberal demokrasi gelişmiş ülkelerde hâkim siyasal güçtür ve gelişmekte olan ülkelerde de giderek gelişmektedir. Liberal demokrasinin ilk eleştirmenleri seçkinci marksistler, radikal demokratlar ve feministlerdir. Feministler kendi yönlerinden geleneksel olarak aile ve ev yaşamı aracılığıyla faaliyette bulunan erkek iktidarı yapısını göz ardı ederken demokrasiyi sadece yönetimi, devlet gibi geleneksel erkek alanlarını uygulayan liberal demokratik sistemlerin ataerkil niteliğine dikkat çekmektedirler.²¹³

Kışlalı'nın da değindiği gibi yerleşik demokrasi geçmişi çok köklü olan ülkelerde dahi kadının yasama organlarında sınırlı sayılarda temsil edilmesine çok da şaşırılmamak

²¹⁰Can, 2015, s.130.

²¹¹Philips, 2015, s.13.

²¹²Philips, 2015, s.63.

²¹³Heywood, çev. Fahri Bakırcı, 2018, s.188.

gerekir. Bir toplumda herhangi bir grubun siyasal sistemde etkili olabilecek bir yere sahip olabilmesi için üç şart bir araya gelmelidir:²¹⁴ Farklı çıkarlar ve dolayısıyla farklı dünya görüşü, bu farklılığın bilincinde olma ve o farklı çıkar ve görüşleri etkili bir biçimde savunmaya el verecek olanaklar.

Günümüzde gelişmiş ülkeler de dâhil kadının-erkek eşitliği henüz istenen düzeyde yerleştirilememiştir. Kadın hakları mücadelelerinden elde edilen sonuçlarla bir takım iyileşmeler olduğu doğrudur. Ancak bu mücadelelerin başlangıç tarihi çok eskilere dayanmadığı için henüz istenen düzeye ulaşması mümkün olmamıştır. Sancar'ın da ifade ettiği gibi kadınların ve erkeklerin seçme ve seçilme hakkında aynı düzeye gelmeleri basite indirgenecek bir değişim olmamıştır. Çünkü her şeyden önce kadınların bu haklara sahip olmaları aynı zamanda vatandaş olarak kabul edilerek, karar verici konuma yükselmeleri de demektir. Bu sebeple bu durumun çok kolay kabul edilmemesiyle kadınların siyasal hakları en geç gelişen hak türü olmuştur. Dünya üzerinde demokrasi açısından ön planda olan ülkelerde bile ancak XX. yüzyılın ortalarına doğru siyasal hak noktasında tam bir kazanım gerçekleşebilmiştir.²¹⁵ Sonuç olarak, toplumsal cinsiyet algısı sadece belli bir coğrafyaya ait bir sorun olmamakta evrensel bir sorun olarak karşımızdadır.

Toplumsal cinsiyet bakış açısıyla demokrasi tekrar değerlendirilse de minimum eşitlik ve yüksek katılım şekline dönüşen seçim tarzını yeni baştan yaratacak bir değişim beklemek anlamsız olacaktır. Güçlü kadın hakları mücadelesi demokrasiyi güçlendirir ama asıl olan herkese, her kadına oy hakkı verilmesinin öneminin ortaya çıkmasıdır.²¹⁶ Bu noktada feminist hareketlerin sonuç elde etmesi ve cinsiyetler arasındaki eşitsizliğin giderilmesi etkin anlamdaki demokrasinin tek engeli değildir. Philips'in de değindiği gibi, demokratik eşitliğin bir anlamı varsa bu anlam bir toplumun nihai kararlarını herkesin katılabileceği bir foruma sunmak zorunda olmasıdır. Gerçekçi olarak bu ulusal ve yerel seçimler aracılığıyla oy kullanma ve bazı meselelerle ilgili olarak ulusal referandumlar anlamına gelir. Kadınlarla erkekler arasındaki vakit baskılarının eşitlendiği ve toplumların bir adım daha atarak katılım standartlarını biraz daha yükseğe koyabilecekleri bir zamanın geleceği ihtimali hayal edilebilir ama katılım düzeylerinin

²¹⁴Ahmet Taner Kışlalı, *Siyaset Bilimi*, İmge Kitabevi: Ankara, 2003, s.177.

²¹⁵Serpil Sancar, *Türkiye'de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi Siyasal Kararlara Katılımda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması*, CEİD Yayınları: Ankara, 2018, s.29.

²¹⁶Philips, 2015, s.195.

tek belirleyeni toplumsal cinsiyet olmadığı için bu birçok büyük değişikliği de gerektirecektir.²¹⁷ Yani aslında demokrasi daha çok katılımı ilgili bir konudur ve sadece kadın katılımının sağlanması demokrasi için yeterli olmayacaktır. Bu nokta dezavantajlı grupların tamamının katılımı da önem arz etmektedir. Bu noktada sivil toplum kuruluşlarının kamuoyuna baskı unsuru olmasında rolü ve işlevi de çok önemli olmaktadır. Çoğulcu demokrasiler için vazgeçilmez bir yere sahip STK'lar toplumsal cinsiyet duyarlılığına ve bunun için uygulanacak politikaların oluşturulabilmesi için önemli konumdadırlar. Bu sebeple toplumsal cinsiyet duyarlılığını kazanmış olmaları gerekmektedir.²¹⁸

Toplumsal cinsiyet eşitliği en öz tanımıyla kadın ve erkeklerin yasalarla tanımlanmış ve toplumsal olarak kabul gören eşit haklara sahip olması haklarını kullanma, karar verme, seçme, fırsat ve kaynaklara erişim ile fırsat ve kaynakları kullanma ve hizmetleri elde etmede fiilen eşit olması durumudur.²¹⁹ Bugün yasalar önünde eşitlik özellikle yürütülen uluslararası politikalar ile büyük ölçüde sağlanmış olsa da; henüz fiilen eşitliğin sağlandığının söylenmesi güçtür. İleri'nin de ifade ettiği üzere 1960 sonrası güçlenen kadın hareketleri Batıda toplumun ataerkil yapısını ve cinsiyet ayrımcılığının temellerini sorguladıkları gibi; daha somut eşitlik taleplerini dile getirmişlerdir. Demokrasi ve insan haklarının gelişmesi, yükselen bu kadın hareketiyle birleşince batı toplumlarında kadın-erkek eşitliğini saptama yönünde anayasalar ve yasalarda kadın ve erkeğin eşitliği doğrultusunda hükümler kabul edilirken; kadının eğitim alması, çalışma yaşamına katılması ve çalışma yaşamında koşulların iyileştirilmesi yönünde de düzenlemelere gidilmiştir.²²⁰ Kurtoğlu da konuya ilişkin 1970'lerle birlikte insan hakları bağlamında toplumsal cinsiyet ayrımcılığına ilişkin düşünsel bir sıçrama yaşandığını belirtmiştir. Yine buna zemin hazırlayan gelişmenin 1960'lardan başlayarak toplumsal cinsiyet kavramının gündeme girmesi ve toplumsal cinsiyet kavramının getirdiği yeniliğin kadının ezilmesini biyolojik olmayan nedenlere bağlamış olduğunu eklemiştir.²²¹

²¹⁷Philips, 2015, s.197.

²¹⁸Aksoy, 2006, s.117.

²¹⁹Sargın, 2013, s.7.

²²⁰Ülkü İleri, "Sosyal Politikalarda Kadın ve Cinsiyet Ayrımcılığı İle İlgili Başlıca Uluslararası ve Ulusal Hukuki Düzenlemeler", *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, Cilt: 5, Yıl: 5, Sayı:12, ISSN: 2147-3668, 2016, s.132-133.

²²¹Kurtoğlu, 2015, s.82.

Ülkelerin sosyo-ekonomik durumları ve ideolojileri davranış kalıplarını büyük ölçüde etkilemektedir. Ayrıca sadece davranış kalıplarıyla kalmayarak belli kesimlerin anayasal hakları bile ülkeden ülkeye ya da bölgeden bölgeye farklılık arz etmektedir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet eşitliği/ eşitsizliği noktasında yaşanan coğrafya cinsiyetlerin kaderini belirleyebilmektedir.

Aile üyelerinin üstlendikleri rolleri algılama ve ailedeki sorumluluk dağılımı biçimi, cinsiyet, eşlerin eğitim düzeyi, evlilik süresi, aile tipi, aile yaşam dönemi, yerleşim yeri, içinde yaşanan toplumun örf, adet, moral ilkeleri gibi çeşitli faktörle göre farklılık göstermektedir.²²² Temelde yerleşik kalıplar zamanla veya kültürden kültüre farklılık gösterebilmektedir. Berktaş'ın ifadesiyle belirli siyasal ve ekonomik değişikliklerin, dinsel inanç ve mitoslardaki değişimin kesin nedeni olduğu söylenemese bile; toplumlarda meydana gelen inanç değişikliklerinin o toplumda yer alan belirli maddi değişimleri izlediğine ya da onlarla eşzamanlı olarak gerçekleştiğine işaret eden bir genel örüntünün varlığından söz edilebilir.²²³

Toplumsal cinsiyet rollerine bağlı ayrımcılık ve kadının ikinci sınıf vatandaş olarak görülmesi demokrasiyle bağdaştırılamaz. Bunun yanı sıra kadının bugün dünya nüfusunun yarısını oluşturduğu düşünüldüğünde demokrasinin hiçbir türüyle bağdaşması da mümkün değildir.

2.6.4. Dünyada ve Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğiyle Mücadele

Feminist yaklaşımlar için kadının kamusal rolleri ya da diğer bir ifadeyle siyasetteki rolleri önemlidir. Çünkü feminist hareketin savunduklarının yerleşmesi kamusal politikalarla doğrudan ilgilidir. Kadının toplumsal konumunun yükseltilmesine dair hem kamusal politikaların oluşturulması aşamasında hem de oluşturulan politikaların uygulanması aşamasında kadınların siyasetteki temsil oranı çok etkili olacaktır.

Feminizm, cinsler arasında var olduğu düşünülen her türlü eşitsizliği eleştiren siyasal bir hareket olarak tanımlanabilir. Bu eşitsizliklere dayalı olan iktidar ilişkilerinin dönüştürülmesi amacına odaklanmıştır. Cinsiyet eşitsizliğinin geçmişi çok eskilere dayansa da bunun bir siyasal sorun olarak ifade edilmesi nispeten daha yeni bir olaydır. Bu konuda etkili çalışmaların Amerikan Devrimi veya Fransız Devrimi gibi önemli

²²²TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, “2001 Yılı Aile Raporu”, 2002, s.18.

²²³Berktaş, 2010, s. 37.

tarihsel gelişmeler sonucunda insana tanınan haklar ve özgürlüklerden, kadınların dışlanmasına bir tepki olarak doğduğu söylenebilir. Ne var ki feminizmin etkili bir siyasal hareket olarak ortaya çıkabilmesi için XX. yüzyılı beklemek gerekmiştir.²²⁴ Kuşkusuz ki dünyada kadının katılım mücadelesinin öncelikle toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik politikalarla değerlendirilmesi gerekmektedir. Kadının öncelikle diğer bir cinse göre ikincil konumunun giderilmesi ve siyasi ve yönetsel katılımının hak ettiği yere ulaşması için gerekli önlemler alınmalıdır.

Sorunun ciddiyetinin farkında olan dünya kamuoyu gerek hükümetler seviyesinde gerekse de uluslararası boyutta girişimlerde bulunmaktadır. Kadın hakları mücadelesinin başlaması ‘erkekler gibi ve erkekler kadar insan sayılmak’ talebine dayanmaktadır. Kadınlara göre ‘insan olmak-kabul edilmek’ bir amaçtır. Bu amacın sonucunda da tüm temel haklardan erkekler kadar faydalanabilmek vardır. İlk etapta kadınlar eşit eğitim hakkını, kendilerinden daha çok, ‘eğitilmiş anne’ olmak adına istemişler ancak ‘eşit insan’ olarak kabul edilmek için salt eğitim hakkı yeterli olmamaktadır. Böylece cinsiyetler arasındaki kanunlara da yansıtacak olan toplumsal eşitlik talebi, seçme ve seçilme hakkı taleplerinin de dâhil edilmesiyle genişlemiştir.²²⁵

Kadın hareketleri literatürde dört dalga olarak kabul görmüştür. Feminizmin ilk dalgası cinsiyete göre ayrılmış elit erkeklere ait oy hakkından kadınların resmen dışlanması meselesine odaklandı ve dünyada 19. yüzyılın sonundaki oy hakkı kampanyaları ile ilişkilendirilir.²²⁶ Kişinin oy hakkı yani siyasal katılımı her şeyden önce vatandaş olarak zikredilmesiyle ilgili bir durumdur. O dönemde oy hakkına sahip olmayan kadınların kısmen devletlerin vatandaşı olarak görülmedikleri sonucunun çıkarılmasına sebep olur. İlk dalga, feminizmin tarihi zaferi kadınların vatandaş olmasını sağlamaktır. İkinci dalganın tarihi zaferi ise, kadınlara evlilikte itaati dayatan yasal ve normatif yapıyı parçalayarak kadınları kendi emeklerinin satıcıları kılmak olmuştur. Bu zafer toplumsal cinsiyet düzeninin maddesel kültürel ve politik anlamda yeniden düzenlenmesine yardım etmiştir.²²⁷ Kadınların vatandaş olarak sayılmaları yani oy hakkını elde etmelerinin ardından çoğu sadece erkeklere tanınan yasal haklarına sahip çıkmaları gerekmiştir. 2. Dalga feminizm tipik olarak yapısalcılığın paradigmalarına,

²²⁴Ahmet Murat Aytaç, “Dünya Görüşü ve İdeoloji” s.s.105-137, içinde *Siyaset Kavramlar, Kurumlar, Süreçler*, ed. Yüksel Taşkın, İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2014, s.131.

²²⁵Sancar, 2018, s.29.

²²⁶Jarvis vd. , 2015, s.98.

²²⁷Brenner; çev: Yeşilsu, 2012, s.257.

marksizmin teorilerine, patriyarka ve ikili sistemlere yaptığı göndermelerle kadınların ikinciliğini yasalardeki kısıtlamalar, dinsel kurumlar, toplumsal normlar ve patriyarkal pratiklerle açıklanır.²²⁸ Kadının bir diğer cins olan erkeğe karşı ikincil pozisyonunun nedenleri düşünülmüş ve bu nedenlerin eleştirileri kadınların haklarını istemelerine gerekçe gösterilmiştir. Kadınların, siyasal alanda eşit temsilinin önündeki temel engellerden biri olarak iktidarın geriliği ile ilgili tartışma ve araştırmalar aracılığıyla, kadın karşıtı öğelerin irdelenmesi ve dönüştürülmesi 2. dalga kadın hareketinin diğer amacıdır. Bu aşamada kadınlar açısından temel sorun artık yasalar önündeki bireysel seçme ve seçilme hakkından grup çıkarlarının savunulmasına doğru evrilmiştir. Ancak siyasal karar mekanizmalarında yer alan kadınların sayıları kadar söz konusu kadınların kadın çıkarlarını nedenle temsil ettikleri de tartışılmaya başlanmıştır.²²⁹

İkinci dalga kadın hareketi, kadın kimliği politikası yürüten feminizm olarak da adlandırılmaktadır. Ortak bir kadın kimliği inancı daha sonradan çok eleştirilmişse de söz konusu dönemde oldukça etkili olmuştur. Kanun uygulayıcısı aktivist kadınların mücadeleye katkısı ve kadın akademisyenlerin de dahi olmaları o dönem için kritik gelişmeler olarak düşünülmektedir.²³⁰ 1990'ların başında ortaya çıkan üçüncü dalga veya yeni feminizme kadar kişilerin kendini feminist etiketi ile tanımlaması yaygın şekilde reddedilmiştir. Ortaya çıkan yeni feminist hareket cinsiyet temelinde paylaşılan ortak bir amaçtan ziyade bireysellik ve farklılık siyasetini merkezine almıştır.²³¹ XXI. yüzyılın hakları olarak da adlandırılan üçüncü ve dördüncü kuşak kadın hareketlerine dair mental olarak bir ayırım yapmak istenirse üçüncü kuşak hakların 1970'lerden itibaren düşünsel arka planı oluşmaya başlamıştır. Dördüncü kuşak haklarda ise, tarihsel bir arka planı olmayan ve teknolojik gelişmelere dayanan yeni haklar olarak ifade edilmektedir.²³² Kurtoğlu, üçüncü ve dördüncü kuşak hakların konusunun birey veya bireyin yer aldığı sosyal gruplar değil; halklar, insanlık ve gelecek kuşakların olduğunu ifade etmektedir. Bu hakların konusunu belirleyen bağlayıcı metinler değil, haklar kadar sorumlulukların da ifade edildiği bağlayıcı olmayan metinler belirlemektedir.²³³ Yani kadın hakları

²²⁸Jarvis vd, , 2015, s.98.

²²⁹Yaraman, 2015, s.18.

²³⁰Kurtoğlu, 2015, s.82.

²³¹Jarvis vd, , 2015, s.99.

²³²Kurtoğlu, 2015, s.89.

²³³Kurtoğlu, 2015, s.89.

mücadelesinin son kuşakları insan hakları temellerine dayanmaktadır ve taleplerin özünde insani değerler yer almaktadır.

Sonuç olarak feminist hareketler içinde yer alan tüm dalgaların genel amacı kadının ikincil konumuna karşı bir mücadele olarak yorumlanabilir. Feminist söylemlerde de sık sık ifade edildiği gibi dinlerin ataerkil toplum yapısının oluşmasında etkisinin oldukça fazla olduğu düşünülmektedir. Berktaş'a göre tek tanrılı dinler, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik kalıpları oluşturmada nitekim de insanlar tarafından benimsenmesiyle içselleştirilmesine sebep olmaktadır. Bunun sebebi de söz konusu kalıp ve imgelerin mutlak ve değişmez olduğunun başka bir deyişle 'kutsal' olduğunun benimsenmesidir. Bu kutsiyet içinde kültürel olarak yaydığı değerler ve imgeler ve bunun etrafında oluşturulan stereotipler, o kültürde yaşayan kadınların rolleri, statüleri ve imgeleri ile ilişkilidir.²³⁴

Kadının, erkekle aynı konuma yükseltilmesi ancak kadın ve erkeğe biçilen toplumsal rollerin ortadan kaldırılmasıyla mümkün olabilecektir. Kadın sorunsalı günümüzde evrensel bir sorun olarak tanımlandığından uluslararası politika ve belgelere de konu olmuştur. Bu sebeple çalışmada politika ve belgelerin incelenmesine aşağıda yer verilmiştir.

2.6.5. Uluslararası Aktörler ve Belgeler

Dünyada yaşanan gelişmeler göz önüne alındığında ve kadının konumunun güçlendirilmesine dair uluslararası belgeler incelendiğinde, kadının haklar bağlamında gelişiminin insan haklarının gelişimiyle eş zamanlı olduğu görülmektedir. Dünya nüfusunun yarısını oluşturan bir grup sadece farklı bir cinsiyete sahip olması sebebiyle dezavantajlı konuma itilmiştir. Bu sebeple kadına yapılan her türlü ayrımcılık insan hakları ihlali olarak ifade edilmektedir. Bu noktadan hareketle konuyla ilgili uluslararası belgelerin incelenmesi yerinde olacaktır.

Bu belgelerin ortaya çıkmasında Avrupa Birliği (AB) önemli bir kuruluş olarak rol üstlenmiştir. AB'de kadın erkek eşitliğinde izlenecek politikalara 1957 yılında Roma Anlaşmasının 119 maddesi ile getirilen 'eşit iş için eşit ücret' düzenlemesi ile fırsat eşitliğini sağlama konusunda başlamıştır. 1970'li yılların başlarından itibaren üye devletler için bağlayıcı olmakla birlikte ülkelerin hukuk sistemlerinde dâhil edilen

²³⁴Berktaş, 2010, s.17.

metotları açısından üye devletlerin kendisine bırakılmış olan direktifler ile bu alanda çeşitli düzenlemeler getirmiştir.²³⁵ Bu adımın ardından uluslararası alanda ülkeler için kadın lehine politikalar üretmelerine gerekçe olabilecek pek çok sözleşme/ metin BM bünyesinde oluşturulmuştur. Bu metinlerden önemli olanlar aşağıda incelenmiştir.

Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), Birleşmiş Milletler'in altı temel insan hakları sözleşmesinden biri olan Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi 1979 yılında Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilerek üye ülkelerin imzasını açılmıştır. Türkiye sözleşmeye 1986 yılından bu yana taraftır. Sözleşmede, kadınlara yönelik cinsiyet ayrımcılığı; *'siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel veya diğer alanlardaki kadın ve erkek eşitliğine dayanan insan haklarının ve temel özgürlüklerin, medeni durumları ne olursa olsun kadınlara tanınmasını, kadınların bu haklardan yararlanmalarını veya kullanmalarını engelleme veya hükümsüz kılma amacını taşıyan veya bu sonucu doğuran cinsiyete dayalı herhangi bir ayırım dışlama veya kısıtlama'* şeklinde tanımlanır. Sözleşmede yer alan yükümlülükler toplumsal cinsiyet noktasında farkındalığı gerekli hale getirmektedir. Birleşmiş Milletler vasıtasıyla yapılan kadın konferansları nihayetinde alınmış olan kararlar eşitsizliklerin giderilmesi için bir stratejiyle kadına dair toplumsal bakış açısının bütün merkezi plan ve programlara yansıtılmasının önemine vurgu yapmaktadır. Toplumdaki bütün bireylerin yaşamına direkt etki eden makro düzeyde ekonomik kararların dolayısıyla bütçelerin toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlılıkla hazırlanması önemlidir.²³⁶

Sözleşmeye imza atan ülkelerin cinsiyet ayrımcılığına sebep olan kanunlarını değiştirmelerini veya yürürlükten tamamen kaldırmalarını bunun yanında kadınları ayrımcılıktan koruyan hukuki düzenlemeler getirmelerini ve kadın-erkek eşitliğini uygulamada da yerleştirmek adına hususi önlemler almalarını öngörür. Taraf devletlerin salt kamu kurumlarıyla sınırlı kalmayıp; kamu kurumları haricinde de ayrımcılığı engellemek gibi bir görevi de vardır. Ayrıca söz konusu devletlerin dört yılda bir CEDAW komitesine ülke raporu vermesi, nihayetinde de komitenin verdiği tavsiye kararlarına uyum sağlaması istenir. Taraf devletlerin yaptığı çalışmaları denetleyen bu komite 23 bağımsız uzmandan oluşur. Berktaş, CEDAW'ın üye ülkelerin imzasına açılmasıyla uluslararası hukukta, var olan insan hakları belgelerinin, kadınların özgül

²³⁵Aksoy, 2006, s.10.

²³⁶Aksoy, 2006, s.118.

sorunlarını tam olarak kapsamadığının ve bu konuda özel düzenlemelerin ve önlemlerin gereksinim duyulduğunun kabul edilmiş olduğunun ortaya koyulduğunu ifade eder. Böylece kadın ve insan hakları kavramları uluslararası belgelerde daha fazla yer almaya başlamıştır.²³⁷

Kurtoğlu da, kadın ve erkeğin eşitlik anlayışının aralarındaki farkın kabul edilmesiyle sağlandığını ifade eder. Yani iki cins biyolojik ve psikolojik olarak birbiri ile aynı değildir. Kadına atfedilmiş nitelikler değersizleştirilir. Eğer eşitlik anlayışı yerleştirilirse kadının değersizleştirilmesi son bulacaktır.²³⁸

Birleşmiş Milletler, 1975 yılını Dünya Kadın yılı olarak ilan etmiştir. O tarihten itibaren 8 Mart Dünya Kadın Günü olarak tüm dünyada kutlanmaya başlandı. Ardından 1979 yılında Birleşmiş Milletler'in, "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi"ni (CEDAW), üye ülkelerin imzasına açmasıyla bir devrin açılmasına da öncülük ettiği söylenebilir. Buna istinaden, ulus üstü hükümlerde bahsedilen insan hakları belgelerinin, kadınlara has sorunları tam olarak kapsamamakla birlikte özel düzenlemelere ve önlemlere ihtiyaç duyduğu ortaya koyulmaktadır. 'Kadınların İnsan Hakları' kavramı, uluslararası hukuk belgelerinde giderek daha fazla yer almaya başladı ancak, bütün insan hakları sözleşmeleri arasında, CEDAW, en fazla çekince konulmuş belge olma niteliğini hâlâ korumaktadır.²³⁹ Özel düzenlemelere ihtiyaç duyulması gerçeği bu çekincelerden dahi yorumlanabilir.

Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu, BM'in bir bileşeni olarak 1946 yılında kurulan Kadının Statüsü Komisyonu (KSK) kadının hem hukuki boyutta hem de toplumdaki yerini yükseltmek amacıyla kurulmuştur. Komisyon, bu amacını gerçekleştirirken kadın örgütleri ile iletişim ve etkileşim içinde olmayı planlamıştır. 1947 yılında gerçekleştirilen ilk toplantıda uluslararası çalışan 12 kadın örgütü ile bir araya gelmiş ve onları dinlemiştir. Ayrıca komisyon, devletlerin kadın hakları ihlallerine yönelik iddialarını dinlemekte ve hükümetlerin yanıtlarını da inceleyerek rapor sunmaktadır. Çeşitli konferanslar sonucunda komisyonun yetkileri 1987 yılında genişletilmiştir. Kadının Statüsü Komisyonu Birleşmiş Milletler tarafından 1948 yılında

²³⁷Fatmagül Berktaş, "Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye", *Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları*, No 7, 2004, s.9.

²³⁸Kurtoğlu, 2015, s.87.

²³⁹Serpil Sancar, *Türkiye'de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi Siyasal Kararlara Katılımda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması*, CEİD Yayınları: Ankara, 2018, s.32.

ülkelerin onayına sunulan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin cinsiyet ayrımı gözetilmeksizin kaleme alınmasında önemli katkıda bulunmuştur.²⁴⁰

Avrupa Birliği Eşitlik Direktifleri, Cinsler arasındaki eşitsizliğin giderilmesi Avrupa Birliği'nin amaçlarından biridir ve mevzuatında da büyük bir yere sahiptir. Avrupa Birliği'nin kurucu anlaşmalarında kadın erkek eşitliği ilkesine atıfta bulunmaktadır. (Bu ilke Avrupa Temel Hakları Şartı'nın 23. Maddesinde düzenlenmiş olup, kadın-erkek eşitliği; istihdam, çalışmanın yanında ücretleri de kapsayacak şekilde her anlamda sağlanmalıdır). Ayrıca çalışma yaşamında kadın erkek eşitliğinin hayata geçirilmesi için 1970'lerden bu yana, aşağıda sunulan başlıklarda birçok düzenleme getirilmiştir.²⁴¹

- i. İşe alınma, mesleki eğitim, terfi, ücret, çalışma koşulları ile sosyal güvenlikle kadın ve erkek için eşit muamele ilkesinin yürürlüğe konması,
- ii. Hamile ve emziren kadınların iş sağlığı ve güvenliğini geliştirmeye teşvik eden önlemlerin uygulanması
- iii. Doğum izni ve ebeveyn izni uygulaması
- iv. Tarım sektörü dahil serbest çalışan kadın ve erkeğe eşit muamele ilkesinin uygulanması.

Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu, Birleşmiş Milletler tarafından 'Kadın On Yılı' ilan edilmesi ve ardından düzenlenen dört adet dünya kadın konferansı neticesinde kadın hakları konusunda öne çıkan tüm sorun alanlarına vurgu yapan bir belge geliştirilmesine ihtiyaç duyulmuştur. 1995'in Eylül ayında 189 ülkenin katılımıyla Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu adlı iki belge kabul edilmiştir. Sözleşme, kadının konumunun yükseltilmesi, kadın-erkek arasındaki eşitliğin sağlanması ve toplumsal cinsiyet eşitliği bakışının hükümetlerin politika ve planlarına yerleştirilmesi hususunda çalışmalar yapmasını öngörmüştür. Türkiye bu belgeleri hiçbir çekinceye gerek duymadan kabul etmiştir. Pekin Deklarasyonu; taraf olan devletleri kadın erkek eşitliğinin sağlanması ayrıca toplumsal cinsiyet eşitliğinin politika ve programlarına yerleştirilmesi konularında yükümlü kılmaktadır. Eylem Platformu ise, kadınların özel ve kamusal alana tam ve eşit katılımı önündeki engellerin kaldırılması amacıyla, on iki kritik alanda (kadın ve yoksulluk, kadın ve eğitim, kadın ve sağlık, kadına yönelik şiddet, silahlı

²⁴⁰Aksoy, 2006, s.17.

²⁴¹Sargın, 2013, s.19.

çatışmalarda kadın, kadın ve ekonomi, karar alma süreçlerinde kadın, kadının ilerlemesinde kurumsal mekanizmalar, kadının insan hakları, kadın ve medya, kadın ve çevre, kız çocukları) çeşitli stratejileri ortaya koymaktadır.²⁴²

Pekin Eylem Platformu da yerel yönetimler dâhil hükümetlerin ve hükümet dışı kuruluşların yapması öngörülen çalışmalardan bazıları şunlardır:²⁴³

i. Kadına yönelik şiddete maruz kalan kadın ve kız çocuklarına yönelik barınma tıbbi psikolojik ve diğer danışma hizmetleri sağlamak;

ii. Kadına yönelik şiddetin kadının insan haklarını kullanmasına engel olduğu ve hakların ihlali anlamına geldiği konusunda Toplumsal Eğitim kampanyaları düzenlemek;

iii. Kız ve oğlan çocuklarını kadınları ve erkekleri ailedeki topluluktaki ve toplumdaki şiddetin kişi ve toplum üzerindeki zararlı etkilerine duyarlı kılmak amacıyla eğitici ve öğretici programlar bilgilendirme kampanyaları düzenlemek;

iv. Şiddete başvuranlar için Rehabilitasyon ve Danışmanlık programları sağlamak.

Viyana Dünya İnsan Hakları Konferansı, kadınların insan haklarının tanınması yönünde bir diğer önemli adım olmuştur. Özellikle, kadın hakları ile dinsel aşırılık arasında oluşan/oluşabilecek olan karşıtlığa dikkat çekmesi önemliydi. Viyana Eylem Programı ayrıca, 1979 Sözleşmesi'nin en zayıf taraflarından biri olan, devletlerin koyduğu çekincelerin kaldırılmasını ve uygulamanın sürekli gözden geçirilmesini tavsiye etmektedir. Kadın gruplarının taleplerine yanıt veren Viyana Konferansı, "*kadınların bütün insan haklarından tam ve eşit olarak yararlanmalarını sağlamanın*" hükümetlerin ve BM'nin öncelikli görevleri arasında olduğunu da belirtmektedir.²⁴⁴

Avrupa Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitliği Şartı, 2008 yılında Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi' tarafından Avrupa'daki yerel ve bölgesel yönetimlere hitaben hazırlanmıştır. Şarta imza atan yönetimler, cinsiyet eşitliğinin yerel düzeyde sağlanmasına yönelik taahhütlerin uygulanması için eşitlik eylem planları geliştirecektir. Şartta, kadın erkek eşitliğinin temel bir hak olduğu ve cinsiyetlerin karar alma süreçlerine dengeli katılımlarının demokratik bir toplum için ön koşul olduğu ifade edilmektedir. Şart, tüm kentsel hizmet alanlarında kadın ve erkeklerin farklı ihtiyaç ve önceliklerinin dikkate alınmasıyla eşitliği sağlama hedefi ve kadınları güçlendirici özel tedbirler

²⁴²Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2018, s.28.

²⁴³Sargın, 2013, s.18.

²⁴⁴Berktaş, 2004, s.9.

alınmasını ayrıca bütün karar, plan ve hizmet sürecine eşitlik bakış açısının yerleştirilmesini öngörmektedir.

Buraya kadar dünyada kabul görmüş kadın hareketleri ve uluslararası düzenlemelerden bahsedildi. Bu çabaların Türkiye’de de etkilerini görmekteyiz. Türkiye’de kadın konusu dört başlıkla ele alınacak; kent, sosyal hayat, çalışma hayatı, yönetim ve siyaset boyutlarıyla ilişkili bir şekilde incelenmeye çalışılacaktır. Bu dört boyut aynı zamanda birbirleriyle ilişkili olarak da gelişme göstermiştir. Köy- kent ayrımıyla ücretsiz aile işçiliğinden çalışma hayatına ücretli olarak dahil olan kadın, yerleşim biçimlerindeki dönüşümün etkisiyle köyden göç ile ücretli emek grubunun bir parçası olmuştur. Elbette siyasal hakları ve hukuksal düzenlemeler ile 1930’lardan günümüze Türkiye’de kadının toplumsal yaşamda konumu güçlendirilmeye başlandı. Buna paralel olarak kadının yönetime katılması sosyal hayata katılımı anlamına da gelmektedir. Dolayısıyla Türkiye’de kadın konusu araştırılırken bu dört başlık altında incelemeye alınmıştır.

2.6.6. Türkiye’de Kentte Kadın: Toplumsal-Siyasal-Yönetmel Alanda Genel Görünüm

Türkiye’de kadın hareketi Avrupa’dan daha eskiye dayandırılabilir. Cumhuriyet dönemi öncesinde güçlü bir Osmanlı kadın hareketi mevcuttur. Zira cumhuriyet kurulduktan sonra güçlenerek devam etmesi gerekirken ataerkil siyasete maruz kalmıştır. Eğer Türklerde kadın konusu daha eskiye dayandırılmak istenirse de eski Türk toplumlarında kadının konumunun birçok topluma göre çok daha iyi olduğu görülmektedir. (Örneğin Dede Korkut Hikâyeleri). Ancak çalışmanın bu kısmında daha önce bahsedilen feminist hareketlerle paralellik göstermesi açısından yakın dönem incelenecektir. Aksoy’un ifade ettiği gibi Avrupa’daki cinsiyet eşitliği konusundaki kurumsallaşma süreci yaklaşık olarak 1970’li yıllara rastlamaktadır. “Dünyadaki gelişmeler Türkiye’de de kadın erkek eşitliği konusunun devletin sorumluluğunda olması ve devlet mekanizması içerisinde yapılanmanın gerektiği fikrinin oluşumuna ışık tutmuştur.”²⁴⁵ Can’a göre ise Türkiye’de kadın hakları mücadelesi ideolojiler sebebiyle hak ettiği yeri bulamamıştır. Önemli olan kadın ya da erkek olmak değil; sınıfın, milletin, ümmetin ya da toplumun bir üyesi olmak ve onların yararına mücadele etmek olarak

²⁴⁵Aksoy, 2006, s.68.

görülmüştür. Türkiye’de etkili üç ana akım olan; Milliyetçilik, İslamcılık ve Sosyalizm, müstakil bir kadın hareketinin milletin ümmetin ve sınıfın çıkarlarına zarar vereceğini ve mücadeleyi bölerek zayıflatacağını vurgulamışlardır.”²⁴⁶ Bu tanıma göre denilebilir ki Türkiye’de ideolojiler kadın hareketinin ilerlemesinin önünde bir engel teşkil etmiş görünmektedir.

2.6.6.1. Türkiye’de Kent ve Kadın

En küçük yerleşim birimlerinden başlayarak kadınların yönetimde ve karar alma mekanizmalarında yer alması, etkin bir demokrasi anlayışının yerleştirilmesinde en önemli basamaklardan biridir. Çalışmanın bu kısmında kadın sorunu kent boyutunda incelenmeye çalışılacaktır. Kentte kadın konusu incelenirken kentteki katılım mekanizmalarını tüm boyutlarıyla ele almak gerekmektedir. Kent siyaseti, kent yönetimi ve kent meclisleri gibi.

Demokrasinin beşiği kentlerdir ve kentler ikincil vatandaş durumundaki kadının kendini en rahat ifade edebileceği mekânlardır. Çünkü kentlerde kadının yerel mekanizmalarda kararlara katılımı daha kolaydır. Bu noktadan hareketle Türkiye’deki yerel eşitlik eylem planları, kent-katılım-kadın ilişkisini destekleyici uygulamalardır.

Türkiye’de kadın konusuyla ilgili yapılan önemli çalışmalardan biri de Yerel Eşitlik Eylem Planları’dır. Eylem Planları Birleşmiş Milletler, İçişleri Bakanlığı ve Sabancı Vakfı ortaklığıyla hazırlanmıştır. İlk olarak bu planlar, kadın ve kız çocuklarının insan haklarının korunması ve geliştirilmesi ortak programı kapsamında 2006-2009 yılları arasında seçilen 6 pilot ilde hazırlanmıştır. Bu iller İzmir, Kars, Şanlıurfa, Van, Trabzon, Nevşehir olarak belirlenmiştir. Ayrıca GAP bölge Kalkınma İdaresi tarafından yürütülen *‘Türkiye’nin Az Gelişmiş Bölgelerindeki Kadınların ve Kadın Sivil Toplum Kuruluşlarının Güçlendirilmesi Projesi’* kapsamında 2012 yılında Muş ve Ordu illerinde YEPP hazırlanmıştır. Ayrıca birçok il için de çalışmalar devam etmektedir. 6 pilot il özelinde çizilen Yerel Eşitlik Eylem Planlarında (YEPP), yerel temsil yapıları daha eşitlikçi bir niteliğe ulaşana değin, kadın sorunlarının ve gereksinimlerinin yerel karar mekanizmalarına taşınmasını sağlamak için telafi edici çeşitli mekanizma, yol ve yöntemler öngörülmüştür.

²⁴⁶Can, 2015, s.120.

Bunlar arasında; yerel kadın örgütlerinin yerel meclislerinin izlemesi ve yerel ihtisas komisyonlarına katılımının sağlanması; kent konseylerine katılım ve kadın meclislerinin oluşturulması; yerel stratejik planların hazırlık ve uygulama süreçlerine kadın örgütlerinin katılımının sağlanması; yerel yönetimler ve valiliklerde kadın erkek eşitliği birimlerinin oluşturulması ve bu birimlerin, 6 ayda bir “Yerel Eşitlik İzleme ve Değerlendirme” raporları hazırlayıp sunmaları; belediye ve il genel meclislerinde kadın erkek eşitliği komisyonu veya komitesi kurulması yer almaktadır.

YEEP, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir yerel yönetim anlayışını yerleştirmek amacıyla kadınların yerel karar alma süreçlerine ve karar mekanizmalarına katılımını artırıcı dolayısıyla gündelik yaşam koşullarını iyileştirici yerel plan, program ve politika stratejilerini belirlemeye ve bu stratejilerin uygulanmasını sağlayacak yerel düzeyde hizmetleri geliştirmeyi amaçlar.²⁴⁷

Yerel eşitlik eylem planları, kadınların güven içinde yaşarken kentin tüm hizmetlerinden (alt yapı, konut, ulaşım, sağlık, eğitim, güvenlik, vb.) de eşit düzeyde yararlandıkları ayrıca kentin karar alma mekanizmalarında eşit temsil edildikleri ve kararlara katılım sağladıkları kadın dostu kentler yaratmayı hedefler.²⁴⁸ İçişleri Bakanlığı bünyesinde kurulan ve yerel düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliğinin hayata geçirilmesi ile ilgili ana-akımlaştırma politikalarından sorumlu olması gereken kurumlardan olduğu düşünülen Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, ülkede il özel idareleri ve belediyelerle ilgili politikaları yürütmek amacıyla kurulmuştur.

Kent kavramı ile kadın arasındaki ilişki çok önemlidir. Kadınlar, kentsel aktivite ve hizmetlerden en fazla etkilenen gruptur. Bu noktada ‘Kadın Dostu Kent’ uygulamalarının hem kentlerde refahın sağlanması için hem de kentsel yaşamda kadın ve erkeğin eşit biçimde yer alması için özel bir öneminin olduğu söylenebilir. Kadın Dostu Kent, kadınların, kamusal yaşamdan sağlık, eğitim, sosyal hizmetlere ve çalışma şartlarına kadar kaliteli, kapsamlı kentsel hizmetlerden (ulaşım, konut, güvenlik, vb) şiddete maruz kaldıkları takdirde haklarını güvence altına alacak mekanizmalara erişimine kadar kentte erkeklerle aynı fırsatlara sahip olmasını ifade eder. Yine bir kentin kadın dostu kent olmasının en önemli göstergelerinden biri de; kadınların yerel yönetimlerin planlama ve karar alma süreçlerine katılımını sağlayarak erkekler ile birlikte

²⁴⁷Sargın, 2013, s.31.

²⁴⁸Sargın, 2013, s.32.

kentsel yaşamın tüm alanlarında eşit bir biçimde yaşamını sürdürmesini sağlayabilmesidir. İlk olarak BM Kadınların İnsan Haklarının Geliştirilmesi Ortak Programı (BMOP) tarafından yerel yönetimlerin planlama faaliyetlerine toplumsal cinsiyet eşitliğini yerleştirmek amacıyla gerçekleştirilen kadın dostu kentler projesi Türkiye’de çok eski bir geçmişe sahip olmamakla birlikte 2006’dan bu yana uygulanmaktadır. Avrupa’daki geçmişi ise daha eski olmakla birlikte konu ‘Yerelde Kadın Erkek Eşitliği Şartı’na kadar uzanmaktadır. Avrupa’da kentlerin seçilmiş kadın temsilcilerinin yerel politika oluşturma süreçlerinde ve yerel meclislerde kadın temsilini sorgulamalarıyla başlamış olan bu süreç, konuya çözüm bulmak adına Avrupa’nın çeşitli bölgelerinde yapılan toplantılarla devam etmiştir. İlk Yerel ve Bölgesel Seçilmiş Kadınlar Konferansı CEMR (Council of European Municipalities and Regions) tarafından 1983 yılında İtalya’nın Pisa kentinde düzenlenmiştir. Bu konferans sonucunda kent yaşamında var olan kadın-erkek eşitsizliğinin toplumsal rollerle ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.²⁴⁹ ‘Avrupa’da Eşitlikçi Kent’ amacını benimseyen projeler, CEMR tarafından yürütülmüş ve birçok Avrupa kentinde uygulamaya geçirilmiştir.²⁵⁰ En nihayetinde 2006 yılında toplumsal cinsiyet bakış açısının kentlerde yerleştirilmesi amacıyla konuya dair hedefler ve ilkeler belirlenerek ‘Yerelde Kadın Erkek Eşitliği Şartı’ yayınlanmıştır.²⁵¹

‘Kadın Dostu Kentler Ortak Programı’, Türkiye’deki ilk aşamasında 2006-2010 yılları arasında; İzmir, Kars, Nevşehir, Şanlıurfa, Trabzon ve Van’da olmak üzere 6 kentte uygulanmıştır. 1. Aşamanın başarılı olması üzerine 2011 yılında 2. Aşama başlatılmıştır. Programa dâhil olmak isteyen ve başvuru yapan aday iller ‘kapasite’ ve ‘ihtiyaç’ esasına göre sıralanmış ve yeni program illerinin seçimi için kriterler belirlenmiştir. Yapılan haritalama çalışmasının sonunda Adıyaman, Antalya, Bursa, Gaziantep, Malatya, Mardin, Samsun da Program’a dâhil olmuştur. Kadın Dostu Kentler Hibe Programı ise, sivil toplum örgütlerinin Yerel Eşitlik Eylem Planları kapsamında tanımlanan sorumluluklarını hayata geçirmelerine destek olabilmek, kamu ve sivil toplum örgütleri arasındaki işbirliklerini geliştirmek ve aynı zamanda yerel düzeyde faaliyet gösteren kadın örgütlerinin kapasitelerini güçlendirmek amacıyla, 2013 yılında başlatılmıştır. Hibe

²⁴⁹Şafak Kaypak, “Kadın Dostu Kentler ve Kent Konseyi İlişkileri”, *Sakarya Üniv. Yayını*, 363-380, s.369.

²⁵⁰L.Yıldız Tokman, “Kadın Dostu Kent Kavramının İzmir Ölçeğinde Tartışılması”, *TMMOB İzmir Kent Sempozyumu*, 2008, s.433-443.

²⁵¹L. Yıldız Tokman, “Kente Sahip Çıkararak Yerel Siyaseti Dönüştürmek”, *amargi Feminist Dergi*, S:11, 2011.

Programının amacı, kentlerde kadınlara ve kız çocuklarına yönelik olan sorun ve ihtiyaçlara destek verilen sivil toplum kuruluşları aracılığıyla farkındalık yaratarak bir yerel gündem oluşturmaktır. Bu kapsamda ‘Kadın Dostu Kentler 2013 yılı Hibe Programı’ kapsamında 20 projeye hibe desteği sağlanmıştır.²⁵² Programa en çok destek veren kadın örgütlerinden biri de şüphesiz KA-DER’dir.

Özellikle 2019 Mahalli İdareler Seçimlerinde KA-DER’in bu konudaki çalışmaları yadsınamayacak boyuttadır. Neredeyse tüm belediye başkan adayları ile görüşmeler gerçekleştirilmiş ve taahhütnameyi imzalayan adaylar sosyal medya aracılığıyla halka duyurulmuştur. Bu noktada yürütülecek kamu politikalarında sivil toplum örgütlerinin etkisinin ne kadar büyük olduğu bir kez daha karşımıza çıkmaktadır.

Kent-kadın konusuna bakılırken bir diğer nokta, kentsel yaşamda kadınların işlerini kolaylaştırmak için destekleyici politikaların yürütülebilmesidir. Örneğin açılan kreş ve bakım evleri, sığınma evleri gibi uygulamalar, kent yönetiminin kadını da hesaba katarak hareket ettiğinin bir göstergesidir. Türkiye’de bu konuda yapılmış en önemli çalışmalardan biri de 5 Ocak 2013 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren ‘Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik’tir. Yönetmeliğin amacı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na, belediyelere, il özel idarelerine ve sivil toplum kuruluşlarına ait kadın konukevlerinin açılışı, işleyişi, hizmetin çeşit ve niteliği, denetimi, kurumlar arası işbirliği ile çalışanların görev ve sorumluluklarına ilişkin usul ve esasları belirlemektir.²⁵³ Bu bağlamda ülkemizde 5216 sayılı kanun kapsamında nüfusu 100.000 üzeri olan kentlerde belediyeler kadınlar için misafirhane açmakla yükümlü tutulmuşlardır.

Kadınların kent yaşamında sosyal-siyasal ve yönetsel anlamda görünür olmasının koşullarından biri de ekonomik özgürlüğünü elde etmiş olmasıdır. Çünkü kadının çalışma hayatına katılmasıyla birlikte kadın kamusal yaşamda daha görünür olmaya başlamıştır. Dolayısıyla bu noktadan hareketle çalışmanın bu kısmında Türkiye’de kadın ve çalışma hayatı başlığını incelemek yerinde olacaktır.

²⁵²Kadın Dostu Kentler Hibe Kitabı, <http://www.kadindostukentler.com/content/docs/outputs/kdk-2013-hibe-kitabi.pdf>, (e.t.07.08.2019).

²⁵³Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kadın Konukevleri’nin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik”, Sayı: 28519, 2013.

2.6.6.2. Türkiye’de Kadın ve Çalışma Hayatı

Kadının çalışma hayatında aktif biçimde yer alması toplumların kalkınmasında ve gelişmesinde önemli bir yer tutar. Bu sebeple yapılan politikalar ve sürecin yönetilmesi büyük önem taşımaktadır. Türkiye’de kadınların çalışma hayatına dair haklarının genişletilmesiyle ilgili politikaların kalkınma planlarıyla yürütüldüğü gözlemlenmektedir. Bu nedenle çalışma kanununda yapılan değişikliğin yanında kalkınma planları genel bir bakış açısıyla incelenecektir.

Türkiye’de VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı’na kadar erkek kadın eşitsizliğinin giderilmesine yönelik bir planlama görülmemektedir. Söz konusu planda ilk göze çarpan 1999 yılında Türkiye'deki işgücüne katılım oranının %51,8 ve kadınların işgücüne katılımının %31,1 olmasıdır. Zira bu oranlar günümüzden dahi daha yüksektir.²⁵⁴ Çalışma hayatını düzenleyen İş Kanunu’nda 2003 yılında yapılan değişiklikler ile çalışma yaşamında kadın-erkek eşitliğinin sağlanması yönünde önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Yapılan değişiklikler sonrasında; iş akdinin kurulmasından sona ermesine kadar olan süreçte iş yaşamında, cinsiyet eşitliğine aykırı hareket edilemeyeceği hükme bağlanmış ve işyerinde cinsel taciz ve kısmi çalışmaya ilişkin hükümler de ilk kez kanunda yer almıştır. Bununla birlikte 4857 sayılı yeni İş Kanunu ile esnek çalışma yöntemlerinin bir kısmı yasallığa kavuşmuştur. Esnek çalışma, küreselleşen ve dijitalleşen dünyayla oldukça uyumlu olduğu gibi, bireylerin verimli olacakları biyolojik saatlerinin farklı olduğu görüşüne de dayanılarak birçok gelişmiş ülkede kullanılan bir yöntemdir. Esnek çalışma saatleri Türkiye’de henüz çok yaygın uygulanmamakla birlikte özel sektörde kamu yönetimine nispeten daha eski bir geçmişe sahiptir. Taner ve Avşar Negiz tarafından, Isparta ilinde yapılan bir çalışmada²⁵⁵ kurum yöneticileri tarafından verilen cevaplar değerlendirildiğinde ancak eğitim düzeyi yüksek çalışanlarca esnek çalışma saatleri uygulamasından daha yüksek verim alınacağı görüşü savunulmuştur. Bu noktada kanunların uygulanması için bir takım şartların da oluşmasının önemi ortaya çıkmış olmaktadır. Esnek çalışma saati uygulamasının özellikle annelik rolüne sahip çalışan kadınlar için çok büyük avantaj sağlayacağı düşünülmektedir. Yine aynı çalışmada kadın

²⁵⁴Esin Candan-Semiha Özalp Günal, “Türkiye’de Tarımda ve Siyasette Görünmeyen Kadın Emegi”, içinde *Kadın ve Siyaset*, 2017, s.105.

²⁵⁵Derya Taner-Nilüfer Avşar Negiz, “Kamu İdarelerinde Esnek Çalışma Saatleri Uygulaması Üzerine Bir İnceleme”, *SDÜ İİBF Dergisi*, C:23, 2018, s.1138.

çalışanların, erkek çalışanlara oranla esnek çalışma saatleri uygulamasına daha olumlu görüş bildirmesi²⁵⁶ de bu görüşü desteklemektedir.

IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda kadınların istihdam oranı %22,3 erkeklerin oranı ise %64,8'dir. Planda, kadınlar, çocuklar ve kente göç edenlere yönelik eğitim kültür ve sağlık hizmetlerinin artırılmasının gerekliliğine vurgu yapılmıştır.²⁵⁷

Türkiye'de X. Beş Yıllık Kalkınma Planına kadar kalkınma planlarında cinsiyet eşitsizliğini gidermeye yönelik önemli politika planları görülmemiştir. Bu sebeple 2014-2018 yıllarını kapsayan X. Beş Yıllık Kalkınma Planında kadın erkek eşitliğini amaçlayan politikalar “Aile ve Kadın” başlıklı bölümün altında yoğunlaşmıştır. “Eğitim”, “Temel Hak ve Özgürlükler”, “Çocuk ve Gençlik”, “İstihdam ve Çalışma Hayatı”, “Nüfus Dinamikleri”, “Girişimcilik ve Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ)” başlıkları altında da cinsiyet eşitliğine ilişkin çeşitli amaç, hedef ve politikalar belirlenmiştir.

Ayrıca Öncelikli Dönüşüm Programları çerçevesinde yer alan, “İşgücü Piyasasının Etkinleştirilmesi Programı” ve “Ailenin ve Dinamik Nüfus Yapısının Korunması Programı”nda toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin amaç, hedef ve göstergelere yer verilmiştir. Planın hazırlık çalışmaları kapsamında Kalkınma Bakanlığı tarafından 46 Özel İhtisas Komisyonu ve 20 Çalışma Grubu oluşturulmuştur. Toplumsal Cinsiyet Çalışma Grubunda, “eğitim, sağlık, şiddet, istihdam, karar alma ve siyasete katılım” olmak üzere beş temel alanda “alt gruplar” oluşturularak, Türkiye'deki mevcut durumu, sorun alanları ve çözüm önerilerini de kapsayan detaylı bir rapor hazırlanmıştır.

X.Beş Yıllık Kalkınma Planı çerçevesinde kadının güçlendirilmesi hususunda kadının işgücüne katılımı ve karar alma süreçlerindeki etkinliği artmış ve kadına yönelik şiddetin önüne geçilmesi amacıyla bazı düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun kurulması da bu plan çerçevesinde olmuştur.²⁵⁸ Yine, 2014-2018 yıllarını kapsayan X. Beş Yıllık Kalkınma Planında kadının iş gücüne katılımına düzenlemeler mevcuttur. Bu noktada istatistiksel verileri inceleyerek değerlendirme yapmak yerinde olacaktır.

²⁵⁶Taner-Avşar Negiz, 2018, s.1144.

²⁵⁷Candan-Günel,, 2017, s.106.

²⁵⁸Esin Candan-Semiha Özalp Günel, “Türkiye’de Tarımda ve Siyasette Görünmeyen Kadın Emeği”, içinde *Kadın ve Siyaset*, İmge Kitabevi, 2017, s.106-107.

TÜİK 2014 verilerine göre Türkiye nüfusunun %50,2'sini erkek nüfus ve %49,8'ini kadın nüfus oluşturdu. Hane halkı İşgücü Araştırması sonuçlarına göre; 2013 yılında, Türkiye'de 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus içerisinde istihdam oranı %45,9 olup, bu oran erkeklerde %65,2, kadınlarda ise %27,1'DİR. Türkiye'de 2014 yılında kamusal alanda üst düzey kadın yönetici oranı 2013 yılına göre önemli bir değişiklik göstermeyerek %9,4'dür. Kadın hâkim oranı %36,9, kadın profesörlerin oranı ise 2013-2014 öğretim yılı için %28,7'dir. Türkiye'de kamu kurumlarında çalışan personel içerisinde mesleki eğitim gerektiren ve kariyer görevlerde (beyaz yakalı) istihdam edilen kadın oranlarının yüksek olduğu (hâkim ve savcıların %31,52'si, öğretim elemanlarının %43'ü, sözleşmeli personelin %35,57'si) ortaya çıkmaktadır. Bu veriler ışığında kadınların ancak kariyer yapmak kaydıyla erkeklerle rekabet edebildiğini ve kamuda istihdam edilme fırsatına sahip olabildiği söylenebilir. Buna karşılık eğitim gerektirmeyen işçi (mavi yakalı) statüsündekiler noktasında erkeklerle rekabette kadınların dezavantajlı olduğu ve gerisinde kaldığı görülmektedir. Bu sonuç Türkiye'nin dünyadaki eğilimin tersine bir özellik gösterdiğini gözler önüne seriyor. Türkiye'de çoğu kariyer mesleklere girişte nesnel diploma, sınav, liyakata dayalı atama sistemlerinin varlığı kadınların önyargılarla baştan elenmesine engel oluyor. Bu durum mesleki eğitim ve nesnel kariyere dair var olan kuralların cinsiyet eşitliği açısından büyük önem arz ettiğini de göstermiş oluyor.²⁵⁹

Tablo 1. Türkiye'de 2014 Yılı Cinsiyete Göre Nüfus ve İstihdam

	Erkek	Kadın	Toplam
Nüfus	50,2	49,8	100
İstihdam	64,8	26,7	45,5

Kaynak: TÜİK 2015 Haber Bülteni, Sayı:21519

Tablo 1'e göre; Türkiye nüfusunun %50,2'sini erkek nüfus ve %49,8'ini kadın nüfus oluşturmuştur. Kadınlar daha uzun yaşadığı için bu oran yaşlı (65 ve daha yukarı yaş) nüfusta değişmekte olup bu nüfus grubunun %43,8'ini erkek, %56,2'sini kadın nüfus oluşturdu. Türkiye'de 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus içerisinde istihdam oranı 2014 yılında %45,5 olup, bu oran erkeklerde %64,8, kadınlarda ise %26,7'dir.

²⁵⁹Sancar, 2018, s.142.

Tablo 2. Türkiye’de 2015 Yılı Cinsiyete Göre Nüfus ve İstihdam

	Erkek	Kadın	Toplam
Nüfus	50,2	49,8	100
İstihdam	65	27,5	46

Kaynak: TÜİK 2016 Haber Bülteni, sayı: 24643.

Tabloda görüldüğü üzere; Türkiye’de nüfusun %50,2’sini erkekler, %49,8’ini ise kadınlar oluşturdu. Kadınlar ile erkekler arasındaki bu oransal denge, kadınların daha uzun yaşaması nedeniyle 65 ve daha yukarı yaş grubunda kadınların lehine değişmektedir. Bu yaş grubundaki nüfusun %43,9’unu erkekler, %56,1’ini ise kadınlar oluşturmaktadır. Hane halkı işgücü araştırması sonuçlarına göre; 2015 yılında, Türkiye’de 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus içerisinde istihdam oranı %46 olup, bu oran erkeklerde %65, kadınlarda ise %27,5’dir.

Tablo 3. Türkiye’de 2016 Yılı Cinsiyete Göre Nüfus ve İstihdam

	Erkek	Kadın	Toplam
Nüfus	50,2	49,8	100
İstihdam	65,1	28	46,3

Kaynak: TÜİK 2017 Haber Bülteni sayı: 27594

Tablo 3’te verilenlere göre; 2016 yılında Türkiye’de nüfusun %50,2’sini erkekler, %49,8’ini ise kadınlar oluşturdu. Kadınlar ile erkekler arasındaki bu oransal denge, kadınların daha uzun yaşaması nedeniyle 65 ve daha yukarı yaş grubunda kadınların lehine değişti. Bu yaş grubundaki nüfusun %44’ünü erkekler, %56’sını ise kadınlar oluşturdu. Hane halkı işgücü araştırması sonuçlarına göre; 2016 yılında, Türkiye’de 15 ve daha yukarı yaştaki istihdam edilenlerin oranı %46,3 olup bu oran erkeklerde %65,1, kadınlarda ise %28’dir. 2016 yılı için ilgi çekici sonuçlardan biri artan yönetici pozisyon kadın oranıdır. Şirketlerde üst düzey ve orta kademe yönetici pozisyonundaki kadın oranı 2012 yılında %14,4 iken 2016 yılında %16,7 olarak belirtilmiştir.

Tablo 4. Türkiye’de 2017 Yılı Cinsiyete Göre Nüfus ve İstihdam

	Erkek	Kadın	Toplam
Nüfus	50,2	49,8	100
İstihdam	65,6	28,9	47,1

Kaynak: TÜİK 2018 Haber Bülteni, Sayı: 30707.

Türkiye’de nüfusun %50,2’sini erkekler, %49,8’ini ise kadınlar oluşturdu. Kadınlar ile erkekler arasındaki bu oransal denge, kadınların daha uzun yaşaması nedeniyle 65 ve daha yukarı yaş grubundaki kadınların lehine değişti. Bu yaş grubundaki nüfusun

%44,1'ini erkekler, %55,9'unu ise kadınlar oluşturdu. 'Hane Halkı İşgücü Araştırması' sonuçlarına göre; 2017 yılında, Türkiye'de 15 ve daha yukarı yaştaki istihdam edilenlerin oranı %47,1 olup bu oran erkeklerde %65,6, kadınlarda ise %28,9 oldu. Yönetici pozisyonundaki kadın sayısı artmaya devam etmiştir ve üst düzey ve orta kademe yönetici pozisyonundaki kadın oranı 2012 yılında %14,4 iken 2017 yılında %17,3 oldu.

Yukarıda verilen 2014-2018 verilerine göre kadınların istihdam oranlarının düzenli olarak bir artış içinde olduğunu göstermektedir. Kuşkusuz ki bu durum eğitim oranının da yükselmesiyle açıklanabilir. Özellikle 2017-2018 yıllarında yükselen yönetici kadın sayısı da dikkat çekici olup; bu yükseliş Türkiye'de kadının konumunun yükselmesi konusunda bir gelişme yaşandığını ortaya çıkarmaktadır. Çalışma hayatında kadının yeri henüz olması gereken düzeyde olmasa da; kalkınma planlarıyla ilişkilendirilmek istendiğinde X. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda kadına verilen yerin artması uygulamaya da yansımış görünmektedir. Bu noktada kamu politikalarının kadının toplumdaki konumunun yükselmesindeki önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

XI. Kalkınma Planı hazırlık çalışmalarının devam ettiği bu günlerde, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı'nın yaptığı bir açıklamaya göre, XI. Kalkınma Planı'nda, 'Kadının Kalkınmadaki Rolü Özel İhtisas Komisyonu' çalışmaları çerçevesinde, Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınmasına yönelik kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsizliklerin ortadan kaldırılması ve kadınların kalkınma sürecine etkin bir şekilde katılımının sağlanmasına yönelik politika önerilerin geliştirileceği ifade edilmektedir.

2.6.6.3. Türkiye'de Kadın ve Sosyal Hayat

Kadının sosyal hayatta konumunun yükselmesi diğer alanlarda da paralel bir şekilde yükselmesine sebep olur. Çünkü gerek iş hayatına, gerek siyasal hayata katılımında kadının önünde duran en büyük engel toplumsal cinsiyet algısıdır. Bu nedenle eğer kadının toplumdaki konumu yükselir ve erkek-kadın eşitliği sağlanabilirse; diğer alanlarda da engelin büyük kısmı kalkmış olacaktır. Kuşkusuz ki Türkiye'de de kadının konumunun özellikle hukuki düzenlemeler noktasında yükseltilmesinde, uluslararası düzenlemelerin etkisi büyük olmuştur. Uluslararası düzenlemelerin yanında güçlü kadın örgütlerinin ve sivil toplum kuruluşlarının etkisi de yadsınmamalıdır.

Türkiye’de; 2001 yılında, 2004 ve 2010 yılında Anayasada yapılan değişikliklerle kadın erkek eşitliği ilkesi güçlendirilmiştir. 2001 değişikliği ile Anayasanın 41. Maddesine *ailenin eşler arasında eşitliğe dayandığı* ibaresi eklenmiştir. 2004 tarihinde ise; Anayasanın “Herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.” 10. Maddesine *“Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür”* hükmü eklenmiştir. 2010 yılında ise; 10. maddenin ikinci fıkrasının sonuna: *“...bu maksatla alınacak tedbirler, eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz”* ibaresi eklenmiştir. Yapılan bu değişikliklerle devlet cinsiyete dayalı ayırım yapmamanın ötesinde, kadınla erkeğin her alanda eşit haklara, eşit imkânlarla kavuşması için düzenlemeler yapmak, gerekli tedbirleri almakla yükümlü kılınmıştır ve pozitif ayrımcılığın önü açılmıştır. 41 inci maddesine; “Aile Türk toplumunun temelidir” ifadesinden sonra gelmek üzere “ve eşler arasında eşitliğe dayanır” hükmü eklenmiştir. 90’ıncı maddesine; “Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşmalarla ulusal kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi durumunda çıkabilecek ihtilaflarda milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınır.” hükmü eklenmiş, bu çerçevede İstanbul Sözleşmesi ve Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) de dâhil olmak üzere, temel hak ve özgürlükleri hedef alan uluslararası anlaşmalar, ulusal düzenlemelerle uyuşmaması durumunda öncelikli konuma getirilmiştir.

Türk Medeni Kanunu, 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanunda yapılan çalışmalar sonucunda, evlilik içerisinde kadın ve erkeğe eşit haklar tanınmış; eşlerin müşterek çocuk üzerindeki velayet hakkını birlikte kullanacakları hükmü getirilmiş; eşlerden birinin meslek ve iş seçiminde diğerinin iznini alma zorunluluğu ortadan kaldırılmış; herhangi bir rejim belirlenmemişse kadının emeğini korumayı amaçlayan “edinilmiş mallara katılma rejimi” getirilmiştir. 9 Ocak 2003 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe giren Yeni Türk Medeni Kanununa göre: “Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun” eklenmiştir. Bu yeni kurulan mahkemeler, aile içindeki uyuşmazlıkları çözmek için özel görevli mahkemelerdir. Kanundan önce ise aile içindeki uyuşmazlıklara genel görevli olan Asli Hukuk Mahkemelerinde bakılmaktaydı. Dolayısıyla bu mahkemeler, aile hukukunu ilgilendiren uyuşmazlıkları çözme yükümlülüklerinin yanı sıra kadına yönelik ve/veya aile içi şiddet

olaylarında, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun uygulanmasından, Kanun kapsamında koruyucu ve/veya önleyici tedbir kararına hükmedilmesinden de sorumludur.

1 Haziran 2005'te yürürlüğe giren Türk Ceza Kanunu, kadın erkek eşitliği, kadınların ve çocukların bedensel ve cinsel haklarının yasal olarak korunabilmesi adına büyük ölçüde değişiklikleri içermektedir. Türk Ceza Kanununda, kadının mağduriyet yaşadığı birçok suç topluma karşı işlenen suçlar kapsamında çıkartılıp, kişilere karşı işlenen suçlar kapsamına alınarak cezaları ağırlaştırılmıştır. Ayrıca, “töre” cinayetleri faillerinin Kanunda öngörülen en ağır ceza olan ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılması hükmü getirilmiştir.

7 Mayıs 2010 tarih ve 5982 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile Anayasada değişiklik yapılarak “Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir.” hükmü düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler sonucunda, cinsiyet ayrımcılığına maruz kalınması durumunda Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapılabilecektir.

2014 yılında, Ceza Kanunu'nda yapılan değişiklik ile cinsel suçlar yeniden düzenlenmiştir. Bu kapsamda cinsel saldırı suçu için öngörülen cezalar ağırlaştırılmış, suçun nitelikli hali yeniden düzenlenerek kapsamı genişletilmiştir. Ayrıca 122. Madde “Nefret ve Ayrımcılık” başlığıyla yeniden düzenlenmiştir. Buna göre ‘dil, ırk, milliyet, renk, cinsiyet, engellilik, siyasi düşünce, felsefi inanç, din veya mezhep’ farklılığından kaynaklanan nefret nedeniyle bir kişinin kamu mal ve hizmetlerinden faydalanmasının ya da ekonomik bir faaliyette bulunmasının engellenmesinin, 1 ila 3 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı hükmedilmiştir.

1998 yılında yürürlüğe giren 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunla ilgili de değişiklik yapılmıştır. Avrupa Konseyi İstanbul Sözleşmesi'nin 2011 yılında imzalanmasının ardından sözleşmeyle uyumlu olarak bakanlık bünyesinde 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun hazırlanmış ve 20 Mart 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun amacı şiddete uğrayan ya da bu konuya dair tehlike altında olan kadın, çocuk veya aile bireyinin korunması ve şiddetin önlenmesidir. Kanun maddesi şiddetin önlenmesine yönelik tedbirlerin alınmasını ve

uygulanmasını kapsamaktadır. Ayrıca yine her türlü şiddete uğrayan kadınların ve kız çocuklarının korunması için İçişleri Bakanlığı tarafından 2018 yılında Kadın Destek Uygulaması (KADES) başlatılmıştır. KADES, akıllı telefonlara yüklenen bir uygulama olup acil durumlarda kullanıcıların konum bilgilerinin 155 Polis İmdat Acil Çağrı Merkezi'ne ulaştırılmasına olanak sağlamaktadır. Böylece olay yerine bir ekip gönderilebilmektedir. İçişleri Bakanlığı'ndan alınan bilgilere göre²⁶⁰ 2018 yılının ilk dört ayında 6284 sayılı kanun kapsamında 51.361 kadın gerekli yerlere müracaatlarda bulunmuştur. 27.400 kadın için koruyucu; 37.147 erkek hakkında da önleyici tedbir kararı verilmiştir.

Kent-kadın ilişkisinde ya da kentin sosyal yaşamında kadına yönelik olumlu ve olumsuz Anayasal ve yasal düzenlemelere ek olarak, önemli bir kurum da yapılandırılmıştır. 2004 yılında 'Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü' (KSGM) kurulmuştur. 5251 nolu kanunun ilk maddesinde amacı: "İnsan haklarının korunması ve geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapmak, kadınların sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi yaşamdaki konumlarını güçlendirmek, hak, fırsat ve imkânlardan eşit biçimde yararlanmalarını sağlamak üzere Başbakanlığa bağlı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün kurulması ile teşkilat, görev ve yetkilerine ilişkin esasları düzenlemektir" şeklinde belirtilmiştir. Aynı kanunda müdürlüğün görevleri şöyle sıralanmıştır:

i) Kadına karşı her türlü ayrımcılığı önlemek, kadının insan haklarını geliştirmek, kadını ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda etkin hale getirmek ve eğitim düzeyini yükseltmek amacıyla yapılacak her türlü çalışmaya destek vermek, bu konularda stratejiler geliştirmek, plan ve programları oluşturmak ve temel politikaların belirlenmesine katkıda bulunmak.

ii) Kanunları ve idari düzenlemeleri görev alanı çerçevesinde izleyerek kadınların eşit hak ve fırsatlara ulaşmasını sağlayacak çalışmalar yapmak.

iii) Kadına yönelik her türlü şiddet, taciz ve istismarın önlenmesi için çalışmalarda bulunmak; kadının aile ve sosyal yaşamdan kaynaklanan sorunlarının çözümüne destek oluşturmak.

iv) Kadınlara kanunlarla verilen hakların tam ve eşit kullanılabilmesi ve kadın-erkek eşitliğinin toplumsal kalkınma sorunu olarak algılanması amacıyla kamuoyunu bilgilendirmek.

²⁶⁰TC İçişleri Bakanlığı, <https://www.icisleri.gov.tr/kadin-destek-uygulamasi-kades>, (20.01.2020).

v) Sağlık, eğitim, kültür, çalışma ve sosyal güvenlik başta olmak üzere bütün alanlarda kadınların ilerlemesini sağlayıcı ve karar mekanizmalarına katılımını artırıcı çalışmalarda bulunmak.

vi) Görev alanına giren konularda bilgi sistemleri, kütüphane ve/veya dokümantasyon merkezi kurmak, istatistikleri derlemek, görsel ve basılı yayınlar yapmak veya yaptırmak, eğitim amaçlı faaliyetlerde bulunmak, yurt içi ve yurt dışı kongre, seminer, toplantı ve benzeri etkinlikler düzenlemek” şeklinde belirtilmiştir.

Aksoy Türkiye’de kadın erkek eşitliğini sağlamak üzere ulusal mekanizma olarak kurulan ‘Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (KSGM)’nün zayıf bir yapıda kurulmuş olması ve yasal statüden yoksun kalmasının, Türkiye’de kadın erkek eşitliği konusuna verilen önemsizliğin bir göstergesi olarak değerlendirildiğini belirtmiş; zayıf yapılanmanın yanı sıra genel bütçeden ayrılan kaynakların da son derece sınırlı olmasının kurumun misyonu ile ters orantılı olduğunu ifade etmiştir.²⁶¹

Toplumsal cinsiyet eşitliği ulusal eylem planı (2008-2013) KSGM tarafından ulusal düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik kamu politikalarına temel oluşturmak üzere hazırlanmıştır. Planda toplumsal cinsiyet eşitliğini ulusal ve yerel düzeyde sağlamak için yerel yönetimlerle işbirliği çerçevesinde yapılacak çalışmalar da tanımlanmaktadır.

Bunların bir kısmı aşağıda özetlenmiştir:²⁶²

i. Kız çocuklarının ve kadınların eğitim seviyelerinin yükseltilmesi için yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleri arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi,

ii. Çocuk, hasta, engelli ve yaşlı gibi dezavantajlı kimselerin bakım hizmetlerinin ulaşılabilir olması ve yaygınlaştırılması,

iii. Kadınların garanti istihdam edilmesine yönelik meslek kurslarının açılması ve artırılması,

iv. Kırsaldaki kadınların çalışma koşullarının iyileştirmek için faaliyetler yürütmek ve gelir sağlayacak projeler sunulması ve yürütülmesi,

v. Parlamentoda, mahalli idarelerde ve mahalle yönetimlerinde kadınların yer almasının önemi hakkında kamuoyunun bilgilendirilmesi,

²⁶¹Aksoy, 2006, s.119.

²⁶²Sargın, 2013, s.16.

vi. Kadınların internet ve bilgisayar gibi iletişim teknolojilerinde kullanımlarının artırılması,

vii. Kentsel hizmetler verilirken kadınlar üzerindeki etkilerinin dikkate alınarak çözüm üretilmesi.

2018 yılında yayınlanan rapora göre²⁶³ yürütülen projelerin bazıları aşağıda belirtilmiştir:

2012-2017 yılları arasında yürütülen ‘Kadınların Ekonomik Fırsatlara Erişiminin Artırılması Projesi’ toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik araştırmaların ve ortaya atılacak bilgi-deneyimlerin kamu politikası oluşturulması yönünde fayda sağlayacağı düşüncesiyle hareket edilmiş ve bu doğrultuda yedi adet araştırma-proje gerçekleştirilmiştir.

2013 yılında ‘Kadına Karşı Şiddetle Mücadelede Ulusal Politikaların Etkinliğinin Arttırılması Projesi’ ve ‘Aile İçi Şiddet Alanında Çalışan Personele Yönelik Eğitici Eğitimi Projesi’ adlı kadına yönelik şiddeti önlemeye yönelik ve eğitim faaliyetlerinden oluşan iki adet proje gerçekleştirilmiştir. Ayrıca 2013 yılında uygulanmaya başlayan ve 2014-2016 yılları arasında AB mali desteğiyle yürütülen “Aile İçi Şiddetle Mücadele İçin Kadın Konukevleri” adını taşıyan proje gerçekleştirilmiş ve 26 adet proje iline oldukça önemli hibe destekleri sağlanmıştır.2016 yılında mesleklerin bir cinsiyetinin olmadığına dair farkındalık yaratmak amacıyla gerçekleştirilen ‘Kadın Boyacı Ustalar Projesi’ kapsamında 15 ilde 500 kadına mesleki beceri kazandırma amaçlanmıştır.2017 yılında ‘Medyada Kadın Temsili’ adıyla yürütülmüş olan projede iletişim teknolojilerinde yayınlanan program, gazete ve dergilerde kadın temsilini ve algısını ölçmeye yönelik çalışmalar yapılmıştır. Elde edilen bulgular gerekli yöneticilere iletilmiş ve önerilerde bulunulmuştur.

KSGM, sınırlı personel ve bütçe kaynakları sebebiyle çok güçlü olmayan bir yapılanma ile kurulmuştur. Buna karşın, uluslararası projeler yürütmüş böylece kaynak oluşturarak ulusal projelerini de gerçekleştirmiştir.²⁶⁴ Bugün devam etmekte olan ‘Annemin İşi Benim özel sektörlerle bir takım ortaklıklar geliştirilerek kadınların dezavantajlı oldukları konular üzerinde konularının güçlendirilmesi için çalışmalar yürütülmektedir. Ayrıca 2018 yılında yayınlanan ve hala içinde bulunduğumuz ‘Kadının

²⁶³KSGM, https://www.ailevecalisma.gov.tr/KSGM/PDF/ksgb_tamamlanan_projeler_ekim_2018.pdf, (20.01.2020).

²⁶⁴Aksoy, 2006, s.82-83.

Güçlenmesi Stratejisi Belgesi ve Eylem Planı 2018-2023'te ise 5 temel amaç (eğitim, sağlık, ekonomi, medya ve karar alma mekanizmalarına katılım) çerçevesinde hazırlanmıştır. Bu beş temel politika çerçevesinde 21 hedef, 21 strateji ve 126 faaliyete yer verilmiştir.²⁶⁵

2.6.6.4. Türkiye’de Siyaset ve Kadın

Türkiye’de kadının siyasal hayatta varlığı seçme ve seçilme hakkına kavuşmasıyla başladı. Ancak öncesinde de güçlü bir kadın hareketinin varlığı bilinmektedir. Bu hareketlerin öncü isimlerinden biri de güçlü duruşu ve çabasından dolayı Nezihe Muhittin’dir. “Cumhuriyet Halk Fırkasından önce kurulan ve Kadınlar Halk Fırkası adını taşıyan örgütün başkanı Nezihe Muhittin, bir gerçeği vurgulamaktaydı:

*“Türk kadını, ülkesinin yeniden doğuşunu paylaşmalıdır. Biz, Türk kadınları, toplumsal ve siyasal yaşamda hak ettiğimiz yeri almalıyız; kurtuluş savaşındaki özveri ve hizmetlerimiz bize bu hakkı veriyor.”*²⁶⁶

Türkiye’de kadınların yasama organına ilk girişleri 1935 seçimleriyle birlikte olmuştur. Tek parti döneminin koşulları içinde bile kadınların yasama organındaki oranı %3,8’igeçememiştir. Çok partili siyasal hayata geçilmesinin ardından ise bu oran daha da düşmüştür. 1950 yılında yasama organına ancak üç kadın girebilmiştir ki oran %0,6 ile en asgari düzeyi bulmuştu. Çok partili hayata geçişin ardından 50’li yılların ardından çeşitli düzenlemeler yapılmış olsa da; kadının temsil oranının azalan bir eğilim içinde olduğu dikkat çekicidir. Kışlalı’da bu durumu şöyle ifade etmektedir²⁶⁷: “1950’den sonraki dönemde kadının ev dışı işlerde çalışmasının giderek yaygınlaştığı göz önüne alınırsa yasama organında temsil edilme bakımından hızla geri gerilemesi daha da ilgi çekici olmaktadır.” Türk siyasal hayatında hükümette kadın sayısı ise yok denecek kadar az olmuştur. Türkiye’nin ilk atanmış kadın bakanı 1971 yılında, 18. Dönem milletvekili Türkan Akyol’dur. Akyol, aynı zamanda Ankara Üniversitesi’nin de ilk kadın rektörüdür. Türk siyasetinde bir şekilde görünür olan kadınlar incelendiğinde, ekonomik-sosyal-toplumsal hayatta da görünür olma mücadelesine girişmiş oldukları söylenebilir. Durum yerel siyaset için değerlendirildiğinde; Türkiye’nin ilk kadın belde belediye başkanı

²⁶⁵TC Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, <https://www.ailevecalisma.gov.tr/ksgm/faaliyetler/projelerimiz/>, (20.01.2020).

²⁶⁶Berktaş, 2004, s.16.

²⁶⁷Kışlalı, 2003, s.171.

Sadiye Hanım 1930’da yani tam 90 yıl önce; ilk il belediye başkanı Müfide İlhan 1950’de yani 70 yıl önce seçilmiştir ve 31 Mart 2019 yerel seçimleri sonucu bugün yalnızca 44 adet kadın belediye başkanı bulunmaktadır. Bu, Türk siyasi tarihinin kadın-erkek eşitliği konusunda 90 yılda çok önemli bir yol kat edemediğinin de en büyük göstergelerinden biridir. Ülkemizde kadının siyasal sistemde temsil oranları (TBMM nezdinde) TÜİK verilerine göre şöyle özetlenebilir:

Tablo 5. 1935-2018 Döneminde TBMM’de Kadın Temsili Oranı

Seçim yılı	Toplam milletvekili sayısı	Erkek	Temsil oranı (%)	Kadın	Temsil oranı (%)
1935	399	381	95,5	18	4,5
1939	429	413	96,3	16	3,7
1943	455	439	96,5	16	3,5
1946	465	456	98,1	9	1,9
1950	487	484	99,4	3	0,6
1954	541	537	99,3	4	0,7
1957	610	602	98,7	8	1,3
1961	450	447	99,3	3	0,7
1965	450	442	98,2	8	1,8
1969	450	445	98,9	5	1,1
1973	450	444	98,7	6	1,3
1977	450	446	99,1	4	0,9
1983	399	387	97,0	12	3,0
1987	450	444	98,7	6	1,3
1991	450	442	98,2	8	1,8
1995	550	537	97,6	13	2,4
1999	550	527	95,8	23	4,2
2002	550	526	95,6	24	4,4
2007	550	500	90,9	50	9,1
2011	550	471	85,6	79	14,4
2012	548	469	85,6	79	14,4
2013	548	469	85,6	79	14,4
2014	535	458	85,6	77	14,4
2015	550	469	85,3	81	14,7
2016	550	469	85,3	81	14,7
2017	539	464	86,1	75	13,9
2018	600	496	82,7	104	17,3

Kaynak: TÜİK 2016 Haber Bülteni, Sayı: 24643, 7 Mart 2017.

Türkiye Büyük Millet Meclisindeki kadın milletvekili oranı 1935 yılında % 4,5 iken, 81 yıl sonra bu oran %14,7'ye yükseldi. Türkiye’de bakan sayısı 2016 yılında 27 olup bunların sadece biri kadın oldu. Ülkemizde 2009 yılı yerel seçimlerinde kadın belediye başkanı oranı %0,9 iken 2014 yılı yerel seçimlerinde bu oran % 2,9 oldu. Kadın

muhtar oranı 2009 yılı yerel seçimlerinde %2,3 iken 2014 yılı yerel seçimlerinde bu oran %2 oldu.

Tablo 6. 1980-2018 Döneminde Bakanlıklarda Kadın Temsil Oranı

Yıl	Toplam	Erkek	Kadın
1980	29	29	-
1990	31	30	1
1995	34	32	2
2000	36	36	-
2001	36	36	-
2002	25	24	1
2003	22	21	1
2004	22	21	1
2005	22	21	1
2006	22	21	1
2007	24	23	1
2008	24	23	1
2009	24	22	2
2010	24	22	2
2011	25	24	1
2012	25	24	1
2013	25	24	1
2014	25	24	1
2015	27	25	2
2016	27	26	1
2017	27	25	2
2018	16	14	2

Kaynak: TÜİK 2016 Haber Bülteni, Sayı: 24643, 7 Mart 2017.

Politika yapmak ve yürütmekle görevli olan bakanlıklarda kadın temsili tablodan da anlaşılacağı üzere 1980, 2000 ve 2001 yıllarında kadın temsiliyeti hiç sağlanmamışken daha sonraki yıllarda da yok denecek kadar azdır. Bu durum kadınların kendilerini ilgilendiren kamusal politikalarda söz sahibi olmadıklarını çok açık bir şekilde göstermektedir. Bunun yanı sıra düzenli olarak kadınlara verilen tek bakanlığın bugünkü

adıylA Aile, alışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın olması kadının daha çok aile içi rolleri konusunda başarılı olacağının dşnldğn ifade etmektedir. Bugün ise yine Aile, alışma ve Sosyal Hizmetler Bakanı ve Ticaret Bakanı kadındır.

Türkiye'de siyasette kadın temsilinin, cumhuriyetinden kurulmasından bu yana, bu denli düşük olmasının önüne geçilebilmesi için Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK) kurulmuştur. KEFEK, Türkiye'de kadın erkek fırsat eşitliğinin sağlanması ve cinsiyete dayalı ayrımcılıkla mücadele etme amacıyla mecliste katkı sunmak üzere 2009 yılında 5840 sayılı Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanunu ile kurulmuştur. KEFEK, TBMM bünyesinde kurulmuş olan 18 İhtisas Komisyonundan biridir. Görevleri çerçevesinde mevzuat taraması yaparak vatandaşlardan gelen dilekçeler ile ilgili işlemler yürütmekte ve çeşitli konularda araştırma komisyonları kurarak raporlar hazırlamaktadır.²⁶⁸ KEFEK'in kurulmasından bu yana 11 yıllık süreçte parlamentoda ve ihtisas komisyonlarında kadın temsilinin artması beklenmiştir. 2010-2018 yılları arasında ulaşılabilen verilere göre komisyonlarda kadın temsili aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 7. 2010-2018 Döneminde TBMM Komisyonlarında Kadın Temsil Oranı

Yıl	Toplam	Erkek	Kadın
2010	429	384	45
2011	429	384	45
2012	450	383	67
2013	451	381	70
2018*	457	377	80

Kaynak: https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.kom_liste (20.01.2020).

Tablo 7'den de açıkça görülmektedir ki TBMM İhtisas Komisyonları'nda kadın temsili erkek temsiline göre oldukça düşüktür. Bu durumun en önemli sebebi ise Tablo 5'te de görüldüğü üzere parlamentoda kadın temsilinin oldukça düşük olmasından kaynaklanmaktadır. KEFEK'in kurulmasından hemen sonra, 2010 yılında en fazla kadın oranı KEFEK (11) bulunurken, Plan, Bte ve Milli Savunma Komisyonlarında kadın ye bulunmamaktadır. Bu da mali konuların ve savunma işinin parlamentoda daha çok erkek dünyasına ait olduğunun dşnldğn göstermektedir. 2018 yılında ise bu durumun değişmeye başladığını görmekteyiz. Çünkü önemli gelişmelerden biri plan ve

²⁶⁸ <https://komisyon.tbmm.gov.tr/>, (19.01.2020).

bütçe komisyonunda 2 kadının temsil elde etmiş olmasıdır. KEFEK’te 23 kadın temsilinin olması genel olarak komisyonlarda temsiliyetin de yükselmesine katkıda bulunmuştur.

KEFEK’in kurulmasından bu yana, hem parlamentoda hem de komisyonlarda kadın temsili düzenli olarak artmış görünmektedir. KEFEK’e 24. Dönemin ilk yasama yılında hiçbir kanun havale edilmemiştir. İkinci yasama yılında ise 32 teklif havale edilmiştir. Bu 32 teklifin tamamı direkt kadın hakları ve/veya aile ile ilgili konulardadır. Bu noktada, KEFEK’in ikinci yasama yılından itibaren kanun teklifi havale edilen bir komisyon olarak algılanması olumlu bir gelişme olup, cinsler arasındaki eşitliğin yalnızca aile ile sınırlandırılmaması noktasında da farkındalığın sağlanması önemlidir.²⁶⁹ Tüm bu gelişmeler göstermektedir ki henüz yeterli bir kadın temsili olmasa da 2010 yılı itibariyle düzenli olarak kadın temsilinin artmış olmasında KEFEK’in katkısı vardır.

Yakın dönem Türk Siyasi tarihine bakıldığında ilk akla gelen yönetici düzeyde kadın siyasetçilerden biri de Tansu Çiller’dir. Yine bugün İYİ Parti Genel Başkanı Meral Akşener, Türk siyasi tarihinde başkan sıfatıyla öne çıkmış siyasetçilerden biridir. Aynı zamanda eski bir bakan olan Akşener, uzun süredir siyasetin içinde yer alan bir isimdir. Her iki ismin de ortak özelliği sert ve kararlı bir duruş sergiliyor olmalarıdır. Bu anlamda sadece kadınlara özgü görülen (naiflik, güçsüzlük, duygusallık, profesyonel olamama vb.) bazı kişisel özelliklerden farklı bir duruş sergilemeleridir. Türk siyasi hayatında yine oldukça etkili isimlerden biride Fatma Şahin’dir. Aile ve Sosyal Politikalar eski bakanı olan Şahin, döneminde kadın politikalarını oldukça aktif yürütmüştür. Bugün Türkiye Belediyeler Birliği’nin ilk kadın başkanı ve Gaziantep Büyükşehir Belediye Başkanı olan Şahin, kadına dair ayrımcılıkla mücadeleyi engellemek adına yerel politikaları yürütmeye devam etmektedir. Sözü edilen kadın siyasetçilerin siyasette sergiledikleri duruşun yanı sıra kadının yönetsel becerileriyle ilgili bir takım önyargıları bir nebze değiştirdikleri de söylenebilir. Türk siyasetinde yakın dönem dâhil sözü edilen birkaç siyasetçi kadının olması ülkede siyaset alanının kadın körü bir anlayışta olduğunun en önemli göstergesidir. Çünkü bugün Türkiye’de hâkimlerin sayısı incelendiğinde kadın temsilinin (% 44,7) erkek temsiline (% 55,3) yaklaştığı görülmektedir.²⁷⁰ Bu durum hâkim olmak için belli bir eğitim seviyesi ve sınavlarda başarılı olmayı gerektiren bir meslek olduğuyla değerlendirildiğinde kadına fırsat tanındığı takdirde yönetsel kademelerde

²⁶⁹Sancar, 2018, s.60.

²⁷⁰http://ka-der.org.tr/wp-content/uploads/2018/04/istatistik_02.04.2018.pdf, (19.01.2020).

yükselebilmelerinin önünün açık olduğunu bize göstermektedir. Oysa, siyasette var olabilmek için hala erkeklerin elinde olan ve erkek karar vericiler tarafından onaylanan bazı listelere girilmesi gerekmektedir.

Yüksek kalitede eğitim sistemiyle Dünyada kendinden söz ettiren bir ülke olan Finlandiya’da yapılan 2019 seçimlerinde parlamentoda ve hükümette yer alan kadın siyasetçi sayısının kayda değer bir şekilde yüksek olması bir tesadüften öte eğitim-siyasal katılım ilişkisini ortaya koymaktadır.

2.6.7. Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanmasında Yerel Politikaların Rolü

Yerel yönetimlerin demokratik katılımın en rahat sağlanabileceği yönetim birimi olduğu daha önce ifade edilmişti. Bu sebeple belli kamusal politikaların yerelde uygulanmaya başlanması ve genele yayılması politikalarda sağlanan başarının artmasını kolaylaştırabilmektedir. Ayrıca halkın öncelikli beklentisi gündelik hayatındaki ihtiyaçların kamu kurumlarınca karşılanmasıdır.

“Temiz suya erişim, sağlıklı ve güvenli sokaklar, ucuz konut yaygın ve ucuz toplu ulaşım gibi gündelik yaşamı kolaylaştıran, iyileştiren ve halkın yaşam kalitesini yükselten birçok hizmet yerel düzeyde ve yerel organlar ile alınan kararlar ve yapılan uygulamalarla hayata geçer. Bu karar ve uygulamalarda toplumsal cinsiyet eşitliği bakışı ile hareket edilmesi kadınların siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel alanda ve özel yaşamlarında haklarını kullanma, karar verme, seçme, fırsat ve kaynaklara erişim ile fırsat ve kaynakları kullanma ve hizmetleri elde etmede fiilen eşitliğini sağlayacaktır.”²⁷¹

Büyük bir mücadele sonunda CEMR tarafından oluşturulan “Avrupa’da Yerel Yaşamda Kadın- Erkek Eşitliği Şartı” maddeleri yerel yönetimlerde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesi açısından önemli bir yer tutar. Şarta imza atan ülkeler aşağıdaki maddeleri kabul etmiş olmaktadır²⁷²:

- Kadın-erkek eşitliği temel haktır,
- Kadın-erkek eşitliği, çoklu ayrımcılık ve dezavantajlar konularının gerektiği şekilde ele alınmasını temin etmek.
- Kadınların ve erkeklerin karar alma süreçlerine dengeli katılımları demokratik bir toplum için ön koşul olarak kabul edilmelidir.

²⁷¹Sargın, 2013, s.7.

²⁷²CEMR, “Avrupa Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitliği Şartı”, 2006, s.7.

- Toplumsal cinsiyet konusunda ön yargıların kırılması kadın-erkek eşitliğinin sağlanması için temel koşullardan biridir.
- Yerel ve bölgesel yönetimlerin tüm faaliyetlerine toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısının yerleştirilmesi gerekmektedir. (toplumsal cinsiyet eşitliği anaakımlaştırılması)
- Eylem plan ve programlarında gerekli olan kaynağın tahsis edilmesi toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için gereklidir.

Türkiye Belediyeler Birliği'nden alınan bilgiye göre bugün 26 belediye tarafından şart imzalanmış görünmektedir.²⁷³ Erdinç tarafından 2017 yılında yapılan bir çalışmada²⁷⁴ ortaya çıkan en önemli sonuçlardan biri de “Avrupa’da Yerel Yaşamda Kadın- Erkek Eşitliği Şartı”nın yerel yönetimler tarafından yeterince bilinirliğe sahip olmaması ya da anlaşılammış olmasıdır. Bu durum ise birçok yerel yönetim biriminin eşitlik eylem planlarını hazırlayamamasıyla sonuçlanmıştır. Bu sonuca çözüm olarak kadın-erkek (toplumsal cinsiyet) eşitliği komisyonlarınca yapılacak eğitim çalışmalarının artırılması önerilmiştir.

Türkiye Belediyeler Birliği (TBB) CEMR üyesi olmasına karşılık Türkiye’de belediyeler tarafından bu şart tam olarak uygulanmaya geçirilebilmiş görünmemektedir. O halde TBB’nin de bu konuda eğitici çalışmalarını artırması beklenebilir ki bugün başkanı bir kadındır. (Gaziantep Büyükşehir Belediye Başkanı: Fatma Şahin).

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin mahalli düzeyde gerçekleşmesi noktasında, izlenecek yol bütün karar, plan, politika, proje ve hizmetlerde her iki cinsin de ayrışan toplumsal rollerinin ve gereksinmelerinin göz önünde bulundurularak erkek ve kadın arasında eşit temsilin fiilen sağlanmasıdır ki bu ‘toplumsal cinsiyet anaakımlaştırılması’ olarak ifade edilir.²⁷⁵ Aksoy’un deyiimiyle kadına dair bütün alanlarda eşitliğin oluşturulması için toplumsal cinsiyet ana akımlaştırılmasına ihtiyaç olduğunun altını çizmektedir.

Toplumsal cinsiyet anaakımlaştırılmasının, kente-yerele yansımaları, ‘Yerel Yönetimlerde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Anaakımlaştırılması’ olarak ifade edilir ve kentte yaşayanların, kent yaşamına katılabilmemesine engel teşkil eden durumların tespit

²⁷³<https://www.tbb.gov.tr/dis-iliskiler/uluslararasi-iliskiler/cemr-avrupa-yerel-yasamda-kadin-erkek-esitligi-sarti> (04.02.2020).

²⁷⁴Burcu Erdinç, “Kadın- Erkek Eşitliği ve Yerel Yönetimler”, *TBB Dergisi*, özel sayı, 2017, s.149.

²⁷⁵Sargin, 2013, s.8.

edilmesi, bunlara çözüm sunulması, planlı hizmetlerin uygulanması sonucunda, nasıl bir izlenim sağladığının ölçülmesine kadar, bütün aşamalarında farkların ve güç ilişkilerinin dikkate alınarak, hareket edilmesi için, uygulanacak politika önerilerini ifade etmektedir.²⁷⁶ UNDP Türkiye tarafından gerçekleştirilen ‘Yerel Yönetimlerde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Anaakımlaştırılması’ projesi de bu noktada kentlerin toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması noktasında ihtiyaçları ortaya çıkmakta ve oluşturulacak yerel politikalara da ışık tutmaktadır. Yerelde yapılan bütün faaliyet ve oluşturulan politikaların düzenlenirken hem kadın hem erkek üzerinde olası etkilerinin dikkate alınması ayrıca yine kadın-erkek eşit katılımın sağlanması toplumlar için bir siyasi olgunluk göstergesi olarak düşünülmektedir. Dolayısıyla otoritelerin bu konudaki düzenlemeleri devletin zaten temel amacı olan vatandaş mutluluk ve refahının önünü de açmış olacaktır.²⁷⁷ Yani, yönetimler tarafından toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik yapılan her türlü plan, proje ve politika halkın refahı için önemli bir gelişme olacaktır. Ayrıca, belediyelerin stratejik planlarının hazırlanırken toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı hazırlanması bu konunun idarece içselleştirildiğinin bir göstergesi olurken aynı zamanda da konuyla ilgili denetiminin yapılmasını da kolaylaştıracaktır. 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu’na göre stratejik planlar, “kamu idarelerinin orta ve uzun vadeli amaçlarını, temel ilke ve politikalarını, hedef ve önceliklerini, performans ölçütlerini, bunlara ulaşmak için izlenecek yöntemler ile kaynak dağılımlarını içeren plan” şeklinde tanımlanmıştır. Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi (KEİG) tarafından 2014 yılında konuyla ilgili yapılan bir çalışmada²⁷⁸ 13 ilde 94 belediyenin stratejik planları incelenmiştir. Toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısını genel olarak plana yerleştirmeye çalışan belediyelerin olduğu ifade edilmiştir. Bu belediyeler şu şekilde sıralanmıştır: Bursa Nilüfer Belediyesi, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, Diyarbakır Bağlar Belediyesi, Van Büyükşehir Belediyesi, Van Erciş Belediyesi, Mersin Akdeniz Belediyesi. Bu belediyelerin o dönemdeki başkanları incelendiğinde ise yalnızca Van Erciş Belediye Başkanının kadın olduğu görülmüştür. Bu durum ise diğer belediye başkanlarının ve diğer yöneticilerinin toplum cinsiyet eşitliği

²⁷⁶UNDP, “Yerel Yönetimlerde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Ana akımlaştırılması Projesi”, 2018, s.1.

²⁷⁷Nurgül Aksoy, “Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme ve Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün Rolü”, Kadının Statüsü Uzmanlığı Tezi, *TC Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü*, Ankara: Beyda Ofset:2006, s.12.

²⁷⁸KEİG, “Belediyelerin Stratejik Planlarından Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifi”, 2015, s.25.

bakış açısını yerleştirme konusunda bir vizyon geliştirdiklerini ortaya çıkarmış olmaktadır.

Kentte kadınların görünürlüğünün farkında olunarak verilen hizmetler her şeyden öte nüfus bakımından (kadınlar toplumun yarısını oluşturmaktadır) daha önemli bir kesimin mutlu olmasına olanak sağlayacaktır. Ancak verilecek hizmetlerin ve alınacak kararların erkek egemen bir toplulukta tartışılıyor olması tüm yerel halka hizmet verilmesi noktasında eşitlikçi olduğuna dair bir görüşü inandırıcılıktan uzak kılacaktır. Dolayısıyla kadının yerel halktan bir birey/ grup olarak görüş ve önerilerinin alınması gerekmektedir ki; bu da gerek yerel yönetimlerde gerek tüm yerel aktörlerde özellikle üst düzey yönetimlerde yeterli kadın temsiliyetini gerektirmektedir. Zira sadece kadınların yaşadığı ve kadına ait görülen (çocuk eğitimi/ bakımı) sorunların erkek bakış açısı ve eliyle çözüleceğinin düşünülmesi gerçeklikten oldukça uzak bir tablo ortaya çıkarmaktadır.

Kadın-erkek arasındaki eşitsizliklerin giderilmesini amaçlayan feminist hareketlerin odak noktası siyasal, kültürel, ekonomik ve toplumsal hayatta kadının konumunun güçlendirilmesidir ancak burada göz ardı edilen bir konu vardır ki o da mekâna yönelik yürütülen politikalar²⁷⁹ Bu süreçte de kentler eril bir kimliğe sahip olmuşlardır. Çeşitli sebeplerle ortaya çıkan bu eril kimliğin ortadan kaldırılabilmesi için yerel siyasetçi/ yöneticilere bir takım sorumluluk ve görevler düşmektedir. Bu sorumlulukların başında da kadınların yerel siyasete/ yönetime katılmaya teşvik edilmesi/ özendirilmesi gelmektedir. Bunun için kent konseyleri ve içinde bulunan meclisler önemli birer mekanizma olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu meclislere kadınların da katılımıyla, kentte kadın bakış açısının oluşturulmasının yanı sıra kadınların (bir vatandaş olarak) kendilerini de ilgilendiren kararlarda yer almaları/ rol oynamaları sağlanmış olacaktır. Kısaca özetlemek gerekirse, oluşan eril kent yapısının değiştirilmesi için, kadınların katılım göstermeleriyle kent konseyleri kadınların sorunun değil çözümün bir parçası olmasına, yaşadıkları kentle ilgili görüş bildirerek kente değer katmalarına olanak vermiş olacaktır.

²⁷⁹Seher Özkazanç, “Yerel Yönetimlerde Kadın Katılımının Temsil, Politika ve Planlama Boyutunda Değerlendirilmesi: Ankara Örneği”, Gazi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, *Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Elektronik Kitabı*, 2016, s.170.

Özkazanç'a göre sermayenin küreselleşmesiyle ortaya çıkan neoliberal politikaların sosyal devlet anlayışında ortaya çıkardığı çözünme, yerel yönetimlerin kamu harcamalarının da bir ölçüde azalmasına neden olmuştur.²⁸⁰ Bu durum da yerel yönetimlerin bir takım hizmetlerinin (hasta-yaşlı ve çocuk bakımı) aksamasına neden olmuştur. Ülkemizde çocuk bakımı ve yaşlı fertlerle ilgili üstlenilmesi gereken bir takım sorumluluklar kamunun sorumluluğu olarak değil kadınların sorumluluğu olarak görülmektedir. Ayrıca uzun zamandır kadınlar tarafından yerine getirilen sorumluluklar, kadının toplum içinde bir rolü daha üstlenmesi şekline dönüşmüştür. Bu da kadınların öncelikle toplumsal hayattan dışlanmalarına neden olmaktadır.²⁸¹ Tüm bu sözü edilenler, kadınların ev dışında siyasi, ekonomik ya da sosyal hayattaki görünürlüklerini ve dolayısıyla katılımlarını da engellemektedir.

Merkezi yönetimden ziyade, yerelde yürütülecek kadına yönelik şiddeti önleyici politikalar, kadınların yerel yönetim olanaklarına daha rahat ulaşması bakımından ayrıca önemlidir. Bu konuda Diyarbakır Bağlar ve Bismil Belediyeleri'nin bir dizi faaliyetle oldukça aktif çalışmalar yürüttüğü bir ampirik çalışmada tespit edilmiştir.²⁸² Her iki belediye de kadınların şiddete yönelik farklı boyutlarda bilinçlenmesini sağlamak ve bu konuda farkındalık oluşturmak için çeşitli çalışma ve faaliyetlerde bulunmuşlardır. Yine aynı çalışmada incelenen belediyelerin Sığınma evlerinin açılmasına yönelik planlarının ne yönde olduğu sorulmuş ve genel olarak belediyelerin bütçe ayırmakta zorlandıkları ortaya çıkmıştır.²⁸³ Bu da belediyelerin, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme yapmasının önemini bir kez daha ortaya çıkarmış olmaktadır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken bir diğer husus, belediyelerin kadına yönelik şiddetle mücadelesinin sığınma evi açmakla sınırlı kalmamasının gerekliliğidir.

Kadının toplumdaki konumunun yükseltilmesinde yerel yönetimlere düşen bir diğer sorumluluk da yönetsel kademelerde kadın temsilinin yeterli düzeye getirilmesidir. Çünkü Tablo 8 ve 9'dan da anlaşılacağı üzere yerel yönetimlerde yönetici kadın sayısı oldukça düşüktür. Mantık boyutuyla düşünüldüğünde, yönetimin bir cinsiyeti olmaması

²⁸⁰Özkazanç, 2016, s.161.

²⁸¹Ateş-Yavuz-Dağlı, 2018, s.154.

²⁸²Berrin Koyuncu Lorasdağı-Ahu Sumbas, "Türkiye'de Yerel Siyaseti Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Üzerinden Düşünmek: Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Belediyeler", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, C: 24, S:2, 2015, s.6-9.

²⁸³Koyuncu Lorasdağı- Sumbas, 2015, s.13.

gerekirken, bu konuda geçmişten günümüze yerleşmiş yanlış bir inanç söz konusudur ve kadının yönetsel becerileri tartışılmaktadır. Konuya dair kamu örgütleriyle yapılan ampirik bir çalışmada daha önce kadın yönetici ile çalışmış olan erkeklerin motive etme, huzur ortamı sağlama, performans, kuruma katkı sağlama gibi konularda olumlu tutum gösterdikleri ortaya çıkmıştır.²⁸⁴ Ek olarak, yönetici kademelerde bulunan kadınların da genel olarak kadının yükselmesinin önünde engel teşkil ettiği düşünülen nedenleri engel olarak görmedikleri de ortaya çıkan bir diğer sonuçtur. Yani günümüzde bu algının değişmeye başladığı düşünülebilir. Dolayısıyla bu inancın, toplumsal ön yargının da değişmesi gerekmektedir.

Ayrıca, yerel idareciler/ siyasetçiler tarafından kadın sorunlarının göz ardı edilmesi ya da çözülmemesi aynı zamanda toplumun yarısının sorunlarının çözülmediği anlamına geldiği için demokrasiyle ve yönetimin başarısı(sızlığı)yla direkt ilişkili bir konudur.

Yerelde eşitliğin sağlanması için öncelikle kentlerin bu noktadaki eksikliklerinin tespit edilmesi sonucunda yürütülen Yerel Eşitlik Eylem Planları önemli bir yer tutar. Kadınların karar mekanizmalarına eksik katılımı, yerel siyasette eksik temsili, kentsel hizmetlerde cinsler arasında eşitsizlik, kentte kadına uygulanan şiddet oranı gibi temel sorunların tespit edilmesiyle oluşturulacak yerel politikalar kentin her kesim için yaşanılabilir kılınmasında değerlidir. Sorunların tespit edilmesi noktasında kuşkusuz ki kadın sivil toplum kuruluşlarının ve kadın meclislerinin etkisi büyük olacaktır. Bu da aynı zamanda kadınların oluşturulacak politikalara etkin katılımını sağlayacaktır.

Eşitliğin sağlanması adına yapılan yerel politika ve uygulamalarda cinslerin farklı toplumsal cinsiyet rollerinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Yani, devlet ve onun bir parçası olan kamu otoritelerince yapılacak her türlü plan, politika ve proje kadın ve erkeklerin farklı toplumsal cinsiyet rollerine dayalı deneyim, talep ve beklentilerini göz önüne alınarak yapılmalıdır. Bu hususta da yerel idarelerin yönetimlerinin politikalara bakış açısı önem arz etmektedir. Çünkü yerel eşitliğin sağlanması aşamasında aslolan aktör yerel idarelerdir ve bu idareleri temsil eden “erkek” idarecilerin/seçilmişlerin konuyu içselleştirmesi gerekmektedir. Türkiye’de de kadın erkek arasındaki (görünmeyen) eşitsizliğinin temelindeki sorunların çözümü ancak

²⁸⁴Nilüfer Negiz-Aysun Yemen, “Kamu Örgütlerinde Kadın Yöneticiler: Yönetici ve Çalışan Açısından Yönetimde Kadın Sorunsalı”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2011.

toplumsal cinsiyet duyarlılığının tam anlamıyla yerleştirilmesiyle mümkündür. Bu noktada yerelde kadın-erkek eşitsizliğinin azaltılması yönünde en iyi uygulamalardan biri Kadın Dostu Kentler Ortak Programı'dır. Bu programa dâhil olan kentlerin plan ve programlarına dâhil etmesi gereken bir takım uygulamalar gerekmektedir. Böylece programın ön gördüğü şekilde tasarlanmış kent yaşamında kadın ve erkeklerin ihtiyaçlarının giderilmesi konusunda da eşitlik sağlanmış olacaktır. Ayrıca kentlerde göz ardı edilmemesi gereken konulardan biri de, kadınların günlük yaşamlarında kentte bir takım hizmetlerden erkeklere oranla daha fazla yararlanıyor olmasıdır. Dolayısıyla bu uygulama kent sayısı bakımından yaygınlaştıkça; kadınlar en doğal hakları olan vatandaşlık haklarını kullanmış olacaklardır.

Kadın Dostu Kent gibi bir diğer proje/uygulama kentlerde toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemedir. Yerel aktörler içinde yeterli ölçüde temsil edilemeyen kadınların bir vatandaş olarak kendilerine yönelik uygulanacak politikaların kararlarına katılamamalarına ek olarak söz konusu politikalar için ayrıca bir bütçe ayrılması da söz konusu olmamaktadır. Oysa yerelde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için etkili olan araçlardan biri de toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemedir. Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme, bütçenin planlanma aşamasında kadın ve erkeklerin birbirinden farklı ihtiyaç ve beklentilerine (sadece kadına atfedilmiş/ kadına ait görülen)dikkat edilmesi anlamına da gelmektedir.

Son olarak kadınların karar ve uygulamalara katılımının az olması kadınların hizmet alırken de eksik kalmasına sebep olabilmektedir. Bu noktada toplumun her kesimi için eşit hizmet hakkından söz edilmesi de mümkün olmamaktadır. Bu nedenle de oluşturulacak kamu politikalarının niteliği de önem bir yer tutmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KADININ KENT YÖNETİMİNDE KATILIMI VE TEMSİLİ

3.1. KAVRAMSAL OLARAK KATILIM VE TEMSİL

Katılım Türk Dil Kurumu'na göre katılma işi, iştiraktır.²⁸⁵ Katılımın yönetsel, siyasal, kurumsal, örgütsel katılma gibi birçok türü bulunmaktadır. Dünyada yaşanan değişim süreci katılımın bütün boyutlarda değişikliğe uğramasına sebep olmuştur. Örgütsel katılma; bireylerin çalışma yaşamlarında karar almaya katılmaları olarak ifade edilebilir. Siyasal katılma ve yönetsel katılma ise, daha çok kamu yönetimi alanında kendine yer bulan ifadelerdir. Siyasal katılma, ulus/ kent siyasetine yön verebilmek adına katılımı ifade ederken; daha ziyade seçim davranışı olan “oy verme” olarak algılanmaktadır. Yönetime katılma ise; karar alma ve kamu politikaları oluşum sürecine katılma olarak ifade edilmektedir. “Yönetime katılma, bireylerin kendileriyle ve yaşadıkları toplumla ilgili alınacak kararlarda ve çıkan problemlerin çözümünde söz sahibi olmaları ve yöneticilerle etkileşim içinde bulunmaları anlamındadır.

Dünyada yönetim anlayışında yaşanan değişim ile yönetimden yönetişime geçilen günümüzde katılımın önemini de oldukça artırmıştır. TDK'ya göre yönetim kelime anlamı olarak ‘yönetme işi, çekip çevirme, idare’ olarak tanımlanmaktadır.²⁸⁶ Kelime kökü olarak bakıldığında yön kelimesinden gelmektedir. Yani yön vermek; yöneltmek anlamı da taşımaktadır denilebilir. Dolayısıyla yönetici kimsenin belli bir amaca ulaşmak için örgüt üyelerini yönlendirmesidir. İdare, kavramı ise daha çok kamu yönetiminde kullanılan bir kavram olmakla birlikte var olan düzeni korumak, idare etmek anlamına gelmektedir. Bu ayrım bile, kamu yönetimi ve işletme yönetimi arasında amaç farklılığını ortaya koymaktadır. İşletme yönetiminde asıl amaç kar elde etmek iken kamu yönetiminde aslolan kamu yararının sağlanmasıdır. Bugün ise kamu yönetimi ve işletme yönetimi birbirine 1980’lerden öncesine göre daha çok yaklaşmış görünmektedir. Yönetişim kavramının (katılım, saydamlık, hesap verilebilirlik, vb.) hayatımıza girmesiyle amaç ve hedefler noktasında büyük değişiklikler yaşanmıştır. Tekeli'nin de

²⁸⁵<http://tdk.gov.tr/>, (09.05.2019).

²⁸⁶<http://tdk.gov.tr/>, (22.01.2020).

ifade ettiği gibi bugün çok sayıdaki aktörün yatay ilişkilerinin ortaya çıkardığı oluşumlara önem veren yönetim yaklaşımlarına ağırlık verilmeye başlanmıştır.²⁸⁷ Yine Tekeli konunun önemini, “devletin tek güçlü bir aktör olarak yönetimi yerine çok sayıda uluslararası kuruluş devlet sivil toplum örgütleri vb karşılık etkileşmesi ile ortaya çıkan biri yönetişime bırakmıştır” ifadesiyle ortaya koymaktadır. Bu durumda da katılımcılık daha iyi karar vermek için bir araç olarak değil onurlu yaşam hakkının gerçekleştirilmesi açısından bir amaç haline gelmektedir.²⁸⁸ Bu ifadeden yola çıkılarak günümüzde sadece ‘oy verme’ ile gerçekleştirilen dar anlamda katılım yeterli görülmemelidir. Bunun yerine yönetimin her aşamasına katılım (seçimler, kamu politikaları, karar verme) daha demokratik bulunmaktadır. “Ortaya çıkan çevresel, sosyal ve bunlarla ilişkili olan ekonomik sorunların çözüm sürecinde tüm sektörleri ayrı ayrı ele almanın ve birbirinden bağımsız çözüm önerileri üretme çabalarının sonuç vermeyeceği üzerinde durulması gereken bir gerçektir.”²⁸⁹ Yazar’ın bu ifadesinden birey olarak değil toplu katılımın daha önemli olduğu görüşünü çıkarabiliriz. Bu noktada sivil toplumun katılım için en önemli araçlardan biri olduğu söylenebilir. Toplu katılımın baskı unsuru olmada daha güçlü bir katılım türü olduğu da bir gerçektir. Katılım sadece seçim dönemlerinde “oy verme” olmadığı gibi hem yaygınlaştırıldığı ölçüde hem de tüm vatandaşlar ve seçilmiş siyasi temsilciler arasında da uzlaşma sağlanması ve şeffaflığın sağlanmasında da oldukça önem arz etmektedir. Yani sadece katılma ya da katılım derecesinin görünürde olmasından öte; etkin olması için dikkat edilmelidir.

Etkin katılım siyasetçilerin birbirleriyle çatışan çıkarlar arasında denge kurmasına ve sürece dâhil tüm ortaklar arasında bir uzlaşma sağlamasına yardımcı olur. Siyasetçiler ayrıca karar alma sürecinin ne denli şeffaf olduğunu gösterebilir, herkes için kabul edilebilir en iyi çözümü bulmak konusunda önemli bir rol oynayabilirler.²⁹⁰ Mümkün olan her durumda, vatandaşlar politika geliştirme süreçlerine dâhil olmalıdır. Vatandaşın kararlara katılım kanallarının açılması, idare ile vatandaşlar arasında uçurum oluşmasını engellemenin de bir yoludur. Böylece vatandaşlar, geliştirilen politikalar konusundaki görüşlerini, sadece seçimler sırasında değil; daha sık ifade edebilme imkânına

²⁸⁷Tekeli, *Katılımcı Demokrasi ve Sivil Toplum Kuruluşları*, s.161

²⁸⁸Tekeli, *Katılımcı Demokrasi ve Sivil Toplum Kuruluşları*, s.197-198; 208.

²⁸⁹Hakan Yazar, “21. Yüzyıl’da Orta Ölçekli Kentler Ve Kent Planlama Yaklaşımı”, İçinde *Dönüşen Kentler ve Değişen Yerel Yönetimler*, 2008, s.89.

²⁹⁰Ruige-Üskent-Micka, 2014, s.47.

kavuşacaklardır.²⁹¹ Ruige’in da belirttiği gibi yönetsel kararlara katılan halkın aynı zamanda yöneticileri oluşturulan politikalar konusunda denetleme şansı da doğacaktır.

Siyasal katılma demokrasinin bir gereği olarak hemen hemen tüm dünya ülkelerinde bir davranış şekline dönüşüp kabul görmüştür. Bürgin vd. de ifade ettiği gibi siyasal katılım; “*demokratik yönetimin genel amacı, temel ilkesi ve demokrasiyi sürdürme yöntemidir.*”²⁹² Siyasal katılım bireysel ve toplumsal olmak üzere iki yönlü değerlendirilmektedir. Bireysel siyasal katılım özellikle oy verme davranışına ilişkindir. Oysa toplumsal siyasal katılım, siyasal partiye üye ya da siyasal kadroya aday olma biçiminde gerçekleştirilen ve doğrudan bir kamusal alan etkinliğidir.²⁹³ Siyasal katılım literatürde, tutum ve davranış üzerinden değerlendirilebileceği gibi otoriteyle olan ilişki-kararlara katılım temelli de değerlendirilmektedir.²⁹⁴ Bugün, siyasal katılma demokrasinin önemli bir unsuru olarak görülmekte ve düzeyi bazı etkenlere (psikolojik, sosyo-ekonomik, yaş) bağlı olarak değişiklik göstermektedir.²⁹⁵ Kuşkusuz ki bireyler siyasi faaliyetlere aynı ilgiyle yaklaşmazlar bu sebeple bahsedilen psikolojik faktörler içinde “etkinlik duygusu” nu da ayrıca dikkate almak gerekmektedir.²⁹⁶ Yani bireylerin ya da toplumların siyasal faaliyete katılmaları farklı düzey ve biçimlerde gerçekleşmektedir ki siyasal katılma açısından Rober Dahl, toplumu dört gruba ayırmaktadır:²⁹⁷ (i) siyasal tabaka, (ii) siyasal olmayan tabaka, (iii) iktidar sahipleri, (iv) iktidar peşinde koşanlar. Bir diğer ifadeyle, siyasetin ‘devlet bilimi’ ya da ‘iktidar ilişkisi’ olarak kabul edilmesine göre siyasal katılım farklılık göstermektedir. Yani eğer devlet esas alınırsa devlet yönetimine katılım anlaşılırken; iktidar esas alındığında devlet dışındaki tüm iktidar mücadelesinde kullanılan katılım araçları anlaşılmaktadır.²⁹⁸

Dolayısıyla bireyler ya da toplumlar siyasi faaliyetlere ilgili olsalar dahi boyutları da farklılık göstermektedir. Yine Dahl²⁹⁹, siyasal katılmanın boyutlarını (i) ilgi, (ii)

²⁹¹Ruige-Üskent-Micka, 2014, s.14.

²⁹²Bürgin vd, 2017, s.121.

²⁹³Ayşegül Yaraman, Türkiye’de *Kadınların Siyasal Temsili Dışılıksız Siyaset*, Bağlam Yayıncılık: İstanbul, 2015, s.15.

²⁹⁴Selçuk Akıncı, “Siyasal Katılım Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme”, *KTÜ SBE Dergisi*, Sayı:7, 2014, s.4

²⁹⁵Funda Şahin, 2011, s.13,14.

²⁹⁶Munci Kapani, *Politika Bilimine Giriş*, Bilgi Yayınevi: 2007, s.146.

²⁹⁷Robert Dahl, *Modern Political Analysis* (Englewood Cliffs, Prentice- Hall, Inc., 1963); akt: Kapani, age, s.147.

²⁹⁸Ali Fuat Gökçe-İlbey Özdemirci-İbrahim Halil Ceylan, “Üniversite Öğrencilerinin Siyasal Katılım Seviyesi: Kilis 7 Aralık Üniversitesi Örneği”, *SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S:27, 2017, s.291.

²⁹⁹Dahl, akt: Kapani, 2007, s.144.

önemseme, (iii) bilgi, (iv) eylem şeklinde dörde ayırarak incelemiştir. Bu sayılan dört boyut birbiriyle ilişkilidir çünkü bireyler ilgi duydukları siyasi faaliyet ya da olayı daha sonra önemsemeye ve en nihayetinde de konu hakkında bilgi toplamaya başlayabilir. Bu noktada bireylerin yalnızca katılma düzeyleri alt kademe- orta kademe ve üst kademe olarak derecelendirilebilir.³⁰⁰ Alt kademede bulunan bireylerin faaliyeti Milbrath tarafından “seyirci faaliyeti” olarak nitelendirilmiştir.³⁰¹ Orta kademede bireyler yalnızca seyirci kalmaz ve eyleme geçebilirler. İleri düzeyde ise, direkt olay ve faaliyetlerin tam içinde yer almaktadırlar. Aydın da, katılım sürecinin her zaman olumlu boyutları ile yaşanmadığını belirterek siyasal katılma türlerini kurulan ilişkilere göre olumlu ve olumsuz olarak ikiye ayırmıştır. Olumlu katılım türleri: Oydaşma, danışma, işbirliği ve bütünleşme olarak sıralanırken; olumsuz katılım türleri: Klientalizm (kayırmacılık-himayecilik), tokenizm (ayrımcılık) ve depolitizasyon (siyasetten uzaklaştırma) şeklinde ifade edilmiştir.³⁰² Bu durumda demokratik bir katılım süreci ancak olumlu katılım türleri ile mümkün olabilecektir.

Katılım için diğer önemli unsurlardan biri katılımın sadece belli bir kesim tarafından değil birçok kesimin dâhil olmasıyla yapılmasının gerekliliğidir. Çünkü bireyin istek, ihtiyaç ve beklentileri farklılık gösterebilmektedir. Bu sebeple alınan kararlara ve oluşturulan politikalara katılmada hak eşitliğinin sağlanması önem taşır. Orum ve Dale’ye göre sosyal sınıf farklılıkları olan insanlar için katılım, farklı kaynak ve enerjilere dayanılarak açıklanabilirken, bu durumu toplumsal cinsiyet farklılıklarıyla açıklamak daha karmaşık bir meseledir. Bu farklılıkları açıklamanın bazı yolları olduğu ifade edilmiştir. Özellikle, oy hakkı kadınlar için de kullanılabilir hale geldikten sonra da devam eden farklılıklar, kadınların katılımını zorlaştıran koşulların varlığını öne sürmektedir. Bazı feminist teorisyenlerin iddia edebileceği gibi kadınların değişik türdeki siyasal etkinliklere katılımı sınırlayan deneyimli adamlar ilişki ağı muhtemelen vardır.³⁰³ Türkiye’de son yapılan seçimlerde ise kadınların bir siyasal katılım davranışı olarak oy verme konusunda oldukça yüksek katılım gösterdikleri ortaya çıkmıştır. Zira,

³⁰⁰Kapani, 2007, s. 145.

³⁰¹Lester Milbrath, *Political Participation*, Chicago, Rand Mc Nally and Co., 1965; akt. Kapani, 2007, s.145.

³⁰²Abdullah Aydın, *Olumlu ve Olumsuz Manası ile Siyasal Katılım Türlerinin İncelenmesi*, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, C:10, 2019.

³⁰³Anthony M. Orum.-John G. Dale, *Siyaset Sosyolojisi Günümüz Dünyasında İktidar ve Katılım*, Çev: İbrahim Kaya, Say Yayınları: İstanbul, 2016, s.347-348.

Türkiye’de 31 Mart 2019 Mahalli İdareler Genel Seçimler ’inde oy veren seçmenlerin içerisinde kadınların oranı, %50,7 ile erkek seçmenlerden (%49,3) yüksek seyretmiştir.³⁰⁴

Temsil, TDK’ya göre; “hak ve görev bakımından bir kimse veya topluluğun adına davranmak” olarak ifade edilmiştir.³⁰⁵ Temsil, bu anlamıyla siyasal temsil kavramına da yaklaşmaktadır. O halde, siyasal temsil siyasi kurum veya örgütlenmelerde bir topluluk adına bir davranış ya da eylemde bulunmaktır.

Temsil, bireyin ya da grubun büyük topluluklar adına veya onların yerine davranmasını içeren ilişkidir. Buna eğitilmiş elit gruplar tarafından akıl ve ilmin uygulanmaya konması, bir dereceye verilen yönerge ve talimatlar, halkın rızasını kazanma veya temsil ettikleri grup içinden çıkan temsilciler vasıtasıyla ulaşılabilir. Modern siyasette temsil değişmez bir şekilde seçimlerle bağlantılıdır. Seçimler, politik temsil için yeterli bir şart olmamakla beraber kesinlikle gerekli bir koşuldur.³⁰⁶ Heywood’un bu ifadesinden anlaşılacağı üzere, temsil genel olarak seçimlerle açıklanmaktadır. Seçimler, temsil kavramını anlamak için yeterli olmasa da bir ön koşuldur denilebilir.

Sartori, demokrasinin esas ilkelerinden biri olan eşitliğin, geniş ölçekli bir siyasal sisteme uygulanması olarak algılanmasının temsil kavramıyla gerçekleşeceğini bunun da yolunun seçimlerle olacağını ifade eder. Seçimin özgür bir ortamda gerçekleşmesi ve bütün siyasal partilerin eşit koşullarda seçime girmeleri gerekliliğini dile getirilirken; seçmensiz temsilin de fazla bir anlamı olmadığına altını çizmiştir.³⁰⁷ Çukurçayır da “serbest ya da özgür seçimler demokrasinin en önemli aygıtlarından biridir” ifadesiyle temsil kavramında seçimlerin önemini vurgulamaktadır.³⁰⁸

Halk seçim yoluyla temsilcilerini seçer ve egemenliğini dört ya da beş yıllığına onlara devreder. Bu sürelerin bitiminde halk temsilcilerini değiştirebilme hakkına sahiptir. Temsilcilerin belirlendiği ve göreve getirildiği seçimlerin, eşit, gizli, özgür ve serbest bir şekilde yapılması demokrasinin temeli olarak anayasal anlamda da güvence altına alınmıştır.

³⁰⁴<http://www.ysk.gov.tr/>, (28.01.2020).

³⁰⁵<http://tdk.gov.tr/>, (26.01.2020).

³⁰⁶Andrew Heywood, “Siyaset”, Adres Yayınları: Ankara, 2007, Bölüm: 11, Çev: Zeynep Kopuzlu, s.353.

³⁰⁷Giovanni Sartori, “Demokrasi Teorisine Geri Dönüş”, Çev. Tuncer Karamustafaoğlu-Mehmet Turhan, Yetkin Yayınları: Ankara, 1996, s.31.

³⁰⁸Çukurçayır, 2002, s.246.

Heywood temsil ve demokrasinin birbirinden farklı olduğunu şu şekilde ifade eder: *“Temsil yönetim ile yönetilen arasında bir ayrımı kabul ederken, demokrasi en azından klasik anlamda bu ayrımı kaldırmayı ve halkın kendi kendini yönetimini yerleştirmeyi amaçlamaktadır.”*³⁰⁹ Bu ifadeye göre, temsil ve demokrasi kavramları gerçek anlamları üzerinden değerlendirildiğinde bir araya gelmeleri mümkün olmayan kavramlar gibi görünse de; bugün dünya üzerinde özellikle kalabalık nüfuslar için yaygın kabul gören farklı bir yönetim şekli de bulunmamaktadır.

Temsili demokrasi, direkt olmamak koşuluyla ve sınırları olan demokratik bir yönetim biçimidir. Vatandaşların, düşünce ve görüşlerinin savunulmasını ya da çıkarlarının garanti altına alınmasını sağladığı için temsil, yönetim ile yönetilenlerin birbiriyle ilişki içinde olmasına da olanak verir.³¹⁰ Philips de, konuya eleştirel bir şekilde yaklaşarak çağdaş toplum ölçülerinin bireyleri kaçınılmaz bir biçimde temsile bel bağlamak zorunda bıraktığını ve halk meclislerinde toplanmayı ve tüm kararların halk tarafından alınmasının mümkün olmayacağını ancak temsilcilerin önceden kararlaştırılmış politikalar ve programlar ile etkilerin en aza indirilmesinin sağlanabileceğini ifade etmiştir.³¹¹

Katılım ve temsil kavramları genel olarak bir arada zikredilir. Bunun en önemli sebeplerinden biri ikisinin birbirini destekleyen kavramlar olmasıdır. Denilebilir ki, yönetime ne kadar farklı kesimin katılımı olursa o kadar çok farklı kesimin de temsili sağlanmış olur. Bu anlamda katılım yönetimin birçok aşamasında olabilirken; temsil daha çok karar almada yani siyasetle ilişkilendirilebilir. İzci bu konuda siyasi iktidarın oluşturulması ve kullanılmasında halkın egemenliğinin belirleyici olması durumunun demokratik sistemlerin temel tanımlayıcı özelliği olarak kabul edildiğini ve halk egemenliğinin temsiliyet ve bunun için yapılan seçimler ile özdeşleştirildiğini belirtmiştir.³¹² Oysa temsiliyet kadar katılım da halk egemenliğinin bir gereği ve tamamlayıcısı olmaktadır. Her iki kavram da birlikte zikredilse de; özde birbirinden çok farklıdır. Katılım plan, proje ve politikaların yapılmasında etkili olurken, temsil ise, bu faaliyetlerin uygulanma sürecinde elde edilen yetkiyi ifade etmektedir. Sonuç olarak, katılım etkiye kapıyı aralarken, temsil de yetkiye kapıyı aralamaktadır.

³⁰⁹Heywood, 2018, s.293.

³¹⁰Heywood, 2007, s.324.

³¹¹Philips, 2015, s.57.

³¹²İzci, 2014, s.31.

Katılım ve temsil kavramları birbirlerinden farklı ancak demokrasi için birbirlerinin tamamlayıcısı niteliğindedir. Yönetimsel katılım, sağlanmadığı takdirde temsil tek başına demokratik bir yönetim için yeterli görünmezken, bugün dünya nüfusu göz önünde bulundurulduğunda demokrasinin uygulanabilmesi için halkın temsil edilmesinden başka bir seçenek bulunmamaktadır. En nihayetinde temsil, katılım ve demokrasi kavramlarının birbirinden ayrılarak açıklanması bir hayli güçtür.

3.1.1. Kamu Yönetimine Katılım

Günümüz yönetim anlayışının değişmesinden ve katılımın giderek artan bir şekilde önem kazanmasından daha önce bahsedilmişti. Özellikle mevzu bahis yönetimsel katılım olduğunda özellikle kamu yönetimine katılım, demokrasinin işlerlik kazanması için büyük önem taşımaktadır. Orium ve Dale'nin de ifade ettiği gibi, "demokrasinin işlemesi ve başarılı olması için kamunun katılımı yaşamsaldır."³¹³

Kamusal katılım, iyi yönetişimin önemli bir unsurudur. Bu, vatandaşların yaşamlarına etki eden konularda bizzat görüşlerinin alınmasını destekleyen bir süreçtir. Kamusal katılımın altında yatan düşünce, yönetimin politika ve faaliyetlerinden direkt etkilenecek olanların, sürece kendi katkılarını sağlayarak, daha iyi, somut ve sürdürülebilir sonuçlar ortaya konmasına olanak sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, halkın sürece dâhil olmasıyla, kamusal faaliyetlerin meşruiyetinin ve kanuni düzenlemelerin kabul edilirliliğinin arttığı bilinmektedir.³¹⁴ Bugün dünya üzerindeki uygulamalar incelendiğinde klasik demokrasi olarak nitelendirilen seçim ve oy verme halinden farklı olarak denetim süreçleri de devreye girmiş bulunmaktadır. Denetim olmadan sadece temsil edici örgütlerin varlığı, demokrasinin sağlıklı işlemesi için yeterli olmamaktadır. Temsili demokraside söz konusu olan daha sınırlı katılım yöntemlerine halkın farklı kesimlerinden katılım sağlanmasının önünün açılması ve özellikle yerel halkın katılımının artırılmasıyla ülke siyasetine büyük katkı sağlayacağı düşünülmektedir³¹⁵.

Kamusal yaşama katılım hükümetin amaç ve önemi konusunda insanların kendi ideallerini geliştirmelerinin ve kendilerini ifade etmeleri için önem arz etmektedir. Katılım aynı zamanda siyasal davranış üstüne yapılan çoğu araştırmanın gösterdiği gibi,

³¹³Orium-Dale, 2016, s.343.

³¹⁴Ruige-Üskent-Micka, 2014, s.20.

³¹⁵Özkiraz-Zeren., 2009, s.230.

insanların yeteneklerini keşfetmeleri ve geliştirmeleri için bir görüş elde etmelerine olanak sağlamaktadır.³¹⁶

Kamunun yönetimine halkın bir şekilde katılıyor olmasının ülkenin demokratik yönetim değerleri ile ilişkili olduğu ortadadır. Demokrasinin var olduğu ülke insanları kamusal faaliyetlere farklı yollardan ve farklı derecelerde katılım göstermektedirler. Halkın bir kısmı çok fazla katılımında bulunarak siyasal otorite için harekete geçebilir ya da aktif olarak siyasal kampanyalara katılabilirler. Yani, seçilmiş temsilcilerin seçilmesi için para ve/veya zaman harcayabilirler.³¹⁷

“Kamusal katılım durağan bir kavram değildir: toplum ve vatandaşların talepleri sürekli değişmekte, yönetimler kamusal katılımı bu değişimlere uyarlamak için yeni yöntemler geliştirme ödeviyle karşı karşıya kalmaktadır. Kamusal katılımın belli bir ülke ya da bölgedeki uygulanma biçimi oradaki mevcut duruma bağlıdır: bir ülke ya da bölgeden alınan örnekler diğer bir ülke veya bölgede, oranın kendine özgü gelenek ve kültürünü dikkate almadan tekrarlanamaz.”³¹⁸ Nasıl ki insanın içinde olduğu her yapı, yine insan aklının keşifleriyle değişiyorsa; toplumlar, yönetimler de uygulamada bu değişimden payını almak durumundadır. Durağan olmayan bir kamu yönetimi anlayışı içinde de, bu yönetime dahil olma yol ve yöntemler; dahil olanların talep ve beklentileri de zamanla değişebilir niteliktedir. Bu durum, bireylerin (halkın) sosyo-psikolojik farklılaşmalarının incelenmesi gerekliliğini de ortaya çıkarmaktadır.

Orium ve Dale bir ülkede demokrasinin korunmasının önemini açıklarken demokrasinin kurumsal olarak yokluğu durumunda katılımın kamu görevlileri tarafından suiistimal edilme ihtimaline vurgu yapmıştır. Hiç değilse halkın iradesinin işlediği temsilci kurumların bulunmasının gerekliliğini de dile getirmiştir. Aynı zamanda anayasal temeller üzerine inşa edilen yasal kurumların olması zorunludur ki; böylelikle halk iradesinin gerçekleştirilmesinde, izlenecek kesin usul ve esaslar bulunabilir. Bu türden kuramsal temeller demokrasinin işleyişi için önemlidir. Ancak, halkın kendi inançlarına çıkarlarına ve ideallerine dayanarak sesini duyurması ve harekete geçmesi için hiçbir imkânı yoksa bu kurumlar anlamsızdır.³¹⁹ Vatandaşların politikaların geliştirilmesine ve uygulanmasına dâhil olmasıyla kamu politikalarının kalitesi de

³¹⁶Orium-Dale, 2016, s.337.

³¹⁷Orium-Dale, 2016, s.343.

³¹⁸Ruije-Üskent- Micka, 2014, s.19.

³¹⁹Orium-Dale, 2016, s.337.

verimliliği de yükselecektir. Halkın katılım göstermesinin temelinde yatan düşünce, idarenin politika ve faaliyetlerinden doğrudan etkilenecek olanların sürece kendi görüşlerini de dâhil ederek daha iyi, somut ve sürdürülebilir sonuçlar ortaya konmasına katkıda bulunabilecekleridir.³²⁰

Medyanın kamu yönetimine etkisi ise kuşkusuz ki oldukça fazladır. Çünkü medya aynı zamanda halkın denetimi demektir. Demokrasinin yerleştirilebilmesi için de etkisi büyüktür. Temsili demokrasilerin zamanla önemi yitirip katılımcı demokrasinin önem kazanmasıyla halkın denetimi de önem kazanmıştır. Bu noktada sosyal medya halkın denetimine olanak vermektedir. Özellikle günümüzde dijital dönüşümlerin etkisiyle pek çok alan gibi siyaset de sosyal medya ile şekillenmektedir. Özellikle siyasete katılım konusunda sosyal ağlar, bireyler için oldukça etkin, hızlı ve basit bir araç olarak oldukça önemli bir yerdedir. Geleneksel medya tek yönlü bir yapıya sahipken, sosyal medya kullanıcılarının da aktif olduğu etkileşimli bir iletişim ortamı olarak siyasal iletişimde etkin olmaktadır.³²¹ Kamu yönetimlerinde sosyal medyanın kullanılmasında şeffaflık, işbirliği ve katılım olmak üzere üç öncelikli amaç söz konusudur.³²² Bu amaçlar çerçevesinde kamu yönetimlerinde en sık kullanılan platformlar Twitter, Facebook, Youtube olarak karşımıza çıkmaktadır. En fazla kullanım zamanı seçim kampanyaları gibi görünse de, sosyal medya platformlarını düzenli olarak kullanan siyasetçiler de mevcuttur. Özellikle Twitter'ın kamu yönetimleri noktasında büyük etkileri olabilmektedir. Halkın online platformlarda kamuoyunu ilgilendiren konuları tartışmasıyla yönetimin halka karşı şeffaf olmasının önü açılırken; aynı zamanda da yöneticilerin sorumluluğunu artırmaktadır. Etkin olarak kullanıldığında ise, politika oluşturma sürecine halkın fikirlerinin de eklenmesine olanak vermektedir.³²³ Bu noktada gerçek bir katılımdan bahsetmek olanaklı olmaktadır. Ayrıca temsilcilerin denetlenmesi etkin bir demokrasi için de katkı sağlamaktadır. Günümüzde, sosyal medyanın, siyaset alanında siyasetçilerin halkla ilişkiler aracı olarak kullanılmasının yanı sıra yönetim alanında da etkin olarak kullanıldığı da görmekteyiz. Öyle ki Türkiye’de 2018 yılında

³²⁰Ruige-Üskent-Micka, 2014, s.14.

³²¹Nilüfer Negiz-Nedret Çağlar, “Sosyal Medya Siyaset Ve Kadın: Kadın Siyasetçi Bağlamında Bir Gözlem”, içinde *Kamu Yönetiminde Sosyal Medya Kuramdan Uygulamaya*, Palet Yayınları: Konya, 2015, s.185.

³²²Handan Ertaş, “Kamu Yönetiminde Sosyal Medyanın Kullanımı”, içinde *Kamu Yönetiminde Sosyal Medya Kuramdan Uygulamaya*, Palet Yayınları: Konya, 2015, s.25.

³²³Ertaş, 2015, s.30-31.

halk oylaması ile Cumhurbaşkanlığı Hükümet sistemine geçilmiş ve idari yapılanmada değişiklikler yaşanmıştır. Bu idari yapılanma değişikliği sonrası bazı kurumlar kaldırılırken Cumhurbaşkanlığına bağlı yeni kurum ve kuruluşlar da oluşturulmuştur. *Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi* de bu kurumlardan bir tanesidir. Bu durum konunun önemini bir kez daha ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca e-devlet uygulaması ile kurum ve kuruluşların internet siteleri üzerinden gerçekleştirilen birçok işlem mevcuttur. Kent özelinde ise belediyelerin pek çok hizmetini yine elektronik ortamda sunmaktadır (su faturası, vergi borcu ödemeleri v.b.).

Kamu yönetimine katılımın ilk basamaklarından biri kent yönetimine katılımdır. Özellikle halkın her kesimi tarafından ulaşılabilir olması demokrasi için önemini ortaya koyar. Bu noktadan hareketle ve çalışmanın uygulama kısmında da kent yönetiminde yerel aktörlere katılım konusu üzerinden değerlendirilmeye alınacağı için çalışmanın bu kısmında kent yönetimine katılım açıklanmaya çalışılacaktır.

3.1.2. Kent Yönetimine Katılım

Kent yönetimi, dezavantajlı gruplar da dâhil kentte yaşayan hemen her kesimin en rahat katılım gösterebileceği bir yönetim birimidir. Dolayısıyla kentler demokrasinin en rahat yerleştirilebileceği mekânlardır. Yerel yönetimler halka en yakın birimler olması özellikleriyle, halkın ihtiyaç ve taleplerine etkin biçimde cevap vermesi beklenmektedir. Etkin hizmetten bahsedilebilmesi için halkın da kent yönetimine katılımı sağlanmalıdır. Bu noktada etkin bir halk katılımının gerçekleştirilmesi için etkin/ yerleşik bir demokrasi gerekliliktir. Kent düzleminde yönetime, kentin siyasetine katılmak; yöneten ile yerel halk arasındaki mesafenin azalması gibi söylemler, katılım-temsil ilişkisinde bahsedilen ve temsil olarak varsaydığımız demokrasi kavramının kentlerdeki (yerelde) formunu karşımıza çıkarır. Zira demokrasinin en iyi ve rahat uygulama alanı bulduğu yer yerel yönetimlerdir. Yerel demokrasi her şeyden önce o kentte birlikte yaşayan farklı grup ve görüşlerin hepsinin katılımının sağlanması ve hizmetlerden eşit şekilde yararlanmasını ifade eder. Yerel demokrasiden bahsedilebilmesi için önemli bir diğer boyut da halkın denetiminin sadece belli bir zümre tarafından değil tüm grup ve kesimler tarafından yapılabilmesini de anlatır. Bu nedenle 5393 sayılı kanunla kurulmuş olan kent konseylerinin öncelikli amacı halkın ve diğer kent aktörlerinin yönetime katılımıyla seçilen temsilcilerin denetiminin gerçekleştirilmesidir. Yani yerel demokrasinin

besleyicisi de katılımdır. Katılımın olmadığı bir yerel demokratik yönetim düşünülemez. Yerel demokrasinin kalitesinin geliştirilmesinde katılımcılığın başarısının özel önemi vardır.³²⁴ Katılım bireylerin yaşadıkları mekânlarda yerel yönetimin kararlarına ve faaliyetlerine etki etmek amacıyla ortaya çıkan bir vatandaşlık pratiğidir. Uygulamada katılım halkın yönetilen ile etkilenen olarak yerel yönetim sürecine gündelik yaşam bağlamından etki etme belirleme fırsatı da sunar. Yani uygulamada etkin katılım, demokratik halk egemenliği anlayışına ve hemşerilik bilincine dayandırılabilir bir hak olma özelliği ile de karşımıza çıkmaktadır.³²⁵

Yerel yönetimlerin var olmasındaki en temel amaç vatandaşların yereldeki müşterek ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Kent yönetimine katılım sadece o kentte yaşayan bireylerin değil, kentin tüm aktörlerinin (yönetimsel-siyasal-STK vb.) kentin geleceğine dair karar süreçlerinde yer alması anlamındadır. Ki bu da karşımıza yine yönetişimi yani yerel yönetişimi çıkarmaktadır.

Halkın istek ve ihtiyaçlarının karşılanması adına ve yönetimin de uygulayacağı plan, proje ve politikalarda işlerinin kolaylaşması adına katılım ihtiyaçtan öte bir değerdir. Bir kentte yüksek kalitede bir yaşam için bir yerel yöneticinin öncülüğünün önemi kuşkusuz çok büyüktür ancak hemşerilerin sorumluluğu olmadıkça bir sonuç beklenmesi anlamsız olabilmektedir.³²⁶ Merkezi yönetimden bölgesel sorunların ayrı ayrı tespiti beklenmesi doğru olmamakla birlikte, yerel yönetimler için bu durum belirleyici ve doğal olabilmektedir. Zira bir yerel yönetim biriminin başarısı söz konusu bölgenin sorun ve ihtiyaçlarının doğru tespit edilmesine ve sorunların çözüm sürecine bağlı olabilmektedir.³²⁷ Ayrıca yerel aktörlerin yönetime katılmasıyla birçok soruna çözüm olmak mümkündür ve iyi bir örgütlenme ve etkin yönetim için çok büyük önemi vardır. Ancak genel olarak denilebilir ki, vatandaşların, siyasetçilerin, girişimcilerin ve diğer tarafların her birinin genellikle katılım sürecine dâhil olmak için kendine özgü nedenleri vardır. Bir kentte etkin bir 'katılımcı demokrasi' için yönetişim anlayışının yerleşmiş olması dolayısıyla güçlü bir STK anlayışının olması gerekmektedir.³²⁸ Bu noktada halk katılımı sağlandığının en önemli göstergelerinden biri kentte sivil toplum anlayışının gelişmiş olmasıdır.

³²⁴Tekeli, *Türkiye'nin Demokrasi Krizini Aşması İçin Kucaklayıcı Demokrasi Konuşmaları*, 2017, s. 173.

³²⁵İnan İzci, "Katılımcı Yerel Yönetim: Genel Bir Bakış", *Katılımcı Yerel Yönetim*, 2014, s.25.

³²⁶Tekeli, *Katılımcı Demokrasi ve Sivil Toplum Kuruluşları*, 2017, s.204.

³²⁷Özkiraz-Zeren, 2009, s.232.

³²⁸Tekeli, *Türkiye'nin Demokrasi Krizini Aşması İçin Kucaklayıcı Demokrasi Konuşmaları*, 2017, s. 186.

Katılımcı bir yerel yönetim anlayışı en basit ifadesiyle yerelde gündemin belirlenmesinde ve alınan kararların, faaliyetlerin uygulanmasında izlenmesi ve denetlenmesinde yerel halkın ve yerel aktörlerin etkili ve belirleyici olması şeklinde tanımlanabilir.³²⁹ Kenttaşların kendilerini direkt ilgilendiren kararlara dâhil edilmesi, denetimleri ve sorumluluk almalarıyla, halk egemenliği konusu temsiliyetin ötesine geçmiş olacaktır.

Türkiye’de halk katılımının sağlanma amacına yönelik çeşitli hukuksal düzenlemelerle tanımlanan farklı araç ve mekanizmalar söz konusudur. Bu konudaki hükümler daha çok 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nda karşımıza çıkmaktadır. 5393 sayılı Belediye Kanunu, vatandaş katılımının dair aşağıda sıralanan hükümlere yer vermektedir:

Madde 9: “Mahalle, muhtar ve ihtiyar heyeti tarafından yönetilir. Muhtar, mahalle sakinlerinin gönüllü katılımıyla ortak ihtiyaçları belirlemek, mahallenin yaşam kalitesini geliştirmek, belediye ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilişkilerini yürütmek, mahalle ile ilgili konularda görüş bildirmek, diğer kurumlarla iş birliği yapmak ve kanunlarla verilen diğer görevleri yapmakla yükümlüdür. Belediye, mahallenin ve muhtarlığın ihtiyaçlarının karşılanması ve sorunlarının çözümü için bütçe imkânları ölçüsünde gerekli ayni yardım ve desteği sağlar; kararlarında mahallelinin ortak isteklerini göz önünde bulundurur ve hizmetlerin mahallenin ihtiyaçlarına uygun biçimde yürütülmesini sağlamaya çalışır”.

Madde 13: “Herkes ikamet ettiği beldenin hemşerisidir. Hemşerilerin, belediye karar alma ve hizmet tedariki süreçlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır. Yardımların insan onurunu zedelemeyecek koşullarda sunulması zorunludur. Belediye, hemşeriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar. Bu çalışmalarda üniversitelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemler alınır”.

Md. 20, 21, 23’te ise belediye meclisi toplantılarına dair ifadeler yer almaktadır. Toplantının yeri ve zamanının vatandaşlara duyurulacağı, meclis toplantılarının açık

³²⁹İzci, 2014, s.32.

olduğu hükmüne yer verilmiştir. Kesinleşen meclis kararlarının özetleri yedi gün içinde uygun araçlarla halka duyurulur. Ayrıca Madde 24'te "*Mahalle muhtarları ve ildeki kamu kuruluşlarının amirleri ile ildeki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversiteler, sendikalar ve gündemdeki konularla ilgili sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, oy hakkı olmaksızın kendi görev ve faaliyet alanlarına giren konuların görüşüldüğü ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilir. Komisyon çalışmalarında uzman kişilerden yararlanılabilir. Komisyon raporları alenidir, çeşitli yollarla halka duyurulur ve isteyenlere meclis tarafından maliyetlerini aşmamak üzere belirlenecek bedel karşılığında verilir*" şeklinde ifadeye yer verilmiştir. 5393 sayılı kanun demokratik ilkelere en uygun yerel yönetim kanunlarından biri olduğu kabul edilir. Belki de bunun en önemli gerekçelerinden biri içerisinde kent konseyleri kurulmasına dair bulunan hükümlerin yer almasıdır.

Kent konseyi ile ilgili hüküm ise 76. Maddede yer almaktadır.

"Kent konseyi, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşerilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır. Belediyeler kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, varsa üniversitelerin, ilgili sivil toplum örgütlerinin, siyasi partilerin, kamu kurum ve kuruluşlarının ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla oluşan kent konseyinin faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi konusunda yardım ve destek sağlar. Kent konseyinde oluşturulan görüşler belediye meclisinin ilk toplantısında gündeme alınarak değerlendirilir".

Kent konseylerinin katılıma sağladığı katkı önemlidir ancak İzci'nin de ifade ettiği gibi tek başına yeterli olmamaktadır. Temel mantığıyla değerlendirildiğinde kent konseyleri katılımcı yerel yönetim için gerekli bir araçtır. Lakin katılım salt kent konseyleri üzerinden değerlendirilebilecek bir olguda olmamalıdır.³³⁰ Katılım, belediye başkanlık makamı, meclis ihtisas komisyonları, encümen ve müdürlükleri de kapsayan belediyelerin uygulamalarında şeffaflık, hesap verilebilirlik ve işbirliğine dayalı faaliyet yürütme kültür ve pratiğine dönüşmedikçe katılımcı yerel yönetim modelinden bahsetmek söz konusu olmayacaktır.

³³⁰İzci, 2014, s.33.

Yerel aktörlerin yönetime katılmasıyla birçok soruna çözüm olmak mümkündür ve iyi bir örgütlenme ve etkin yönetim için çok büyük önemi vardır. Örneğin kadınlar, hizmetlere ilişkin farklı bir bakış açısına sahip olmanın yanı sıra, çoğu zaman bir dizi görevin (evdeki sorumluluklar, ebeveynlerinin bakımı ve iş) bileşimine odaklanırlar. Engellilerin ise çoğu zaman kendilerine özgü ve özgün çözümler gerektiren sorun ve ihtiyaçları söz konusudur.³³¹ Ancak vatandaşların, siyasetçilerin, girişimcilerin ve diğer tarafların her birinin genellikle katılım sürecine dâhil olmak için kendine özgü nedenleri vardır. Vatandaşların siyasete katılma biçimlerinde ve düzeylerinde önemli farklılıkların olması doğaldır. Demokrasi herkesin siyasette etkin var olmasını gerektiriyor ancak bazı kesimlerin katılımına engel olan nedenler ortadan kaldırılmadıkça sınıf, toplumsal cinsiyet, etnisite farklılıkları engellenemeyecektir.³³² Özellikle dezavantajlı kesimlerin katılımının sağlanması ülke refahı için büyük önem taşımaktadır ve günümüzde insan hakları, gelişmişlik, kalkınma gibi kavramların yükselişe geçmesiyle ülke politikaları için önemi de gittikçe artmaktadır. Günümüzde, artık dijital dünyasında kent yönetimleri de (diğer tüm alanlarda olduğu gibi) bu dönüşümden payını almış ve pek çok hizmet gibi; katılım yolları da bu yeni iletişim kanalından beslenmektedir. Çünkü zamanın en önemli iletişim aracı internetin, özellikle sosyal medyanın çok büyük bir kitle tarafından kullanılıyor olması halkla kurulan iletişim kanalı olarak yaygın olan sosyal medya kullanımını gerektirmiştir. Yani aslında kent yöneticilerinin sosyal medya kullanımları artık ihtiyaçtan öte zorunluluk gibi görünmektedir. Dolayısıyla söz konusu müşterek ihtiyaçların sosyal medya yoluyla tespit edilmesi ve beklentilerin öğrenilmesi halk katılımının da önünü açmış durumdadır.³³³ Yerel yönetimler için sosyal medya farklı kesimlere hitap etmesi, demokrasi ve yönetim anlayışının yerleşmesi için önemli bir yerde bulunmaktadır. Bu sayede kent yöneticilerinin kenttaşlarla karşılıklı iletişim halinde olması mümkün olmaktadır. Kentlerine dair toplumsal olayların ve çeşitli faaliyetler konusunda bilgilendirme yapılması ve söz konusu hizmetlerin vatandaşlarca

³³¹Ruige-Üskent-Micka, 2014, s.48.

³³²Orium-Dale, 2016, s.350.

³³³Yıldız Atmaca-Eray Göç, “Yerel Yönetimler Ve Sosyal Medya: Örnek Bir Uygulama Olarak Çankırı Belediyesi”, İçinde *Kamu Yönetiminde Sosyal Medya Kuramdan Uygulamaya*, Palet Yayınları: Konya, 2015, s.88.

eleştirilmesinde önemli bir katkı sağlamıştır. Kent yöneticileri hizmetlerine dair eleştiri ve önerileri dinleme imkânına sahip olmaktadırlar.³³⁴

3.1.3. Kent Yönetimine Katılım Yöntemleri

Kent yönetimine katılımın yerel halkın tüm kesimlerince en ulaşılabilir demokratik uygulama şekli olduğundan bahsedildi. Kırıker'in de belirttiği gibi; *“katılım demokratik yönetimin hem bir ilkesi, hem de demokrasiyi sürdürme aracı olmasına karşın, yalnız demokratik yönetime özgü bir ilke ya da süreç değildir. Niteliği ne olursa olsun her siyasal sistem dayanmış olduğu toplumsal ve siyasal ilişkileri ve bu ilişkileri haklılaştıran değerleri korumak, onlara olan bağlılığı sürdürmek için şu ya da bu biçimde bir katılım mekanizmasına yer vermek zorundadır.”*³³⁵ Yerel katılım sağlanmasında dahil olunabilecek bir çok aktör vardır ve bu da katılım sağlanmasında etkili olmaktadır.

Katılımın çeşitli yolları ve aşamaları vardır. Gündem belirleme, karar alma, uygulama, izleme, denetleme ve değerlendirme olarak sıralanabilir. Katılımın yolları ise; kent konseyi, kadın gençlik ve engelli meclisleri, yerel kalkınma platformu, ihtisas ve istişare kurulları, mahalle meclisleri, mahalle toplantıları, STK, referandum, anket, internet ve sosyal medya gibi yollar olarak sıralanabilir.³³⁶

Ayrıca, yerel kamuoyu yoklamaları, halkoylamaları, yerel kamusal araştırmalar, kamusal toplantılar, yerel yönetim ve danışma organlarına katılma, yerel STK'lara katılım, kent planlamasına katılım, çevre sorunları ile ilgili olarak yargıya başvurma ve kent kurultaylarına katılım gibi yöntemler de her ülkenin kendi koşullarına göre başvurduğu katılım araçları olarak bilinmektedir. Katılım araçları ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte, aynı zamanda devletlerin anayasalarında da farklı biçimlerde yerini almaktadır.

Ruige; Üskent; Micka, katılım sürecinde katılımcı analitik araçları (KAA) isimli bir ölçek geliştirmişlerdir. Bu ölçek, pilot belediyelerde uygulanan vatandaş memnuniyet

³³⁴Süleyman Karaçor-Ömer Faruk Tekin, “Yerel Yönetimlerde Sosyal Medya Kullanımı: Konya Merkez İlçe Belediyeleri Örneği”, S.69, İçinde *Kamu Yönetiminde Sosyal Medya Kuramdan Uygulamaya*, Palet Yayınları, Konya, 2015.

³³⁵Bahar Kırıker, “Yerel Yönetimlerin Kadın Politikası: Kadıköy Belediyesi Aile Dayanışma Merkezleri Bursa Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21 Kent Gönüllü Evleri Örneği”, Mimar Sinan Üniversitesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2010, s.23.

³³⁶İzci, 2014, s.33.

anketleri, sosyoekonomik haritalama ve bütçe izleme araçları gibi ölçüm yollarını kapsamaktadır.³³⁷

Kent yönetimine katılım noktasında en basit, kolay ve en geniş kitlelere ulaşılabilecek yöntem, yönetimin kurumsal sitesi üzerinden ya da klasik yöntemlerle yapabileceği memnuniyet anketleridir. Vatandaş memnuniyet anketleri (diğer adıyla vatandaş karneleri), kamu hizmetlerine ilişkin ve hane halkına yönelik anketlerdir. Karneleri diğer anketlerden ayıran şey, anket aracının halk ile hizmet verenlerin iletişimine yönelik tasarlanması, hizmet performansındaki bölgesel farklılıkların ortaklaşa belirlenmesi ve performans sonuçlarına göre aksaklıkların sebeplerinin araştırılması ve sonuçların karşılaştırılabilmesi nedeniyle araştırmanın tekrarlanması. Sivil toplum örgütleriyle kent konseylerinin bu araçların iş birliği içinde uygulanması alanında (tasarım, analiz, erişim ve izleme) önemli aktörler olduğu belirtilebilir.

Bir diğer araç olan Sosyo-ekonomik Haritalama, kentlerin birbirlerinden farklı alanlarında vatandaşların sosyo-ekonomik durumlarını, söz konusu yerlerde sunulan hizmet ve hizmet ihtiyacını mekânsal olarak analiz etmeye olanak sağlayan bir araçtır. Analiz, kent sınırları içinde yer alan bölgeler ya da mahalleler tarafından yapılmaktadır. Kentin dezavantajlı bölgelerinin sosyoekonomik durumunu ölçmek ve öğrenmek, hizmet sunumunun iyileştirilmesine ve eşit fırsatların sağlanmasına fırsat tanır.

Yine Bütçe İzleme Rehberi de, belediye bütçesi, stratejik öneme sahip belge olup, yönetim-vatandaş etkileşimi alanında hesap verebilirlik için iki boyutta altyapı oluşturur: (1) kamu yöneticilerinin politika uygulamasını “yönetmesine” olanak tanıyan kilit bir yönetsel araç, (2) kamuoyunun kamu kaynaklarının nasıl harcandığını izleyebileceği kilit bir kamusal gözetim aracıdır. Bütçe izleme aracı bu boyutlar çerçevesinde ilk olarak kamusal gözetim konusuna odaklanır. Amaç, kentin dezavantajlı her bölgesine yapılan harcamanın analiz edilmesine fırsat tanıyacak bir yaklaşımın bütçe sürecine dâhil edilmesidir.

Ruige; Üskent ve Micka tarafından sayılan katılım araçları doğru kullanıldığı takdirde bölgesel eşitsizliklerin azaltılmasında ve dezavantajlı kesimin de yönetime katılmasında etkili araçlar olarak düşünülebilir. Mutluluğun ve refahın olmadığı yerlerde üretimin olmasını beklemek doğru değildir. Bu sebeple katılımın belli araçlarla sağlanması ülkenin sosyo-ekonomik anlamda kalkınması için de önemli bir basamaktır.

³³⁷Ruige-Üskent-Micka, 2014, s.38.

Küresel bazda katılım için internet ve sosyal medya gibi mecralar sürekli iletişim ve etkileşim için ciddi imkânlar sunmaktadır. Şikâyet, öneri ve talepler bu kanallar ile alınacağı gibi e- oylama tarz uygulamalarda yapılabilir.³³⁸ Günümüzde internet ve sosyal medyanın yoğun olarak kullanımı, katılımın artmasında oldukça etkilidir. Yerel yöneticiler bu noktada kaynakları doğru kullandığında halk katılımını etkin hale getirebilirler. Kısaca, bir bütün olarak katılımını niteliği kullanılan yöntem ve araçları şeffaf tanımlanmış ve süreğen olması ile yakından ilişkilidir.³³⁹ Ayrıca sosyal medya mecrasında halka açık sonuçların olması, hızlıca cevap verilebiliyor olması günümüz e-devlet, m-devlet alışkanlıkları sayesinde kolaylık da sağlayarak katılım niteliğinin artmasına neden olmaktadır.

3.1.4. Katılım ve Kadın

Katılım, yani katılma kelime anlamı olarak bir şeye iştirak etme anlamında kullanılan bir davranış biçimidir. Katılma davranışı, toplumsal-ekonomik hayata ya da siyasal-yönetmel alana katılma şeklinde kendini gösterebilir. Ekonomik hayata katılımdan anlaşılan istihdam edilme yani çalışma hayatına katılma iken; toplumsal hayata katılma ev dışı faaliyetlere karışma olarak ifade edilebilir ki bu iki durum (ekonomik/ toplumsal yaşam) birbiriyle oldukça ilişki içindedir. Çünkü iş hayatında yer alan bir kimse toplumsal hayata da dâhil olmuş olacaktır. Yönetime katılma, vatandaşların karar alma süreçlerine dâhil edilmesi olarak anlaşılırken aynı zamanda da katılımın bazı mekanizmalarla kurumsallaşma sürecini de anlatmaktadır. Çünkü halkın katılımından bahsedilebilmesi için, bir takım imkânların yaratılması ve kullanılması gerekmektedir ki bu da temsili demokrasiden katılımcı demokrasiye geçilmesi anlamına da gelmektedir.³⁴⁰

Siyasal katılım bireyin davranış ya da eylemlerinin siyaset alanında bir etki yaratması olarak tanımlanmaktadır. Daha çok oy kullanma şeklinde anlaşılırken, aday olma, siyasi partiye üye olma, miting ya da eylemlere katılma şeklinde de ifade edilebilir. Bir eylemin siyasal katılım olarak varsayılması için iki önemli şartın yerine getirilmesi

³³⁸İzci, 2014, s.34.

³³⁹İzci, 2014, s.34.

³⁴⁰Hamza Ateş-Öznur Yavuz,-Zülkif Dağlı, “Kadınların Toplumsal Hayata Katılımı ve Yerel Yönetimler: Türkiye İçin Bir Değerlendirme, Küreselleşme Sürecinde Yerel Hizmet Yerel Siyaset”, *A.Ü Yayınları*: 618, 2018, s.139.

gerekmektedir. Bu şartlardan ilki eylemin amacıyla ilgilidir. Yani eylemin amacı siyasi karar organlarına etki etmek olmalıdır. İkinci şart ise, bireyin siyasi faaliyet ya da davranışına kendi arzusuyla ve kararıyla girişimde bulunmasıdır.³⁴¹

Katılıma etki eden faktörlerden biri de kuşkusuz ki cinsiyettir. Yönetime katılımı etkileyen faktörler de literatürde net bir tanım olmamakla birlikte sosyoekonomik faktörler ve psikolojik faktörler şeklinde genel kabul görmektedirler. Bunun dışında siyasal, yönetsel, kültürel ve çevresel faktörler olarak yapılan farklı yorumlar mevcuttur. Bu grupların içinde kuşkusuz ki en fazla alt başlık sosyoekonomik faktörler altına yerleştirilecektir. Sosyo-ekonomik olarak nitelendirilen faktörler; yaş, cinsiyet, medeni durum, gelir düzeyi, eğitim düzeyi, meslek olarak alt başlıklara ayrılırken; psikolojik faktörler kişiden kişiye değişiklik gösterebilmektedir. Kişilerin bilgi ve ilgi düzeylerine göre ya da sosyoekonomik faktörlerden kaynaklı değişebilmektedir.

Kadınların kamusal yaşama ve çalışma yaşamına katılmaları niceliksel eşitliğin ötesinde; niteliksel bir dönüşümü sağlamaktan uzaktır. Zira cinsiyetler arasında paylaşımcı bir işbölümü gerçekleşmediği sürece, kamusal yaşama katılım kadın için çifte sömürü sorununu gündeme getirmektedir.³⁴² Kadınların çalışma hayatına katılmalarıyla ekonomik sistemin içinde yer almaları mümkün olmuştur. Buna rağmen ev içi sorumluluklarının da aynı şekilde devam etmesi, kadınların ekstra emek sarf etmelerine ve yorulmalarına neden olmaktadır. Bu sebeple kadınların kendilerini direkt ilgilendiren kararlara katılım sağlama konusunda vakit ve enerjilerinin kalmaması doğal bir sonuç olarak görünmektedir. Yaraman'ın da ifadesiyle kadınlar için özel alan ile kamusal alanda bölünmüş kimliklerinden kaynaklı performans düşüklüğü yani zamansızlıktır.³⁴³

Her kesimin ihtiyaç ve beklentileri birbirinden farklı olmaktadır. Dolayısıyla bir kesime dâhil olmadan o kesimin ihtiyaçlarını anlayabilmek mümkün değildir. Örneğin bir kentte yaşayan ve engeli olmayan bir kimsenin engelli vatandaşı anlaması, bir erkek vatandaşın kadın gibi düşünmesi gibi. Erkekler ve kadınların işle ilişkileri farklıdır, zamanla ilişkileri farklıdır ve davasını iş yerinde katılımın artmasına dayandıran hiçbir demokrasi versiyonu kadınlar ve erkekler arasında tarafsız olamaz.³⁴⁴ Hatta bazı durumlarda aynı cinsler arasında bile farklılıklar olabilmektedir. Anne olmayan bir

³⁴¹Selçuk Akıncı, "Siyasal Katılım Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme", *KTÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 2014, S:7, s.37.

³⁴²Yaraman, 2015, s.24.

³⁴³Yaraman, 2015, s.24.

³⁴⁴Philips, 2015, 62-63.

kadının çocuk sahibi olan bir kadına göre ihtiyaçlarının farklılık göstermesi gibi. Bu nedenle ihtiyaçlar kişisel temelli farklıdır ve bu gruplara da yansımaktadır.

Kentsel ve kırsal alanlarda yaşayan yoksullar, bakıma muhtaç insanlar ve koruma ihtiyacı duyan şiddet mağduru kadın ve çocuklar yerel kamu kaynak ve hizmetlerinden yeterince faydalanamamaktadır ya da keyfi ve kısmi şekilde yararlanmaktadır.³⁴⁵ Bunun en önemli sebebinin söz konusu grupların yönetime katılımlarının ya hiç olmamasından ya da yeterli sayıda olmamasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Teorik olarak demokrasi, ulusların demokrasilerin işlemeye devam etmesi için katılımın öneminde ısrar etmesidir. Buna karşılık rasyonel seçim teorisyenleri insanların kamusal hayata katılımlarında bir takım sınırların olduğunu iddia etmektedirler.³⁴⁶ Bu sınırlarla ima edilmek istenen, herkesin eşit koşullarda katılım sağlamasının mümkün olmadığıdır. Bu durum da devletin eşit katılım koşulları sağlamak için üstlenmesi gereken sorumlulukları olduğuna dair inanç olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Çıkarılabilecek bir diğer sonuç ise bireylerin yaşadığı yer ve kentleşme düzeyi, devletin siyasi tutumu gibi faktörler de katılım sürecine etki etmektedir.

Temsilcilerin bir bütün olarak nüfustan bu kadar belirgin bir şekilde farklı olmaları kesinlikle tesadüf bir sonuç olamaz. Kadınların doğal olarak politikaya ilgisiz oldukları anlayışını bir önyargı olarak bir yana bırakırsak onların katılımını önleyen bir şey olması gerekir. Adalet açısından getirilen tartışma kadınların katılımının önünde bulunduğumuz tüm engelleri ortadan kaldırmamızı ya da azaltmamızı talep eder.³⁴⁷ Bu ifadeden yola çıkıldığında, kadınların katılımını artıracak hükümet politikalarının önemi bir kez daha ortaya çıkmış olmaktadır. Ancak toplumu oluşturan tüm kesimlerin katılımı sağlandığında etkin bir katılımcı demokrasiden bahsetmek mümkün olacaktır. İzci'nin de ifadesiyle *“Toplum oluşturulan her kesime yerel müşterek alanı belirleme hakkı tanınmadığı ve aktif katılımları teşvik edilmediği sürece katılımcı yerel yönetimden bahsetmek zorlaşacaktır.”*³⁴⁸

Kadınlar, direkt karar alıcı olarak yer almamakta olsa bile en azından kendini ilgilendiren kentsel hizmetlere katılım sağlamalıdır. Bu noktada bir kadının siyasete ilgisi ya da ayıracak vakti olmasa bile; en azından bir vatandaş olarak ihtiyaçlarına ve

³⁴⁵İzci, 2014, s.29.

³⁴⁶Orum-Dale, 2016, s.343.

³⁴⁷Philips, 2015, s.82.

³⁴⁸İzci, 2014, s.34.

beklentilerine sahip çıkmalıdır. Yerel yönetimler, dezavantajlı olan kişilerin katılımının da özellikle fiziki, ekonomik ve zaman açısından engellerini aşmalarında daha dikkatli ve yaratıcı olmalıdırlar.³⁴⁹ Bu noktada yerel yöneticiler tarafından sergilenen davranış biçimi de önem arz etmektedir. Kadınların katılımı, yani nüfusun yarısının katılımı yerel yöneticinin de hedefinde olmalıdır. Çünkü demokratik bir yönetim anlayışı için öncelikli hedef toplumun tüm kesimlerine hizmet verilmesidir. Tüm kesimlere hizmet verilemeyen yönetsel anlayış/uygulamalarda bir demokrasi açığı olduğu sorgulanmalıdır. Demokrasi açığı, olarak ifade edilen mevcut sistemin bireylerin katılımına ne denli açık olduğuyla ilgili bir durumdur. Yani, yönetimin vatandaşların süreçlere katılım sağlamalarına, hesap sormalarına, hesap vermelerine, görüşlerini bildirmelerine ne kadar teşvik ettiğiyle ilgilidir.³⁵⁰

Son olarak katılım konusunda söylenebilecek bir diğer husus kentin siyasetine ya da yerel siyasete aktör olarak girebilmek, dokunabilmektir. Kadınların, siyasal aktörler olarak yerel yönetimlerde söz sahibi olması ve kentsel hizmet ihtiyaçları çerçevesinde yerel yönetimlerin kararlarından etkilenen olarak kadınların katılımı, yerel siyasette kadının yer alması/ katılımı anlamındadır. Türkiye her iki alanda da kadınların varlığı açısından istenilen düzeye ulaşamamıştır. Ayrıca katılım gösteren kadınların da ne denli etkin katılım gösterdiği de farklı bir tartışma konusudur. Kışlalı'nın da ifadesi ile, kadınlarda siyasal katılma eğiliminin azlığı aslında siyasal ve yaşama ve genel olarak siyasal konulara duyulan ilgi azlığının bir yansıması sayılabilir. Siyasal içerikli kamuoyu yoklamalarında da 'bilmiyorum' ya da 'bir fikrim yok' gibi yanıtlar daha çok kadınlardan gelmektedir.³⁵¹ Bu durumun temel nedeninin eğitim oranlarının düşük olması yine araştırmalarda ortaya çıkan bir sonuç olmakla birlikte sonuçlara göre eğitim oranı yükseldikçe kadınların (ki genel olarak bireyin) siyasete olan ilgisinin arttığı da tespit edilmiştir.³⁵² Kadınların iş yaşamında hemşirelik ve öğretmenlik gibi mesleklerde sosyal ve siyasal yaşamlarına ise yardım dernekleri, sivil toplum örgütleri ya da siyasal partilerde

³⁴⁹İzci, 2014, s.34.

³⁵⁰Nebil İlseven, "Alternatif Siyaset Strateji Açısından' Katılımcı Yerel Yönetim Modeli: Bir Tartışma Önerisi", İçinde *Katılımcı Yerel Yönetim*, 2014, s.136.

³⁵¹Kışlalı, 2003, s.168.

³⁵²Bkz: Şadiye Deniz, "Kadın Parlamenterlerin Bakış Açısıyla Türkiye'de Kadınların Siyasal Hayattaki Temsili", *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, C:5, S:7, 2007; Güllü Atabey, Derya Hasta, *Siyasal Katılım, Siyasal Yeterlilik ve Toplumsal Cinsiyet*, *Nesne Psikoloji Dergisi*, C:6, S:13, 2018.

katılım göstermekte. Bu durum, toplumsal rolleri (cinsiyet temelli) kadınların kamusal yaşamda katılım mekanizmaları tercihini de etkilemektedir.

Durum özetlenmek istenirse kadının bir vatandaş olarak kendini direkt ilgilendiren karar alma mekanizmalarına katılım sağlamaması temelde bir demokrasi sorunudur ve kadının aktif olarak katılım sağlayamamasının çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Kuşkusuz ki temel nedenden biri kadına atfedilen toplumsal rollerdir. Kadının kamusal alana çıkmasıyla özellikle çalışma hayatına girmesiyle ikinci sınıf vatandaş görüntüsü azalmış gibi görünse de özel alana dair ödevlerinde bir değişme olmadığı için vakitsizlik kadının karar mekanizmalarına katılıma engel olmaktadır. Gösterilen bir diğer sebep ise kadının siyasete ve politikalara dair ilgisizliğidir. Birçok çalışmaya konu olan bu sebep kadının eğitimsizliği ile ilişkilendirilmiştir.³⁵³ Araştırma sonuçları göstermiştir ki; kadının eğitim düzeyi yükseldiğinde kamusal politikalara ve siyasete ilgisi artmaktadır. Bu noktada yerel yöneticilerin konuyla ilgili farkındalığı ve konuya yaklaşımı büyük önem arz etmektedir.

3.1.5. Temsil ve Kadın

Kadının yönetimde temsil edilmesi, demokrasi kültürünün yerleştirilmesi için çok önemlidir. Özellikle de adaletli bir temsil olması arzu edilen bir durumdur. Çünkü toplum kadın ve erkekten birbirine yakın oranlarda oluşuyorsa; toplumsal kurumlar ve sistemlerde de her iki cins eşit ya da birbirine yakın oranda varlık bulabilmelidir. Kadının eksik temsili sorunu evrensel bir sorundur ve istatistikî bilgilere başvurulduğunda gelişmiş ülkeler de dâhil dünyada henüz istenen düzeye ulaştığı söylenemez.

Inter- Parliamentary Union (IPU) 2017 verilerine göre dünya parlamentolarında 46.110 milletvekili görev yapmakta olup, %23'4'ünü kadın milletvekilleri oluşturmaktadır.³⁵⁴ Parlamentoda kadın oranlarını en çok yükselten ülkeler İsveç, Finlandiya ve Norveç olarak listede en üst sıralarda yer almaktalar. Ocak 2014 itibariyle dünya genelinde bakanlar kurulundaki kadın oranı %17,2 ve başkan ya da başbakan kadın sayısı 24'tür. 40 parlamentonun başkanı kadındır.³⁵⁵ Bu konuda Afrika'da bir ülke olan

³⁵³Bkz: Mustafa Çadır, "Kadının Siyasal Yaşama Katılımında Siyasi Parti Kadın Kollarının Rolü (TBMM'de Grubu Bulunan Siyasi Partiler Bağlamında Ankara İli Örneği)", Ankara, 2011.

³⁵⁴<https://www.ipu.org/>, (01.04.2019).

³⁵⁵Yaraman, 2015, s.11.

ve kadın nüfus oranı çok yüksek olan Ruanda, en üst sıralarda yer alıyor.³⁵⁶ Philips'in de belirttiği gibi, kadınların yetersiz temsili demokrasi anlayışın da kuşkusuz bir sorun olduğunu gösterir.³⁵⁷ Bu durum da kuramdan çok uygulamaların önemli olduğu gerçeğini karşımıza çıkarmaktadır. Yapılan birçok araştırma göstermiştir ki cinsiyet eşitsizliği sorunu hem toplumsal roller açısından hem de hükümet politikalarından kaynaklanmaktadır. Ki bu durum aday gösterilme ile ve atama ile göreve gelinen üst düzey mevkilerde, kendini göstermektedir. Bunun en önemli sebebi de kadınlar için üst düzey mevki/görevlere uygunluk açısından kadının aleyhine yerleşmiş ataerkil anlayıştır.³⁵⁸ Bunun somutlaşmış halini parlamentodaki kadın ve erkek milletvekili oranlarında, belediye başkanı sayılarında, bakanlar kurulundaki erkek ve kadın bakan sayılarında, rektör sayılarında, müsteşar, üst düzey yöneticiler, yüksek mahkeme üyelikleri, sendikalar gibi, pek çok alanda kadın sayılarının belirgin bir şekilde düşük olmasında görülebilmektedir.³⁵⁹ Yaraman'a göre kadınların resmi siyasetteki niceliksel ve niteliksel eksik temsili üç temel görüşe dayanmaktadır:³⁶⁰ Kadınlık durumunu gözetmeyen biçimsel yasal düzenlemeler, ataerkil toplumsallaşma sürecinde cinsiyetçi norm ve değerlere göre öğrenilen kadın rolleri iki kutuplu cinsiyet kurgusu üzerinden yapılandırılmış sosyo-politik sistem. Cinsiyetçi yaklaşım sebebiyle özel alan ile bağdaştırılan kadın zamanla kamusal alana girebilmiş fakat özel alanla ilgili asli ödevlerinden kendini soyutlamayı başaramamıştır. Bu durum da kadının emeğinin daha fazla sömürülmesine ve daha fazla ezilmesine sebep olmuştur.

Kadınların siyasette eksik temsil edilmesinin temel nedenlerinden bir diğeri kadının siyasete olan ilgi düşüklüğü olarak gösterilmektedir. Kadınların, siyasal yaşama duydukları ilginin az olmasının siyasal partilere üye olma ve oralarda sorumluluklar taşıma konularındaki davranışlarına da yansımaları doğaldır.³⁶¹ Dolayısıyla siyasal katılma eğilimleri erkeklere oranla daha az olmaktadır. Kamusal yaşam ve özel yaşam arasındaki farkın cinsler arasındaki yerleşik iş bölümünde kullanılmasıyla sonuçlanan ayrımcılık

³⁵⁶Birleşmiş Milletler Türkiye Dergisi, bmdergi.org/language/tr/bm-kadin-birimi-ve-ipu-haritasi-siyasetteki-kadin-sayisinda-dusus-gosteriyor/ (06.02.2020).

³⁵⁷Philips, 2015, s.81.

³⁵⁸Bkz: Nilüfer Negiz-Nilay Üçer, "Yerel Siyasette Seçil(e)meyen Kadın: 2004-2009 Mart Seçimleri Düzleminde Analitik Bir İnceleme", *Çağdaş Yerel Yönetimler*, C:21, S:2, 2012; Ahmet Mutlu, "Niteliksel Bağlamda Kadının Siyasetteki Yeri ve Anlamı", *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S:9, 2017.

³⁵⁹Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Raporu, 2011.

³⁶⁰Yaraman, 2015, s.18-19.

³⁶¹Kışlalı, 2003, s.170.

anlayışını temel alan söylem ve uygulamalar kadın ile siyasal gücün bütünleşememesinin kaynaklandığı temel sorundur.³⁶² Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere toplumsal cinsiyet algısına bağlı söylem ve uygulamalar, kadınların devlet yönetimiyle aralarındaki bağın da oluşmamasına neden olduğu gibi oluşturulacak politikaların da yapımına engel olabilmektedir.

Kadınların seçilmiş meclislerde erkeklerle eşit bir şekilde var olması gereklidir. Ancak eşitlik için verilen mücadele sadece kadınların kadınları temsil etmesi veya özellikle kadınlara ait olan bir bakış açısını anlatmasına bağlı kaldığı takdirde zayıf kalabilir.³⁶³ Bu eksik temsil durumu her şeyden önce bir insan hakları ihlali ve demokrasi sorunudur. Siyasal iktidar başta olmak üzere, diğer karar mekanizmalarında nüfusun yarısının eksikliği o ülkede demokrasinin varlığını tartışmalı kılan bir göstergedir. Ancak temsil sorununun çözümü sayısal varlığa indirgenemez.³⁶⁴ Ayrıca sürekli olarak kadınların seslerini dışlayan bir temsil sistemi yalnızca adaletsiz değildir temsil bile sayılamaz.³⁶⁵ Kadınların siyasal karar mekanizmalarında eksik temsilinin bir başka olumsuz sonucu, kadın statüsü konusunda kendini göstermektedir. Kadının yer almadığı karar mekanizmalarında kadın sorunlarına duyarlılık yeterince oluşmamakta; bu sorunların bilincine varılamamakta, dolayısıyla kadının statüsünü yükseltecek etkin çözümlere ulaşılamamaktadır.³⁶⁶ Dolayısıyla, sorun sadece bir eksik temsil değil, yönetsel bir sorun olarak da şekillenmektedir. Toplumda belli bir kesimin sorun ve beklentilerine çözüm bulabilmek ancak o kesimin vereceği bilgiler ışığında mümkün olabilmektedir.

1980’de bir dönem kesintiye uğramasına rağmen siyasal yaşamda kadın varlığı için önem taşıyan bir örgütlenme biçimi olarak partilerin kadın kolları bir yandan kadınları siyasetle buluştururken, diğer yandan da onların siyasetteki erkeğe bağımlı ve edilgen konumunu pekiştiren çelişik işlevlere sahip olmuştur.³⁶⁷ 1980 sonrasında ise; siyasal partilerde önemli hizmetler üstlenmiş olan kadınlar, siyasetin temsil mekanizmalarında yani parti yönetimi, parlamento, kent meclisleri, belediye başkanlığı

³⁶²Yaraman, 2015, s.11.

³⁶³Philips, 2015, s.93.

³⁶⁴Yaraman, 2015, s.13.

³⁶⁵Philips, 2015, s.82.

³⁶⁶Semra Gökçimen, “Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi”, *Yasama Dergisi*, Sayı:10, 2008, 5-58, 2008, s.8.

³⁶⁷Yaraman, 2015, s.79.

gibi mevkilerde yeterince yer alamamışlardır.³⁶⁸ Bu noktada kadınların siyasetteki temsili sadece seçim çalışmalarında kullanılan emekleriyle sınırlı kalmıştır. Türkiye'de kadın, gerek toplumda ve aile içinde gerekse de çalışma yaşamında “fedakârlık yapan” olmaktadır. Kadınlar aynı şekilde siyasi partilerin kadın kolları olarak da siyasetin deyim yerindeyse “hamallığını” gönüllü olarak yapmışlar ve fedakâr olmuşlardır.³⁶⁹ İşin özü kendilerini temsil edemeyecek başka bir kesimin yani erkeklerin siyasette var olmaları için çalışmışlardır.

Siyasete katılan kadınlar ataerkil yapılara meydan okumak yerine; bu yapıları siyasete katılımlarını ve siyasette kalmalarını kolaylaştıran kaynaklar olarak kullanmaktadırlar.³⁷⁰ Bu noktada önemli çözümlerden biri kota uygulamaları ve fermuar sistemidir. Siyasette kadın temsiline artırılması için genel olarak kota sisteminin uygulanmasının olumlu bakılmasına karşılık; kota sistemi yerine fermuar sisteminin uygulanmasının kadın siyasetçi sayısını artıracağına inanılmaktadır.³⁷¹ AB ve BM tarafından yapılan araştırmalar nihayetinde açıklanan verilere göre asgari temsil oranı ya da “kritik eşik” %30’dur. Kadın kotası ile cinsiyet kotasını birbirinden ayıran özellikleri mevcuttur. Kadın kotası kadınların belli oranda (%30) temsiline şart koşarken, temsil oranına bir üst sınır koymamaktadır. Cinsiyet kotası ise, hem kadınların hem de erkeklerin temsiline belirlenen en alt (%30) ve en üst (%70) oranları arasında sınırlamaktadır. Kota uygulama teknikleri “aday listesi kotası” ve “seçim çevresi kotası” olarak ikiye ayrılmaktadır. Seçim çevresi kotasında, eksik temsil edilen cinsiyetin kota ile seçilebilecek oranını belirler. Aday listesi kotasında ise, eksik temsil edilen cinsiyetin aday listelerinde seçilebilecek yerlerde bulunması gerekmektedir.³⁷² Bu teknikte, eşitlikçi bir aday listesinin oluşturulması için ise fermuar sisteminin kullanılması oldukça etkilidir. Çünkü fermuar sistemi aday listelerinin oluşturulmasında, 1 kadın 1 erkek olmak üzere cinsiyetler arasında eşit yerleştirme yapılmasını öngörür. Kota uygulamaları kimi ideolojilerce ayrımcılığa neden olduğu gerekçesiyle eleştirilmektedir. Ancak siyasette kadınların seçilme konusunda henüz fırsat eşitliğini sağlayamadığı düşünüldüğünde

³⁶⁸Helen Jarvis-Paula Kantor-Jonathan Cloke, “Kent Ve Toplumsal Cinsiyet”, Dipnot Yayınları: Ankara, Çev: Yıldız Temurtürkan, 2015, s.47.

³⁶⁹Günseli Özkaya, 2011, “Siyasetin Savurduğu Kadınlar”, s.69.

³⁷⁰Naima Tabassum, 2011, s.1.

³⁷¹Bürgin vd, 2017, s.156

³⁷²Aysun Sayın, Kota El Kitabı, Geçici Özel Önlem Politikası: Kota, KA-DER, 2007, s.35.

gerçek bir eşitlikten bahsedilebilmesi için özel önlemlere ihtiyaç olduğu gayet açıktır ve başka bir yol görünmemektedir.

Erzene Bürgin vd. göre de kota uygulamalarında fermuar yöntemi uygulanmalıdır ve kadınların siyasete dâhil olmaları yönünde özgüvenleri artırılmalıdır. Çalışan kadın sayısının artırılması, kadına karşı şiddet, kadın cinayetleri ve çocuk gelinler gibi temel sorunların çözülmesi için ülkelerin sosyal politikalar ve yasal uygulamalarla durumu desteklemesi gerekmektedir.³⁷³ Kota uygulamalarıyla ilgili bir takım eleştiriler de bulunmaktadır. İlk olarak bu tür bir uygulamanın olumlu gibi görünse de temelde cinsiyet ayrımcılığına sebep olduğu ve anayasaya aykırılığı nedeniyle bir barajla kadınları geçici bile olsa sınırlandığı iddia edilmektedir.³⁷⁴ Bu eleştiriye çözüm olarak sunulan “geçici kota” uygulamalarıdır. Kota temsiliyet oranı ile ilgili bir seçim tekniğidir. Geçici kota ise, özel önlem politikasıdır ve yeterli temsiliyet sağlanana kadar yürürlükte kalması gereken geçici bir uygulamadır.³⁷⁵ Bu sebeple geçici kota olarak da adlandırılır. Engel bir kez ortadan kaldırıldığında ve bu sayede kadınlar siyasette deneyim kazandığında kotanın gereksiz olacağı düşünülmektedir. Esnek kotada ise gerekli görüldüğünde uygulanan bu yöntemle göre kadın adaylara yer verilmesi yerel parti sorumlularına bırakılmıştır.³⁷⁶ Bu tanımlardan parti programlarının ve partilerin izleyeceği yolun noktada önem arz ettiği sonucuna ulaşılabilir. Bu noktada yine tartışılması gereken bir konu siyasal partilerin yönetim kademeleri yoğun olarak erkeklerden olduğundan bu durumun gerçekleşmesinin yönetimce kabul edilmesi çok iyi niyetli bir bakış açısını ortaya koyacaktır. Dünya ortalamaları incelendiğinde çalışma yaşamı ve eğitim açısından kadınların yaklaşık 1/3 oranında erkeklerin yanında yer aldığı tespit edilmiştir. Siyasal alanda eşit temsilin gerçekleştirilebilmesi için %30 dolaylarında bir kota istenmesinin sayısal gerekçesi de bahsedilen nedenden ortaya çıkmıştır.³⁷⁷

Kota uygulamalarından olumlu sonuç alınan ülke uygulamaları da mevcuttur. İskandinav ülkeleri ve Ruanda'daki kadın temsilineki tatminkâr oranlar, kota uygulamalarından kaynaklanmıştır. Türkiye’de ise 2007 seçimlerinde kadınların parlamentoda temsili %4,4’ten %9,1’e çıkmıştır. Bu artışı gerçekleştiren olgu ise seçimlerde kadın kotası uygulayan DTP’nin TBMM’deki kadın milletvekili oranının

³⁷³Bürgin vd.,2017, s.169

³⁷⁴Yaraman, 2015, s.45.

³⁷⁵Bkz: Aysun Sayın, Kota El Kitabı, Geçici Özel Önlem Politikası: Kota, KA-DER, 2007.

³⁷⁶Yaraman, 2015, s.45.

³⁷⁷Yaraman, 2015, s.43.

%29,6 olmasıdır.³⁷⁸ Türkiye'de 1934 yılından beri seçme ve seçilme hakkı yasalarda yer aldığı halde, kadın temsilci oranı hala çok düşüktür. Oysa 1973'te bu hakka kavuşmalarını rağmen İsviçreli kadınlar şu anda parlamentoda %29 oranında temsil edilmektedirler. Bir diğer deyişle kadın parlamenter sayısı kadınların siyasal haklarının yasalaşmasını tarihinin eskilerinden değil kuşkusuz sosyo-kültürel yapıdan ve konjonktürden de etkilenmektedir.³⁷⁹ Ülkelerin ekonomik sorunları vatandaşların siyasete bakış açısına etki eden bir etmen olmaktadır. Özellikle az gelişmiş ülkeler ekonomik sorunlarının çözümünü genelde siyasette ararlar. Oysa belli sorunları kısmen çözmüş olan ülkeler, kültürel ve toplumsal yapıdan kaynaklı sorunlarına çözüm bulmaya başlayabilirler.

Erkekler araçsal çıkar grup politikasına yatkın oldukları halde kadınlar daha radikal hiyerarşik olmayan bir politikaya eğilim duyarlar. Dolayısıyla doğrudan eylem içinde yer almayı ya da özellikle kadın gruplarında örgütlenmeyi tercih ederler.³⁸⁰ Bu durum kadınların örgütlenmedikleri zaman daha zayıf hissetmelerinin bir sonucu da olabilir. Kadınların çıkarlarını savunabilmenin yolu erkek egemenliğindeki siyasal iktidarla bütünleşmekte değil; kadınların kendi örgütlenme biçimlerinin yaşama geçirebildikleri kadın örgütlerinde gerçekleştirilmelidir. Bu görüşe göre feminist hareket ataerkil olduğu sürece düzenin her kurumunda muhalif olmak ve bir sivil toplum faaliyeti olarak kalmak durumundadır.³⁸¹

Türkiye özelinde kadının siyasal temsili açısından değerlendirme yapıldığında kadının siyasal toplumsallaşması açısından 19. yüzyılın ikinci yarısı önemli bir dönüşümün ilk belirtilerini içermektedir. Bu dönemde Fransız Devrimi'nin ertesinde dünyaya yeniden fikirlerin Osmanlı İmparatorluğu'nun sorunlarını aranan çözümlerle ilişkilendirilmesi düzenin reformuna yönelik bir muhalefet hareketinin biçimlenmesinde yol açmış, kadın konusu bu bağlamda gündemin temel maddelerinden birini oluşturmuştur.³⁸² Kadının siyasal sistemde temsil oranları (TBMM nezdinde) şöyle özetlenebilir:

TÜİK verilerine göre 2018 genel seçimlerinde anayasa değişikliği sonucu 600'e yükseltilecek milletvekili sayısından seçim sonucuna göre sadece 104 kadın milletvekili olmuştur. Yani, Türkiye'de kadın parlamentoda %17,3 oranında temsil edilmektedir. Bir

³⁷⁸Sancar, 2018, s.87.

³⁷⁹Yaraman, 2015, s.44.

³⁸⁰Philips, 2015, s.92.

³⁸¹Yaraman, 2015, s.49.

³⁸²Yaraman, 2015, s.59.

önceki genel seçim olan 2015 genel seçimlerinde kadın milletvekili sayısı 81’idi. Parlamento’daki kadın temsil oranı %14,73 olarak gerçekleşmiştir. 2011 genel seçimlerine kadar Türkiye’de kadının temsil oranı %10’un altında kalmıştır. Söz konusu tarihten sonra ise düzenli olarak artmıştır. Ancak parlamentoda temsilde adaletin sağlanabilmesine henüz yaklaşmış bile görünmemektedir.

Tablo 8. 1999-2014 Döneminde Yerel Seçim Sonuçlarına Göre Kadın Temsil Oranı

	Toplam	Erkek		Kadın	
		Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
1999					
Belediye Başkanı	3.215	3.197	99,4	18	0,6
Belediye Meclisi Üyesi	34.084	33.543	98,4	541	1,6
İl Genel Meclis Üyesi	3.122	3.078	98,6	44	1,4
2004					
Belediye Başkanı	3.225	3.207	99,4	18	0,6
Belediye Meclisi Üyesi	34.477	33.660	97,6	817	2,4
İl Genel Meclis Üyesi	3.208	3.151	98,2	57	1,8
2009					
Belediye Başkanı	2.948	2.922	99,1	26	0,9
Belediye Meclisi Üyesi	31.790	30.450	95,8	1.340	4,2
İl Genel Meclis Üyesi	3.379	3.269	96,7	110	3,3
Köy Muhtarı	34.275	34.210	99,8	65	0,2
Köy İhtiyar Heyeti	138.177	137.848	99,8	329	0,2
Mahalle Muhtarı	18.607	18.178	97,7	429	2,3
Mahalle İhtiyar Heyeti	72.583	71.174	98,1	1.409	1,9
2014					
Belediye Başkanı	1.396	1.356	97,1	40	2,9
Belediye Meclisi Üyesi	20.498	18.300	89,3	2.198	10,7
İl Genel Meclis Üyesi	1.251	1.191	95,2	60	4,8
Köy Muhtarı	18.143	18.085	99,7	58	0,3
Köy İhtiyar Heyeti	80.696	79.689	98,8	1.007	1,2
Mahalle Muhtarı	31.635	31.013	98,0	622	2,0
Mahalle İhtiyar Heyeti	137.781	134.362	97,5	3.419	2,5

Kaynak: İçişleri Bakanlığı-Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, 1999, 2004, 2009, 2014.

Tablo 8’den de anlaşılacağı üzere 1999-2014 yılları arasında Türkiye genelinde yapılan yerel seçim sonuçlarına göre yerel siyasette kadın görünürlüğü yok denecek düzeyde görünmektedir. Buna göre sadece 2014 yılında belediye meclis üyesi açısından kadın temsili oranı %10,7; il genel meclisi üyesinde kadın temsiline ise %4,8 olarak en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Türkiye’de 1980’lerin ikinci yarısından itibaren kadın ve siyaset konusunun daha yaygınlık kazandığı ve ele alındığı görülmektedir. Son olarak yakın zamanda gerçekleşmiş olan 31 Mart 2019 Mahalli İdareler Seçimlerinde ise durum

yine aynı olumsuzlukta sonuçlanmıştır. Kadın Adayları Destekleme Derneğinin verilerine göre, 8 bin 257 belediye başkan adayının 652'si, 30 büyükşehir yönetmeye talip 316 belediye başkan adayının 34'ü, 452 il belediye başkan adayının 38'i, 2 bin 297 ilçe belediye başkan adayının 174'ü kadın adaylardan oluştu. Halkların Demokratik Partisi (HDP)'nin YSK'ya bildirdiği ve kazanan isimlerinin yüzde 46'sı kadınlardan oluştu. HDP'nin kazandığı 8 il ve 46 ilçenin tamamında kadın eş başkanlar yer aldı. Belediye Başkanı olarak kazanan kadın sayısı ise 24 oldu. Mardin'de ise sonuç kadınlar açısından oldukça olumludur çünkü kazanılan 5 ilçenin 5'i de kadın adaylardan oluşmuştur. 2019 seçimlerinde Türkiye geneli açısından değerlendirildiğinde olumlu sonuç alınan tek yerel yönetim birimi ise mahalle muhtarlıkları olmuştur. 31 Mart yerel seçimlerinde kadın muhtar sayısı % 71,78 artmıştır. Türkiye'de yerel seçim öncesinde 674 olan kadın muhtar sayısı son seçimde 1065'e yükseldi. Söz konusu seçim araştırmada örneklem olarak seçilen kentler bakımından incelenecek olursa; her 3 kentte de her hangi bir il ve ilçe belediye başkanlığında kadın temsili söz konusu değildir. İllere dair kadın temsili belirten sayılar Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. 2019 Yerel Seçimleri Sonucu Kadın Temsil Oranı

	Bolu	Zonguldak	Sinop
İl ve İlçe Belediye Başkanlığı	0	0	0
İl Genel Meclisi	1	2	1
İl Düzeyinde Belediye Meclisi	5	2	7

Kaynak: Veriler ilgili valilik ve belediyelerin web sitelerinden elde edilerek tablo haline getirilmiştir.

Kadınların politik etkinlikleri önündeki kısıtlamalar onların ekonomik ve toplumsal konumları ile belirleniyorsa, toplumsal ilişkilerde de temel değişiklikler olmadan eşit sayıda erkek ve kadından oluşan bir parlamentoya sahip olunabileceğini düşünmek anlamlı olmayacaktır.³⁸³ Eşit bir temsilden bahsedilebilmesi için geçici çözüm önerileri bulmak yerine; toplumsal yapıda yerleşmiş bazı stereotiplerin yıkılması gerekmektedir. Yani mental olarak eşitliği toplumsal alanda yerleştirmeden siyasette eşit temsil beklemek anlamsız olacaktır. Kadınların yerel yönetimlerde karar verici ve uygulayıcı olarak yer almaması yerel karar organlarına sorun, ihtiyaç ve beklentilerini

³⁸³Philips, 2015, s.100.

iletememeleriyle sonuçlanmaktadır. Ayrıca kadın örgütleriyle iletişim ve işbirliğinden uzak olan bütün yerel hizmetlerin cinslerin eşit konumunu sağlama amacına göre planlanmadığı; bu duruma ek olarak da kadınların konumunun yükseltilmesine yönelik özel hizmetlerin oluşturulmadığı yerlerde hukuken kadınlara verilmiş eşit haklar kâğıt üstünde sınırlandırılmış olacaktır.

Tüm bu görüşlerden yola çıkılarak Sancar'ın siyasal temsile yönelik ayrımı önem arz etmektedir. Sancar'a göre tanımlayıcı ve nitelikli siyasal temsil ayrımı mevcuttur. Tanımlayıcı temsilde, temsil edilen kesimin temel özellikleri ön plandadır. Bu türe göre toplumda temsil edilecek kesim ne kadar varsa, karar alma süreçlerinde de aynı düzeyde olması gerektiği düşüncesiyle şekillenir. Yani temsil eden ile temsil edilenin aynı sınıf, cinsiyet ya da etnik gruptan olması yeterli olabilmektedir. Zira, 'nitelikli temsil'e göre temsil edilen kesimin çıkar ve yararını koruyacak özellikte olması gereklidir. Bu iki temsil türüne göre kadınlar asgari düzeyde %50 oranında temsil edilmelidir. Buna ek olarak da seçilecek kadın temsilcilerin tercih sebebi temel sorunlarını çözebilecek deneyim, bilgi ve kapasiteye sahip olmalarıdır.³⁸⁴ Bu noktada temsilin niteliği de önem taşımaktadır. Sonuçta toplumda yaşayan kadınların hepsinin aynı özelliklere sahip olmaması temsilin niteliğini de gerekli kılmaktadır.

Kadınların gündelik yaşamlarını doğrudan etkileyen sonuçlara sahip olması sebebiyle kadınların yerel mekanizmalarda temsilleri siyasal haklarını kullanmaları noktasında da oldukça önemlidir.³⁸⁵ Dolayısıyla bu kadının öncelikle yurttaş olmasından kaynaklı bir hakkıdır. Eğer kadının karar mekanizmalarına katılımı ve siyasette temsili yeterli ölçüde sağlanamaz ise; öncelikli olarak eşit yurttaşlık hakkı elinden alınmış demektir. Bu durumda da ülkelerin demokratik pratiklerinden bahsedilmesi olanaklı olmayacaktır.

3.2. KENTLERİN GELİŞMİŞLİK DÜZEYLERİ VE KADIN

Araştırmanın yola çıkış sorularından biri olan kent yönetiminde kadın katılımı ve temsili ile kentlerin gelişmişlik düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır? sorusuna kaynak teşkil etmesi açısından çalışmanın bu kısmında kentlerin gelişmişlik düzeyi ve cinsiyet konusu kalkınma, gelişmişlik ve insani gelişmişlik kavramları çerçevesinde ele alınmıştır.

³⁸⁴Sancar, 2018, s.197.

³⁸⁵Can, 2014, s.134.

3.2.1. Kalkınma ve Kent

Kalkınma kavramı sayısal ifadeli değerlerle ve de reel değerlerle ifade edilebilmektedir. Sayısal değerlere göre (nominal değerler) belirli bir süreçte bir devletin ekonomisinde üretim faktörlerindeki verimlilik ve etkinliğin düzenli olarak artması sonucu iktisadi, sosyal ve siyasal gelişmeye denir. Reel değerlere göre ise fiziki üretim kapasitesinin artmasını, alt yapı yatırımlarının sağlanmasını, doğal kaynakları bulma ve ürüne dönüştürme kapasitesini elde etmesini ifade eden, bir yandan da *ekonomik* (kişi başına düşen gerçek gelir), *siyasal* (yönetim ve siyasal alt yapı, vb.), *sosyal* (nüfus, kültürel yapı, eğitim, vb.) ve *beşeri* (insan odaklı tüm faktörler) boyutları olan ve kısa olmayan yani sürdürülebilir dönemleri içine dâhil eden gelişmelerin tümüdür.³⁸⁶

Dar anlamıyla ekonomik kalkınma, temelde ekonomik koşulların zamanla ne oranda farklılaştığını gösterir. Yani kalkınma en öz anlamıyla gelişme ve büyüme demektir. Oysa bireylerin daha mutlu bir hayat ihtiyacı, kalkınmayı tanımlarken salt ekonomiyle sınırlamaktan öte daha geniş bir tanımlama yapmaya iter.³⁸⁷ Uluslararası belgelerde de ifade edildiği üzere kalkınma ülkelerden değil kentlerden başlamaktadır. Bu noktada kalkınma sürecinde ulusal politikaların yanı sıra yerel politikalarda büyük önem taşımaktadır. Ayrıca merkez-yerel ilişkilerinin boyutu da bir hayli ön plana çıkmaktadır. Geleneksel olarak kalkınma ekonomik büyüme ve gelişmeyle anlaşılmakta ve kullanılmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerle yahut gelişmiş ülkeler arasındaki asıl farkın ekonomik güçlenme veya refah düzeyi olduğu kimi kesimlerce kabul görmüştür. Kalkınma ile yoksulluğun azaltılması ilişkili kavramlar olmasına rağmen halen tartışmaya açık bir kavramdır.³⁸⁸ Oysa kalkınma insan hayatında birçok konudaki gelişmeyi anlatır. Örneğin kırsal kalkınma, kırsaldaki ulaşım imkânlarının iyileşmesine, eğitim ve sağlık hizmetlerinin gelişmesine, bilgi ve iletişim teknolojilerine erişimin sağlanmasına, kültürel etkinlikler için ayrılan bütçenin yükselmesine ve ortalama yaşam süresinin yükselişine değin geniş bir yelpazeyi anlatır.³⁸⁹ *Ulusal kalkınmanın yolu bölgesel ve yerel kalkınmadan geçmektedir. Yani denilebilir ki ulusal kalkınma bölgesel kalkınmadan geçerken bölgesel kalkınma da yerel kalkınmadan geçmektedir.*

³⁸⁶Birol Akgül, "Odaklı Yerel Kalkınma Modeli ve Planlaması, İl ve İlçeler İçin Geliştirilmiş Sürdürülebilir Nitelikli Yeni Bir 'Yerel Kalkınma Model Önerisi'", *Erciyes Üniversitesi Yayını*, 2008, s.41-42.

³⁸⁷Feride Doğaner Gönel, *Kalkınma Ekonomisi*, Efil Yayınevi: Ankara, 2010, s. 5.

³⁸⁸Heywood, çev. Fahri Bakırcı, 2018, s.154.

³⁸⁹Şahin, 2015, s.210

Göymen'e göre 'yerel kalkınma'da özellikle üstünde durulması gereken noktalar vardır.³⁹⁰

(i) Kalkınma insan odaklı olmalıdır.

(ii) Kalkınma tüm kesimlere eşitlikçi ve kapsayıcı olmalıdır. Eğer eşit pay alamayan kesimler varsa onlara dair pozitif ayrımcı politikalar uygulanabilir.

(iii) Kalkınmanın ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel olmak üzere birden fazla boyutu bulunmaktadır. Aynı zamanda kalkınma bir süreçtir. Dolayısıyla söz konusu boyutlar arasında tamamlayıcı bir ilişki bulunmalıdır.

Kalkınma kavramıyla ilgili öne çıkarılması gereken bir başka konu da kalkınmanın sürdürülebilirliğinin sağlanmasıdır. *Sürdürülebilir kalkınma* için amaç ve hedefler noktasında kısa olmayan ve belli bir dönemi kapsayan sürekliliği olan, düzenli ve de plan dâhilinde yapılan kalkınma çalışmalarıdır denilebilir.³⁹¹ Sürdürülebilir kalkınma çabalarında hem doğal üretim kaynaklarının hem de gelecek kuşakların dikkate alınmasını ifade eder. Bir başka ifade ile bu kavram doğal üretim kaynaklarının korunarak, geliştirilerek verimli kılınmasını; kalkınma ile doğal kaynak dengesinin gözetilmesini, kalkınma süreçlerinde doğal ve çevresel değerlerin korunmasını, kalkınmanın ve doğal kaynakların yararlarının sonraki kuşaklara aktarılmasını ve insanın istikrarlı gelir ve yaşam güvencesinin sağlanmasını öngören bir yaklaşıma işaret eder.³⁹²

Türkiye'de Cumhuriyet dönemiyle birlikte kalkınma çabaları hız kazanmıştır ve özellikle kentler nüfus hareketliliğinden oldukça etkilenmişlerdir. Ayrıca kentlerde sanayileşmenin artması beraberinde kentleşmeyi ve kentsel gelişmeyi getirmiştir. Avrupa kentlerinin aksine bu gelişme uzun bir döneme yayılarak olmamış, kentler Türkiye'de çok hızlı bir büyüme göstermiştir.³⁹³ Bu kontrolsüz büyüme birçok aksaklığı ve dezavantajı beraberinde getirmiştir. Türkiye için kalkınmanın en büyük engelleri; yönetim sürecindeki bir takım teknik yetersizlikler, aksaklıklar ve kültürel değerlerde bozulma bunların yanı sıra da insan kaynağının geliştirilmesinde verimsizlik, bilimsel ve teknolojik alt yapı ve gelişmelerde yetersizlik olarak düşünülebilir.³⁹⁴

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler için en önemli ve öncelikli sorun kalkınmanın sağlanamamış olmasıdır. Bir ülkenin kalkınmasında ise en önemli faktör

³⁹⁰Korel Göymen, *Türkiye'de Yerel Yönetişim Ve Yerel Kalkınma*, Boyut Yayınları:2010, İstanbul, s.132.

³⁹¹Akgül, 2008, s.43.

³⁹²Şahin, 2015, s.210.

³⁹³Toprak, 2016, s.5.

³⁹⁴Akgül, 2008, s.7.

kalkınmanın insan odaklı olmasıdır. Bugün bakıldığında insan kaynağını en verimli ve de en etkin kullananların demokratik sistemler olduğu kabul görmektedir. Demokrasiyi benimsemiş ve yerleştirmiş, bilgi toplumuna dönüşümü hedeflemiş toplumların gelişmişlik düzeyi en yüksek toplumlar olduğu görülmektedir.³⁹⁵

2006 yılında kalkınma çabalarının planlı hale getirilmesi adına ve bölgeler arası eşitsizliğin giderilmesi amacıyla kalkınma ajanslarını kuran kanun maddesi kabul edilmiştir. Kalkınma ajansları sektörler bazında incelemelerde bulunarak stratejileri belirler ve ilgili bölge bünyesinde ortak kuruluşlarla hazırlanan projelere hibe desteği sağlar. Hibelerin hangi alanlarda verilmesi gerektiğini belirleme kararı kalkınma kurullarına aittir. Kalkınma kurulu, kamu ve özel sektör, üniversiteler, meslek odaları ve STK'ların temsilcilerini bir araya getiren katılımcı bir platform özelliği taşımaktadır. Aktörler tarafından hazırlanacak projenin bölgenin sosyo-ekonomik gelişimine katkı sağlaması gerekmektedir. Amaç, bölgenin eşit bir şekilde kalkınmasının yanı sıra halkın refahının artırılmasıdır. Gelişmiş bölgelerin gelişme hızları düşürülmeden, daha az gelişmiş bölgelerde yaşam kalitesini yükseltmek ve söz konusu bölgelerin gelişme hızları arasında bir uyum sağlanarak denge kurulmasıyla kalkınma ajansları amacına ulaşmış olacaktır.³⁹⁶

Bugün illerin gelişmişlik düzeyleri yalnızca ekonomik boyutuyla değil yaşam kalitesi göstergeleriyle de bir arada önem kazanmaktadır. Toplumsal ilerlemenin ölçümünde yeni standartlar ve bireylerin algıları da birlikte öneme sahiptir. Toplumsal gelişme göstergeleri içinde katılım demokrasi gibi göstergelerde önem taşımaktadır.³⁹⁷

Yerel düzeyde sağlanan iyi bir yönetim yalnızca bölgeler arası farklılıkların giderilmesi noktasında değil; aynı zamanda ülke genelinde sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması açısından da büyük öneme sahiptir. Mahalli idarelerin güçlü hale gelmesi kamusal politikaların etkinliğini sağlamakla kalmaz aynı zamanda sosyal uyumu geliştirir ve eşit fırsatlar ortamını destekler.³⁹⁸

Gelişmiş ülkelerde kentleşme kendine has bazı özellikler taşır. Bu özellikler demografik, ekonomik, toplumsal ve kültürel olabilir. Ayrıca yine gelişmiş ülkelerde

³⁹⁵Akgül, 2008, s. 5.

³⁹⁶Toprak, 2016, s.196.

³⁹⁷Toprak, 2016, s.43.

³⁹⁸Umut Özdemir Tsarouhas, "AB Perspektifinden Yerel Yönetişim: İlkeler Beklentiler Ve Tecrübeler", *Yerel Kalkınmanın Yönetişimi*, Yerel Kalkınmanın Yönetişimi Uluslararası Konferansı 24-25 Ekim 2008 İstanbul Politikalar Merkezi, Friedrichnaumann Vakfı, 2010, s.21.

kentleşme toplumsal dönüşümü başlatmada ve/ veya hızlandırmada hususi bir göreve sahiptir. Kent bu fonksiyonu ile belli bir süre sonra bazı gelenekselleşmiş bir takım kalıpları ortadan kaldırır ve yerine yeni kalıplar getirir. Böylece yenilikler kentlerde ortaya çıkar nihayetinde de kırsala doğru yayılır.³⁹⁹

Sonuç olarak, kentlerin kalkınmışlığı ekonomik olduğu kadar beşeri kriterlerle de ölçülmektedir. Kentin katılımcı ve demokratik yönetim anlayışına sahip olması, kentin tüm gruplarının kent yönetim ve siyasetinde yer alıyor/ katılıyor olması, kentin kalkınmışlığını (yerel kalkınmışlığını) “toplumsal kalkınma” boyutunda şekillendirmektedir.⁴⁰⁰

3.2.2. Kentlerin Gelişmesi ve Gelişmede Etkili Faktörler

1980’lerden sonra yaşanan dönüşüm süreciyle beraber tüm dünya ülkelerinde önem kazanmış bazı kavramlar mevcuttur ve bunların ülkelerin yönetim anlayışına yerleştirilmesi ülkenin gelişmişliğiyle direkt ilişkilendirilmesine sebep olmaktadır. Bu da ülkelerin bir takım politikalarında yeniden yapılanmaya yol açmıştır. Kentlerin gelişmesi de ülke kalkınmasıyla ilişkilendirilmekte olup kalkınmanın düzeyinin kentlerin dışarıdaki imajıyla da anlamak mümkündür.

Gelişmekte olan ülkeler kalkınma noktasında bir takım ortak özelliklere sahiptir. İlki, kişi başına düşen gelirin düşük olması ikincisi ise istihdamın tarıma dönük olmasıdır. Bir örnekle açıklanmak istenirse; Afrika ve Asya’da bulunan ve gelişmekte olan ülkelere yaklaşık %70-90’ı tarımda istihdam edilmekteyken; gelişmiş ülkelere söz konusu oran yaklaşık %5 civarındadır. Sonuncu özellik de nüfusun büyük çoğunluğunun kentsel mekânlar dışında yaşıyor olmasıdır.⁴⁰¹

Günümüzde kalkınmasını tamamlamış ülkelerin kentlerini tüm dünya tanımaktadır ve marka kent kavramı ortaya çıkmıştır. Kalkınma içinde sosyal, kültürel, psikolojik, ekonomik gibi birçok boyutu taşıyan bir olgudur. Küreselleşmenin etkisiyle de dünya üzerindeki kentler birbiriyle etkileşim içindedirler. Toprak’ın ifadesiyle, kentlerin gelişmesi ekonomik kriterin yanı sıra kültürel ve sosyal gelişmelerle de etkileşim içerisinde bulunmuştur. Öyle ki bugün büyük kent düzeyine ulaşabilmiş

³⁹⁹Mutlu-Reyhan-Doğan, 2016, s.61.

⁴⁰⁰Nilüfer Negiz, “Kent, Siyaset ve Kalkınma: Kadın Açısından Bir Okuma”, International Conference of Strategic Research on Scientific Studies and Education,, 8-10 Kasım 2019, Antalya.

⁴⁰¹Mutlu-Reyhan-Doğan, 2016,s.61.

Chicago, Paris ve Londra gibi kentlerin yanı sıra Oxford ve Cambridge gibi diğer kentlerde de kültürel faaliyetlerin bu merkezlerde yoğunlaşması ekonomik faktörler kadar belirleyici olabilmektedir.⁴⁰² Küreselleşme ile birlikte kentlerin tanınırlığı üzerine yeni bir kavram da literatürde yerini almıştır: “Marka Kent”.

Marka, pazarlama alanına ait bir kavram olup, taşıdığı görsel kimlik ile ürünü veya hizmeti bir “Değer”e dönüştürür ve tanınmayı sağlar. Markanın hatırlatma, algı, tanınırlık ve imaj gibi unsurları bulunur. Marka oluşturmanın yolları ise tanıtım, halkla ilişkiler, reklam ve pazarlamaya dayanır.⁴⁰³ Kent markası ise, bir kente özgü kültürel mirasları, doğal güzellikleri, tarihi gibi bir takım özellikleriyle diğer kentlerden ayırt edebilmek için bir işaretle birlikte gelişim-tanınma- imaj projesidir. Markalaşma kent için bir kimlik yaratma sürecidir ki; bu kentte yaşayan herkesi bir şekilde ilgilendirir.⁴⁰⁴ Günümüzde “insiyatif alan kent” kavramı ön plana çıkmıştır. Bu anlayışa göre, planlama kentin ekonomik alanda kalkınmasını sağlayabilecek- ki marka kent olmaktadır- asıl amaç ekonomik kalkınmadır- ve çevre sorunlarını azaltırken, bireylerin yaşam kalitesini yükseltir.⁴⁰⁵ Günümüzde, devletler değil kentler bir rekabet yarışı içindedir. Öyle ki dünya üzerinde bazı kentler ülkelerin önüne geçmiş durumdadırlar. Marka kentler oluşturmak için; kent kimliği oluşturma, sembol, logo gibi tanıtım (film, fuar, web siteleri, sosyal medya) önemli birer araç olmaktadır. Kısaca marka kent konusunda iddiası olan kentlerde reklam ve tanıtımdan önce bir takım alt yapı çalışmalarının da yapılması gerekir. Bu ise, direkt kent yönetimi/siyaseti (başarısı) ile ilgili bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani bir kent için markalaşmak öncelikle strateji işidir.

Kentleşme ve ekonomik gelişme arasında bir ilişki olduğu kabul edilmektedir. İlk etapta gelişmiş ülkelerin eş zamanla kentleşmesini tamamladığı düşünülebilir ancak burada sorulması gereken soru ilk olarak hangi olgu bir diğerine sebep olmuş ve harekete geçirmiştir? Gelişmiş devletlerde ilk olarak sanayileşme sürecinin başladığı ve buna istinaden ekonomik kalkınmanın artırıldığı bunun sonucunda kentleşme hareketlerinin hız kazandığı görülmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde ise süreç bu şekilde işlememiştir.

⁴⁰²Toprak, 2016, s.1.

⁴⁰³Şafak Kaypak, “Küreselleşme Sürecinde Kentlerin Markalaşması ve Marka Kentler”, *Cumhuriyet Üniversitesi İİBF Dergisi*, C:14, S:1, 2013, S.340;341.

⁴⁰⁴Kaypak, 2013, s.345;349.

⁴⁰⁵Halim Emre Zeren, “Stratejik Kent Yönetimi ve Kent Markası Oluşturma Süreci”, *KSU İİBF Dergisi*, 2011, s.176.

O zaman denilebilir ki gelişmişlik ile kentleşme arasında paralel ve yakinen bir ilişki söz konusudur.⁴⁰⁶

Bugün kentler geri dönülemez ve karşı konulamaz büyümesiyle birçok sorunla karşı karşıya kalmıştır. Kentlerden beklenen, öğrenen ve bilgiyi kullanabilen yaratıcı ve yarışmacı olmasıdır. Bir bakıma geleceğin kenti ilim kentidir bir kentin ilim kenti olabilmesi için Toprak aşağıda verilen kriterleri saymaktadır,⁴⁰⁷

- i. Ahlaki ve etik kuralları dikkate alarak kentte ekonomik değer yaratma,
- ii. Yönetim ilişkilerinde birlikteliğin sağlanması,
- iii. Eldeki kaynaklarla maksimum kapasite sağlayarak verimliliğin elde edilmesi,
- iv. Paydaşlar arasında sürdürülebilir iş birliğini sağlama,
- v. Çok kültürlülüğü benimsemek
- vi. Bilgi toplumu olabilmek adına toplumun tüm kesimlerinden gelen bilgi ve çabaları değerlendirmek,
- vii. Geçmişten günümüze tüm bilgi, tecrübeleri, amaçlara ve hedeflere ulaşmada kullanabilmek.

Bir kentin yukarıda bahsedilen kriterlerle ‘ilim kenti’ olması ve kentte bölgesel eşitsizliklerle ilgili bir dengenin de sağlanmasıyla kalkınma sürecinin sağlıklı bir şekilde yönetilmesi mümkündür.

‘Kent kültürü’ ve ‘kent kimliği’ bugün kentleri tanıtmanın, pazarlamanın ve dolayısıyla da kalkınmanın bir yolu olarak düşünülmektedir. Bu noktada kentin turizm, eğlence, gastronomi, sanatsal ve kültürel faaliyetleri gibi özellikleri kentin kalkınmasında ve gelişmesinde önemli bir araç görevi yapmaktadır.⁴⁰⁸ Kentlerin gelişmesi birçok faktöre bağlı olarak değişebilir. Kentlerin bulunduğu coğrafi konum, kentlerin buldukları ülkenin ekonomik sistemi, ülke siyasetinin uyguladığı plan ve politikaları, kentlerin sahip olduğu değerler, kentlerin kültürleri gibi birçok faktör kentlerin gelişmesinde etkili olabilir. Ancak kentlerin gelişmesinde etkili faktörler genel başlık olarak ele alınmak istenirse;

*kentin ekonomik değerleri(sanayi ve kalkınma),

*kentin nüfus yapısı,

⁴⁰⁶Mutlu-Reyhan-Doğan, 2016,s.60.

⁴⁰⁷Toprak, 2016, s.156

⁴⁰⁸Hüseyin Gül-Cem Ergun, “Kent, Kültür, Kimlik Ve Kentlilik”, İçinde *Sosyal Bilimlerde Kültür Tartışmaları*, Gece Kitaplığı: Ankara, 2017, s. 127.

*kentleşme sorunları(çevre, altyapı, vb.),

*kent planları şeklinde ifade edilebilir. Bugün kentlerin gelişme süreci ise daha çok kentsel planlama çerçevesinde yapılmaktadır.

Kalkınma sürecinin sürdürülebilirliği ve nihayetinde gelişme için yerel halkın buna inanması, gerekli görmesi ve süreci desteklemesi çok önemlidir. Ancak halkın bu süreçte sonuçları hemen almak istemesi ikna olmasını zorlaştırmaktadır. Yani toplumun ihtiyaçları noktasında duyarlı olması ve yerel aktörlerin bu süreci sahiplenip, sorumluluk alarak desteklemesiyle ancak sürdürülebilir kalkınma süreci başlatılmış olacaktır. Yerel halkın katılımcı vatandaşlık duygusu ile hareket etmesi de ön koşullardan biridir.⁴⁰⁹

Türkiye’de kentleşme, 1950’lerden sonra hız kazanmıştır. Sanayileşme süreciyle kentlerde iş imkânlarının artması, nüfus artışı kentlere göç edilmesi sürecini başlatmıştır. Ancak kentler bu göçü taşıyabilecek ve göç edenlerin beklentilerini karşılayabilecek şekilde gelişmemiştir. Bunun yanında göçün belli büyük illere olması ve kentleşme hızı sanayileşme hızından düşük olduğu için kentlerde sağlıklı gelişme süreci yaşanmamıştır. Tüm bu sürecin sonunda ülkenin kentleşme biçimi aşırı, çarpık, sağlıksız gibi sıfatlarla ifade edilmektedir. Böylelikle bu durum birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Çevre ve altyapı sorunları, toplumsal, ekonomik, kültürel sorunlar gibi. Türkiye’de sorun baştan planlamanın yapılamamış olmasıdır. Toprak’ın da ifade ettiği gibi yerleşim yerleri ilk oluşurken belli bir düzene sahip değilse ve nüfus artışlarına bağlı isteksizce kurulan bir belediye örgütü varsa bu kentlerin gelişmesinde olumsuz bir etki yapar. Böylece mesafe olarak birbirlerine çok yakın mecburiyetten kurulmuş belediyeler ortaya çıkar ki bu tarz örgütlenmeler yerel halka etkin bir hizmet veremez.⁴¹⁰ Bu noktada devletin bu konuda uygulayacağı politika, hukuki düzenlemeler ve kent planlamasının önemi ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de katılımcı yerel yönetimin güçlenmesi ve yerleşik hale gelmesi hem demokrasi kültürünün hem de kalkınmanın önünü açacaktır. Tüm bunlara ek olarak ülkeye özgü olan sorunların tespit edilmesi ve çözülmesinde de büyük katkı sağlayacaktır.

Küreselleşme süreciyle birlikte sınırların kalkması ekonomik ilişkilerin dolayısıyla iş birliklerinin artmasına neden olmuştur. Bugün teknolojinin hayatın her alanında kendini göstermesi birden fazla sosyal kimliğin ortaya çıkmasına neden

⁴⁰⁹Leyla Şen, “Yerel Kalkınma İnsiyatifleri Ne Genel Bir Bakış: Sınırlılıklar Fırsatlar Ve Edinilen Dersler”, Yerel Kalkınmanın Yönetişimi, *Yerel Kalkınmanın Yönetişimi Uluslararası Konferansı* 24-25 Ekim 2008 İstanbul Politikalar Merkezi Aralık 2010, Friedrichnaumann Vakfı, s.29.

⁴¹⁰Toprak, 2016, s.63.

olmuştur.⁴¹¹ Türkiye’de de yönetimin her kademesine demokrasi, insan hakları, çevreye duyarlılık gibi temel ilkelerin yerleştirilmesi gereklidir. Böylece, katılımcı demokrasi kültürünü benimsemiş bir ülke, etkin ve verimli bir kamu yönetimi anlayışının gecikmeden hayat bulması gerekmektedir. Demokrasi, insan hakları, küresel ortaklıklar, gelişme, kalkınma gibi kavramlar, küreselleşme süreciyle ve teknolojiyle birlikte ülkelerin politikaları için kaçınılmaz bir durum haline dönüşmüştür ve hangi ideolojiye sahip olursa olsun, siyasetçilerin politikalarını bu kavramlara dayandırarak şekillendirmeleri gerekmektedir.

3.2.3. Kentlerin Gelişmişlik Göstergeleri

Kentlerin farklı doğal, kültürel ve ekonomik kaynaklara sahip olması kentlerin gelişme düzeyi ve hızının da farklı olmasına neden olmaktadır. Bölgeler arasında gelişmiş düzeyleri arasında büyük farkların olması ise uluslararası belgelerde az gelişmişlikle ilişkilendirilmekte ve sorun olarak tanımlanmaktadır. Bu sebeple devletler konuyu politika ve planlarına yerleştirmiş bulunmaktadır. Gelişmiş düzeyi farklılıklarının ortadan kaldırılmasına dair planlanan politikaların amacına ulaşması için bölgesel gelişmişlik düzeyinin doğru tespit edilmesi önem arz etmektedir.⁴¹² Bu sebeple bölgeler arası farklılıkların sosyo-ekonomik gelişmişlik açısından incelenmesine ve tespit edilmesine yarayan bazı ölçme ve değerlendirme kriterleri bir takım derecelendirmeler yapılmaktadır.⁴¹³

Türkiye’de de dünyayla benzerlik göstererek kalkınmada yerel aktörlerinin konumu ve rolü zamanla artmaktadır. Kü-yerelleşme eğilimleri Türkiye’de de mahalli ve bölgesel karar alıcıların ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda gelişmişliğin ortasında olmasını gerektirmektedir. Buna bağlı olarak ülkemizde İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE) 1996 yılından beri gelişmişlik düzeylerinin belirlenmesi çalışmalarını yürütmektedir.

⁴¹¹İzci, 2014, s.30.

⁴¹²Sinem Dedeoğlu Özkan-Dilek Beyazlı, “Bölgesel Gelişmişlik Düzeyinin Belirlenmesine İlişkin Veri Seti Sorunsalı: Eleştiri ve Öneriler”, *Planlama Dergisi* 2018; 28(1): 22-39, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, 2018.

⁴¹³Adem Sakarya- Çiğdem İbişoğlu, “Türkiye’de İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksinin Coğrafi Ağırlıklı Regresyon Modeli İle Analizi”, *Marmara Coğrafya Dergisi* Sayı: 32, Temmuz - 2015, S.211-238, İstanbul – ISSN:1303-2429 E-ISSN 2147-7825, s.213.

İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE) ilk olarak Devlet Planlama Teşkilatı tarafından 1996 yılında yapılmıştır. Şuan çalışmalar, Kalkınma Bakanlığı Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Kalkınma planlarında belirtilen amaçlar doğrultusunda Türkiye'deki ilçe, il ve bölgesel düzeyde gelişmişlik düzeyindeki farkların ortaya çıkarılması araştırmanın asıl amacını ortaya koymaktadır. SEGE çalışmasında Temel Bileşenler Analizi (TBA) yöntemiyle 76 ilin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması yapılmaktadır. İller öncelikle değişik gelişmişlik düzeylerine göre 5 farklı grupta toplanmaktadır ve düzeyin belirlenmesi için 58 adet gösterge kullanılmıştır. Sosyal göstergeler başlığı altında demografi, eğitim, sağlık, istihdam, altyapı ve diğer refah göstergelerine yer verilmiştir. Ekonomik göstergeler altında ise imalat sanayii, inşaat, tarım ve mali göstergeler bulunmaktadır. Aynı yöntemle yapılan İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (İlçe SEGE) ise en son 2004 yılında yayınlanmıştır. 32 değişken kullanılmış ve 872 ilçenin gelişmişlik düzeyleri sıralanmıştır.⁴¹⁴

Raporda gelişmenin tanımı şu şekilde yapılmaktadır:⁴¹⁵

“Gelişme, ekonomik büyüme, gelir dağılımı, eğitim düzeyi, sağlık hizmetleri, beslenme düzeyi, iletişim ve kadının statüsü gibi kapsadığı unsurlar nedeniyle çok boyutlu bir olgudur. Çalışma konusu sosyo-ekonomik gelişme, kişi başına gelirin artırılması şeklinde özetlenebilecek ekonomik büyüme kavramıyla birlikte, yapısal ve insani gelişmeyi içine alan sosyal değişkenleri de kapsamaktadır.”

TC Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından ön hazırlık çalışmalarına 2007 yılında başlanmıştır. 2008-2009 yılları arasında çeşitli istişare toplantılar ve çalışmalarla projenin ilk aşaması tamamlanmıştır. İkinci aşama ise; 2010 yılında tamamlanan, “Sürdürülebilir Kentsel Gelişme İçin Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı Hazırlama Projesi”nin (KENTGES) sonuç dokümanı ve 2010-2023 yıllarını kapsayacak olan “KENTGES Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı” 25.10.2010 tarih ve 2010/34 sayılı kararı ile kabul edilmiştir. 4 Kasım 2010 tarih ve 27749 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.⁴¹⁶ Bakanlık tarafından hazırlanan ve koordine edilen

⁴¹⁴TC Kalkınma Bakanlığı, *Bölgesel Gelişme Ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü*, “İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması Raporu (SEGE-2011)”, Ankara, 2013.

⁴¹⁵TC Kalkınma Bakanlığı, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması, Ankara, 2013.

⁴¹⁶ TC Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, KENTGES 2011 Faaliyet Raporu, 2013, s.5.

‘KENTGES’, bakanlığın yanı sıra ilgili tüm kurum ve kuruluşların “ortak uygulama sorumluluğunda” yürütülmekte olan bir strateji belgesidir. KENTGES; Kentsel Gelişme Strateji Belgesi ve Eylem Planı; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve ilgili kamu kurumlarının üst düzey temsilcilerinden oluşan “İzleme ve Yönlendirme Kurulu” tarafından yürütülmekte ve izlenmektedir. Projede bir yerel yönetim birimi olan belediyelerin görev ve sorumlulukları, imar plan ve programlarında gerekli düzenlemeleri yapmak, kent içi ulaşım ile ilgili olarak bisiklet kullanımının artırılmasına ve toplu taşıma hizmet kalitesinin yükseltilmesine yönelik gerekli çalışmaların yapılması, kentsel dönüşüm ve yenileme sürecinin düzenlenmesi, afete yönelik gerekli tedbirlerin alınması, kent kimliğinin ve kentteki çevresel öğelerin korunması, konut alanlarının düzenlenmesi ve geliştirilmesi, ‘kente yeni gelenlerin uyum sorunlarının giderilmesi’, ‘*kentsel hizmetlerin dezavantajlı grupları da gözeterek tasarlanması, toplumun farklı kesimlerinin kentsel yaşama katılımı için eğitim programları oluşturulması ve kentlilik bilincinin oluşturulması*’ olarak sıralanmaktadır.⁴¹⁷

Bu noktada dezavantajlı grup içerisinde yer alan kadın konusunun kent yönetimleri için önemi ‘KENTGES’ projesinde de öne çıkmış bulunmaktadır. Belediyelerin, mevcut kurumsal kapasiteleri ile sorun alanlarının ortaya konulması ve KENTGES’i uygulama kapasitesine sahip belediyelerin tespit edilebilmesi amacıyla elektronik ortamda toplam 2954 adet belediyeyi kapsayan KENTGES Belediyeler Anketi hazırlanmıştır. Anket 9 bölümden oluşmaktadır. Teknik kapasite, planlama ve arazi kullanımı, yeşil alanlar, ulaşım, altyapı, atık yönetimi, enerji, kentsel dönüşüm, afet, konut, kent kimliği, kültürel miras, kentlilik bilinci, sosyal hizmetler ve katılım konularında verilen cevaplara göre anket sonuçları değerlendirilmiştir.

Nihayetinde ‘Sosyal Gelişmişlik Endeksi’ verilerinde ve ‘KENTGES’ raporlarında kriterler içerisinde kentlerde toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerin azaltılmasına yönelik faaliyetlerin tümü kentlerin gelişmişliği ile ilişkilendirilmektedir. Bu sebeple kent yöneticilerinin kentsel plan ve programlarına eşitsizliğin azaltılmasına dair faaliyetleri hızlıca dâhil etmeleri önem arz eden bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

SEGE 2011 verilerine göre Türkiye’nin en gelişmiş illeri sırasıyla İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli, Antalya olmuştur. Bu illeri ise Bursa ve Eskişehir takip

⁴¹⁷TC Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, KENTGES 2011 Faaliyet Raporu, 2013, s.9;14;19.

etmektedir. Kuşkusuz ki bu iller arasında en ilgi çekici şekilde gelişme gösteren kent Eskişehir'dir. İstanbul, Ankara ve İzmir hem nüfusları büyüklükleri bakımından hem de bazı özellikleri sebebiyle gelişimlerin en hızlı şekilde tamamlayıp anakent olma özelliğine sahip olmuşlardır. Kocaeli ve Bursa sanayi kentleri olması ve İstanbul'a yakın olması sebebiyle diğer kentlere oranla daha hızlı gelişme göstermiştir. Antalya ise turizm kenti olması nedenine dayalı olarak turizm gelirlerinin de yüksek olmasıyla hızlı bir kalkınma süreci yaşamıştır. Eskişehir bu sayılan kentler arasında kapladığı alan bakımından oldukça küçüktür. Eskişehir'de 2 adet üniversite olması ve kuşkusuz ki öğrenci sayısının fazla olması hızlı gelişmesinde büyük etkindir. Ancak bu durumun yanı sıra başarılı bir kent yönetimi Eskişehir'in gelişmesinde en önemli etkilerden biridir. En önemli göstergelerden biri ise kent yöneticileri tarafından oluşturulan yerel turizm politikaları bugün kenti çok sayıda turist ziyaretine açmıştır. Oysa ziyaret edilen bu turistik alanların neredeyse tümü kent yöneticileri tarafından planlanmış ve projelendirilmiştir. Dolayısıyla kentin gelişmesinde ve kalkınmasında kent yöneticileri tarafından oluşturulan politikaların ve uygulanma sürecinde yürütülen planların bunun da ötesinde kente katma değerde bulunulması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasının önemi, Eskişehir kenti örneğiyle birlikte bir kez daha karşımıza çıkıyor.

Gelişmişlik ile ilişkilendirilen kentleşme düzeyi, sağlık hizmetleri, eğitim hizmetleri, kentte yaşayanlara fırsat eşitliğinin sağlanması gibi birçok parametre bulunmaktadır. Kentte cinsler arası eşitliğin sağlanması da bunlardan biridir. Bu sebeple çalışmanın konusu da olması sebebiyle bu bölümde gelişmişlik ve cinsiyet ilişkisi ele alınacaktır.

3.2.4. Gelişmişlik ve Cinsiyet İlişkisi

Bir devletin sürdürülebilir kalkınma sürecini iyi yürütebilmesinin önemli basamaklarından biri, kadınların ekonomik ve sosyal alanlarda güçlenmesidir. Zira dünya üzerinde yaşanan gelişmelerle birlikte insani değerlerin güçlendirilmesini bu konunun önemini de ortaya çıkarmaktadır. Bu sebebe dayanarak kadının konumunun güçlenmesinin önemini yalnızca cinsiyet temelli bir anlayışa sığdırmak doğru olmamakla birlikte kadının toplumun bireylerini yetiştirme yani toplumu yaratma noktasındaki rolünü de dikkate almak gerekmektedir. Dolayısıyla bir ülkenin sürdürülebilir kalkınma

yolundaki en önemli hedeflerinden biri kadının toplumdaki ve soyo-ekonomik hayattaki konumunun yükseltilmesi olmalıdır.

Gelişmişliğini düzeyi daha yüksek olan ülkelerin düşük olan ülkelere oranla ‘kadının statüsü’ konusunda da daha ilerlemiş olduğu düşünülmektedir. Özellikle daha yoksul ülkelerde kız çocuklarının okutulmaması neredeyse sıradan bir durum haline gelmiştir. Söz konusu daha az gelişmiş ülkelerde kadınlar erkeklere oranla hem eğitimde hem de devletlerin kadın cinsi için yaptığı yatırımlarda ve politikalarda geridedir. Gelişmiş ülkelerde ise, siyasi temsil noktasında kadınların oranları daha yüksektir. Dolayısıyla temelde eğitim hakkı konusunda farklılık olmak üzere tüm diğer belirtilen ve gelişmişlik göstergesi olarak kabul edilen konu başlıklarındaki değişiklikler, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kalkınmalarına paralel olarak da büyümelerine olumsuz etkide bulunmaktadır. Bir süre sonra ise bu durum kısır bir döngü haline gelirken ülkeler de yerlerinde saymaya devam ediyorlar.⁴¹⁸

Günümüz dünyasında kadın ve kalkınma arasındaki ilişki salt kadının üretken olması ve emeğini daha verimli kullanmasına ilişkin değildir. Aynı zamanda kadının konumunun güçlenmesi, kadın istihdamının artması, emeği ve gündelik yaşam üzerindeki denetim gücünü artırabilmesi ve erkeklerle eşit biçimde kalkınma sürecine dâhil olması şeklinde anlaşılmakta ve kabul görmektedir. Buna göre toplumdaki cinsiyet eşitsizliklerinin giderilmesi ve bunun tüm plan ve programlara dâhil edilmesi gerekmektedir. Başka bir ifadeyle kalkınma programlarının yansımaları olan bütçelerinde toplumsal cinsiyet duyarlılığıyla yapılması önem arz etmektedir.⁴¹⁹

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) için demokratik yönetimin temel bileşenleri arasında yerel kalkınma, yerelleşme ve yerel yönetim kavramları yer almaktadır. Yerel kalkınmadan kastedilen ulusal ve ulusal altı düzeylerde kalkınma süreçlerine üretken katılımın yanında bireysel, kurumsal ve toplumsal kapasite geliştirme öncelik arz etmesidir. Bu nokta merkez-yerel ilişkilerinin bütüncül bir yaklaşım benimsemesi de sürecin etkin işleminde etkili olacaktır. Ayrıca katılımcılığın bir sonucu olarak toplumun tüm kesimlerinin(kadın ve diğer dezavantajlı kesim) kalkınma süreçlerinde etkin katılımı süreçte başarı için kaçınılmaz bir durum olarak ortaya çıkmaktadır.⁴²⁰

⁴¹⁸Doğaner Gönel, 2010, s.137.

⁴¹⁹Aksoy, 2006, s.34

⁴²⁰Şen, 2010, s.25

Gelişmişliğini tamamlamış ülkelerde kadınların özellikle iş hayatındaki rolleri, gelişmekte olan ülkelere göre oldukça farklılaşmaktadır. Az gelişmiş ve/veya gelişmekte olan ülkelerin özellikle kırsal bölgelerinde yaşayan kadınların kendilerine ayıracak zamanları bazen yoktur bazen de yok denecek kadar azdır. Buna ilaveten bu kadınların emekleri ve/veya gelirleri üzerinde genelde belli bir hakları yoktur. Eğer varsa ki oldukça sınırlı olmaktadır. Yani, kadın emeği ile erkek emeği karşılaştırıldığında cinsiyet ayrımcılığı karşımıza çıkmaktadır.⁴²¹

Kadınların kalkınma sürecinin dışında kalmasının evrensel bir sorun olarak algılanması aslında dünyada gelişen kadın hareketi, eşitlik, kalkınma ve barış hedefleri gibi etkenlere dayanmaktadır. Yaşanan gelişmelerin sonucunda kadın ve kalkınmaya yönelik yeni yöntemler belirlenmeye çalışılmıştır. Fakat bu yeni yöntem ve uygulamalar iki cins arasındaki toplumsal ve ekonomik farkının daha da açılmasına ve eşitsizliğin artmasına sebep olmuştur. Sonuç olarak da kalkınmada cinsler arasındaki farklılığın anlaşılması adına konunun toplumsal cinsiyet bakış açısıyla değerlendirilmesi gereği ortaya çıkmıştır.

Gelişmişlik, kalkınma ve cinsiyet ilişkisi birçok uluslararası düzenleme ve belgeye de konu olmuştur. Çünkü kadın sorunu aynı zamanda bir insan hakları sorunudur. Bu konu ise evrensel olarak sahiplenilmiş bir konudur. Uluslararası belgelere uyum sağlamayı kabul etmiş ülkeler de kuruluşların yayınladığı raporlara göre kamu politikalarını düzenlemekteler. Ayrıca kadın-erkek eşitsizliğinin bir takım alanlara yerleştirilememiş olması 'insani gelişme' sorunu olarak ifade edilmektedir. Bu sebeple 'İnsani Gelişme' kavramını ve gelişme için oluşturulan endeksleri ve göstergeleri incelemek yerinde olacaktır.

3.2.5. İnsani Gelişme Kavramı ve Temel Göstergeler

İnsani gelişmişlik genel tanımıyla insanların tam potansiyellerini geliştirme yeterliliklerini ön plana alarak, ihtiyaçları ve beklentileriyle uyumlu, kendini gerçekleştirmiş bir şekilde yaşadığı refah standardıdır.⁴²²

UNDP'ye göre insani gelişmenin temel göstergeleri:

*İnsani Gelişme Endeksi,

⁴²¹Doğaner Gönel, 2010, s.129.

⁴²²Heywood, çev. Fahri Bakırcı, 2018, s.143.

- *Eşitsizliğe Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeksi,
- *Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeksi,
- *Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi'dir.

İnsani Gelişme Raporu çalışmaları, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Programme-UNDP) tarafından 1990 yılında başlatılmıştır. Yıllık olarak yayınlanan raporlarda ülkelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerini tespit etmek için İnsani Gelişme Endeksi (Human Development Index) geliştirilmiştir. Rapor iki temel soruyu etrafında şekillenmektedir. 'İnsani gelişmenin ilerlemesinde kimler dışlanıyor?' Bu nasıl, neden oluyor? Rapor, evrensel olarak insani gelişmenin sağlanmasında, dezavantajlı olanların ve bu durumun sebeplerinin belirlenmesinin tek başına yeterli olmadığını ifade ederken, ulusal politikaların küresel düzeyde yaşanacak gelişmelerle gerçekleştirilmesinin önemine vurgu yapmaktadır. İnsani Gelişmişlik Endeksi'nde; uzun ve sağlıklı bir yaşam, bilgiye erişme, insana yakışır bir yaşam standardının sağlanması şeklinde 3 temel boyut vardır.⁴²³

Eşitsizliğe Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeksi (EUİGE), İGE, bir ülkede temel insani gelişme alanındaki kazanımların ortalamasını gösteren bir ölçüdür. Tüm ortalamalarda olduğu gibi, İGE de insani gelişmenin ülke genelinde nüfusa dağılımındaki eşitsizlik anlaşılamıyor. Eşitsizlikleri dikkate alan EUİGE, ilk kez 2010 yılında yayımlanan İnsani Gelişme Raporu'nda kullanıldı. EUİGE, İGE'nin her gelişme boyutunun ortalama değerinden eşitsizlik düzeyinin çıkarılmasıyla hesaplanıyor. EUİGE, İGE'nin eşitsizlikler çıkarılmış halidir. İnsani gelişmede eşitsizlikten kaynaklanan 'kayıp', EUİGE değerinin İGE değerinden çıkarılmasıyla bulunan farkla gösteriliyor ve yüzde olarak ifade edilebiliyor.

Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeksi (CDGE), İnsani Gelişme Raporu Ofisi (İGRO), 2014 İnsani Gelişme Raporu'nda, kadın İGE değerlerinin erkek İGE değerlerine oranı olarak tanımlanan cinsiyete göre ayrıştırılmış yeni bir İnsani Gelişme Endeksi ölçümü olan Cinsiyet Dayalı Gelişme Endeksi'ni (CDGE) kullanmaya başladı. CDGE, insani gelişmenin üç temel boyutundaki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini ölçüyor. Bu üç boyut; sağlık (kadın ve erkeklerin doğuştan beklenen ortalama yaşam süresi ölçülüyor), eğitim (kız ve erkek çocuklarının ortalama öğrenim süresi ve 25 yaş ve üstü yetişkinler için

⁴²³Undp.org.tr,
http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/human_development.html, (09.03.2019).

ortalama öğrenim süresi ölçülüyor) ve ekonomik kaynaklar üzerindeki hakimiyet (kadın ve erkek kişi başına tahmini GSMH ile ölçülüyor) olarak belirlendi. Ülke sıralamaları İGE'deki toplumsal cinsiyet eşitliğinden mutlak sapmalara dayalı. Bu da sıralamalarda, eşitsizliklerin kadın ve erkek lehine eşit olarak değerlendirildiği anlamına geliyor.

Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi(TCEE), yöntem olarak İGE'ye benzemektedir. Potansiyel insani gelişmenin, söz konusu boyutlardaki eksikliklere dayandırılarak sayısal kayıp olarak ifade edilebilir.⁴²⁴ TCEE, cinsler arasındaki eşitsizliği üç boyutla ele alır: üreme sağlığı, güçlendirme ve iş gücü piyasası. Üreme sağlığı iki gösterge ile ölçülür: anne ölüm oranı ve ergen doğurganlık oranı. Güçlendirme boyutu ise iki gösterge ile ölçülür: cinslerin ayrı ayrı siyasal temsil oranı ve eğitime devam etme seviyeleri. Son olarak İş gücü piyasası boyutu kadınların iş gücüne katılım oranlarıyla ölçülür. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi, ulusal düzeyde insani gelişmenin toplumsal cinsiyet eşitsizliğini hangi düzeyde zarara uğrattığını tespit etmek ve politika analizi için zemin hazırlamak amacıyla oluşturulmuştur.⁴²⁵

Bu dört endeksle (İGE, EUİGE, CDGE ve TCEE) ölçüm yapılmasındaki asıl amaç, gelişmişliğin salt ekonomik olarak ifade edilmesinden öte insan hakları boyutunda da ele alınmasının gerekliliğini ortaya koymaktır. Yükselen ve vazgeçilemez bir değer olarak demokrasinin toplumlarda yerleşik hale gelmesi ancak tüm yurttaşların eşit haklara sahip olmasıyla mümkün olacaktır. Bu noktada eşit hakların varlığı toplumlarda özellikle dezavantajlı konumda olan kesimlerin dikkate alınmasıyla geliştirilen politikalarla mümkün olacaktır. Kadın konusunun bir gelişmişlik sebebi gösterilerek bu denli önemsenmesinin ve bu konuda ölçüm araçlarının geliştirilmesinin en büyük sebebi ise kadının dezavantajlı kesimler içinde en fazla nüfusa sahip olan grup olmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla kadına dair yapılan her türlü eşitsizlik sorunu çözülmeyen hiçbir toplumda gerçek bir gelişmişlikten ve kalkınmadan söz edilmesi beklenemez.

⁴²⁴Undp.org.tr, (09.03.2019).

http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/human_development.html

⁴²⁵Undp.org.tr, (09.03.2019).

http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/human_development.html

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BATI KARADENİZ BÖLGESİ'NDE KENTLERİN GELİŞMİŞLİK DÜZEYLERİNE GÖRE KADIN KATILIMI ARAŞTIRMASI

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Cinsiyetlerden herhangi birinin kent yönetiminde eksik temsili söz konusu olduğu sürece tam bir demokrasiden bahsetmek mümkün olmayacaktır. Ayrıca kadınların yaşadıkları kentlerde yönetsel/ siyasal kurumlarda temsil edilmesi her şeyden önce bir vatandaş olarak doğal haklarıdır. Batı Karadeniz Bölgesi'nde sosyal hayatta kadın görünürlüğünün birçok Anadolu kentine oranla görece fazla olması çalışma için ilk yola çıkılma nedenlerinden biridir. Bu sebebe dayanılarak kadın katılımının etkin olup olmadığı merak konusu olmuş ve bu yönde bir alan araştırması yapılmak istenmiştir. Alan araştırması araştırma sorularından yola çıkılarak aşama aşama gerçekleştirilmiştir. Baştan beyan edildiği gibi temel amaç; kentin gelişmişliğinin kadın katılımını da artırıp artırmadığıdır. Diğer taraftan yapılan saha araştırması bize örnekleme dâhil olan kentlerde kadın katılımı ve temsili sorunu olup olmadığını da verecektir.

4.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Adalet ve eşitlik anlayışı kentlerde başlarsa ancak tüm ülkeye yerleştirilebilme imkânı doğar. Örneğin sorunlar önce mahallelerde çözülür; dolayısıyla eşitlik önce mahallelerden başlar. Bu sebeple demokrasinin yerelden başlayarak tüm ülke geneline yerleştirilebileceği düşünülmektedir. Batı Karadeniz Bölgesi incelenmesi tez konusu bakımından ilk olma özelliğini taşımaktadır. Ayrıca Batı Karadeniz birçok farklılığı bünyesinde barındıran özelliğe sahip bir bölgedir. Örneğin birbirine çok yakın illerde dahi hem kültürel açıdan hem sosyo-ekonomik açıdan büyük farklılıklar olup kentler birbirinden ayrılmaktadır. SEGE 2011 verilerine göre ise Türkiye'de gelişme göstermeyen tek bölge olarak görülmektedir. Bu sebeple bölgede yapılacak sosyal nitelikteki araştırmaların artırılması gerekmektedir.

Yapılan araştırmanın kapsamı oldukça geniş tutulmaya çalışılmış ve örneklem olarak belirlenen illerdeki tüm yerel aktörlerde mevcut kadın yöneticiler dâhil edilmeye

çalışılmıştır. Araştırmanın kapsamının geniş olması çalışmanın önemini ortaya koyan bir diğer unsurdur.

4.3. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evreni Batı Karadeniz Bölgesi'nde kent yönetimine katılım sağlayan kadınların tamamından oluşmaktadır. Örneklem olarak ise olasılıksız örnekleme yöntemiyle SEGE 2011 raporuna göre farklı gelişmişlik düzeylerine sahip olan Bolu, Zonguldak ve Sinop illerinde kent aktörlerine alt-orta-üst düzey yönetimde katılım gösteren kadınlar seçilmiştir. Kurumlardan yazılı olarak elde edinilen bilgiye göre örneklem seçilen illerde **627** kadın yönetici bulunmaktadır. **186 (%30)** katılımcıya ulaşılmış ve bu sayının temsil gücüne sahip olduğu düşünülerek anketler değerlendirmeye alınmıştır.

4.4. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI

Araştırmanın evreni Batı Karadeniz Bölgesinde kolayda örnekleme yöntemiyle seçilen üç ilde (Bolu, Zonguldak, Sinop) kent yönetimine katılım gösteren alt düzey, orta düzey ve üst düzey kadın yöneticileri kapsamaktadır. Araştırmaya söz konusu üç ildeki bakanlıkların taşra teşkilatları, yerel birimler, kent meclisleri, siyasal partiler ve sivil toplum örgütleri olmak üzere tüm yerel aktörler dâhil edilmiştir.

Alan çalışması üzerine kurulu bu çalışma yapılırken kentler arasındaki mesafenin uzaklığı da düşünüldüğünde anketlerin tamamlanması belli bir zaman dilimini kapsamıştır. En büyük kısıtlardan biri çalışma tamamlanana kadar kentlerde özellikle memur statüsünde çalışan yöneticilerin yer değişikliklerinden kaynaklı yaşanmıştır. Ayrıca araştırmanın yürütüldüğü sırada 24 Haziran 2018 Genel Seçimleri ve 31 Mart 2019 Yerel Seçimleri yapıldığı için katılımcıların seçim kampanyalarını yürütmeleri sebebiyle vakit ayıramamaları da söz konusu olmuş ve hatta çoğu zaman randevular ertelenmek durumunda kalmıştır. Ayrıca seçimler bazı katılımcıların anket sorularını cevaplamak konusunda çekimser davranmalarına sebep olmuştur.

Araştırmada bir diğer kısıt ise 24 Haziran 2018 tarihinde ilk kez Cumhurbaşkanı seçimi gerçekleşmiş ve söz konusu anayasa değişikliği kabul edilmiş olduğundan bakanlıkların isimlerinde ve yetkilerinde bazı değişikliklerin gerçekleşmesi sebebiyle çalışmanın akışında da bir takım değişiklikler yapılmak durumunda kalmıştır.

Yine kısıt olarak düşünülecek olursa örneklem olarak belirlenen illerde özellikle küçük kentlere ait bir özellik olan sınırlı kadın katılımı söz konusudur. Yani seçilen kentlerde sayısal verilere bakıldığında görülen kadın temsili katılan kadın oranından yüksek gözükmektedir. Bunun sebebi ise; belli bir kitlenin farklı farklı aktörlerde aynı anda katılım göstermesidir. Bu durum ise örneklem sayısı kadar kadına ulaşılamamasına sebep olmuştur.

Ayrıca yerel aktörler içerisinde önemli bir yere sahip olan sivil toplum örgütleri ile alan araştırması öncesinde iletişime geçilmiştir. Aktif olarak faaliyette bulunmadıklarını beyan eden birçok sivil toplum örgütü evrene dâhil edilememiştir.

Son olarak önemli bir kısıt ise Türkiye'nin bulunduğu siyasi konjonktür sebebiyle özellikle kamu çalışanlarınca duyulan güvensizlik sebebiyle sorulara yanıt vermek istenmemesi olmuştur. Bu nedene dayalı olarak sadece valilikten ve üniversiteden alınan izin yeterli olmamış her bir kurum için ayrı ayrı etik kurul kararı çıkarılması istenmiştir. Bu durum çalışmanın tamamlanmasını oldukça geciktirdiği gibi, Türkiye'de bilimsel çalışma yapmanın güçlüğünü de ortaya koymaktadır.

4.5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışma genel olarak alan araştırması fikrinden ortaya çıkmıştır. Araştırmada verilerin toplanma sürecinde tüm kütle, tam sayım ve olasılıksız örneklem yöntemi kullanılmıştır. Öncelikle mevcut illerde kadın yönetici sayılarına ulaşmak için örneklem olarak seçilen illerin valiliklerine ve belediyelerine dilekçe yazılarak kurumlarda istihdam edilen personelin içerisinde alt düzey, orta düzey ve üst düzey kadın ve erkek yönetici sayıları talep edilmiştir. Kurumlardan gelen resmi yazılara istinaden bakanlıkların taşra teşkilatlanmalarındaki ve yerel yönetimlerindeki kadınların katılım ve temsil oranı tablolaştırılmıştır. Belirlenen sayısal verilerle yerel aktörlere bizzat araştırmacı tarafından gidilerek anket çalışmasına başlanmıştır. Anket çalışmasının ölçeği oluşturulurken akademik bir ortamda konu tartışılmış, sorular belirlenmiştir. Anket çalışması 2 bölümden oluşmaktadır ve demografik soruların yanı sıra konuya ilişkin bir takım ifadelerden oluşan toplamda 40 soru-ifade bulunmaktadır. 15 adet ucu açık ve kapalı sorularla katılımcıların katılım faktörleri tespit edilmeye çalışılmıştır daha sonra oluşturulan 25 adet kent yönetimine katılıma ve kentlerin gelişmişliğine yönelik ifadeyle katılımcıların tutumları ölçülmeye çalışılmıştır. Sonrasında ise Zonguldak İli'nde yerel

aktörlerden birer temsilci seçilerek ölçekteki ifadelerin anlaşılabilirliği tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan pilot çalışmada katılımcıların fikirleri de alınarak ifadelere dair bazı değişiklikler yapılmıştır. Anket çalışmasının sahada bizzat araştırmacı tarafından gerçekleştirilmesi gözlemlene fırsatını elde etmesine de sebep olmuştur. Kıyaslama yapılacak illerin gelişmişlik düzeyleri noktasında ise SEGE 2011 verilerinden yararlanılmıştır.

Anket yönteminde elde edilen bulgular SPSS Programıyla analiz edilmiştir. Veri analizi için temel istatistikî testler ve tutum farklılığını ölçen testler (Mann Whitney U ve Kruskal Wallis) kullanılmıştır.

4.6. ARAŞTIRMA SORULARI VE HİPOTEZLERİ

Araştırmada örneklem olarak seçilen kentlerde kadının temsil veya katılım sorunu var mıdır? sorusu çalışmanın temel sorusunu oluşturmaktadır. Örneklem olarak seçilen kentlerde yönetime katılan kadınların katılımını etkileyen faktörler nelerdir? sorusu ise Bolu, Zonguldak ve Sinop illerinde katılım gösteren kadınların katılımlarının hangi durumlara bağlı olarak gerçekleştiğinin tespit edilmesi için sorulmuştur. Seçilen örneklem olarak belirlenen iller SEGE 2011 verilerine göre farklı gelişmişlik düzeylerindedir. Kadın görünürlüğü ise bir gelişmişlik göstergesi olarak kabul edildiğinden kentler arasında bir fark olup olmadığı merak konusu olmuştur. Bu noktadan hareketle Bu faktörler kentlerin gelişmişlik düzeylerine göre farklılık göstermekte midir? Gösteriyorsa ne kadar etki etmektedir? Sorusu da bir diğer araştırma sorusudur.

Araştırmanın genel amacı söz konusu illerde katılımın cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğinin tespit edilmesidir. Bu sebeple önce katılımın cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için tüm yerel aktörlerde yönetsel kademedeki kadın ve erkek sayıları istenmiştir. Gelen bilgiler ışığında tablolar oluşturulmuş ve kadın-erkek temsili tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci amacı katılımı etkileyen faktörlerin incelenmesidir. Bu tespitinin yapılabilmesi için demografik bilgilerden ve katılımın niteliğine dair ifadelerden yararlanılacaktır.

Çalışmanın son amacı ise söz konusu kentlerin gelişmişlik düzeyi ile katılım faktörleri arasında bir ilişki olup olmadığının tespit edilmesidir. Bu sebeple de aşağıda belirtilen 9 hipotez oluşturulmuştur.

H1: Sosyal ve siyasal yaşam kent yönetimine katılımı farklılık yaratır.

H2: Kent siyasetine ilgi ve katılım kent yönetimine katılım biçimi ve düzeyinde farklılık yaratır.

H3: Kadının sosyo-ekonomik özellikleri kent yönetimine katılımı farklılık yaratır.

H4: Kadının kent yönetimini sahiplenmesi kent yönetimine katılım biçimi ve düzeyinde farklılık yaratır.

H5: Kentin sosyo-ekonomik gelişmişliği kadının kent yönetimine katılımında farklılık yaratır.

H6: Kentlerin gelişmişlik düzeyi sosyal-siyasal yaşama katılımı farklılık yaratır.

H7: Kentlerin gelişmişlik düzeyi kadının sosyo-ekonomik özelliklerinde farklılık yaratır.

H8: Kentlerin gelişmişlik düzeyi kent siyasetine ilgi ve katılım düzeyinde farklılık yaratır.

H9: Kentlerin gelişmişlik düzeyi, kent yönetiminin sahiplenilmesinde farklılık yaratır.

4.7. ARAŞTIRMA ALANINA İLİŞKİN BULGULAR

4.7.1. İllere Dair Bilgiler

Bolu: Bolu, SEGE verilerine göre incelediğinde Türkiye sıralamasında 11. sırada yer almıştır. Bu durumun çeşitli sebepleri olmakla birlikte görüşmelerde elde edilen gözleme dayanarak ilin özellikle yerel yönetimlerde uygulanan politikalarda pilot il olarak seçilmesi kentin gelişmesine etki etmiş olabilir. SGK 2017 verilerine göre; Türkiye’de son 10 yıl içinde kadın sigortalı işçi sayısının erkek sigortalı işçi sayısına oranını en fazla arttıran iller incelenmiş ve ilk beş il içinde Karabük, Ankara, Edirne, Antalya ile birlikte Bolu da dikkat çekmektedir.⁴²⁶

Zonguldak: Zonguldak ülkenin kömür Demir ve Çelik üretiminin büyük bir bölümünün yapıldığı il olması sebebiyle ve yıllardır bir Türkiye Taş Kömürü gibi bir kamu iktisadi teşebbüsüne sahip olması sebebiyle en hızlı kentleşen illerden biridir. Özellikle Ereğli ilçesi önemli bir sanayi potansiyeli özelliği taşımaktadır ve kentin kalkınmasında büyük bir etkiye sahiptir. Bu, sebeple il birçok siyasetçinin planlarına konu olmuştur. Örneğin Keleş’in

⁴²⁶SGK, (2007) İstatistik Yıllığı; SGK; (2016), İstatistik Bülteni, Aralık, www.sgk.gov.tr.

de çalışmasında yer aldığı üzere; “Zonguldak için hazırlanan plan nüfus artışı ve kalkınma hızı arasında bir bağlantı kurmayı bölgedeki altyapıyı geliştirmeyi, gelir farklılaşmasını azaltmayı, kentleşmeyi ve tarım dışı iş olanaklarını özendirme ve kamu kesimi ile özel kesim yatırımları arasında denge sağlamayı amaçlamıştır. Bu amaçları gerçekleştirmek için bölgenin balıkçılık, madeni eşya, sanayi, kunduracılık, mobilyacılık, çimento ve yapı gereçleri gibi sanayi etkinliklerinin geliştirilmesi öngörülmüştür. 1963-1964 yıllarında sürdürülen proje Bayındırlık ve İskân yani Çevre ve Şehircilik Bakanlığı elemanlarınca zaman zaman yapılan ziyaretlerle yürütülmüştür. Bununla birlikte 1971 yılında Zonguldak anakent planı içinde bulunan belediye Zonguldak Kilimli Çatalağzı ve Kozlu belediye Yasası'nın ilgili hükümleri uyarınca aralarında bir Belediyeler Birliği kurmuşlardır. Türkiye’de ilk anakent yönetim örneği olan bu birliğin görevleri anakent alanının tümü için planlama yapmak altyapı ve önemli kimi tesislerle ulaşım sisteminin kurulmasını ve işlemlerini sağlamak olarak tanımlanmıştır. Zonguldak planında türlü kesimler teker teker ele alınarak her kesimde yapılması gereken yatırımlarla ilgili öneriler kesim için öncelikler biçiminde sıralanmıştır. Planda karar organlarını seçenekler sunumu düşüncesi yer almamıştır.”⁴²⁷

Sinop: TÜİK⁴²⁸ tarafından yapılan bir araştırmaya göre Türkiye’nin en mutlu ili seçilmiştir. Araştırma için Sinop ili ziyaret edildiğinde gözlemlenen durum farklı olmamıştır. Tespitlerden biri ilde trafik ışığının bulunmamasıdır. Türkiye’de alışkın olunmayan bir durum olmasına rağmen halkın trafikte stressiz olduğu bulgusu gözlenmiştir. Yine tespitlerden kentte yaşayan halkın iş çıkışı kentsel mekânlarda fazlasıyla vakit geçirmeyi tercih ettikleri beklenen bir durumdur. TÜİK’in verilerine göre 2014, 2016 ve 2017 yıllarında, Türkiye'nin mutluluk düzeyi en yüksek ili çıkan Sinop ilinde ARGETUS Araştırma Şirketi tarafından mutluluğa etki eden nedenler araştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Sinop halkının mutluluğunda yedi önemli faktör belirlenmiştir. Yüz yüze 1188 kişi ile yapılan görüşmede katılımcılara "Sizi Türkiye'nin en mutlu ili yapan sebepler nelerdir?" şeklinde bir soru yöneltilmiş. Araştırmaya katılan Sinopluların verdiği cevaplarda 7 konu ifade ön plana çıkmıştır. Halkın %25’i "Deniz, deniz ürünleri, orman ve doğal güzellikleri bol";%21,7’si "Nüfusumuz az, trafik derdimiz yok, havamız temiz, stresimiz az";%13,1’i "Emekli ve yaşlıların yaşayabileceği bir şehirdeyiz";%12,4’ü, "Deniz ürünleri ve doğal ürünlerle

⁴²⁷Keleş, 2013, s.347.

⁴²⁸<http://www.tuik.gov.tr/>, (10.02.2020).

organik besleniyoruz"; %8,7'i "Hayat ucuz, geçim derdi az, kendi kendimize yetiyoruz"; %8,2'si "Büyük kentlere uzağız"; %3,9'u, "Stres atacağımız sosyal ve kültürel imkânlarımız var" şeklinde tespit edilmiştir. Son olarak, Batı Karadeniz Bölgesi'nin gelişmişlik düzeyine göre illerin sıralaması aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 10. Batı Karadeniz Bölgesi'nde İl Bazında Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi'ne Göre Gelişmişlik Düzeyi

İlin Adı	SEGE 2011 SIRALAMA
<i>Bolu</i>	11
Karabük	28
<i>Zonguldak</i>	29
Kastamonu	47
Bartın	48
<i>Sinop</i>	51
Kaynak: SEGE 2011 RAPORU	

4.7.2. Batı Karadeniz Bölgesi'nde İl Düzeyinde Yerel Aktörlerde Kadın Temsili

Çalışmada saha çalışmasına başlamadan önce ilk olarak resmi yazışmalar yürütülerek söz konusu illerin kent aktörlerine katılımın cinsiyete göre değişiklik gösterip gösterilmediğinin tespit edilmesi için yönetsel kademelerdeki kadın temsili tespit edilmeye çalışılmıştır. Valiliklerden edinilen bilgiye göre kent aktörlerinde il düzeyinde alt düzey, orta düzey ve üst düzey kadın yönetici sayıları aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir. Bakanlıkların, il düzeyindeki teşkilatlanmalarındaki alt, orta ve üst düzey kadın ve erkek yönetici sayıları verilmiştir. Kurumlardan alınan bilgilere göre karar verilen yönetsel düzeylerle: alt düzey yönetici olarak şube müdürleri; orta düzey yönetici olarak müdür yardımcıları; üst düzey yönetici olarak ise müdürler ifade edilmektedir.

Tablo 11. Bakanlıkların Bolu İl Teşkilatlanmalarında Yönetmel Düzeyde Kadın-Erkek Dağılımı

Kurum ve Kuruluş	Alt Düzey Yön.			Orta Düzey Yön.			Üst Düzey Yön.		
	K	E	T	K	E	T	K	E	T
Adalet Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	9	7	16	8	6	14	2	12	14
Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	5	7	12	0	5	5	1	3	4
Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	0	1	1	0	2	2	0	3	3
Çevre ve Şehircilik Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	1	5	6	0	2	2	0	1	1
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	Kuruluş Yoktur								
Gençlik ve Spor Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	7	7	14	3	8	11	0	1	1
Tarım ve Orman Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	0	66	66	2	32	34	1	16	17
Ticaret Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	0	12	18	0	2	6	1	1	2
Kültür ve Turizm Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	1	4	5	1	1	2	0	1	1
Hazine ve Maliye Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	3	6	9	5	9	14	0	2	2
Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	8			3			1		1
Sağlık Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	3	6	9	14	25	39	5	11	16
Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	veri alınmadı								

Tablo 12. Bakanlıkların Zonguldak İl Teşkilatlanmalarında Yönetmel Düzeyde Kadın-Erkek Dağılımı

Kurum ve Kuruluş	Alt Düzey Yönetici			Orta Düzey Yönetici			Üst Düzey Yönetici		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
Adalet Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	0	0	0	18	9	27	18	37	55
Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	5	11	16	4	3	7	1	1	2
Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	0	0	0	2	0	2	0	0	0
Çevre ve Şehircilik Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	2	5	7	1	1	2	0	1	1
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar-TTK	8	59	67	0	24	24	0	3	3
Gençlik ve Spor Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	0	0	0	0	0	0	1	11	12
Tarım ve Orman Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	0	9	9	0	1	1	0	1	1
Ticaret Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	2	2	4	1	1	2	0	2	2
Kültür ve Turizm Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	0	0	0	1	4	5	0	1	1
Hazine ve Maliye Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	4	6	10	0	10	10	0	1	1
Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	10	8	26	0	9	9	1	0	1
Sağlık Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	6	5	11	19	52	71	0	1	1

Tablo 13. Bakanlıkların Sinop İl Teşkilatlanmalarında Yönetsel Düzeyde Kadın-Erkek Dağılımı

Kurum ve Kuruluş	Alt Düzey Yönetici			Orta Düzey Yönetici			Üst Düzey Yönetici		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
Adalet Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	0	0	0	5	3	8	9	8	17
Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	3	2	5	4	6	10	0	3	3
Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	0	0	0	1	0	1	0	1	1
Çevre ve Şehircilik Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	0	2	2	4	4	8	0	2	2
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	Kuruluş bulunmamaktadır.								
Gençlik ve Spor Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	0	0	0	0	4	4	0	1	1
Tarım ve Orman Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	5	25	30	0	14	14	0	3	3
Ticaret Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	Bilgiye Ulaşılamadı.								
Kültür ve Turizm Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	3	8	11	3	2	5	0	1	1
Hazine ve Maliye Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar									
Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	0	13	13	60	271	340	0	8	8
Sağlık Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar									
Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar	0	0	0	0	2	2	0	0	0

Tablo 11,12 ve 13'te seçilen illerde Bakanlıkların taşra teşkilatlarındaki alt, orta ve üst düzey (kurumlardan alınan bilgi doğrultusunda karar verilen yönetsel düzeylerle: alt düzey yönetici olarak şube müdürleri; orta düzey yönetici olarak müdür yardımcıları; üst düzey yönetici olarak ise müdürler ifade edilmektedir.) kadın ve erkek yönetici sayıları verilmiştir. Her üç ilde de kadın temsil sorunu olduğu görülmektedir. Bolu ve Zonguldak illerinde yönetsel düzeylerde kadın ve erkek sayıları kendi içinde benzerlik gösterirken Sinop ili diğerlerinden farklı bir dağılım göstermiştir. Sinop ilinde alt düzey kadın yönetici sayısı (11) oldukça düşükken, orta düzey kadın yönetici sayısı diğer illere oranla daha yüksektir. Üst düzey kadın yönetici sayısında ise yine düşüş olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Sinop ilinde kadınların ağırlıklı olarak orta düzey yönetici olduğu ortaya çıkmış olmaktadır. İllerin Türkiye'deki gelişmişlik sıralamalarına göre durum değerlendirilecek olursa SEGE 2011 verileri ışığında Bolu (11) ve Zonguldak (29) illeri arasında gelişmişlik sıralamalarıyla paralel seyreden bir farklılık görülmezken; Sinop (51)'ta ise özellikle alt düzey ve üst düzey yönetici kadın sayıları diğer iki ile kıyasla daha düşük görülmektedir. Buna göre Zonguldak ilinde yönetsel düzeyde kadın

temsilinin daha fazla olması kent yaşamında kadının görünürlüğünün yüksek olduğu yorumuna ulaşılabilir.

Yukarıdaki tabloda rakamlarla ifade edilen kadın erkek sayılarını temsil eden memurlar aynı zamanda merkezden yönetimin birer temsilcileridir ve isteğe bağlı değil meslekleri sebebiyle yönetime katılım göstermiş bulunmaktadır. Buna göre atamayla görev aldıkları için kadına yönelik eksik temsil sorunu aynı zamanda konuyla ilgili bir kamu politikası oluşturulmasına dair ihtiyacı karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 14. Yerel Yönetimlerde Yönetmel Düzeylerde Kadın- Erkek Dağılımı

İller / Yerel Yönetim Birimi		Alt Düzey			Orta Düzey			Üst Düzey		
		Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
Bolu	İl Özel İdare	3	10	13	3	20	23	0	1	1
	Belediye	2	2	4	5	11	16	2	3	5
Zonguldak	İl Özel İdare	3	19	22	0	2	2	0	1	1
	Belediye	0	0	0	11	13	24	3	22	25
Sinop	İl Özel İdare	6	8	14	5	15	20	0	3	3
	Belediye	7	67	74	0	1	1	4	9	13

Yerel Yönetimler halka en yakın birimler olması açısından ve halkın günlük ihtiyaçlarının karşılanmasına dair hizmetleri karşılamaları sebebiyle özel bir öneme sahiptir. Halkın her kesiminin kendini direkt ilgilendiren kararlara katılma sürecinde cinsiyetler arasında dengeli bir temsil olması gerekmektedir. Bolu, Zonguldak ve Sinop illeri yerel yönetimler noktasında durum değerlendirildiğinde kadın temsiline oldukça düşük olduğu görülmektedir. Yukarıdaki tabloda verilen yönetmel düzeylere kurumlardan alınan bilgilere göre karar verilmiştir. Buna göre, il özel idareler için: alt düzey yönetici olarak şefler; orta düzey yönetici olarak birim müdürleri; üst düzey yönetici olarak ise genel sekreter ve yardımcıları; belediyelerde ise müdürler alt düzey ve orta düzey; başkan yardımcıları ve başkanlar üst düzey yönetici olarak ifade edilmektedir. Tablo 14'e göre Zonguldak İl Özel İdare teşkilatlanmasında tüm düzeyler dâhil toplamda sadece 3 adet kadın yönetici görünmektedir ki bu kadınlar da alt düzey yöneticidir. Ancak Belediye teşkilatlanmasında özellikle *orta düzey yönetici sayısı bakımından kadın-erkek yönetici sayıları neredeyse eşit temsili sağlamış durumdadır*. Zonguldak için en ilgi çekici durumlardan biri de belediye örgütlenmesi için toplamda üst düzey yönetici sayısının diğer illere oranla oldukça yüksek (25) olmasıdır ki bu yöneticilerin sadece 3'ü

kadınlardan oluşmaktadır. Yine Zonguldak Belediyesi'nde alt düzey yönetici bulunmadığı belirtilmiştir. Bu da birimin teşkilat yapısı için ilginç bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum yerel yönetimlerde istihdam edilen personel sayısının kentler arasında farklılık göstermesinin bir sonucu olarak da karşımıza çıkabilir. İl özel idare ve belediye teşkilatlanmaları kendi içinde değerlendirilmeye alınacak olursa ise; belediyelerde tüm iller dâhil kadın yönetici sayısı (34); il özel idarelerdeki kadın yönetici sayısına(20) oranla daha olumlu bir durum ortaya koymaktadır. Her üç kent için ayrı ayrı değerlendirme yapıldığında ise genel toplamda en fazla kadın yönetici sayısı Sinop iline (22) ait görünmektedir. Bu üç kent arasında gelişmişlik düzeyi en düşük olan kent Sinop'tur. Bu durum örneklem olarak belirlenen illerinde kentin gelişmişlik düzeyi ile kadın yönetici sayısının arasında doğrusal artan/ azalan bir ilişki olmadığını ortaya çıkarmaktadır. Ancak her üç kent için de yönetsel düzeyde kadının eksik temsili söz konusudur ve giderilmesi gerekmektedir.

Tablo 15. Siyasal Partilerin Bolu İl Teşkilatlanmalarında Kadın-Erkek Dağılımı

Siyasal Parti Adı	Yönetim Kurulları			İl Disiplin Kurulu			İl Geneli Toplamı		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
AKP	7	23	30	1	4	5	8.908	11.411	20.319
CHP	6	15	21	4	5	9	938	2.322	3.260
MHP	0	ulaşamadı		0	ulaşamadı		ulaşamadı		
IYI	19	32	43	3	6	9	403	755	1158

Tablo 16. Siyasal Partilerin Zonguldak İl Teşkilatlanmalarında Kadın-Erkek Dağılımı

Siyasal Parti Adı	Yönetim Kurulları			İl Disiplin Kurulu			İl Geneli Toplamı		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
AKP	31	134	165	1	4	5	27106	41384	68490
CHP	35	120	155	1	8	9	2710	7880	10590
MHP	5	33	38	0	7	7	880	1320	2200
IYI	78	272	350	7	8	15	157	440	597

Tablo 17. Siyasal Partilerin Sinop İl Teşkilatlanmalarında Kadın-Erkek Dağılımı

Siyasal Parti Adı	Yönetim Kurulları			İl Disiplin Kurulu			İl Geneli Üye Toplamı		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
AKP	6	24	30	1	4	5	Paylaşılmadı		
CHP	56	120	176	2	7	9	1033	2599	3632
MHP	Ulaşılamadı								
IYI	19	50	69	3	9	12	Paylaşılmadı		

Siyasal partilerin il teşkilatlanmaları yerel siyasette etkin çözümlerin sağlanması için önemli katkı sağlayabilmektedir. Bu noktada da yerel siyasette kadının temsil edilmesi genel siyasette dahi kadının konumunun yükseltilmesine yönelik oluşturulacak politikalarda etkili olabilmektedir.

Tablo 15, 16, 17 oluşturulurken illerdeki 4 büyük partiden (AKP, CHP, MHP, IYI Parti) veriler istenmiştir. Bu partilerin seçilmeye ise söz konusu illerdeki görünürlükleri de etkili olmuştur. Parlamenta girmiş olan diğer büyük partiler içerisinde bölge düzeyinde yeterli ilgi düzeyi olmadığı için araştırmaya söz konusu partiler dâhil edilmemiştir.

Tablolara göre siyasal partilerin il teşkilatlanmalarında da yönetici erkek-kadın sayıları birbirine yaklaşmış görünmemektedir. Dolayısıyla kadın açısından yönetimde eksik temsil söz konusudur. Ancak siyasal partilerin il teşkilatlanmalarının durumu diğer yerel aktörlere (yerel yönetimler, kent meclisleri, sivil toplum örgütleri) göre farklılık arz etmektedir. Merkez-yerel ilişkileri yönetim kadrolarının belirlenmesinde oldukça etkilidir. Parti teşkilatlanmalarında kararlar büyük ölçüde merkez tarafından verilmektedir. Tabloda en ilgi çekici konulardan biri de Zonguldak ilinde siyasal partilerdeki üye sayısının genel toplamda 79677 yani oldukça yüksek olmasıdır. Üye sayıları içerisinde de kadın-erkek arasında bir eşitlik söz konusu değildir. Ancak bu durum aynı zamanda kadının yerel siyasete olan ilgisinin diğer aktörlere oranla yüksek düzeyde olduğu sonucunu da ortaya çıkartmaktadır. Bu noktada partilerin genel merkezleri tarafından parti içinde demokrasinin sağlanması adına yönetsel düzeyde kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik uygulanacak önlemlerin sağlanmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Tablo 18. İllerin Sivil Toplum Kuruluş Örgütlenmelerinde Kadın- Erkek Dağılımı

İller	Yönetim Kurulu			Denetim Kurulu			Genel Toplam Üye		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
Bolu	ulaşamadı	-	-	-	-	-	4165	26643	30808
Zonguldak	369	2923	3292	209	1466	1675	6032	42979	49011
Sinop	621	4000	4621	343	2096	2439	3731	22740	26471

Sivil toplum kuruluşları halk katılımının sağlanması ve demokrasinin yerleştirilmesi noktasında büyük bir öneme sahiptir. Ayrıca halkın her kesiminin yönetime katılmasında olanak sağlanması noktasında da etkilidir. Bu durumda sivil toplum örgütleri cinsler arasında öncelikle üye sayısı sonra ise yönetimde eşit temsil bakımından adaletin mutlaka sağlanması gerekli bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Tablo 18'e göre Bolu'da yönetim kadrosunda kadın erkek sayılarına ulaşamadığı görülmektedir. Bu sebeple kent sadece üye bakımından incelenebilmiştir. Kadın üye sayısının (4165) erkek üye sayısından (26643) büyük ölçüde düşük olduğu görülmektedir. Diğer illerde de durum farklı değildir. Zonguldak'taki erkek üye sayısının (42979) çok yüksek olması dikkat çekicidir. Bu durum ilde halkın özellikle erkeklerin sivil toplum örgütlerine ilgisinin yüksek olduğunu göstermektedir. Bunun en önemli nedeni olarak maden sendika sayısının fazla olması gösterilebilir. Kentin geçim kaynağının kömür madenleri olmasından dolayı kentte maden işçi sayısı da fazladır.

STK'larda Kadın-erkek arasındaki temsil farkının en fazla olduğu il de kuşkusuz ki Sinop'tur. Bunun yanı sıra genel toplamda kadın sayısının en fazla olduğu il olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bu da nüfus büyüklüğü de göz önüne alındığında kentte STK'lara olan ilginin yüksek olduğu sonucunu karşımıza çıkarmaktadır.

Tablo 19. İllerin Kent Meclislerinde Kadın-Erkek Dağılımı

İller	İl Genel Meclisi			Belediye Meclisi			Kent Konseyi Yürütme Kurulu		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
Bolu	1	22	23	5	26	31	4	10	14
Zonguldak	2	29	31	4	27	31	4	10	14
Sinop	0	20	20	3	12	15	-	-	14

Kent meclisleri kente dair alınacak kararlara katılmak için hayati bir öneme sahiptir. Çünkü kentler demokrasinin başladığı mekânlar olarak nitelendirilirler ve verilen hizmetlerde kent sakinlerinin her kesimine karşı adaletli olunması kent yönetimi için

önem arz etmektedir. Bu sebeple kent meclislerinde temsilde adaletin sağlanması ayrıca önemlidir. Örneklem olarak belirlenen illerde kent meclislerinde yönetici kadın temsili neredeyse kadını görünmez kılacak düzeyde görünmektedir. Tabloya göre Sinop ilinde il genel meclisinde kadının temsil edilmediği, Bolu’da 1 kadının temsil edildiği; Zonguldak’ta ise sadece 2 kadının temsil edildiği ortaya çıkmıştır. Belediye meclisinde de yine kentlerin tamamında cinsler arasındaki temsil oranları birbirine yaklaşmamıştır. Bu noktada üç kentte de verilen hizmetler kadınların ihtiyaç ve taleplerinden uzaktır. Eksik temsilin diğer bir sonucu da Gökçimen’in (2008: 8) de belirttiği gibi kadın sorunlarına dair farkındalığın ve duyarlılığın oluşmamasıdır. Buna göre kadının konumunu yükseltecek çözümlere ulaşılması da çok mümkün olmamaktadır. Kadınlar ilk etapta direkt karar alıcı olarak yer almasalar bile en azından kendini ilgilendiren kentsel hizmetlere katılım sağlamalıdır. Bu noktada kentte yaşayan kadınların da ihtiyaçlarına sahip çıkmadığı sonucuna da ulaşılabilir.

4.7.3. Alan Araştırması Bulgular

4.7.3.1. Tanımlayıcı Bulgular

Tablo 20. Araştırmanın Güvenilirlik Testi

Cronbach's Alfa	N of Items
0,87	25

Çalışmada 25 Sorudan oluşan anket formu kullanılmıştır. Toplamda çalışmada ulaşılan katılımcı sayısı ise 186’dır. Çalışmanın güvenilirliği Cronbach’s Alfa testi ile ölçülmüş ve test sonucunda %87 oranı elde edilmiştir. Bu sonuç, araştırmanın oldukça güvenilir olduğunu ifade etmektedir.

Tablo 21. Araştırmanın Normallik Testi

	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	Statistic	Df	Sig.	Statistic	Df	Sig.
O1	0,184	186	,000	,866	186	,000
O2	0,164	186	,000	,895	186	,000
O3	0,147	186	,000	,888	186	,000
O4	0,190	186	,000	,863	186	,000
O5	0,230	186	,000	,820	186	,000
O6	0,213	186	,000	,839	186	,000
O7	0,174	186	,000	,905	186	,000
O8	0,242	186	,000	,795	186	,000
O9	0,285	186	,000	,762	186	,000
O10	0,251	186	,000	,791	186	,000
O11	0,259	186	,000	,793	186	,000
O12	0,339	186	,000	,709	186	,000
O13	0,301	186	,000	,731	186	,000
O14	0,229	186	,000	,824	186	,000
O15	0,286	186	,000	,743	186	,000
O16	0,163	186	,000	,892	186	,000
O17	0,206	186	,000	,884	186	,000
O18	0,182	186	,000	,899	186	,000
O19	0,192	186	,000	,891	186	,000
O20	0,203	186	,000	,897	186	,000
O21	0,264	186	,000	,777	186	,000
O22	0,269	186	,000	,757	186	,000
O23	0,251	186	,000	,786	186	,000
O24	0,289	186	,000	,736	186	,000
O25	0,370	186	,000	,645	186	,000

Yine çalışmada, amaçlar doğrultusunda hangi testlerin yapılacağını belirlemek için, ilk olarak datanın dağılımına normallik testi ile bakılmış ve tablo 17’de normallik testine dair ifadelerin ortalamaları gösterilmiştir. Sonuçlar verilerin normal dağılmadığını göstermektedir. Bu nedenle çalışmada bu dağılıma uygun non-parametrik testler kullanılmıştır. (Kruskal Wallis ve Mann Whitney U)

4.7.3.2. Demografik Bulgular

Kadınların kent yönetimine katılmaları noktasında demografik özellikleri birbirinden farklılıklar göstermektedir. Bu durum ülkeler, bölgeler ya da iller arasında

bile farklılaşabilmektedir. Çünkü örneğin kentlerin istihdam alanları, ekonomik geçim kaynağı, sahip olduğu sosyal alanları ve hayat şartları ya da kent kültürü kısaca kentlerin sunduğu fırsatlar gibi nitelikleri kentte yaşayan nüfusun da farklı özelliklere (meslek, yaşayan nüfus yaş ortalaması, çalışma durumu, çocuk sayısı) sahip olmasına neden olmaktadır.

Tablo 22. Araştırmaya Dâhil Edilen Kentlerde Katılımcıların Dağılımı

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Bolu	44	23,7	23,7
Zonguldak	83	44,6	68,3
Sinop	59	31,7	100
Toplam	186	100	

Örnekleme olarak belirlenen illerde tüm aktörler dâhil toplam 186 katılımcıya ulaşılabilmektedir. Bu katılımcıların % 23,7'si Bolu'dan katılım gösterirken; % 44,6'sı Zonguldak'tan ve %31,7'si Sinop'tan katılım göstermiştir. TÜİK 2018 verilerine göre; Bolu ilinin nüfusu 311.810 kişi olarak tespit edilmiştir. Valilikten edinilen bilgiye göre 84 adet taşra teşkilatlanmalarında; 15 adet yerel yönetimlerde; 6 adet kent meclislerinde ve 40 adet de siyasal partiler de alt-orta ve üst düzey olmak üzere toplamda 145 adet kadın yönetici bulunmaktadır.

Zonguldak ilinin nüfusu 599.698 kişi olarak tespit edilmiştir. Valilikten edinilen bilgiye göre 104 adet taşra teşkilatlanmalarında; 17 adet yerel yönetimlerde; 6 adet kent meclislerinde ve 158 adet de siyasal partiler de alt-orta ve üst düzey olmak üzere toplamda 285 adet kadın yönetici bulunmaktadır.

Sinop ilinin nüfusu ise 219.733 kişi olarak tespit edilmiştir. Valilikten edinilen bilgiye göre 97 adet taşra teşkilatlanmalarında; 11 adet yerel yönetimlerde; 3 adet kent meclislerinde ve 87 adet de siyasal partiler de alt-orta ve üst düzey olmak üzere toplamda 201 adet kadın yönetici bulunmaktadır. Rakamlardan anlaşıldığı üzere Sinop ilinde kadın yönetici sayısı nüfusa oranlandığında diğer iki ilden fazla görünmektedir. Bu araştırma kentlerde kadın katılımı ve kentlerin gelişmişliği arasındaki ilişkiyi ölçmeye yöneliktir ve gelişmişlik göstergeleri için SEGE verilerinden yararlanılmıştır. SEGE 2011 verilerine göre Bolu, Zonguldak, Sinop'un gelişmişlik düzeyleri sırasıyla 11, 29, 51'dir. Dolayısıyla Batı Karadeniz Bölgesi'nde kent aktörleri içinde kadın temsili noktasında kentlerin SEGE gelişmişlik düzeyi sıralamasıyla paralel seyretmediği düşünülebilir.

Ayrıca saha çalışması sırasında karşılaşılan bir durum da Zonguldak ilindeki katılımcıların özellikle siyasal partiler ve STK'lar noktasında diğer iki kente oranla katılma konusunda daha istekli davranmalarındır. Ayrıca yine Zonguldak'ta yönetsel düzeylerdeki kadınları katılım gösterdikleri aktörlerin adreslerinde bulmak daha kolay olmuştur. Tablo 22'de kentler arasındaki farklılıklar bu sebebe de dayandırılabilir.

Tablo 23. Araştırmada Katılımcıların Yaş Aralığı

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
18-25	4	2,2	2,2
26-33	18	9,7	11,8
34-41	25	13,4	25,3
42-49	68	36,6	61,8
50+	71	38,2	100
Toplam	186	100	

Tablo 24. Araştırmada Katılımcıların Medeni Durumu ve Çocuk Sayısı

Medeni Durum	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evli	122	65,6	65,6
Bekar	64	34,4	100
Toplam	186	100	
Çocuk Sayısı	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
0	51	27,4	27,4
1	45	24,2	51,6
2	73	39,2	90,9
3	15	8,1	98,9
4+	2	1,1	100
Toplam	186	100	

Tablo 23'ten de anlaşıldığı üzere katılımcıların, % 36,6'sı 42-49; % 38,2'si ise 50 yaş ve üzeri yaş aralığındadır. Bu durum söz konusu kentlerde yaşayan sakinlerin genelde orta yaş ve üstü olmasıyla açıklanabilir. Bu durumda denilebilir ki yaş ortalamasının yüksek olması genç kadınlar noktasında kentlerde eksik bir temsil söz konusudur. Saha çalışmasında gözlemlendiği üzere söz konusu kentlerde istihdam alanı kısıtlı olduğu için genç nüfusun farklı kentlere göç etmiş olduğu düşünülmektedir. Örneğin, Şahin⁴²⁹ tarafından 2011 yılında yapılan benzer bir çalışmada seçilen iller birbirinden farklı bölgelere aittir ve gelişmişlik düzeyleri çok yüksek değildir. İllerdeki kadın meclislerinin yaş ortalaması % 44,65 çıkmıştır. Dolayısıyla bu durum kentlerin gelişmişlik düzeyi ile

⁴²⁹ Funda Şahin, 2011, s. 46.

ilgili bir durum da olabilir. Örneğin kentteki sanayileşme oranı kentin ekonomik anlamda kalkınmasında katkı sağlayabileceği gibi kentte istihdam olanağının yükselmesine de neden olur. İstihdam olanağı yüksek olan kentlerde nüfusun genç olması daha beklenebilir bir sonuçtur.

Tablo 24'e göre ise katılımcıların % 65,6'sı evli, %34,4'ü bekârdır. Araştırma alanında görüşme yapılan kadınların tamamı çocuk sahibi olduğunu ifade etmiştir. Çocuk sayısı açısından en yüksek ortalama 2 çocuk sahibi olma yönünde olup yüzdeler oranı %39,2 'dir. Annelik rolüne sahip olması katılımcıların toplumsal-siyasal-yönetimsel alanlara katılımlarında bir engel teşkil etmemiş görünmektedir. Kadınların yaş ortalamasının yüksek olması ile birlikte değerlendirildiğinde ise annelik rolüne dair kadınların ev içi sorumluluklarının azalmasıyla kent yönetimine katılmaya daha rahat vakit ayırdıkları da düşünülebilir.

Tablo 25. Araştırmada Katılımcıların Eğitim Düzeyi

Eğitim Düzeyi	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
İlköğretim	18	9,7	9,7
Lise	32	17,2	26,9
Üniversite	27	14,5	41,4
Lisans	91	48,9	90,3
Lisansüstü	18	9,7	100
Toplam	186	100	

Yapılan birçok çalışmada eğitim düzeyinin artması durumu, kadının siyasete olan ilgisinin artmasına bir sebep olarak gösterilmektedir. Dolayısıyla kadının eğitim düzeyi yükseldikçe siyasal-yönetimsel alanlara ilgisi ve katılımının artması beklenebilir. Örneklem olarak belirlenen illerdeki katılımcıların 48,9 'u 'Lisans' mezunu olduklarını ifade etmişlerdir. Bu durum için katılımcıların içerisinde taşra teşkilatlanmalarındaki yönetici düzeyde bulunan kadınların eğitim oranlarının en az lisans düzeyinde olmasının bir avantaj doğuruyor olması sebep gösterilebilir. Seçilen kentlerde yaş ortalamasının yüksek olduğu göz önünde bulundurulduğunda örneklem olarak belirlenen illerin Türkiye'de birçok bölgedekinden farklı bir özellik gösterdiği düşünülebilir. Yani belli bir yaş ortalamasının üstündeki kadınlar da eğitilidir. Söz konusu kentlerde kadın eğitim oranının yüksek olduğunu düşünebilir.

Tablo 26. Araştırmada Katılımcıların Çalışma durumu

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	143	76,9	76,9
Hayır	43	23,1	100
Toplam	186	100	

Katılımcıların %76,9'u çalıştığını belirtmiştir. Bu durum tablo 25'e göre eğitim oranlarının yüksek olması nedeniyle beklenen bir sonuç olmaktadır. Bu noktada kent yönetimine katılım gösteren kadınlar genelde çalışma hayatının içinde yer almaktalar. Bu durum, kadının çalışma yaşamına katılım göstermesinin sosyal ve siyasal/ yönetsel alanlara katılım göstermesiyle paralellik gösterdiğini düşündürülebilir. Çalışma hayatında yer alan katılımcıların meslekleri tablo 28'de gösterilmiştir.

Tablo 27. Araştırmada Katılımcıların Meslekleri

Meslekler	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Memur	91	61,1	61,1
Serbest	28	18,8	79,9
İşçi	19	12,8	92,6
Emekli	10	6,7	99,3
Diğer	1	0,7	100
Toplam	149	100	
Boş bırakılan değer	37		
Toplam	186		

Tablo 25'te görüldüğü üzere katılımcıların %48,9'u lisans mezunu olduklarını ifade etmişlerdir. Taşra teşkilatlanmalarında yönetici düzeyde bulunan kadınların eğitim oranlarının üniversite (ön lisans ve lisans) düzeyinde olması beklendik bir sonuç olarak, meslek-toplumsal statü-rol ilişkisi bağlamında doğrusal olarak seyretmiştir. Ayrıca yine katılımcıların mesleki durumları da eğitimle ilişkili olarak yüksek eğitim gerektiren mesleklerin (memur ve serbest meslek birlikte düşünüldüğünde %79,9) oransal olarak büyüklüğü ile anlaşılmaktadır.

Katılımcıların bir kentte yaşama sebebi, o kentte doğup büyümesi gibi kriterler, kenti sahiplenme ve kente aidiyet hissetme ile doğrusal ilişkilidir. Çünkü kent sakinlerinin içinde yaşadığı toplumsal mekânlarda aidiyet kurma ihtiyacı, onun sosyal bir varlık olması ile ilişkilidir ve bu ihtiyaç duygusu ile bireyler kendi toplumsallaşma süreçlerinde, topluma uyum sağlamalarını ve kendilerini o kentsel toplumun bir parçası olarak hissetmelerini sağlar. Böylece kentsel sorunlar konusunda daha sorumlu ve duyarlı

olacağı gibi; bunların aşılması noktasında da girişimlerde bulunurlar. Belli ve Aydın (2017) çalışmalarında kentsel aidiyet duygusu ile katılım arasındaki ilişki olduğu bulgusunu tespit etmişler ve çalışmalarında katılımcıların %80,2 oranında kentte alınan kararlara katılımlarının sağlanması halinde kentsel aidiyet duygusunu artıracığı değerlendirilmesini yapmışlardır. Bu nedenle katılımcılara kenti sahiplenmesiyle ilişkili olduğu düşünülen bir takım sorular yöneltilmiştir. Sorulara verilen cevaplara dair analizler ise tablo 28, 29 ve 30’da gösterilmiştir.

Tablo 28. Araştırmada Katılımcıların Kentte Doğup Büyüme Durumu

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	120	64,9	64,9
Hayır	65	35,1	100
Toplam	185	100	
Boş bırakılan değer	1		
Toplam	186	100	

Katılımcıların %64,9’u katılım gösterdikleri kentte doğup büyümüşlerdir ve katılımcılardan kentte doğup büyüyenlerin oranı kentte sonradan yaşamaya başlayanlara oranla daha fazladır. Bu sonuç kent yönetimine katılım gösterenlerin çoğunlukla kentte doğup büyüyenlerden oluştuğunu göstermektedir. Bu durum ise kenti sahiplenmenin kentte doğup büyümeyle ilişkisi olduğunu düşündürmektedir.

Tablo 29. Araştırmada Kentte Doğup Büyümeyen Katılımcıların Kente Gelme Sebebi

Sebepler	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Göç	3	4,6	4,6
Eğitim	2	3,1	7,7
Evlilik	18	27,7	35,4
Çalışma	33	50,8	86,2
Diğer	9	13,8	100
Toplam	65	100	
Boş bırakılan değer	121		
Toplam	186		

Tablo 28’den anlaşılacağı üzere katılımcıların %35’i katılım gösterdikleri kentte doğmamış farklı nedenlerden dolayı kentte yaşamaya başlamışlardır. Katılım gösterdikleri kentte doğup büyümediğini ifade eden katılımcıların %50,8’i çalışma hayatı sebebiyle kentte yaşamaya başlamıştır. Katılımcıların % 61,1’inin memur mesleğine

sahip olduğu düşünülürken çalışma sebebiyle kente gelenlerin en yüksek orana sahip olması beklenen bir sonuç olmaktadır.

Tablo 29'a göre en düşük oranlar ise kente eğitim ve göç nedeniyle gelenlere ait görünmektedir. Bu noktada söz konusu kentlerin özellikle üniversite eğitimi ya da istihdam edilme açısından tercih edilmediğini göstermekle birlikte; evlilik ya da çalışma gerekçeleriyle bu kentlerin yerleşmek/yaşamak için tercih edildiğini düşündürmektedir.

Tablo 30. Araştırmada Katılımcıların Kentte Yaşam Süresi

Yıl/ Süre	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
0-5	14	21,9	21,9
6-10	9	14,1	35,9
11-15	4	6,3	42,2
16-20	11	17,2	59,4
21+	26	40,6	100
Toplam	64	100	
Boş Bırakılan Değer	122		
Toplam	186		

Farklı sebeplere dayanıyor olsa da bir kentte yaşam süresi o kenti sahiplenme, kente ait hissetme ve kentin dinamiklerinde yer alma/ görev alma konusunda oldukça önemli bir belirleyicidir. Özellikle tanınırlık bağlamında katılımcılara bu soru yöneltildiğinde edinilen en yüksek oran %40,6 ile 21 yıl ve üzerinde görülmektedir.

Katılımcılara yaşadıkları kente kendilerini ait hissedip hissetmedikleri sorulmuş ve yanıtlar tablo 31'de sunulmuştur.

Tablo 31. Araştırmada Katılımcıların Kente Aidiyet Hissetme/ Sahiplenme Durumu

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	159	85,5	85,5
Hayır	27	14,5	100
Toplam	186	100	

Tablo 32. Araştırmada Katılımcıların Kentler İmkân Sunar İfadesi İçin Tutumu

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	137	73,7	73,7
Hayır	49	26,3	100
Toplam	186	100	

Tablo 33. Katılımcıların Her Kent İçin Ayrı Ayrı Kentler İmkân Sunar İfadesi İçin Tutumu

Kent		Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Bolu	Evet	34	77,3	77,3
	Hayır	10	22,7	100
	Toplam	44	100	
Zonguldak	Evet	51	61,4	61,4
	Hayır	32	38,6	100
	Toplam	83	100	
	Kayıp Değer	1		
	Toplam	84		
Sinop	Evet	52	88,1	88,1
	Hayır	7	11,9	100
	Toplam	59	100	

Tablo 32 göstermektedir ki katılımcıların % 85,5 gibi büyük bir çoğunluğu kente dair aidiyet hissinin olduğunu dile getirirken; % 14,5'i kendini yaşadığı kente ait hissetmemektedir. Bazı kentlerde yönetime katılmak diğer kentlere oranla daha kolaydır ve bireyler bu kentlerde yönetime katılmaya daha isteklidir. Bu sebeple katılımcılara yöneltilen ‘Kentler Yönetime Katılmak İçin İmkân Sunar’ ifadesine ne kadar katılıp katılmadıkları sorulmuş ve sonuçlar tablo 33’te gösterilmiştir. Katılımcılar kentlerde kadınların yönetime katılması için imkânların sunulduğuna dair büyük bir çoğunlukla yani %73, 7 gibi bir oranla ifadeye katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu durum aslında katılımcıların kadının kent yönetimine katılımına dair fırsat sunulduğunu düşündüklerini ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla eğer bir kadın yönetime katılım göstermiyorsa bu kentlerin özelliklerine ve yönetimine dair faktörlerden çok kendiyile ya da yakın çevresiyle ilişkili olabilir.

Kentler arasında bir farklılık olup olmadığının tespiti için ise kentler için ayrı ayrı ortalamalar alınmış ve sonuçlar tablo 34’te gösterilmiştir. Bu tabloda ise; ifadeye en fazla ‘evet’ cevabının Sinop ilindeki katılımcılar tarafından verildiği görülmektedir. En fazla ‘Hayır’ cevabı ise Zonguldak ilinde verilmiştir. Dolayısıyla Sinop ilinde katılımcıların yönetime katılmada cinsiyet eşitliğinin sağlanması noktasında yaşadıkları kente ve kent yönetimine daha fazla güven duydukları yorumu yapılabilir.

Kente kendini ait hissetme kenti sahiplenmeyle direkt ilişkilidir ki kenti sahiplenme kent yönetimine katılım için ön koşullardan biridir. Bir kentte doğup büyümek kenti sahiplenmek için yeterli midir? Ya da aidiyet hissetme ile yönetime katılma arasında doğrusal bir ilişki var mıdır? Bu sorulara yanıt aramak için bu durumu ifade edenlerin kentte yaşam süresi ile ilişkisine ve kentte doğup büyüme-kentte yaşam

süresi ile kente aidiyet hissetme arasında çapraz test ile bakılmıştır. Elde edilen sonuçlar tablo 34 ve 35’te gösterilmiştir.

Tablo 34. Araştırmaya Dâhil Edilen Kentlerde Doğup Büyüme İle Kente Ait Hissetme Çapraz Testi

yıl	s	%	Kente Ait Hissetme		Toplam
			Evet	Hayır	
kentte doğup büyüme (s1)	evet				
		Sayı	109	11	120
		% within s1	90,80%	9,20%	100,00%
		% within s4	69,00%	40,70%	64,90%
		% of toplam	58,90%	5,90%	64,90%
		Sayı	49	16	65
	hayır	% within s1	75,40%	24,60%	100,00%
		% within s4	31,00%	59,30%	35,10%
		% of toplam	26,50%	8,60%	35,10%
		Sayı	158	27	185
		% within s1	85,40%	14,60%	100,00%
Toplam		% within s4	100,00%	100,00%	100,00%

Tablo 35. Araştırmaya Dâhil Edilen Kentlerde Yaşam Süresi İle Kente Ait Hissetme Çapraz Testi

Yıl s %		Kente Ait Hissetme (S4)		Toplam	
		Evete	Hayır		
kentte yaşam süresi (s3)	0-5	Sayı	8	6	14
		% within s3	57,10%	42,90%	100,00%
		% within s4	16,70%	37,50%	21,90%
		% of toplam	12,50%	9,40%	21,90%
	6-10	Sayı	5	4	9
		% within s3	55,60%	44,40%	100,00%
		% within s4	10,40%	25,00%	14,10%
		% of toplam	7,80%	6,20%	14,10%
	11-15	Sayı	3	1	4
		% within s3	75,00%	25,00%	100,00%
		% within s4	6,20%	6,20%	6,20%
		% of toplam	4,70%	1,60%	6,20%
	16-20	Sayı	9	2	11
		% within s3	81,80%	18,20%	100,00%
		% within s4	18,80%	12,50%	17,20%
		% of toplam	14,10%	3,10%	17,20%
21 ve üzeri	Sayı	23	3	26	
	% within s3	88,50%	11,50%	100,00%	
	% within s4	47,90%	18,80%	40,60%	
	% of toplam	35,90%	4,70%	40,60%	
Toplam	Sayı	48	16	64	
	% within s3	75,0%	25,0%	100,0%	
	% within s4	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of toplam	75,0%	25,0%	100,0%	

Tablo 34 ve 35 göstermiştir ki; bir kentin sakini olmak ya da bir kentte uzun süredir yaşıyor olmak, o kent ile bağıllık ilişki kurulmasında ve o kente ait

hissedilmesinde oldukça önemlidir. Araştırmaya katılanlar arasında, yaşadıkları kentte doğup büyüdüğünü belirten 109 katılımcıdan % 69'u, kendisini kentine ait hissettiğini ifade etmektedir. Yine kentte yaşam süresi açısından bakıldığında kentte 20 yıldan az süredir yaşayan katılımcıların kente aidiyet duygularının, 20 yıl ve üzeri süredir kentte yaşayan katılımcılardan düşük düzeyde olduğu görülmektedir. 0-5 yıl için, %16,7; 6-10 yıl için, %10,4 gibi. 20 ve üzeri süredir yaşayanlarda ise % 47,9 olarak kentsel aidiyet içinde olduğuna dair durum tespiti anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kentte yaşam süresi arttıkça kente duyulan aidiyet hissini de paralel olarak arttığı biçiminde bir yorum yapılabilir. Yaşadığımız kente ait hissediyorsak eğer, o kentin bir parçası olarak görüyorsak ve bir vatandaş, bir kent sakini olarak bu kent bütünü içindeki sorunlara ya da konulara karşı duyarlı ve sorumlu olmak/hissetmek sonucu doğar. Çalışmada da bu doğrusal ilişkinin özellikle kendini kente ait hissedenden kadın katılımcıların, kentin yönetimine katılma/dâhil olma konusunda görülüp görülmediğine yine frekans ve çapraz testler ile bakılmıştır.

Tablo 36. Araştırmaya Dâhil Edilen Kentlerde Katılımcıların Kent Yönetimine Dâhil Hissetme Durumu

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	108	58,1	58,1
Hayır	78	41,9	100
Toplam	186	100	

Tablo 37. Araştırmaya Dâhil Edilen Kentlerde Katılımcıların Kent Yönetimine Dâhil Olma Durumu

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	133	71,5	71,5
Hayır	53	28,5	100
Toplam	186	100	

Tablo 36 ve 37 incelendiğinde; katılımcıların %58,1'i kendini yönetime dâhil hissettiğini; %71,1'i dâhil olduğunu belirtmiştir. Oysa katılımcıların tamamı kent aktörleri aracılığıyla kent yönetimine az ya da çok bir şekilde dâhil olmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde % 28,5'lik bir kesimin dâhil olduğu halde dâhil olmadığını düşündüğü; %41,9'luk bir kesimin de dâhil hissetmediği ortaya çıkmış bulunmaktadır. Bu kent yöneticilerinin yönetim tarzıyla ilgili bir durumdan kaynaklanabilecekken bireylerin kendi isteksizlik ve ilgisizliklerinden dolayı da ortaya çıkan bir durum olabilir.

Kişilerin yönetime katılmada isteklerinin olması ve gönüllü olması etkin katılım noktasında büyük bir etkiye sahiptir. Bazı aktörlerle isteğe bağlı katılım gösterilirken (STK, siyasal parti) bazı aktörlerde otomatik katılım söz konusudur (meslek). Bu noktada katılımcıların hangi araçla yönetime dâhil olduğu önem teşkil etmektedir. Katılım araçları genel olarak ve üç kent için ayrı ayrı Tablo 38 ve 39’da gösterilmiştir.

Tablo 38. Araştırmaya Dâhil Edilen Kentlerde Katılımcıların Kent Yönetimine Katılım Aracı

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Meslek	88	47,3	47,3
Siyasal Parti	55	29,6	76,9
STK	29	15,6	92,5
Kent meclisi	11	5,9	98,4
Basın	3	1,6	100
Toplam	186	100	

Tablo 39. Araştırmaya Dâhil Edilen Kentlerde Her Kent İçin Katılımcıların Kent Yönetimine Dâhil Olma Aracı

Kent		Frekans	Geçerli yüzde	Kümülatif yüzde	
Bolu	Değer	Mesleğim Gereği	31	70,5	70,5
		Siy. Parti	8	18,2	88,6
		STK	4	9,1	97,7
		Basın	1	2,3	100
		Toplam	44	100	
Zonguldak	Değer	Mesleğim Gereği	34	40,5	40,5
		Siy. Parti	21	25	65,5
		STK	18	21,4	86,9
		Kent Meclisi	9	10,7	97,6
		Basın	2	2,4	100
		Toplam	84	100	
Sinop	Değer	Mesleğim Gereği	24	40,7	40,7
		Siy. Parti	26	44,1	84,7
		STK	7	11,9	96,6
		Kent Meclisi	2	3,4	100
		Toplam	59	100	

Tablo 38’den de anlaşılacağı üzere katılımcıların % 47,3’ü taşra teşkilatlanmalarında memur olmaları sebebiyle kent yönetimine dâhil olmuşlardır. Araştırma esnasındaki gözlemlere dayanılarak kente dair en az sahiplenme hissini bu aktöre ait olduğu düşünülmüştür. Yine gözlemlere ve ikili sohbetlere dayanılarak kendilerini yönetime dâhil hissetmeyen kesimin de bu aktör içerisinde yer aldığı

düşünülmektedir. Bu durum diğer aktörlere katılımın isteğe bağlı olmasıyla da ilişkili olabilir.

Katılımcıların meslekleri sebebiyle kent yönetimine dâhil olma durumu her üç kent için hem ortak hem de en yüksek oran olarak görülmektedir. Bunun dışında siyasal parti, sivil toplum kuruluşu, kent meclisi ve basın gibi araçların da her bir kent için kadın katılımcılar tarafından kullanıldığı açık uçlu olarak yöneltilen bu sorunun alt başlıkları olarak tespit edilmiştir. Buna göre, kadın görünürlüğü açısından araştırma evreninde en düşük gözleme sahip olduğumuz bolu için, yönetime dâhil olma/katılma tolu olarak öne çıkan araç %18,2 oranı ile siyasal partiler olurken ardından %9,1 oranı ile sivil toplum kuruluşları takip etmektedir. Zonguldak kentinde ise sivil toplum kuruluşunda katılım gösterenlerin oranı diğer kentlere oranla oldukça yüksek (%21,4) seyretmektedir. Yine burada da siyasal parti yolu %25 ile katılım yoğun olarak kullanılmaktadır. Sinop ilinde ise siyasal partilerden katılım gösteren kadınların oranı diğer iki kente oranla oldukça yüksektir (%44,1). Buna göre Sinop'ta kadınların özellikle siyasete karşı ilgi düzeyinin yüksek olduğu sonucuna ulaşabiliriz.

Araştırma ile ilgili sonuçlardan biri de her 3 il için de basın çalışanı kadın sayısının yok denecek kadar az olmasıdır. Sadece Zonguldak ilinde 1 adet imtiyaz sahibi kadın bulunmaktadır. Diğer illerde yönetici pozisyonda basın çalışanı bulunmamaktadır. Çalışmanın yapıldığı sırada Bolu ilinde 1 adet haber müdürü bir kadın ile görüşülmüştür. Bu durum *kamu yönetimleri için önemli bir etki alanı olan basının kadın bakış açısından eksik olduğu durumunu ortaya çıkarmaktadır* ki bu da araştırma açısından önemli bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 40. Araştırmaya Dâhil Edilen Kentlerde Katılımcıların Kent Yönetiminde Görev Alma Durumu

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	98	52,7	52,7
Hayır	88	47,3	100
Toplam	186	100	

Tablo 41. Araştırmaya Dâhil Edilen Kentlerde Katılımcıların Kent Yönetimindeki Görev Süresi

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
0-2 yıl	25	15,3	15,3
3-5 yıl	37	22,7	38
6-8 yıl	16	9,8	47,9
9-11 yıl	42	25,8	73,6
12+	43	26,4	100
Toplam	163	100	
Boş bırakılan değer	23		
Toplam	186		

Katılımcılara kent yönetiminde görevleri olup olmadığına dair soru yöneltildiğinde % 52,7'si evet cevabını verirken % 47,3 gibi önemli bir oranı da hayır cevabını vermiştir. Katılımcı kadınların yaklaşık %26'sı 12 yıl ve daha fazla süredir kent yönetimindeki görevlerine devam ettiklerini belirtmişlerdir. Bu durumun olumlu ve olumsuz yönleri bulunmaktadır. Buna göre kent yönetimine katılım gösteren kadınların genel olarak aynı isimlerden oluştuğunu (ki bu durumu araştırma esnasında gözlemlenmiştir) ve katılan kadınların yaş ortalamasının yüksek olması sebebiyle genç kadınların kent yönetiminde temsil edilmediğini düşündürebilir. Bu da kent yönetiminde her kesimin katılımının sağlanamaması adına olumsuz bir sonuç olabilir. Bunun yanında belli bir kesimin düzenli olarak katılım gösterdiğini nihayetinde de daha deneyim sahibi olduğu gerçeğini ortaya koyabilir. Bu da olumlu tarafını ortaya çıkarır.

Tablo 42. Araştırmaya Dâhil Edilen Kentlerde Her Kent İçin Katılımcıların Kent Yönetimine Dahil Olmada Yönetimsel Düzeyi

Kent		Frekans	Geçerli yüzde	Kümülatif yüzde
Bolu	alt düzey	21	47,7	47,7
	orta düzey	21	47,7	95,5
	üst düzey	2	4,5	100
	Toplam	44	100	
Zonguldak	alt düzey	35	41,7	41,7
	orta düzey	33	39,3	81
	üst düzey	16	19	100
	Toplam	84	100	70,4
Sinop	alt düzey	25	42,4	42,4
	orta düzey	29	49,2	91,5
	üst düzey	5	8,5	100
	Toplam	59	100	

Her üç kentte de katılımcıların yönetsel katılım düzeylerine bakıldığında, tüm kentler için ortak sonuç alt ve orta düzey yönetim kademesinde kadınların yer bulabildikleri yönündendir.

Tablo 43. Araştırmaya Dâhil Edilen Kentler Arasında Katılımcıların Demografik Farkları

	Yaş	Eğitim	S2	S3	S6	S9	S11
Bolu	3,6977	4,0909	4,0000	2,5000	1,3750	1,4545	3,3421
Zonguldak	4,2381	3,2410	3,4074	4,0000	1,4615	2,0952	3,5070
Sinop	3,8644	2,8475	3,6842	3,4211	2,2222	1,7797	2,8519

Tablo 43'te özellikle kentler arasında önemli farklılıkların olduğu ifadeler gösterilmiştir. Tablodan da anlaşılacağı üzere demografik bulgular bakımından kentler arasında önemli farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. S2 ifadesi kente gelme sebebini; S3 kentte yaşam süresini; S6 mesleği; S9 dâhil olma aracını; S11 görev süresini ifade etmektedir. Katılımcıların yaş aralığı bakımından 3 kent kıyaslandığında en yüksek yaş aralığı Zonguldak iline ait görünmektedir. Bu noktada daha önce de ifade edildiği gibi bu durum kentin istihdam olanaklarının azlığı sebebiyle kentte yaşayan nüfusun orta yaştan oluşmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum aynı zamanda Zonguldak'ta genç kadın temsilinin diğer 2 ile oranla daha az olduğu gerçeğini ifade edebileceği gibi kentte nitelikli temsilin olmadığı sonucuna ulaşmamıza da sebebiyet verir. Ayrıca değişime dair tutumlarda yaş faktörü önemli bir etkiye sahiptir. Örneğin gençler yeni düşünceleri daha çabuk kabullenirken, daha yüksek yaş aralığında kimseler daha muhafazakâr bir tutum sergileyebilirler.⁴³⁰ Kentler arasında farklılık arz eden diğer faktörlerden biri de kadınların eğitim düzeyidir. En yüksek eğitim düzeyine sahip katılımcılar Bolu ilinden olmuştur. Bu noktada Bolu ilinin diğer kentlere oranla daha genç ve eğitilmiş bir katılımcı kadın profili çizdiği söylenebilir. Bu noktada, örneklem olarak seçilen kentlerde kent yönetimine katılım gösteren kadınların Türkiye ortalamasının oldukça üstünde olduğunu söylemek de yanlış olmayacaktır. Çünkü 2018 TÜİK verilerinde kadınların % 30,6'sının ilkökul mezunu olduğu açıklanmıştır.⁴³¹ Ayrıca S2 ifadesi yani kente gelme sebebi noktasında Bolu ilinde ağırlıklı olarak verilen cevap 'çalışma' şeklinde olmuştur. Bu durum da diğer kentlere oranla Bolu'da istihdam olanağının daha yüksek olma ihtimalini aklımıza getirir. İlin sosyal gelişmişlik düzeyi Türkiye genelinde (11) oldukça yüksek bir

⁴³⁰Nilüfer Negiz, "Seçmen Davranışında Sosyo- Ekonomik Bir Faktör: Yaş", Yerel Siyaset, Yıl:2, S:23, 2007, s.53.

⁴³¹TÜİK, 2018, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1068 (E.T: 8.3.2020).

düzydedir ve bu durum istihdam olanağının artmasına sebep olabileceği gibi diğler 2 kente oranla daha genç bir nüfusu elinde tutabilmek için kentsel olanakların sağlanabildiğini de düşündürmekte.

Zonguldak ilinde katılımcılar diğler illere oranla daha uzun süredir söz konusu kentte yaşadıklarını belirtmişlerdir. Kentte geçirilen yaşam süresi kente duyulan aidiyet hissini artmasını büyük ölçüde etkilemektedir. Bu sebeple denilebilir ki Zonguldak'taki katılımcıların kent yönetimine katılmalarında kentte yaşam süresi dolayısıyla da kenti sahiplenme olgusu sebep olan etmenlerden birini oluşturmuştur.

Kentlerden arasındaki ilgi çekici farklardan biri de özellikle Bolu ve Zonguldak'ta kadınların yönetime dâhil olduğu kent aktörlerinin değışiklik göstermesidir. Bolu'da kadınlar daha çok meslekleri (memur) aracılığıyla kent yönetimine dâhil olurken; Zonguldak'ta ise siyasal partiler aracılığıyla dâhil olmuş görünmekte. S6 (meslek) ifadesi için farklar incelendiğinde Bolu'da katılımcılar ağırlıklı olarak memur mesleğine sahipken; Sinop'ta ise serbest meslekte bir yoğunlaşma görünmektedir. Bu durum Sinop'ta serbest meslek sahiplerinin daha yoğun ilgi gösterdiğini ortaya çıkarmaktadır ki bu ilginç bir sonuçtur. Serbest meslek sahibi kadınların memurlara oranla çalışma saatleri daha düzensiz olduğu için ev içi rollere yetişememe ihtimalleri yüksektir. Bu da bize Sinop'taki erkeklerin ev içi rollerde kadınlardan yerleşmiş toplumsal yapının aksine büyük beklenti içinde olmadığını düşündürebilir. Ayrıca 11. İfadeye göre yine Zonguldak'taki katılımcıların kent yönetimindeki görev süresinin diğler illere oranla daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Buna göre Zonguldak kentinde kent siyasetine olan ilginin diğler illere oranla daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu durum ise Türkiye'nin en eski vilayetlerinden biri olan kentte insanların genel olarak devlet politika ve siyasetine ilgi duymasına zamanla da bunun bir kültüre dönüşmüş olmasına bağlanabilir.

4.7.3.4. Kent Yönetimine Katılma İlişkin Bulgular

(Faktör Analizi)

Tablo 44. Kaiser-Meyer-Olkin Testi (Örnekleme Yeterliliği Ölçüm Testi)

Örnekleme Yeterliliği Ölçüm Testi	,817
Bartlett's Test Of SphericityApprox, Chi-Square	1753,004
Df	190
Sig.	0,000

Faktörlerin tespit edilmesinde kullanılan KMO oranının 0,5 üzeri olması gerekliliği göz önünde bulundurularak tabloda ortaya çıkan (,817) oranı ile veri setinin faktör analizi yapabilmek için çok iyi olduğu, değişkenler arası yüksek korelasyonlar olduğu ve ilişkiler kökünün faktör analizini uygulamak için uygun olduğu kabul edilmiştir. Ayrıca $p=0,000$ $p<0,05$ olarak bulunduğundan veri kökünün faktör analizini uygulamak için uygun olduğu kabul edilmiştir. Daha sonra analiz sürecinin başladığı analizde yer alan değişkenler arası ilişkiyi gösteren bir matris oluşturulmuştur. (Bu aşama aslında analiz sürecinin başladığı aşamadır.) Söz konusu faktörler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 45. Faktör Analizine Ait Faktör Yükleri Ve Varyans Yüzdeleri

Faktörler	Faktör Maddeleri	Faktör Yükleri	Varyans (%)
Siyasal ve Sosyal Yaşam	Siyasete olan ilgi düzeyi kent yönetimine dahil olmada etkilidir.	3,454	17,272
	Ailede siyasete ilginin yüksek olması kent yönetimine dahil olmada etkilidir.		
	Ailede siyasette aktif görev alınması kent yönetimine dahil olmada etkilidir.		
	Sosyal yaşamda etkin olma durumu kent yönetimine dahil olmada etkilidir.		
	Bir STK'da görev alması kent yönetimine dahil olmada etkilidir.		
	Dezavantajlı grup algısı ve önemsenmesi kent yönetimine katılmada etkilidir		
Kentlerin Gelişmişliği	Kentin ekonomik anlamda gelişmişliği kent yönetimine katılmada etkilidir	3,241	16,206
	Kentin sosyal yaşam konusunda gelişmişliği kent yönetimine katılmada etkilidir		
	Kentteki kadın istihdam oranı kent yönetimine katılmada etkilidir		
	Kent halkının eğitim düzeyi kent yönetimine katılmada etkilidir.		
Sosyo-ekonomik Özellikler	Çalışıyor olması, kadının kent yön. Katılmasında etkilidir.	2,359	11,793
	Mesleği, kadının kent yön. Katılmasında etkilidir.		
	Annelik rolü kadının kent yön. Katılmasında etkilidir.		
	Eğitim düzeyi kadının kent yön. Katılmasında etkilidir.		
Kent Siyasetine Katılım	Kadınların, il meclisi toplantılarına ilgi düzeyi fazladır.	2,202	11,01
	Kadınların, il meclisi toplantılarına katılma oranları fazladır.		
	Kadınların, kent sorunlarına dair farkındalığı vardır.		
Kenti Sahiplenme	Kadınlar, yaşadıkları kentte söz sahibi olur.	1,975	9,873
	Kadınlar, yaşadıkları kentte yönetimle yakından ilgilidir.		
	Kadınlar, yerel politikaların oluşturulması sürecine ilgilidir.		
	Açıklanan Toplam Varyans		66,154

Ortak Varyans tablosunda, ölçeğin kaç faktörden oluştuğu ve bu faktörlerin ölçülmek istenen olguyu ne derecede ölçtükleri görülmektedir. Özdeğeri 1'den yüksek kaç faktör varsa o kadar faktör elde edileceği göz önünde bulundurularak toplam açıklanan varyansa bakıldığında ölçekte özdeğeri 1'den büyük 5 faktör görülmektedir. İlk faktör özdeğeri (3,454) varyansın % 17,27'sini açıklarken, 2. faktör özdeğeri (3,241) varyansın % 16,206 açıklarken, 3. faktör özdeğeri (2,359) varyansın % 11,793'ünü açıklarken, 4. faktör özdeğeri (2,202) varyansın % 11,01'ini açıklarken, 5. faktör özdeğeri (1,975) varyansın % 9,873'ünü açıklamaktadır. Özetle, faktör sayısına karar verirken özdeğerler ve faktör yükleri dikkate alınırsa ölçeğin 5 faktör olduğu ve bu faktörlerinde toplam varyansın %66,154'ünü açıkladığı görülmektedir. (Yani analiz olayın %66,154 üzerinde yapılmaktadır. Ancak şu da unutulmamalıdır ki; bu tablo ölçeğin faktör sayısını göstermekle birlikte hangi maddenin hangi faktöre ait olduğu hakkında bilgi içermez. Bu nedenle faktör yapısının oluşturulmasında döndürülmüş faktör matris tablosu kullanılır.

Tablo 46. İfadelerin Ortalaması

Tanımlayıcı İstatistik Tablosu					
	N	Min.	Max.	Ortalama	Standart Sapma
Kent ölçeği (Büyük-Orta- Küçük kent olma) kadının yönetimine katılmasına etki eder.	186	1,00	5,00	3,4731	1,37225
Kadınların, yerel aktörler içinde temsil edilmesinin önünde bir engel bulunmamaktadır.	186	1,00	5,00	2,9194	1,34323
Kadınların yerel aktörlerde aktif rol alması aileden öğrenilen bir durumdur.	186	1,00	5,00	2,9570	1,39430
Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması(kadın-erkek eşitliği) yerel aktörlerin görev alanına girmektedir.	186	1,00	5,00	3,6344	1,25448
Çalışıyor olması, kadının kent yönetimine dâhil olmasına etki eder.	186	1,00	5,00	3,8387	1,26312
Mesleği kadının kent yönetimine dâhil olmasına etki eder.	186	1,00	5,00	3,7043	1,30433
Annelik rolü kadının kent yönetimine dâhil olmasına etki eder.	186	1,00	5,00	3,1129	1,26198
Eğitim düzeyi kadının kent yönetimine dâhil olmasına etki eder.	186	1,00	5,00	3,8978	1,27567
Siyasete olan ilgi düzeyi kadının kent yönetimine dâhil olmasına etki eder.	186	1,00	5,00	4,1559	1,07170
Ailesinde siyasete ilginin yüksek olması kadının kent yönetimine dâhil olmasına etki eder.	186	1,00	5,00	4,0591	1,09631
Ailesinde siyasette görev alan fertlerin olması kadının kent yönetimine katılımına etki eder.	186	1,00	5,00	4,0161	1,16004
Sosyal yaşamda etkin olması, kadının kent yönetimine dâhil olmasına etki eder.	186	1,00	5,00	4,3172	,99807
Sivil toplum üyeliği ya da Dernek vb. gibi bir Sivil Toplum Kuruluşu'nda görev alması kadının kent yönetimine dâhil olmasına etki eder.	186	1,00	5,00	4,3065	,92278
Dezavantajlı gruplara(kadın, engelli, yaşlı ve çocuklar) olan ilgisi, kadının kent yönetimine dâhil olmasına etki eder.	186	1,00	5,00	3,9086	1,16583
Kadınlar, yaşadıkları kentte söz sahibi olmak ister.	186	1,00	5,00	4,1720	1,09666
Kadınlar yaşadıkları kentte kent yönetimiyle yakından ilgilenir.	186	1,00	5,00	3,4462	1,23017
Kadınlar, yaşadığı kentte kadınlara yönelik yerel politikaların oluşturulmasında isteklidir.	186	1,00	5,00	3,5914	1,09284
Kadınların il meclis toplantılarına ilgi düzeyi fazladır.	186	1,00	5,00	2,6720	1,19231
Kadınların il meclis toplantılarında söz alma oranı fazladır.	186	1,00	5,00	2,6129	1,16278
Kadınların, kent paydaşlarının(yerel halk) sorunlarına dair farkındalığı tamdır.	186	1,00	5,00	3,3656	1,16975
Ölçek Ortalaması	186	1,00	5,00	3,6080	1,19143

Tablodan da anlaşılacağı üzere yukarıda belirtilen ifadelere genel olarak olumlu tutum sergilendiği görülmektedir. Genel olarak ise kadınların kent meclislerine ilgi düzeyi ve de kararlara katılma konusunda olumsuz bir tutum sergilenmiş olduğu anlaşılmaktadır. Kent meclislerinin kent yaşamında kalitenin artırılması adına etkisi çok büyük olmaktadır ve kadınların kent meclislerinde eksik temsili kente dair alınacak kararlarda kadın ihtiyaç ve beklentilerinin göz ardı edilmesine sebep olacaktır. Bu noktada nitelikli bir temsil ve fırsat eşitliğinin sağlanabilmesi için kadınların öncelikli olarak kent meclislerinde yer alması gerekmektedir. “Kadınların, yerel aktörler içinde temsil edilmesinin önünde bir engel bulunmamaktadır” ifadesinin ortalamasına bakıldığında genel olarak olumsuz bir tutumla karşılandığı söylenebilir. Bu durumda katılımcılar kadın temsiline önünde engeller bulunduğunu ifade etmişlerdir. Siyasal hayata katılımı engelleyen faktörler sıralanmak istenirse; toplumsal yapı başta olmak üzere yaş, eğitim seviyesi, meslek ve kamusal politikalar şeklinde bir genelleme yapılabilir. “Kadınların yerel aktörlerde aktif rol alması aileden öğrenilen bir durumdur” ifadesi de yine olumsuz bir tutumla karşılanmıştır. Yani katılımcılar yerel aktörler içinde aktif rol almanın sadece aileden öğrenilmiş bir durum olduğunu düşünmediklerini belirtmişlerdir. Ailede siyasete karşı ilginin yüksek olması katılım göstermede etkili olmakla birlikte kişinin çevresi, yaşadığı kenti sahiplenmesi ve kentsel sorunlara ve yönetime ilgi düzeyinin de katılmada etkisinin olduğu düşünülmektedir.

4.7.3.5. Kentin Gelişmişlik Düzeyine İlişkin Bulgular

Tablo 47. Kentlerin Gelişmişliğine Yönelik İfadelerin Ortalaması

	N	Min.	Max.	Ortalama	Standart Sapma
Kentin ekonomik anlamda gelişmişlik düzeyi, kadının yönetime katılmasına etki eder.	186	1,00	5,00	4,1398	1,04070
Kentin sosyal yaşam konusunda gelişmişlik düzeyi, kadının yönetime katılmasına etki eder.	186	1,00	5,00	4,2204	,96412
Kentteki kadın istihdamının düzeyi, kadının kent yönetimine katılmasına etki eder.	186	1,00	5,00	4,1452	,95034
Kente yaşayanların eğitim düzeyi, kadının yönetime katılmasına etki eder	186	1,00	5,00	4,2151	1,04855
Kentin geleneksel toplum yapısı kadının kent yönetimine dâhil olmasını etkiler.	186	1,00	5,00	4,3925	1,01967
Ölçek Ortalaması	186	1,00	5,00	4,2226	1,00437

Kentlerin gelişmişlik düzeylerine dair verilen ifadelere katılımcılar kesinlikle olumlu tutumla yaklaşmış görünmektedir. Yani kentlerin nitelikleri ve gelişmişlik düzeyi

ile kadının yönetime katılması arasında direkt bir ilişki olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir. Tabloda en yüksek olumlu tutum gösterilen ise “Kentin geleneksel toplum yapısı kadının kent yönetimine dâhil olmasını etkiler” ifadesidir. Buna göre tablo kadının kent yönetimine dahil olmasını en fazla etkileyen durumun kentin toplumsal yapısı olduğu düşüncesinin hakim olduğunu göstermektedir. Yine olumlu bir tutum sergilenmiş olmasına rağmen en düşük ortalamaya sahip ifade ise kentin ekonomik anlamda gelişmişliğinin duruma etkisidir. Bu durumda çıkarılacak sonuç kadının kent yönetimine katılmasında en fazla etkinin toplumsal yapıyla ilgili olduğu düşünülürken ekonomik anlamda gelişmişlik düzeyinin diğerlerine (sosyal yaşam, istihdam düzeyi, eğitim düzeyi) oranla daha az etkisinin olduğu düşünülmektedir.

4.7.3.6. Hipotez Testleri

H1: Sosyal ve siyasal yaşam kadının kent yönetimine katılımında farklılık yaratır.

H2: Kent siyasetine ilgi ve katılım kent yönetimine katılım biçimi ve düzeyinde farklılık yaratır.

H3: Kadının sosyo-ekonomik özellikleri kent yönetimine katılımında farklılık yaratır.

H4: Kadının kent yönetimini sahiplenmesi kent yönetimine katılım biçimi ve düzeyinde farklılık yaratır.

H5: Kentin sosyo-ekonomik gelişmişliği kadının kent yönetimine katılımında farklılık yaratır.

H6: Kentlerin gelişmişlik düzeyi sosyal-siyasal yaşama katılımında farklılık yaratır.

H7: Kentlerin gelişmişlik düzeyi kadının sosyo-ekonomik özelliklerinde farklılık yaratır.

H8: Kentlerin gelişmişlik düzeyi kent siyasetine ilgi ve katılım düzeyinde farklılık yaratır.

H9: Kentlerin gelişmişlik düzeyi, kent yönetiminin sahiplenilmesinde farklılık yaratır.

H1: Sosyal ve siyasal yaşam kadının kent yönetimine katılımında farklılık yaratır.

Kadının kamusal yaşamda görünürlüğünün kadının kent yönetimine katılmasında etkili olduğu düşünüldüğünden bu hipotez oluşturulmuştur. Sosyal ve siyasal yaşam için

yönetime ve siyasete dair ilgi düzeyi ile ilgili olan ifadeler ve sosyal yaşamda etkin olmaya dair ifadelerle ölçüm yapılmıştır. Bu hipotezi test etmek için veri seti non-parametric olduğundan KW testi kullanılmıştır. Sosyal- Siyasal Yaşam faktör analizinde 1. Boyut olup, kent yönetimine katılımı ölçmek için;

8. ifade yani “*kent yönetimine dahil olma*”; 9. İfade “*dahil olunan kent aktörü*” ve *yönetsel düzey* soruları ile teste tabi tutulmuştur. Buna göre analiz sonucu;

Tablo 48. Sosyal Siyasal Yaşam -Kent Yönetimine Dâhil Olma

	REGR factorscore 1 foranalysis 1
Mann- Whitney U	3140, 000
Wilcoxon W	11918,000
Z	-1,087
Asymp. Sig.(2-tailed)	,277

Tablo 49. Sosyal Siyasal Yaşam –Dâhil Olunan Kent Aktörleri

	REGR factorscore 1 foranalysis 1
Chi-Square	,606
Df	4
Asymp. Sig.(2-tailed)	,962

Tablo 50. Sosyal Siyasal Yaşam-Yönetsel Düzeyde Katılım

	REGR factorscore 1 foranalysis 1
Mann- Whitney U	3092, 000
Wilcoxon W	11870,000
Z	-1,233
Asymp. Sig.(2-tailed)	,218

Buna göre her üç ifade için de p değeri > 0,05 olduğu için H1 hipotezi doğrulanamamıştır.

Tabloya göre sosyal ve siyasal yaşamın kent yönetimine katılmada bir farklılık yaratmadığı dolayısıyla bir etkisinin olmadığı ortaya çıkmış bulunmaktadır. Bu durumda denilebilir ki sosyal alan ve siyaset birbirinden farklı alanlardır ve sosyal alana yakın hisseden bir kimse kendini siyasete yakın hissetmeyebilir. Örneğin alan araştırması sırasında siyasal partilerin yerel teşkilatlanmalarında diğer parti üyeleriyle iyi ilişkiler kurmak için yani sosyal ilişkilerini geliştirmek için üye olan ve farklı sebeplere dayansa bile siyasette görünür olan kimselerin varlığı gözlemlenmiştir. Bu durumda siyasete dâhil olan herkesin sadece ilgisi olduğu için katılım göstermediği düşünülmektedir.

H2: Kent siyasetine ilgi ve katılım kent yönetimine katılım biçimi ve düzeyinde farklılık yaratır.

Kent siyasetine karşı duyulan ilgi ve kentsel sorunlara yönelik farkındalık düzeyi kent yönetimine katılmada etkili olabilmektedir. Ancak katılım biçimi ve düzeyine göre farklılık arz edip etmediği merak konusu olmuştur. Bu hipotezi test etmek için veri seti non-parametric olduğundan KW testi kullanılmıştır. Kent Siyasetine Katılım faktör analizi 4. Boyut olup, kent yönetimine katılımı ölçmek için;

9. ifade “*dahil olunan kent aktörü*”; 10. İfade“*yönetmel görev*” ve yönetmel düzeyler ile teste tabi tutulmuştur. Buna göre analiz sonucu;

Tablo 51. Kent Siyasetine İlgi ve Katılımın Yönetmel Göreve Etkisi

	REGR factorscore 1 foranalysis 1
Mann- Whitney U	4202, 000
Wilcoxon W	8118,000
Z	-,181
Asymp. Sig.(2-tailed)	,856

Tablo 52. Kent Siyasetine İlgi ve Katılımın Yönetmel Düzeye Etkisi

	REGR factorscore 1 foranalysis 1
Chi-Square	1,018
Df	2
Asymp. Sig.(2-tailed)	,601

Tablo 53. Kent Siyasetine İlgi Ve Katılımın Dâhil Olunan Kent Aktörüne Etkisi

	REGR factorscore 1 foranalysis 1
Chi-Square	6,205
Df	4
Asymp. Sig.(2-tailed)	,184

Buna göre her üç ifade için de p değeri > 0,05 olduğu için H2 hipotezi doğrulanamamıştır.

Kent yönetimi Türkiye’de algılanan siyaset anlayışından farklıdır. Çünkü siyaset sadece teoride kalabilirken kent yönetimi aynı zamanda pratiği de içerir. Dolayısıyla bir kimse sosyalleşmek için siyaset alanını kullanabilir oysa kent yönetimine ilgi duymayabilir.

H3: Kadının sosyo-ekonomik özellikleri kent yönetimine katılımında farklılık yaratır.

Yapılan birçok çalışma ortaya çıkarmıştır ki kadının eğitim düzeyi arttıkça siyasete olan ilgisi artmaktadır. Ayrıca kadının çalışma hayatına girmesi sonucunda gelir elde etmesi kamusal yaşama katılmasında etkili olmaktadır. Yani kadının sosyoekonomik özelliklerinin değişmesiyle kent yönetiminde görünürlüğünün arttığı söylenebilir. Bu düşünceden hareketle oluşturulan bu hipotezi test etmek için veri seti non-parametric olduğundan KW testi kullanılmıştır. Sosyo-ekonomik Özellikler faktör analizi 3. Boyut olup, kent yönetimine katılımı ölçmek için;

8. ifade “*kent yönetimine dahil olma*”; 9. İfade “*dahil olunan kent aktörü*”; 10. İfade “*yönetimsel görev*” ve yönetimsel düzey soruları ile teste tabi tutulmuştur.

Buna göre analiz sonucu;

Tablo 54. Kadının Sosyo-Ekonomik Özelliklerinin Kent Yönetimine Dâhil Olmaya Etkisi

	REGR factorscore 1 foranalysis 1
Mann- Whitney U	3275, 000
Wilcoxon W	4706,000
Z	-,677
Asymp. Sig.(2-tailed)	,498

Tablo 55. Kadının Sosyo-Ekonomik Özelliklerinin Yönetimsel Düzeye Etkisi

	REGR factorscore 1 foranalysis 1
Chi-Square	1,455
Df	2
Asymp. Sig.(2-tailed)	,483

Tablo 56. Kadının Sosyo-Ekonomik Özelliklerinin Dâhil Olunan Kent Aktörüne Etkisi

	REGR factor score 1 for analysis 1
Chi-Square	7,947
Df	4
Asymp. Sig.(2-tailed)	,094

Tablo 57. Kadının Sosyo-Ekonomik Özelliklerinin Yönetmel Göreve Etkisi

	REGR factor score 1 for analysis 1
Mann- Whitney U	3728, 000
Wilcoxon W	7644,000
Z	-1,485
Asymp. Sig.(2-tailed)	,138

Her 4 ifade için de p değeri > 0,05 olduğu için H3 hipotezi doğrulanmamıştır. Kadınların çalışma hayatına katılmaları şüphesiz ki kamusal yaşama katılmalarında da etkili olmaktadır. Ancak bu alanlarda kadının görünür olması kadının sosyo-ekonomik durumunu görece yükseltmiş olsa da toplumsal öğretilerin etkisi devam ettiği sürece gerçek bir görünürlükten bahsetmek mümkün olmayacaktır. Türkiye’de toplumsal hayat içinde yasalarda ve görünürde fırsat eşitliğine sahip olan kadının konumunun bir türlü istenen düzeye ulaşamaması zihinlerde erkekle eşit olmadığı gerçeğini karşımıza çıkarır.⁴³²

Analiz sonucunda ortaya çıkan duruma göre kadının sosyo-ekonomik özellikleri kent yönetimine katılma durumuna etki etmemektedir. Sosyo-ekonomik olarak daha üst düzeyde olan kimselerin yaşam kaygısı daha düşük olduğu için kent yönetimine katılma noktasında da istekleri ve ilgileri çok yüksek olmayabilir dolayısıyla bu noktada etkisinin olmayacağı da düşünülebilir.

H4: Kadının kent yönetimini sahiplenmesi kent yönetimine katılım biçimi ve düzeyinde farklılık yaratır.

Kent yönetimine katılmada kentli sahiplenme ve kentsel yaşamda hissedilen aidiyet hissi etkili olabilmektedir. Kent halkı kendini kente ait hissettiğinde ancak kent sorunlarına ve oluşturulacak politikalara karşı ilgi duymaya başlayacaktır. Ancak sahiplenme hissi katılım biçimi ve düzeyinde ne kadar farklılık yaratmaktadır? Ve bu kentlere göre farklılık göstermekte midir? Bu düşünceden hareketle oluşturulan bu hipotezi test etmek için veri seti non-parametric olduğundan KW testi kullanılmıştır. Kenti sahiplenme faktör analizi 5. Boyut olup, kent yönetimine katılımı ölçmek için;

9. İfade “dahil olunan kent aktörü”; 10. İfade “yönetmel görev” ve yönetmel düzeyler ile teste tabi tutulmuştur.

⁴³² Nilüfer Negiz, 2017, s.46

Tablo 58. Kenti Sahiplenmenin Yönetmel Düzeye Etkisi

	REGR factor score 1 for analysis 1
Chi-Square	1,216
Df	2
Asymp. Sig.(2-tailed)	,544

Tablo 59. Kenti Sahiplenmenin Dâhil Olunan Kent Aktörüne Etkisi

	REGR factor score 1 for analysis 1
Chi-Square	3,014
Df	4
Asymp. Sig.(2-tailed)	,555

Tablo 60. Kenti Sahiplenmenin Yönetmel Göreve Etkisi

	REGR factor score 1 for analysis 1
Mann- Whitney U	3388, 000
Wilcoxon W	7304,000
Z	-2,419
Asymp. Sig.(2-tailed)	,016

Buna göre yönetmel düzeyler ve 9. ifade için de p değeri ($,555 > 0,05$) olduğu için H4 hipotezi doğrulanmamıştır. 10. İfade için ise p değeri ($,016 < 0,05$) olduğu için kadının kent yönetimini sahiplenmesi, kadının yönetmel görevde olmasına göre farklılık gösterebilir ifadesi doğrulanmıştır. Yani kente dolayısıyla kent yönetimine karşı aidiyet hissetmenin yönetime katılma düzeyine ve biçimine etkisinin olması beklenebilir bir sonuçtur. Ancak tek başına bu ifadenin hipotezi doğrulaması mümkün olmadığı için bu durum bir anlam ifade etmemektedir.

H5: Kentin sosyo-ekonomik gelişmişliği kadının kent yönetimine katılımında farklılık yaratır.

Kentin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi kent yönetimine katılmada etkili olabilmektedir. Çünkü kentlerde sosyo-ekonomik gelişmişliğin artması aynı zamanda kent halkının da sosyo-ekonomik gelişmişliğinin artmasına neden olur. Ayrıca kentin gelişmişlik düzeyi kent yönetiminin verdiği hizmetlerin de farklılaşmasına neden olabilmektedir. Bu hipotezi test etmek için veri seti non-parametric olduğundan KW testi kullanılmıştır. Kentlerin Gelişmişliği faktör analizi 2. Boyut olup, kent yönetimine katılımı ölçmek için;

7. ifade “yönetime dâhil hissetme”; 8. ifade “yönetime dahil olma”; 9. ifade “kent aktörü”; 10. ifade “yönetsel görev” ve yönetsel düzeyler ile teste tabi tutulmuştur.

Tablo 61. Kentin Sosyo-Ekonomik Gelişmişliğinin Yönetsel Düzeye Etkisi

	REGR factor score 1 for analysis 1
Chi-Square	1,073
Df	2
Asymp. Sig.(2-tailed)	,585

Tablo 62. Kentin Sosyo-Ekonomik Gelişmişliğinin Kent Yönetimine Dâhil Hissetmeye Etkisi

	REGR factor score 1 for analysis 1
Mann- Whitney U	3456, 000
Wilcoxon W	9342,000
Z	-1,955
Asymp. Sig.(2-tailed)	,051

Tablo 63. Kentin Sosyo-Ekonomik Gelişmişliğinin Kent Yönetimine Dâhil Olmaya Etkisi

	REGR factor score 1 for analysis 1
Mann- Whitney U	3092, 000
Wilcoxon W	11870,000
Z	-1,233
Asymp. Sig.(2-tailed)	,218

Tablo 64. Kentin Sosyo-Ekonomik Gelişmişliğinin Dâhil Olunan Kent Aktörüne Etkisi

	REGR factorscore 1 foranalysis 1
Chi-Square	5,048
Df	4
Asymp. Sig.(2-tailed)	,282

Tablo 65. Kentin Sosyo-Ekonomik Gelişmişliğinin Yönetsel Göreve Etkisi

	REGR factor score 1 for analysis 1
Mann- Whitney U	3803, 000
Wilcoxon W	8556,000
Z	-1,278
Asymp. Sig.(2-tailed)	,201

Buna göre her beş ifade için de p değeri > 0,05 olduğu için H5 hipotezi doğrulanamamıştır. Kent yönetimlerinin başarı ölçütlerinden biri de kentlerin ekonomik gelişiminin sağlanmasıdır. Eğer bu gelişme yetersiz kalırsa kentlerde mevcut sorunların

çözümüne kavuşturulması mümkün olmayacaktır. Bu sebeple belediyeler fiziki ve sosyo-kültürel alanların yanında kentnin ekonomik gelişimini de düşünmek zorundadır.⁴³³

Kentin sosyo-ekonomik durumu yükseldikçe yerel halk siyaset ve yönetimden uzaklaşır. Çünkü bireye indirgenip düşünülecek olursa özellikle *sosyo-ekonomik düzeyi yüksek bireyler düşük bireylere göre geleceğe karşı daha az kaygı taşımaktadır*. Dolayısıyla geleceğe karşı az kaygı duyan kimseler yönetimden ve siyasetten uzaklaşırlar.

H6: Kentlerin gelişmişlik düzeyi sosyal-siyasal yaşama katılmada farklılık yaratır.

Kentlerin ekonomik ve sosyal anlamda gelişmişlik düzeyi sosyal-siyasal yaşama katılımda etkili olabilmektedir. Örneğin kentte gelir düzeyinin artması gelecekteki yaşam kaygısının düşmesine, insanların yaşam memnuniyetinin artmasına neden olur. Bu durumda insanlar temel ihtiyaçlar dışında sosyalleşme ihtiyacı da duyabilirler. Yani kentteki yaşamları günlük temel ihtiyaçlarından karşılanmasından ibaret olmayabilir. Kentlerin gelişmişlik düzeyi 2. Faktör olup 1. Faktör olan siyasal ve sosyal yaşamla teste tabi tutulmuştur.

Tablo 66. Kentlerin Gelişmişliğinin Sosyal-Siyasal Yaşama Etkisi

	REGR factor score 1 for analysis 1
Chi-Square	2,956
Df	2
Asymp. Sig.(2-tailed)	,228

Buna göre ifade için de p değeri(,228) > 0,05 olduğu için H6 hipotezi de doğrulanamamıştır. Buna göre kentlerin gelişmişlik düzeyi sosyal-siyasal yaşama katılmada farklılık yaratmamaktadır.

H7: Kentlerin gelişmişlik düzeyi kadının sosyo-ekonomik özelliklerinde farklılık yaratır.

Kentlerin gelişmişlik düzeyi, kentte yaşayanların sosyo-ekonomik özelliklerinde değişikliğe sebep olabilir. Örneğin kentin gelir düzeyi arttıkça kentte yaşayanlar da bu durumdan etkilenecektir. Tam tersi bir ilişki de söz konusu olabilir. Dolayısıyla her iki değişken arasında karşılıklı bir etkileşim söz konusudur denilebilir. Bu durumun en net

⁴³³Göymen, 2010, s.135.

örneği İstanbul'dur. Bazı belediyelerin gelir düzeyleri oldukça yüksektir ve verilen hizmetler de bu duruma paralel olarak değişir ya da gelir düzeyi yüksek kimselerin oturduğu yerlerde belediyelerin de verdiği hizmetler diğer belediyelere göre değişiklik gösterir.

Tablo 67. Kentlerin Gelişmişliğinin Kadının Sosyo-Ekonomik Özelliklerine Etkisi

	REGR factor score 1 for an alysis 1
Chi-Square	2,209
Df	2
Asymp. Sig.(2-tailed)	,331

Buna göre ifade için de p değeri > 0,05 olduğu için H7 hipotezi doğrulanamamıştır. Bu durumda kentlerin gelişmişlik düzeyinin kadının sosyo-ekonomik özelliklerinde farklılık yaratmadığı ortaya çıkmıştır. Kadın konusu sadece sosyo ekonomik gelişme ile ilişkilendirilebilecek bir konu olmamakla birlikte kentteki toplumsal cinsiyet algısı da kadının sosyo-ekonomik durumuna etkide bulunabilir.

H8: Kentlerin gelişmişlik düzeyi, kent siyasetine ilgi ve katılım düzeyinde farklılık yaratır.

Kentlerin gelişmişlik düzeyi kent siyasetine duyulan ilgide ve kent siyasetine katılım düzeyinde farklılık yaratabilir. Kentler geliştikçe verilen hizmetlerde de farklılıklar ortaya çıkar. Temel ihtiyaçlar dışında verilen sosyal hizmetlerin sayısında da artış olabilir. Dolayısıyla bu durum kent siyasetine ilgi ve katılım düzeyinde de farklılaşmaya neden olabilir.

Tablo 68. Kentlerin Gelişmişliğinin Kent Siyasetine İlgi Düzeyine Etkisi

	REGR factorscore 1 foranalysis 1
Chi-Square	15,011
Df	2
Asymp. Sig.(2-tailed)	,001

Buna göre ifade için de p değeri ($,001 < 0,05$) olduğu için H8 hipotezi doğrulanmış ve kabul edilmiştir. Dolayısıyla kentlerin gelişmişlik düzeyi arttıkça kent siyasetine olan ilgi ve katılım düzeyi artabilir.

H9: Kentlerin gelişmişlik düzeyi, kent yönetiminin sahiplenilmesinde farklılık yaratır.

Kentlerin gelişmişlik düzeyleri, kente duyulan aidiyet hissinde yani kentin sahiplenilmesinde farklılık yaratabilir. Kentlerin gelişmişlik düzeyi arttıkça bireylerin kentsel yaşamda duyduğu mutluluk ve refah seviyesi artabilir. Bu durum da dolaylı olarak kent yönetimine duyulan güven duygusunun artmasına sebep olacaktır. Kent yönetimine karşı güven duygusu artan bireyin kent yönetimini daha fazla sahiplenmesi söz konusu olacaktır.

Tablo 69. Kentlerin Gelişmişliğinin Kenti Sahiplenmeye Etkisi

	REGR factor score 1 for analysis 1
Chi-Square	5,731
Df	2
Asymp. Sig.(2-tailed)	,057

Bu ifade için de p değeri > 0,05 olduğu için H9 hipotezi doğrulanamamıştır. Buna göre söz konusu kentlerde kentlerin gelişmişlik düzeyinin kent yönetiminin sahiplenilmesinde bir farklılık yaratmadığı ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Kentlerin temel problemlerinden biri de kentte yaşayan sakinlerin kendilerini kentlerine ait hissetmemeleri ya da bir başka deyişle kentlerini sahiplenmemeleridir. Bu durumun kültürel, sosyal ve ekonomik nedenleri olabilmektedir. Birey, yaşadığı kentte kaliteli bir yaşam imkânına sahip olmak ister. Kentteki imkânların yeterli olmadığı yerlerde yerel halkın kentlerine sahip çıkmalarını beklemek çok gerçekçi olmayacaktır.⁴³⁴

Tablo 70. Kent Yönetimine Katılım ve Kentlerin Gelişmişliği ile İlişkili İfadelerin Ortalaması

İfadeler	Bolu	Zonguldak	Sinop
Kent ölçeği (Büyük-Orta- Küçük kent olma) kadının yönetimine katılmasına etki eder.	3,4318	3,4458	3,5424
Kadınların, yerel aktörler içinde temsil edilmesinin önünde bir engel bulunmamaktadır.	3,0000	2,8554	2,9492
Kadınların yerel aktörlerde aktif rol alması aileden öğrenilen bir durumdur.	2,7045	3,1084	2,9322
Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması yerel aktörlerin görev alanına girmektedir.	3,4545	3,5181	3,9322
Çalışıyor olması, kadının kent yönetimine dâhil olmasına etki eder.	3,6136	3,9639	3,8305
Mesleği kadının kent yönetimine dâhil olmasına etki eder.	3,6136	3,8193	3,6102
Annelik rolü kadının kent yönetimine dâhil olmasına etki eder.	2,8182	3,0964	3,3559

⁴³⁴ Korel Göymen, 2010, s.135

Eğitim düzeyi kadının kent yönetimine dâhil olmasına etki eder.	3,7955	3,7349	4,2034
Siyasete olan ilgi düzeyi kadının kent yönetimine dâhil olmasına etki eder.	4,0682	4,0843	4,3220
Ailesinde siyasete ilginin yüksek olması kadının kent yönetimine dâhil olmasına etki eder.	3,9545	3,9277	4,3220
Ailesinde siyasette görev alan fertlerin olması kadının kent yönetimine katılımına etki eder.	3,8864	3,9036	4,2712
Sosyal yaşamda etkin olması, kadının kent yönetimine dâhil olmasına etki eder.	4,1364	4,241	4,5593
Sivil toplum üyeliği ya da Dernek vb. gibi bir Sivil Toplum Kuruluşu'nda görev alması kadının kent yönetimine dâhil olmasına etki eder.	4,0682	4,3373	4,4407
Dezavantajlı grup algısı ve önemsemesi, kadının kent yönetimine dâhil olmasına etki eder.	3,6136	3,9157	4,1186
Kadınlar, yaşadıkları kentte söz sahibidir.	3,7273	4,2771	4,3559
Kadınlar yaşadıkları kentte kent yönetimiyle yakından ilgilenir.	3,1591	3,2530	3,9322
Kadınlar, yaşadığı kentte kadınlara yönelik yerel politikaların oluşturulmasına ilgilidir.	3,6136	3,4578	3,7627
Kadınların il meclis toplantılarına İlgi düzeyi fazladır.	2,6136	2,3494	3,1695
Kadınların il meclis toplantılarına katılım oranı fazladır.	2,4773	2,3976	3,0169
Kadınların, kent sorunlarına dair farkındalığı vardır.	3,2273	3,2530	3,6271
Ölçek Ortalaması	3,47248	3,57965	3,75611
	4		7
Kentin ekonomik anlamda gelişmişlik düzeyi, kadının yönetime katılmasına etki eder.	3,9773	4,1566	4,2373
Kentin sosyal yaşam konusunda(tiyatro, sinema, hobiler, vb.) gelişmişlik düzeyi, kadının yönetime katılmasına etki eder.	4,1818	4,3012	4,1356
Kentteki kadın istihdamının düzeyi, kadının kent yönetimine katılmasına etki eder.	4,1136	4,1566	4,1525
Kentte yaşayanların eğitim düzeyi, kadının yönetime katılmasına etki eder	4,1818	4,1446	4,339
Kentin geleneksel toplum yapısı kadının kent yönetimine dâhil olmasını etkiler.	4,2273	4,3494	4,5763
Ölçek Ortalaması	4,13636	4,22168	4,28814

“Kadınların yerel aktörlerde aktif rol alması aileden öğrenilen bir durumdur” ifadesinde Bolu ve Zonguldak arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır.(,40) Zonguldak ifadeye karşı daha olumlu bir tutum sergilemiştir. Zonguldak'ta kent yönetimine olan ilginin aileden gelen bir kültür olduğu Bolu iline göre daha fazla benimsenen bir durum olmuştur.

“Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması yerel aktörlerin görev alanına girmektedir” ifadesine ise Sinop ilindeki katılımcılar daha olumlu bakmış görünmektedir. Dolayısıyla aktörler içinde kadın-erkek sayılarının eşit temsilinin sağlanması yönetsel düzeyde bulunanların sorumluluk alanına girmektedir düşüncesi hâkimdir. Buna göre eşitliğin sağlanmasına dair yapılacak uygulamalara destekte bulunacakları sonucu da çıkarılabilir.

“Annelik rolü kadının kent yönetimine dâhil olmasına etki eder” ifadesinde ise Bolu ve Sinop illeri arasında anlamlı bir fark görünmektedir. Sinop ilindeki katılımcılar annelik rolünün katılmada etkili olduğu konusunda daha olumlu bir tutum sergilemiş

bulunmaktadırlar. Dolayısıyla kentte kadının öncelikle annelik rolünün önemli görüldüğü sonucu da ortaya çıkmış olmaktadır.

“Eğitim düzeyi kadının kent yönetimine dâhil olmasına etki eder” ifadesinde en olumlu tutumu sergileyen katılımcılar yine Sinop iline aittir. Bu noktada denilebilir ki kadının eğitim düzeyinin kent yönetimine katılmasında etkili olduğu görüşü Sinop’ta diğer illere oranla daha fazla kabul görmektedir.

“Ailesinde siyasete ilginin yüksek olması kadının kent yönetimine dâhil olmasına etki eder” ifadesine göre Zonguldak ve Sinop arasında bir fark gözükmemektedir. Sinop ilinde katılımcılar ailede siyasete dair yüksek ilgi düzeyinin kadının katılımında daha etkili olduğu düşüncesine Zonguldak’taki katılımcılara oranla daha fazla katılmaktadır. Ailede siyasal ilgi düzeyinin yüksek olması çocuklar tarafından da öğrenilebilir bir davranış olabilmektedir. Dolayısıyla söz konusu çocuklarda ilerleyen zamanlarda katılım isteğini teşvik etmiş olmaktadır⁴³⁵ Buna göre Sinop ili Zonguldak iline oranla bu ilgi düzeyinin aileden gelen bir davranış biçimi olduğuna daha fazla katılmaktadır.

“Sosyal yaşamda etkin olması, kadının kent yönetimine dâhil olmasına etki eder” ve “Dezavantajlı grup algısı ve önemsemesi, kadının kent yönetimine dâhil olmasına etki eder” ifadelerine göre Sinop’taki katılımcılar Bolu’daki katılımcılara nazaran anlamlı bir farkla olumlu tutum göstermişlerdir. Buna göre Sinop ilinde etkin sosyal yaşamın kadının konumunu güçlendirmesinde etkili olduğu görüşünün önemi ortaya çıkmış olmaktadır. Ayrıca dezavantajlı gruplara dair verilen önemin Sinop’ta en yüksek seviyede olduğu anlaşılmaktadır. Yine iki kent arasında oldukça önemli bir fark bulunan ifade de “Kadınlar, yaşadıkları kentte söz sahibidir” ifadesi olmuştur. Sinop ilinde katılımcıların diğer iki ile oranla kentlerde kadın görünürlüğünü daha fazla önemseydiği bu sebeple daha olumlu bir tutum sergilediği söylenebilir.

“Kadınlar yaşadıkları kentte kent yönetimiyle yakından ilgilenir” ve “Kadınların il meclis toplantılarına İlgi düzeyi fazladır” ve “Kadınların il meclis toplantılarına katılım oranı fazladır” ifadelerinde Bolu ve Sinop kentleri arasında önemli bir fark bulunmaktadır. Kadınların kent yönetimi ve kent meclislerine aktif katılımıyla ilgili bu ifadeler için Sinop’ta katılımcıların Bolu’ya oranla çok daha olumlu baktığı ortaya çıkmıştır.

⁴³⁵Negiz, 2007, s.52.

Tüm bu ifadeler için kentler arasındaki tutum farklılıkları göstermektedir ki gelişmişlik düzeyi alt sıralarda olan Sinop'ta (51) gelişmişlik düzeyi oldukça yüksek olan Bolu'ya (11) göre daha fazla olumlu tutum sergilenmesi sebebiyle kadının kentsel yaşamdaki ve kent yönetimine katılmadaki konumunun yükseltilmesi daha büyük önem arz etmektedir. Bu ilginç bir sonuçtur ve 2 türlü düşünülebilir. Sinop kentinde kadınlar konumlarından memnun olmayabilirler ve yükseltilmesi noktasında daha büyük istek duymaktalar ya da kentin toplumsal yapısında kadın-erkek eşitliği içselleştirilmiş durumda ve bu sebeple kadın konumuna dair mevcut durum onları rahatsız etmekte.

SONUÇ

Bu tez çalışmasına, Batı Karadeniz Bölgesi'nde siyasal hayatta ve kent yönetiminde yönetsel düzeyde kadın görünürlüğünün yetersizliği gözlemi ile yola çıkılmıştır. Bölgede seçilmiş olan üç kentte (Bolu, Zonguldak, Sinop) kadınların kent yönetimine katılım durumlarının tespiti yapılmaya çalışılırken; sosyo-ekonomik faktörler; kente aidiyet hissetme katılımında kullanılan araçlar ve yönetsel düzeylerine dair verilerden yararlanılmıştır. Ayrıca 'Kent Yönetimine Katılıma' ilişkin ve 'Kentlerin Gelişmişliklerine' dair önceden belirlenmiş ifadeler için katılımcıların tutumları ölçülmüştür. Bu ifadeler beş faktörde toplanarak birbirleriyle ilişkileri de tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu faktörler ise: Siyasal ve Sosyal Yaşam; Kentlerin Gelişmişliği; Kadının Sosyo-Ekonomik Özellikleri; Kent Siyasetine Katılım ve Kenti Sahiplenme şeklinde başlıklandırılmıştır. Araştırmada seçilen üç kent SEGE 2011 verilerine göre gelişmişlik düzeyi açısından birbirinden farklılık gösteren kentlerdir. Bolu: 11; Zonguldak: 29; Sinop: 51. sıradadır. Ülke düzeyinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması bir gelişmişlik göstergesi olduğundan, söz konusu kentlerde kadın katılımının ve buna bağlı faktörlerin kentlerin gelişmişlik düzeyi ile ilgisine dair bir tespit ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Araştırmada edinilen bulgular şu tespitlerle ortaya koyulabilir:

Öncelikle net olarak ifade edilmesi gereken konu her üç kentte de tüm kent aktörleri dâhil eksik bir kadın temsili söz konusudur. Özellikle yerel yönetimler ve kent meclislerinde kadın yöneticiler eşit temsilden de öte görünürlükten çok uzak durumdadır. Oysa görüşülen yönetici kadınlar, yapılan birebir sohbetlerde kadınların kent yönetiminde daha fazla bilgi sahibi olduğunu düşündüklerini dile getirmiş, özellikle belediyelerde daha fazla kadının yönetici olması gerektiğine dair fikirlerini ortaya koymuşlardır.

Katılımcıların % 47,3'ü taşra teşkilatlanmalarında memur mesleğine sahip olmaları sebebiyle kent yönetimine dâhil olmuşlardır. Araştırma esnasındaki gözlemlere dayanılarak kente dair en az sahiplenme hissinin bu aktördeki kadınlara ait olduğu gözlenmiştir. Yine gözlemlere ve ikili sohbetlere dayanılarak kendilerini yönetime dâhil hissetmeyen kesimin de bu aktör içerisinde yer aldığı düşünülmektedir. Bu durum diğer aktörlere (STK, siyasal parti, kent meclisleri) katılımın isteğe bağlı olmasıyla da ilişkilendirilebilir.

Kent aktörleri içinde halkın katılımını sağlama özelliği sebebiyle önemli bir yere sahip olan sivil toplum örgütlerinde kadın görünürlüğü diğer aktörlerle kıyaslandığında görece daha yüksek olurken birçoğu siyasetle ilişkilendirildiği için objektif davranmadığı noktasında ve siyasal parti görüntüsünde olduğu için eleştiriliyor. Kentte sivil toplum örgütlerinin bu görüntüsü siyasetten uzak durmayı tercih eden insanların ilgi alanları olsa dahi STK'ları katılım aracı olarak kullanmasına engel olabilir. Bunun yanında bölgede siyasal partilerde özellikle üye bakımından yüksek görünen kadın sayılarına rağmen yönetsel düzeyde etkin bir katılımdan söz etmek ise pek mümkün görünmemektedir. Örneğin, alan çalışması esnasında siyasal partilerin yerel teşkilatlanmalarında diğer parti üyeleriyle iyi ilişkiler kurmak için yani sosyal ilişkilerini geliştirmek için üye olan ve farklı sebeplere dayansa bile siyasette görünür olan kimseler olduğu gözlenmiştir. Kent yönetimi ve siyaset birbirinden ayrılamaz ancak anlayış olarak birbirinden farklılaşmaktadır. Çünkü kent siyaseti sadece teoride kalabilirken kent yönetimi aynı zamanda pratiği de içerir.

Tüm yerel aktörlerde kadın temsili önemlidir ancak basın kamu yönetimleri için önemi göz önüne alındığında basındaki kadının düşük oranda temsili kadın bakış açısının olmaması sebebiyle büyük bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneklem olarak belirlenen iller içinde yalnızca Zonguldak ilinde 1 adet imtiyaz sahibi kadın bulunmaktadır. Diğer illerde yönetici pozisyonda basın çalışanı dahi bulunmamaktadır. Çalışmanın yapıldığı sıra Bolu ilinde 1 adet haber müdürü bir kadın ile görüşülmüştür. Ancak çalışmadan hemen sonra evlilik sebebiyle kentten ayrılmıştır. Bu durum *kamu yönetimleri için önemli bir etki alanı olan basının kadın bakış açısından eksik olduğu durumunu ortaya çıkarmaktadır* ki bu da önemli bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kente karşı duyulan aidiyet hissi kenti sahiplenmeye sebep olacağı gibi kent aktörlerine katılım noktasında da oldukça büyük bir etkiye sahiptir. Çalışmada kente aidiyet hissi açısından durum, araştırma evreninde %85,5 oranı ile olumlu seyretmektedir. Üç il için ayrı ayrı ise sonuç, Bolu için %81,8, Zonguldak için %79,8 ve Sinop için %96,6 olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların genel olarak yaşadıkları kentlere karşı aidiyet hissettikleri görülmektedir. Yine çalışma esnasında yapılan gözlem ve sohbetlere dayanılarak Zonguldak il merkezinde doğup büyümüş kişi sayısının az olması birçok katılımcıya göre kentin sahipsiz kalmış olduğunun düşünülmesine sebep olmaktadır. Bu durum ise kent halkının kendi içinde kurduğu iletişim noktasında olumsuz bir etkiye de

sahip olmaktadır. Oysaki kent sakinlerinin kendi içinde kurduğu sağlıklı iletişim sorunlara y6nelik ortak 6z6m yollarına gitmenin 6n6n6 açacaktır. Kentte yaşayanların b6y6k bir kısmını oluşturan bir kesim Trabzon ve Giresun'dan çalışmak amacıyla kente g6 etmişlerdir. Ancak kent akt6rlerine katılım g6steren kadınların bir6đu kentte doğup b6y6d6đ6 için bu durum g6le gelen kesimin kenti yeterince sahiplenmediklerini d6ř6nd6rmiş olabilir.

Oysa bir kentte doğup b6y6me ile sakini olmak ya da bir kentte uzun s6redir yaşıyor olmak, o kent ile bağlılık ilişkisi kurulmasında ve o kente ait hissedilmesinde oldukça 6nemlidir. Kentte doğup b6y6me ile kente ait hissetme arasındaki ilişkiye araştırma genelinde bakıldığında %69 oranında doğrusal bir bağ g6r6lmektedir. Yani, yaşadıkları kentte doğup b6y6yen katılımcılar kendilerini kentlerine ait hissettiğini ifade etmektedir. Aynı incelemeyi 6 kentte yaptığımızda da sonuç yine benzer bir şekilde seyretmiştir. Yaşadıkları kentte doğup b6y6d6đ6n6 belirten katılımcılardan Bolu'da, %66,7'si Zonguldak'ta %71,2'si ve Sinop'ta %67,9'u kendilerini kente ait hissettiklerini ifade etmişlerdir.

Kente aidiyet hissi ile kent y6netimine herhangi bir yolla katılma/d6hil olma ilişkisine bakıldığında bu ilişkinin doğrusallığı g6r6lm6řt6r. ř6yle ki, araştırma genelinde y6netime katılma d6zeyi açısından da kente ait hisseden kadın katılımcıların kent y6netimine alt, orta ve 6st d6zey biçimlerinde sırasıyla %84, %86,7 ve %85,6 oranında katıldıkları tespit edilmiştir. Katılımcılara kent y6netimine d6hil hissedip hissetmedikleri sorulduğunda %58,1'i 'evet', % 41,9'u ise 'hayır' cevabını vermiştir. Kent y6netimine d6hil hissetme konusu 6 kent açısından ise, Bolu'da %39,5, Zonguldak'ta %54,2 ve Sinop'ta %72 oranları ile olumlu bir seyir g6stermiştir. Katılımcıların yaşadıkları kentin y6netimine katılım konusunda kendilerini ait hissetmesi, kent y6neticilerinin y6netim tarzı, kent gelişmişliği, katılım araçlarının yaygınlığı ve bu anlayışın yerleşmişliği ile ilişkili bir durum olmaktadır. Bu noktada kendini kente ait hissetmediğini ifade eden b6y6k y6zdenin (6zellikle Bolu ve Zonguldak'ta) varlığı, kent-y6netim-katılım ilişkisinde kadın açısından g6r6n6m6n istenen d6zeyde olmadığını g6stermektedir.

Bu açıdan bakıldığında kentlerin gelişmişlik d6zeyleri farklı olduğu için kadınların y6netime katılımları da farklılık g6stermektedir. Bu noktada merak edilen konulardan biri sosyal siyasal yaşama katılımda; kadının sosyo-ekonomik 6zelliklerinde; kent siyasetine ilgi ve katılım d6zeyinde ayrıca kent y6netiminin sahiplenilmesinde

kentlerin gelişmişlik düzeyine göre farklılık oluşmakta mıdır? Saha çalışmasında elde edilen verilere göre kentlerin gelişmişlik düzeyi, yalnızca kent siyasetine ilgi ve katılım düzeyinde farklılık yaratmaktadır. Kent yönetimi Türkiye’de algıdaki siyaset anlayışından farklıdır. Çünkü siyaset sadece teoride kalabilirken kent yönetimi aynı zamanda pratiği de içerir. Dolayısıyla bir kimse sosyalleşmek için siyaset alanını kullanabilir oysa kent yönetimine ilgi duymayabilir. Bu durumda kadınların sosyo-ekonomik özelliklerinin, sosyal ve siyasal yaşamda etkin olması yönetime katılmasında etkili midir? Düşüncesinden yola çıkılarak oluşturulan hipotezler için merak konusu ‘Sosyal ve siyasal yaşam’; ‘kadının sosyo-ekonomik özellikleri’; ‘kentnin sosyo-ekonomik gelişmişliği’ kadının kent yönetimine katılımında farklılık yaratmakta mıdır? Analiz sonuçlarına göre bu üç faktörün de kent yönetimine katılımında farklılık yaratmadığı ortaya çıkmıştır. Sosyal ve siyasal yaşam kent yönetimine katılmada bir farklılık yaratmadığına göre yani bir etkisinin olmadığı ortaya çıktığına göre şu şekilde bir yorum getirilebilir: sosyal alan ve siyaset birbirinden farklı alanlardır ve sosyal alana yakın hissedilen bir kimse kendini siyasete yakın hissetmeyebilir. Söz konusu kentlerde katılımcılar tarafından kadınların yerel aktörler içinde çoğu kez sosyalleşmek adına var oldukları ifade edilmiştir. Ancak siyaset sosyal alandan farklı olarak bilgiye sahip olmaya da ihtiyaç duyulan bir alandır. Bu noktada kent aktörleri ile ilgili kadınların yerelde sorunlar ve çözümler hakkında daha fazla bilgi sahibi olabilecekleri bir yapı oluşturulabilir. Ortaya çıkan duruma göre kadının sosyo-ekonomik özellikleri kent yönetimine katılma durumuna etki etmemektedir. Sosyo-ekonomik olarak daha üst düzeyde olan kimselerin yaşam kaygısı daha düşük olduğu için kent yönetimine katılma noktasında da istekleri ve ilgileri çok yüksek olmayabilir dolayısıyla bu noktada etkisinin olmayacağı da düşünülebilir.

Kentin sosyo-ekonomik durumu yükseldikçe yerel halk siyaset ve yönetimden uzaklaşır. Çünkü bireye indirgenip düşünülecek olursa özellikle sosyo-ekonomik düzeyi yüksek bireyler, düşük bireylere göre geleceğe karşı daha az kaygı taşımaktadır. Dolayısıyla geleceğe karşı az kaygı duyan kimseler yönetimden ve siyasetten uzaklaşmaya daha fazla eğilimde olabilirler.

Kentli olmak’ deyimi kentsel bir takım değerlerin içselleştirilerek kentle bütünleşmeyi, kendini kente ait hissetmeyi ve nihayetinde de kentle ilgili bir takım sorumlulukların yerine getirilmesini ifade eder. Kadınlar da günlük kent yaşamını

erkeklere göre farklı deneyimlemektedir. Bu deneyimler kadının kentte verilen hizmetlerden daha fazla etkilenmesine neden olmaktadır. Bu noktadan hareketle merak uyandıran ve araştırmaya dâhil edilen konulardan biri de ‘Kadının kent yönetimini sahiplenmesi; kent siyasetine ilgi ve katılımı, kent yönetimine katılım biçimi ve düzeyinde farklılık göstermekte midir?’ Alan araştırmasında elde edilen bulgulara göre ne kent siyasetine ilgi düzeyi ve katılımı ne de kadının kent yönetimini sahiplenmesi kent yönetimine katılım biçimine ve düzeyine etki etmektedir.

Çalışma sonucunda ortaya çıkmış ve kentler arasındaki ilgi çekici farklardan biri de özellikle Bolu ve Zonguldak’ta kadınların yönetime dâhil olduğu kent aktörlerinin değişiklik göstermesidir. Bolu’da kadınlar daha çok meslekleri(memur) aracılığıyla kent yönetimine dâhil olurken; Zonguldak’ta ise siyasal partiler aracılığıyla dâhil olmuş görünmektedir. Meslekler açısından farklar incelendiğinde Bolu’da katılımcılar ağırlıklı olarak memur mesleğine sahipken; Sinop’ta ise serbest meslekte bir yoğunlaşma görülmektedir. Bu durum Sinop’ta serbest meslek sahiplerinin daha yoğun ilgi gösterdiğini ortaya çıkarmaktadır ki bu hayli ilginç bir sonuçtur. Serbest meslek sahibi kadınların memurlara oranla çalışma saatleri daha düzensiz olduğu için ev içi rollere yetişememe ihtimalleri yüksektir. Bu da bize Sinop’taki erkeklerin ev içi rollerde kadınlardan yerleşmiş toplumsal yapının aksine büyük beklenti içinde olmadığını düşündürebilir. Hangi katılım aracı tercih edilirse edilsin, kent aktörleri vatandaşların aldığı hizmet kalitesinin yükselmesine katkıda bulunan, vatandaşların kendi aralarındaki ilişkileri güçlendiren ve katılım noktasında etkili yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kent aktörleri içinde bir kentli olarak kadının varlık göstermesi vatandaşa hizmet konusunda yapıların verimliliğini ve etkinliğini artıracaktır. Ayrıca aktörler içinde kadının yeterli temsilinin sağlanması kadının kente karşı aidiyet hissinin de oluşmasına oldukça büyük bir katkı sağlayacaktır. Bu noktada kent yönetimine bir takım sorumluluklar düşmektedir.

Kent yöneticilerinin benimsediği yönetim tarzı halkın katılım göstermesinde çok önemli bir etkidir. Yine, çalışmada ortaya çıkan sonuçlardan biri şu şekildedir: her üç kentte de ‘Kentler kadınların kent yönetimine katılmaları için imkânlar sunar’ ifadesi katılımcılar tarafından olumlu karşılanmıştır. Bu noktada kent yöneticileri tarafından halkın her kesiminin yönetime katılmasını sağlamak için bir takım uygulamalara gidilebilir. Bu noktada ise kent yöneticilerinin kullanacağı en önemli araçlardan biri de

sosyal medyadır. Bugün bir kent yöneticisinin sosyal medyayı halkın katılımını ve bilgilenmesini sağlamak amacıyla kullanması başarılı bir yönetim için etkili olabilmektedir.

Tablo 71. Araştırmanın Hipotezleri

Hipotez No	Hipotez	Kabul Durumu
1	Sosyal ve siyasal yaşam kent yönetimine katılımı farklılık yaratır.	Red
2	Kent siyasetine ilgi ve katılım kent yönetimine katılım biçimi ve düzeyinde farklılık yaratır.	Red
3	Kadının sosyo-ekonomik özellikleri kent yönetimine katılımı farklılık yaratır.	Red
4	Kadının kent yönetimini sahiplenmesi kent yönetimine katılım biçimi ve düzeyinde farklılık yaratır.	Red
5	Kentin sosyo-ekonomik gelişmişliği kadının kent yönetimine katılımında farklılık yaratır.	Red
6	Kentlerin gelişmişlik düzeyi sosyal-siyasal yaşama katılımı farklılık yaratır.	Red
7	Kentlerin gelişmişlik düzeyi kadının sosyo-ekonomik özelliklerinde farklılık yaratır.	Red
8	Kentlerin gelişmişlik düzeyi kent siyasetine ilgi ve katılım düzeyinde farklılık yaratır.	Kabul
9	Kentlerin gelişmişlik düzeyi, kent yönetiminin sahiplenilmesinde farklılık yaratır.	Red

Çalışma için oluşturulmuş ve tablo 71’de verilen hipotezler, genel olarak değerlendirildiğinde kadının kent yönetimine katılımına etki eden ve katılımı farklılık yaratan durumlar belirlenen faktörlerden daha farklı sebeplere dayanmaktadır. Bu sonuç da bölgeyle ilgili daha sonra yapılacak çalışmalarda farklı sebep-sonuç ilişkilerini akla getirmesi noktasında önem taşımaktadır. Yani buna göre çalışmanın devamlılığının sağlanması mümkün olabilecektir.

Kentlerdeki kadın katılımı kentlerin gelişmişlik düzeyine göre yorumlanacak olursa; Bolu kenti diğer iki kente oranla gelişmişlik düzeyi bakımından oldukça yüksek bir konumda bulunmasına rağmen kadın katılımı konusunda aynı durum söz konusu değildir. Aksine diğer iki kente oranla Bolu kentinde kadın katılımı konusunda daha olumsuz bir tutum ortaya çıkmış bulunmaktadır. Ayrıca yine Bolu kentinde kadının kentsel yönetime katılımına ilişkin verilen ifadelerde diğer illere oranla katılımcılar tarafından daha olumsuz tutum sergilendiği görülmektedir. Dolayısıyla Batı Karadeniz Bölgesi’nde kentlerin SEGE gelişmişlik düzeyi kriterleriyle paralel seyreden bir durum olmadığı söylenebilir. Saha çalışması esnasında yapılan gözleme dayanarak ve araştırmadan çıkan sonuca göre kentlerin toplumsal yapısının kentte kadın katılımına etkisi oldukça yüksek görünmektedir.

Yine gözlemlere dayanarak Bolu'nun konum olarak İstanbul ve Ankara illerine çok yakın konumda olması birçok yerel politikada pilot il olarak tercih edilmesine sebep olmuştur ve bu durum da Bolu'nun gelişmişlik düzeyinin yükselmesinde olumlu bir etkide bulunmuştur. Oysaki kadın katılımı diğer iki ilde birçok faktöre bağlı daha olumlu gelişme göstermiştir. Dolayısıyla bu durumun kentin gelişmişlik sıralamasındaki yerinden çok *kent kültürü* ve kentin toplumsal yapısıyla ilgisinin olduğu düşünülmektedir.

Kadının eksik temsili ve karar/ uygulamalarda nitelikli katılımının olmaması her şeyden önce verilen kamu hizmetlerinin ve bir *vatandaş olarak* ihtiyaç ve taleplerinin önemsenmemesi anlamına gelmektedir. Kadınların siyasete olan ilgisizliği farklı çalışmalarda birçok nedene dayandırılmaktadır. Ancak en büyük sebebin bilgi eksikliği olduğu düşünülmektedir. Çünkü kişi bilmediği bir şeye ilgi noktasında duyarlı olmaz. Bu noktada kadın örgütlerinin yerelde yürüttükleri çalışmalarla teorik ve uygulamada verilecek eğitimler kadınların siyasete olan ilgilerinin artmasında büyük ölçüde etkili olacaktır.

Gerçek bir gelişmişlikten bahsedilebilmesi için kentlerin sosyo-ekonomik anlamda kalkınması önem arz etmektedir. Bugün, kent yönetimleri halkın mahalli müşterek gereksinimlerini karşılamaktan öte sorumluluklar taşımaktadır. Aynı zamanda bölgesel ya da ulus üstü dinamik ve ortaklıkları hesaba katarak kentin kalkınmasına katkıda bulunmak durumunda kalmaktadırlar. Çünkü yerel kalkınmanın en önemli aracı yerel ortaklıklardır. 6360 sayılı kanunla Türkiye'de büyükşehir belediyeçiliği anlayışı büyük bir dönüşüme uğramıştır. Yerel kalkınmanın araçlarının daha hayata geçirilebilir olması da büyükşehir belediyelerinin vazgeçilemezliğini artırmaktadır. Bu noktada sadece kent özelinde değil birbirine yakın kentlerin bir araya gelmesiyle kurulacak nitelikli ortaklıklar, kadının toplumdaki konumuna dair sorunların çözümünde daha büyük katkı sağlayabilir.

Ayrıca siyasal partilerin kadına bakış açılarının ivedi bir şekilde değiştirilmesi gerekmektedir. Kadınlar partilerde sadece seçim dönemlerinde aktif olarak çalışmaktadır ancak bu bir süreçtir. Bu nedenle kadının siyasette yönetim kademelerinde yer alması da bir hayli önemlidir. Yani kadının siyasal partiler içinde yardımcı konumda görülmekten çıkarılarak parti içinde yetkili konuma getirilmesi gerekmektedir. Bu noktada hem karar mekanizmalarında etkili olabilmesi için katılımın yükseltilmesi gerekir hem de yetkiye sahip olması için çeşitli uygulamalar ile gerçek bir nitelikli kadın temsiline yaratılması

gerekmektedir. Siyaset, rekabetin yoğun yaşandığı bir alandır. Bu sebeple kadını destekleyici politikalara ihtiyaç vardır ve bu noktada kota uygulamaları önemli bir yer tutar. Örneğin kadın temsilinin erkek temsiline oldukça yaklaştığı İskandinav ülkelerinde fermuar sistemi kullanılmaktadır. Bu noktada Türkiye’de kota uygulamalarına yönelik siyasal partilerin genel merkezleri tarafından yürütülecek çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu çalışmada kadının kent yönetimine katılıma dair tespitler, Batı Karadeniz Bölgesi özelinde yapılmıştır. Ancak kadının kent yaşamında görünmezliği sorunu ülkenin genel sorunudur ve bu durumun nedenlerinin kentsel ölçüde araştırılması, çözüme kavuşturulması için ayrıca önemlidir. Buna karşın kadının siyasal/ yönetsel yaşama aktif katılımının önündeki engellerin kentsel bağlamda değerlendirilmesi özellikle doktora tezleri noktasında literatürde oldukça eksiktir.⁴³⁶ Kentlerde halk katılımı mahallelerde başlar. Dolayısıyla mahalle düzeyinde kadınların yönetime katılmasının önemi oldukça büyüktür ve KA-DER’den edinilen verilere göre 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde kadın muhtar sayısı % 71,78 artmıştır. Türkiye’de yerel seçim öncesinde 674 olan kadın muhtar sayısı son seçimde 1065’e yükselmiştir. Yerel seçimlerde artan kadın mahalle muhtarı sayısı Türkiye’nin kent siyaseti ve yönetimi konusunda geleceğe dair umut taşımaktadır. Türkiye’de kadının eşit temsil edilmediği alan sadece kent yönetimiyle sınırlı kalmamaktadır. 2018 yılı TÜİK verilere göre eş başkanlar dâhil kadın büyükşehir belediye başkan oranı % 16,6; il, ilçe, beldelerde yine eş başkanlar dâhil kadın başkan oranı ise %7,7’dir. İl genel meclisinde bu oran %4,8 olurken; belediye meclislerinde bu oran %10,7’dir. Ülkenin kamu politikalarını oluşturulmasında direkt etkili olan bakanlıklar konusunda da durum eşitlikten oldukça uzaktır. Kadın bakan oranı % 7,4’tür. En yüksek mülki amir olan valilik makamı için ise bu oran %2,4 olarak kayıtlara geçmiştir. Yüksek yargıda kadın temsil oranı %14,2 iken; kadın rektör oranı %9,66 oranına sahiptir. İşveren ve meslek örgütlerinde kadın başkan *bulunmadığı* tespit edilmiştir. Bu durum Türkiye açısından oluşturulması gereken ivedi bir politika ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Çünkü oranlar göstermektedir ki toplumun yarısı hiçbir teşkilatlanmada yeterli temsiliyeti gösterememektedir. Buna göre ise yapılan politikalar ve verilen hizmetler kadınların yani *nüfusun yarısını oluşturan vatandaşların* ihtiyaç ve beklentilerinden oldukça uzaktır. Bu durum ise demokrasinin hiçbir türüyle bağdaşmaz.

⁴³⁶Cansun, 2016.

Demokraside temel ilkelerden biri de fırsat eşitliğidir. Kadının karar alma organlarında yeterli oranda temsil edilememesinin en önemli nedenlerinden biri ise kadın-erkek arasında fırsat eşitliğinin sağlanamamasıdır. Siyasette var olabilmek için ekonomik güç önemlidir bu sebeple de kadının önce çalışma hayatında dolayısıyla da ekonomide varlığının görünür olması gerekmektedir. Kadının sosyal-siyasal-toplumsal ve ekonomik yaşamda nitelikli varlığı birbiriyle büyük ölçüde ilişkilidir. Kadının siyasette varlık göstermesi demokrasinin bir gereği olarak siyasette nitelikli temsilin sağlanması açısından önem arz etmektedir. Bir vatandaş olarak kendini de ilgilendiren konularda alınacak kararlara ve uygulamalara katılım göstererek yetkili olması ise demokrasinin işlevsel yürütülebilmesi için gereklidir. Çünkü kadının, siyasette görünür olmasıyla hem kendine dair sorunların çözümü için plan, program oluşturulma sürecine katılabilecek; hem de toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik politikalara katılım göstererek çözüm noktasında etkili olabilecektir. Bu araştırmada ortaya çıkan sonuçlardan biri kadınlar kent siyasetinde görece varlık göstermesine karşılık etkin bir katılım gösterememektedir. Oysa kentte siyasal parti, STK üyesi olmanın bir kültür olarak yerleşmiş olması, kent yönetimi ve siyaseti için olumlu bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Özsoy tarafından büyükşehir olan Gaziantep’te yapılan bir çalışmada ortaya çıkan ve katılımı olumsuz etkileyen bulgulardan biri kentte kadınların siyasi parti/ STK üyeliğinin düşük olmasıdır. Katılımın Türkiye ortalamasının üzerinde olmasına karşılık, bu araştırmada örneklem seçilen kentlerde siyasal parti teşkilatlanmaları içinde kadınların varlık sebeplerinin tam olarak anlaşılmadığı görülmektedir. Aynı durum Göksel’in⁴³⁷ daha önce genel olarak siyasal partilerle yaptığı bir çalışmada da ortaya çıkan bulgular arasında yer almaktadır. Kadınlar, siyasal parti teşkilatlanmaları içinde yalnızca halkla ilişkiler faaliyetlerini yürütmekle görevli olarak algılanmaktadır ve sorumlulukları genellikle bu yöndedir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesi adına yürütülen birçok proje ve politikalar olmakla birlikte değişmeyen kadın ölüm oranları henüz çözüm için gerekli adımların atılmadığının bir göstergesidir. Bu noktada üzerinde durulması gereken en önemli konulardan biri kadın sorunlarının ancak kadınlarla çözüme kavuşturulacağıdır. Türkiye’de siyaset/ yönetim boyutunda kadınların yetersiz temsiline önüne geçilmesi için kota uygulamasına yönelik politikaların yapılmasına ve yasal hale getirilmesine çok ihtiyaç olduğu aşikârdır. Dolayısıyla parlamentolarda ve meclislerde

⁴³⁷Zarif Songül Göksel, 2015.

kadın temsiline artırılmasına dair izlenecek yöntemler devletlerin politikalarına acil olarak yerleştirilmeli ve kadınlara dair sorunlar kadınların da dâhil olduğu katılım süreçleriyle çözülmeye çalışılmalıdır.

Şahin, tarafından yapılan benzer bir çalışmada⁴³⁸ örneklem seçilen kentlerde (Denizli, Nevşehir, Erzincan) siyasal parti ve sivil toplum kuruluşu üyeliklerinin Türkiye ortalamasının üzerinde seyrettiği tespit edilmiş söz konusu çalışmada siyasi partiye üye olduğunu belirten kadınların, çoğunlukla bir sivil toplum kuruluşuna da üye olduğu ortaya çıkmıştır. Bu yönüyle de bu tez çalışmasında alınan sonuçlara benzerlik göstermektedir ve illerin oldukça farklı özelliklere sahip olduğu da göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye’de siyasal parti ve STK üyeliğinin kadınların kent yönetimine katılmasında oldukça etkili olduğu ortaya çıkmış olmaktadır. Yine aynı çalışmada kadın meclislerinin faaliyetlerinin kentlerin bölgesel ve sosyo-ekonomik özelliklerine göre farklılıklar gösterdiği kabul edilmiştir. Çalışma bu yönüyle de bu araştırmayla benzerlik göstermiş olmaktadır. Çünkü bu tez çalışmasında örneklem seçilen kentlerde ortaya çıkan bulguların gelişmişlik düzeyiyle ilişkili olmadığı bu sebeple kentlerin bir takım özellikleriyle ilgili farklılaştığı düşünülmektedir. Bu araştırmada ortaya çıkan en önemli sonuçlardan biri kadınlara özel sorunlara erkek eliyle ve düşüncesiyle çözüm üretmek mümkün görünmemektedir ki Özkazanç tarafından Ankara ilinde yapılan ampirik bir çalışmada kentte yaşayan kadınların görüşlerinin de bu yönde olduğu ortaya çıkmıştır.⁴³⁹

Çalışma, alan araştırması fikriyle ortaya çıkmış ve bölgede görece kadın görünürlüğünün yönetsel düzeyde katılımı paralellik gösterip göstermediği merak konusu olmuştur. Bu doğrultuda, Batı Karadeniz’de örneklem olarak seçilen illerde kadınların yönetsel düzeyde yönetime katılmalarında temsil sorunu var mıdır? sorusundan hareketle, çalışma için iki ayrı amaç belirlenmiştir. Araştırmada ilk olarak, il düzeyinde kent aktörlerine kadınların katılımına etki eden faktörlerin ortaya konması amaçlanmıştır. İkinci olarak ise, bu belirlenen faktörlerin kentlerin gelişmişlik düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğinin tespit edilmesi olarak belirlenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, kentlerde öncelikle yönetsel düzeyde katılım gösteren kadınların katılımlarını etkileyen faktörler tespit edilmiştir ve ayrı ayrı değerlendirmeye de alınarak kentler için kıyaslama yapılmıştır. Araştırmanın sonunda kentlerin gelişmişlik

⁴³⁸Funda Şahin, 2011.

⁴³⁹Özkazanç, 2016, s.170.

düzeşinin kent yönetiminde kadın katılımında etkili olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuç, kentlerin farklı özelliklerinin kadınların katılımında etkili olduğunu düşündürmüş ve bir takım olası etkiler üzerinde durulmuştur. Tüm bunlara dayanılarak kentlerin bu özelliklerine dair yapılacak çalışmaların literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çünkü söz konusu bölge daha önce de belirtildiği gibi SEGE 2011 verilerine göre Türkiye’de gelişme göstermeyen tek bölge olarak tespit edilmiştir ve bölgede yapılan alan araştırmaları oldukça değerli olacaktır.

Çalışmanın kavramsal çerçevesi dâhilinde kadının konumu yükseltmek adına yapılan uluslararası belgeler, raporlar ve kamu politikaları incelenmiştir. Tüm bunlar ışığında ve araştırmanın bulgularına dayanılarak şu önerilerde bulunulabilir:

- Kadınların toplumsal-ekonomik, siyasal-yönetşel anlamda katılımının etkin olarak gerçekleşmesi için, yapılan yasal düzenlemelerin yanında teşvik edici/ özendirici politika ve faaliyetlerle de desteklenmesi önemlidir ki bunun için en uygun mekânsal alanlar kent yönetimleridir. Bu sebeple örneklem kentlerinde kent aktörlerine kadın katılımının sağlanması ve temşilin artırılması için öncelikle yerel idarecilerin konuya yaklaşımları incelenmesi ve farkındalıklarının artırılması toplumsal cinsiyet eşitliğinin yerleştirilmesine dair de büyük katkı sağlayacaktır.
- Kadınların kent yönetimine katılım göstermesi için kente sosyal entegrasyonunun sağlanması önemlidir. Bu noktada kent yönetimlerince yapılacak faaliyetler önemli bir yer tutmaktadır. Kent aktörleri içinde ise bu faaliyetlerde en etkili olacak aktörün kent konseyi ve kadın meclisinin olduğu düşünülmekte ve kadın katılımını artırmaları konusunda etkin olmaları beklenmektedir. Mahalle muhtarları ile ortak çalışmalar yürütülerek hatta iletişim merkezleri oluşturularak yıl içinde belli periyotlarla mahalledeki kadınlara yönelik bilgilendirme toplantılarının yapılması kentte kadın katılımının artırılması için oldukça etkili olacaktır.
- Kent aktörlerinin kapasitelerini cinsiyete duyarlı olarak geliştirmesinin yanı sıra bu konuda işbirliklerinin ve ortaklıkların da artırılması gerekmektedir. Bu noktada en önemli görev ve sorumluluk kent yöneticilerine düşmektedir. Bu kapasite geliştirilmesi uluslararası kuruluşların ve devletin yürüttüğü kadın politikalarıyla ilgili kent için standardize edilmiş bir programla yapılabilir.
- Bu çalışmada fikirlerini en açık ifade eden katılımcıların siyasal partilerden olduğu gözlenmiştir. Ancak kadın temşili noktasında en sorunlu aktörün siyasal partiler

olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü eril siyasetin kurumsallaşmasında ve devam etmesinde bir rol oynadıkları aşikârdır. Bu sebeple siyasi parti tüzüklerine kota uygulamalarının yerleştirilmesi ile ilgili acilen bir kamu politikası oluşturulması gerekmektedir. Sadece seçilenler için değil atama usulüyle göreve gelen bürokratlar için de cinsiyet kotası düzenlemeleri yapılmalı hatta bu yasal düzenlemelerle de desteklenmelidir. Bu durum daha önce kota uygulamasına giden ülkeler için gayet olumlu bir gelişmeye neden olmuştur.⁴⁴⁰

- Kentlerde karar alma mekanizmalarında cinsiyet kotası uygulanmalı hatta yasal bir statüye kavuşturulmalıdır. Kota uygulanmadığı takdirde yaptırımlar uygulanmalıdır. Yapılan yasal düzenlemelerin yanında teşvik edici politika ve projelerle de kent yönetimine kadın katılımı desteklenmelidir. Günümüz teknolojisinin bu konuyla ilgili etkin kullanılması sorunun daha hızlı çözüme kavuşmasını sağlayacaktır. Örneğin sosyal medya üzerinden bir platform ya da online bir iletişim merkezinin kurulması kadınların daha kolay katılım göstermesine olanak sağlayacaktır.
- Kadının siyasette eksik temsili temelde bir takım toplumsal öğretilerden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla bu konuda en büyük çözümlerden biri planlı bir şekilde uygulanacak bir eğitim politikasıdır. Bunun sadece teoriden ibaret bir eğitim olmaması gerekmektedir. Yüksek kalitede eğitim sistemiyle bilinen bir ülke olan Finlandiya’da yapılan 2019 seçimlerinde parlamentoda ve hükümette yer alan kadın siyasetçi sayısının kayda değer bir şekilde yükselmiş olması bir tesadüften öte eğitim-siyasal katılım ilişkisini ortaya koymaktadır. Bu noktada eğitim politikalarının toplumsal cinsiyete duyarlı olarak tekrar gözden geçirilmesi oldukça hayati bir önem taşımaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik modüller hazırlanarak kent aktörlerine, kamu personeline ve hatta en önemlisi Milli Eğitim Müdürlükleri ile işbirliği yapılarak ilköğretimde öğrencilere verilmesi ve uygulanacak pratiklerle de alınan eğitimlerin içselleştirilmesi sağlanabilir.
- Daha önce farklı bir çalışmada⁴⁴¹ örneklem illerinden biri olan Zonguldak’ta yapılan bir alan çalışması ile aktörlerin kadın dostu kent projesi ile ilgili görüşleri

⁴⁴⁰Bkz: Yonca Altındal, Kadınların Siyasal Katılımı Bağlamında Partilerin Kadın Kollarının Sosyolojik Açından Değerlendirilmesi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji ABD Yüksek Lisans Tezi, s.39.

⁴⁴¹Bkz: Seda Tapdık; Nilüfer Negiz, “Kent Aktörlerinin Kadın Dostu Kent Algısı ve Kentte Durum: Zonguldak Örneği”, International Journal of Business Economics and Management Perspectives, 2019.

alınmıştır. Bu çalışmada elde edilen bulgulara göre kent aktörlerinin konu hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı tespit edilmiştir. Bu konuda projenin devlet eliyle yürütülmesi beklenmeden kentlerin kadın dostu kent kriterlerine uygun olarak hazırlanması gerekmektedir. Ayrıca kent yöneticileri tarafından öncelikle toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir kent olmak için uygulanabilecek projeler ve yürütülen politikalar hakkında kent aktörlerine yönelik yapılacak bilgilendirme toplantıları yapması konu hakkında farkındalık sağlanması açısından etkili olacaktır.

Son olarak, kadınların ulusal siyasette eksik temsili bir demokrasi açığı iken, kent yönetimi/siyasetine katılım göstermemesi ve eksik temsili vatandaşlık haklarını kullanamaması anlamına da geldiği için oldukça önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tez çalışmasında ortaya çıkan sonuç araştırma yapılan kentlerde kentlerin gelişmişlik düzeyi ile kadınların kent yönetimine katılımı arasında bir paralellik olmadığı şeklindedir. Bu durum da kentlere özgü bazı niteliklerin varlığının kadının kent yönetimine katılmasında etkili olduğuna işaret etmektedir. Bu sebeple özellikle yerelde yürütülecek politikalar ayrıca önem arz etmektedir. Ancak bu politikaların oluşturulması sürecinde kentlerin toplumsal kültürleri, niteliklerinin ve sorunlarının doğru tespit edilmesi etkili çözümler bulunabilmesi noktasında oldukça hayati bir öneme sahiptir. Bu araştırmada anketlerden alınan verilerin yanında gözlemlere de dayanılarak kentlerin yerleşmiş toplumsal kültürlerinin, kent yönetimine kadın katılımı için ne denli etkili olduğu ortaya çıkmış olmaktadır. Ayrıca yerel idarecilerin/ yöneticilerin konuya yaklaşımlarının da yine çözüm noktasında oldukça etkili olduğu gözlenmiştir. Bu sebeple Türkiye’de kentler/ bölgeler bazında sorun tespit çalışmalarının yanında kentte konuya ilişkin yapılacak bilinçlendirme ve farkındalık çalışmalarının sorunun çözülmesi için oldukça etkili olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

- Alkan, A. (2008), *Belediye Kadınlara da Hizmet Eder, Kadın Dostu Belediye Hizmetleri: Neden, Nasıl?* KA-DER Yayınları, İstanbul.
- Altan, M. (2011), *Kent Dindarlığı*, TİMAŞ Yayınları, İstanbul.
- Anke, R., Üskent, S. ve Micka, P. (2014), *Yönetişim ve Katılım Etkili katılım için Araçlar, Yöntemler, Mekanizmalar*, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, TEPAV Yayınları, Ankara.
- Benazus, H. (2010), *Geçmişten Günümüze Kadınlar ve Kadınlarımız*, Bizim Kitaplar, İstanbul.
- Berktaş, F. (1995), *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadınlar*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Bieber, F. (2010), Seçim Sistemleri ve Orta ve Güneydoğu Avrupa'da Azınlık Partileri, E. Erkan (Eds), *Seçim Sistemleri ve Etnik Azınlıkların Parlamenter Temsili İçinde*, İstanbul.
- Brenner, J. (2012), *Sınıf Siyaseti ve Kadın*, çev. D. Yeşilsu, Kalkedon Yayınları, İstanbul.
- CEDAW (2010), *Sivil Toplum Yürütme Kurulu, 6. Dönem Gölge Raporu ve Birleşmiş Milletler CEDAW Komitesi'nin Nihai Yorumları*, Karınca Yayınları, Ankara.
- Çaha Ö., ve Çaha, H. (2012), *Yerelde Tango Kadın Örgütleri ve Yerel Demokrasi*, Orion Yayınları, Ankara.
- Çaha, Ö. (2010), *Sivil Kadın Türkiye'de Kadın ve Sivil Toplum*, Savaş Kitap ve Yayınevi, Ankara.
- Çukurçayır, A. (2002), *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi*, Çizgi Kitabevi, Ankara.
- Doğaner Gönel, F. (2010), *Kalkınma Ekonomisi*, Efil Yayınevi, Ankara.
- Erkan, R. (2010), *Kentleşme ve Sosyal Değişme*, Bilimadamı Yayınları, Ankara.
- Ertaş, H. (2015), *Kamu Yönetiminde Sosyal Medya Kuramdan Uygulamaya*, Palet Yayınları, Konya.
- Genç, F.N., Yılmaz; A., ve Özgür, H.(Eds.)(2008), *Dönüşen Kentler ve Değişen Yerel Yönetimler*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Görgülü, Ü. (2014), *Kadın ve Siyaset İslam Toplumunda Kadının Siyasal Hakları Üzerine Fıkhi Bir İnceleme*, İz Yayıncılık, İstanbul.
- Göymen, K. (2010), *Türkiye'de Yerel Yönetişim ve Yerel Kalkınma*, Boyut Yayınları, İstanbul.

- Güçhan, A. (2004), *Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma*, 1-4 Mart 2004 Sempozyum Bildirileri Kitabı, İstanbul, Yeditepe Üniversitesi.
- Gül, H., Kiriş, H., Negiz, N., ve Gökdayı, İ. (2014), *Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Yerel Siyaset*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Heywood, A. (2007), *Siyaset*, Adres Yayınları, Ankara.
- Heywood, A. (2018), *Siyasetin ve Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları*, (çev. F.Bakırcı), (4.baskı) BB101 Yayınları, Ankara.
- Huot, J.L., Thalmann, J.P., ve Valbelle, D. (2000), *Kentlerin Doğuşu*, Çev. A. B. Girgin, İmge Kitabevi, Ankara.
- İzci, İ. (2014), *Katılımcı Yerel Yönetim*, İstanbul, Kalkedon Yayıncılık.
- Jarvis, H., Kantor, P., ve Cloke, J. (2015), *Kent ve Toplumsal Cinsiyet*, Çev: Y. Temurtürkan. Dipnot Yayınları, Ankara.
- Kapani, M. (2007), *Politika Bilimine Giriş*, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Kavas Urul, A. (2016), “81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi, TEPAV.
- Keleş, R. (2013), *Kentleşme Politikası*, İmge Kitabevi, Ankara.
- Keleş, R.; Ertan, B. (2002), *Çevre Hukukuna Giriş*, İmge Kitabevi, Ankara.
- Keleş, R., (1998), *Kent bilim Terimleri Sözlüğü*, İmge Kitabevi, Ankara.
- Kışlalı, A.T.(2003), *Siyaset Bilimi*, İmge Kitabevi, Ankara.
- Koçak, H. (2011), “Kent- Kültür İlişkisi Bağlamında Türkiye’de Değişen ve Dönüşen Kentler”, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, II, 259-269.
- Kurtoğlu, A. (2015), *CEİD, Hak Temelli İzleme ve Değerlendirme ve Toplumsal Cinsiyet Anaakımlaştırması*, Ankara.
- Logan, J. ve Molotch, H.L. (1996), “*The City As A Growth Machine*”, İçinde Readingın Urban Theory, Der. S. Fainstein ve S. Campbell, Blackwell Publishers, Cambridge.
- Mutlu, A., Reyhan, H., ve Doğan, H. H. (2016), *Kentleşme*, Palme Yayıncılık, Ankara.
- Orum,Anthony M., Dale, J. G.(2016), *Siyaset Sosyolojisi Günümüz Dünyasında İktidar Ve Katılım* Çev. İ.Kaya, Say Yayınları, İstanbul.
- Ortaylı, İ. (2007), *Osmanlı Toplumunda Aile*, Pan Yayıncılık, İstanbul.
- Özel, M. (2015), *Yerel Yönetimlerde Yerel Kamu Politikası Yaklaşımları*, Çizgi Kitabevi, Konya.

- Özer, İ. (2004), *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*, Ekin Yatıncılık, Bursa.
- Özkaya, G. (2011), *Siyasetin Savurduğu Kadınlar ve Kontenjanlar*, Siyah Beyaz Kitap, İstanbul.
- Phillips, A. (2015), *Demokrasinin Cinsiyeti*, Çev.: A. Türker, Metis Yayınları, İstanbul.
- Sargın, A. (2013), *Yerelde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İçin Araçlar ve Mekanizmalar*, KA-DER, Ankara.
- Sartori, G. (1996), *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*, Çev. T. Karamustafaoğlu-M. Turhan, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Sayın, A. (2007), *Kota El Kitabı, Geçici Özel Önlem Politikası: Kota*, KA-DER, Ankara.
- Şahin, Y. (2015), *Kentleşme Politikası*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.
- Şahin, Y. (2015), *Yönetim Bilimi ve Türk Kamu Yönetimi*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.
- Şişman, N. (2013), *Emanetten Mülke Kadın Bedeninin Yeniden İnşası*, İz Yayıncılık, İstanbul.
- Taşkın, Y. (2014), *Siyaset Kavramlar, Kurumlar, Süreçler*, İletişim Yayıncılık, İstanbul.
- Tekeli, İ. (2017), *Katılımcı Demokrasi ve Sivil Toplum Kuruluşları*, 3. Baskı, Sosyal Demokrasi Derneği Yayınları:1, Ankara.
- Tekeli, İ. (2017), *Türkiye'nin Demokrasi Krizini Aşması İçin Kucaklayıcı Demokrasi Konuşmaları*, Sosyal Demokrasi Derneği Yayınları, İstanbul.
- Tekeli, Ş. (2010), *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Toprak, Z. (2010), *Müzakereci Demokrasi ve Yerel Siyasetin Demokratik Gelişimi*, Yerel Yönetimler Yerel Siyaset ve Kentsel Politikalar, Ed. B. Parlak, *4. Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı* İçinde, Bursa.
- Toprak, Z. (2016), *Kent Yönetimi ve Politikası*, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Ural, A.; Kılıç, İ (2006). *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS İle Veri Analizi*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Ünal, E. (2011), *Kadın Gözüyle Kadın Siyasetçiler*, Derin Yayınları, İstanbul.
- Wedel, H.(2013), *Siyaset ve Cinsiyet, İstanbul Gecekondularında Kadınların Siyasal Katılımı*, (Çev. C. Kurultay), Metis Yayınları, İstanbul.
- Yaktıl, O. G. (2010), *Toplumsal Yaşamda Kadın*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, Eskişehir.

Yaraman, A. (2015), *Türkiye'de Kadınların Siyasal Temsili Dışılıksız Siyaset*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.

Yumlu, K. ve Belkıs, Ö. (2017), *Kadın ve Siyaset*, İmge Kitabevi, Ankara.

Makale, Rapor ve Tezler:

Adıgüzel, Ö. (2004), Institutional and Attitudinal Determinants of Women's Legislative Recruitment: The Case Of The Republican People's Part In Turkey, ODTÜ.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2018-2023.

Akbaş, H. E., & Bozkurt, S. (2018), "Osmanlı Devletinde Lonca Teşkilatı Yapısı ve Yönetim Düşüncesi ile Karşılaştırılması", *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (09/2018), s.165-202.

Akçakaya, M. (2016). "Weber'in Bürokrasi Kuramının Bugünü Ve Geleceği, Gazi Üniversitesi Sosyal Osmanlı Devleti'nde Lonca Teşkilatı Yapısı Ve Yönetim Düşüncesi İle Karşılaştırması", *Bilimler Dergisi*, Özel Sayı, 275-295.

Akıncı, S. (2014), "Siyasal Katılım Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme", *KTÜ SBE Dergisi*, S. 7.

Aksoy, N. (2006), "*Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme ve Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün Rolü*", Kadının Statüsü Uzmanlığı Tezi, TC Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Beyda Ofset, Ankara.

Alkan, A. (2004), Yerel siyaset kadınlar için neden önemli?. *Birikim Dergisi*, S. 179, s. 71-77.

Alkan, A. (t.y.), Yerel Eşitlik Eylem Planı Raporu, (<http://www.sabancivakfi.org/tr/sosyal-degisim/yerel-esitlik-eylem-planlari>).

Altındal, Y. (2007), "*Kadının Siyasal Katılımı Bağlamında Partilerin Kadın Kollarının Sosyolojik Açından Değerlendirilmesi*", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Arslan, G. (2017), *Üçüncü Bin Yılda Türkiye'de İktidarda Kadının Temsili: Üçüncü Bin Yılda İktidar Partisi Kadın Milletvekillerinin Sosyolojik Analizi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Atabey, G., Hasta, D. (2018), Siyasal Katılım, Siyasal Yeterlik ve Toplumsal Cinsiyet" *Nesne Psikoloji Dergisi (NPD)*, c. 6, S. 13, s. 494-503.

Ateş, H., Yavuz, Ö., Dağlı, Z. (2018). "*Kadınların Toplumsal Hayata Katılımı Ve Yerel Yönetimler: Türkiye İçin Bir Değerlendirme*", Küreselleşme Sürecinde Yerel Hizmet Yerel Siyaset, A.Ü Yayınları: 618.

- Atmaca, Y., Göç, E. (2015), “*Yerel Yönetimler Ve Sosyal Medya: Örnek Bir Uygulama Olarak Çankırı Belediyesi*”, İçinde Kamu Yönetiminde Sosyal Medya Kuramdan Uygulamaya Palet Yayınları, Konya, s. 88.
- Aydın, A. (2019). “Olumlu ve Olumsuz Manası İle Siyasal Katılım Türlerinin İncelenmesi”. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, c. 10, S. 17, s. 2119-2138.
- Aydınlı, H.İ.; Çiftçi, S. (2015) “Türkiye’de Kır- Kent Kavramlarının Değişen Niteliği ve Mevzuatın Sürece Etkisi”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C:14, S: 54, 2015.
- Aytaç, A.M. (2014), Dünya Görüşü Ve İdeoloji S.105-137, içinde *Siyaset Kavramlar, Kurumlar, Süreçler*, ed. Y. Taşkın, İletişim Yayıncılık, İstanbul.
- Berktaş, F. (2004), *Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye*, Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları no 7.
- Bozdağ Tulum, A. (2014), “*Kadınların Siyasi Yaşama Katılımında Kadın Kolları*”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Can, Y. (2015), *Yerelleşme, Yerel Yönetimler ve Kadın Politikaları, İçinde Yerel Yönetimlerde Yerel Kamu Politikası Yaklaşımları*, Ed. M. Özel.
- Cansun, Ş. (2016), “*Türkiye’deki Kadın Ve Siyaset Konulu Lisansüstü Çalışmalara Dair Bir İnceleme*”, Turkish Studies.
- Çiğeroğlu, M. (2008), Denizli Kentsel Alanın Tanımı Özellikleri ve Dönüşümü, İçinde *Dönüşen Kentler ve Değişen Yerel Yönetimler*.
- Çadır, M. (2011), “*Kadının Siyasal Yaşama Katılımında Siyasi Parti Kadın Kollarının Rolü (TBMM’de Grubu Bulunan Siyasi Partiler Bağlamında Ankara İli Örneği*”, Ankara, 2011.
- Çağlar, N. (2011), “Kadının Siyasal Yaşama Katılımı Ve Kota Uygulamaları”, *SDÜ Vizyoner Dergisi*, c.3, S. 4, s. 56-79.
- Çınar, M. (2014), Demokrasi, içinde *Siyaset Kavramlar, Kurumlar, Süreçler*, ed. Y. Taşkın, İletişim Yayıncılık, İstanbul.
- Çukurçayır, M.A. (2010), “Yurttaş Yerel Siyasetin Neresinde?Yurttaş Odaklı Yerel Siyaset Nasıl Olmalıdır?” Yerel Yönetimler Yerel Siyaset Ve Kentsel Politikalar, *4. Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı* İçinde, Ed. B. Parlak., Bursa.
- Danyal Köker, E. (1988), “*Türkiye’de kadın eğitim ve siyaset yüksek öğrenim kurumlarında kadının durumu üzerine bir inceleme*”, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dedeoğlu Özkan, S. ve Beyazlı, D. (2018), “Bölgesel Gelişmişlik Düzeyinin Belirlenmesine İlişkin Veri Seti Sorunsalı: Eleştiri ve Öneriler”, *Planlama Dergisi*, c. 28, S. 1, s. 22-39,

- Demir, Z. (2002). “*Siyasi Partilerin Kadın Politikalarına Karşı Kadınların Tutumu*”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Deniz, Ş. (2007), “Kadın Parlamenterlerin Bakış Açısıyla Türkiye’de Kadınların Siyasal Hayattaki Temsili”, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, c. 5, S.7.
- Erdoğan, B. (2017). “Kadın- erkek eşitliği ve yerel yönetimler”, *TBB Dergisi*, özel sayı.
- Eroğlu, H. T. (2006). Yönetimde Katılma Biçimleri Ve Yerel Yönetimlerde Demokratik Mekanizmalar, *Selçuk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, S. 11, s.191-206.
- Ersoy, M. (2018). “*Kadınların Siyasete Katılımında Etkili Olan Unsurlar: Türkiye Örneği*”, Bahçeşehir Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Ertuş, H. (2015). “*Kamu Yönetiminde Sosyal Medyanın Kullanımı*”, içinde Kamu Yönetiminde Sosyal Medya Kuramdan Uygulamaya, Palet Yayınları, Konya, s.25.
- Erzene, B.D. vd.,(2017), Yerel Yönetimlerde Kadın İzmir İli Örneği içinde *Kadın ve Siyaset* Der. K. Yumlu, Ö. Belkıs, İmge Kitabevi, Ankara.
- Es, M., Ateş, H. (2004), “Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, s. 205-248.
- Furat, M. (2013), “*Rural Development and Womens Empowerment: The Case of Rural Women’S Organizations in Turkey*”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, ODTÜ,Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gökçe, A. F., Özdemirci, İ., ve Ceylan, İ. H. (2017), “Üniversite Öğrencilerinin Siyasal Katılım Seviyesi: Kilis 7 Aralık Üniversitesi Örneği”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 27, s. 289-319.
- Gökçimen, S. (2008), “Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi”, *Yasama Dergisi*, S.10, s. 5-58.
- Göksel, Zarfı, S. (2015), “*Türkiye’de Kadınların Kamusal Görünürlüğü Ve Etkinliği Bağlamında Siyasal Partilerin Kadın Kolları: Mecliste Temsil Edilen Siyasal Partilerin Kadın Kolları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Göymen, K. (2006) “Yerel Siyaset Dergisi Röportajı”, *Yerel Siyaset Dergisi*, Sayı 1.
- Gül, H., ve Ergun, C.(2017) “Kent, Kültür, Kimlik ve Kentlilik”, s.127-148, içinde *Sosyal Bilimlerde Kültür Tartışmaları*, Gece Kitaplığı, Ankara.
- Gül, H., ve Yemen, A. (2011), *Türkiye’de Düşünce Kuruluşlarının Kamu Politikası Süreçlerindeki Rolü ve Etkisi*, KAYFOR 13 Bildiri Kitabı, 658.

- Gül, H.; Negiz N. (2018). “Kent, Kentin Dönüşümü ve Kentsel Hizmetler”, içinde Kent, Yönetim ve Kültür: Kent Yaşamında İnsan, ed. Nilüfer Negiz; Hüseyin Gül; Ahmet Mutlu, LAP LAMBERT Academic Publishing, Mauritius, 2018.
- Gürhan, N. (2010). “Toplumsal Cinsiyet ve Din”, *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, ISSN: 1308-9633, S. IV.
- Güven, A. (2016), Kent, Kentleşme ve Kentsel Yönetim İhtiyacı, *Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives*, c. 4, S. 1, s. 21-30.
- İleri, Ü. (2016), Sosyal Politikalarda Kadın Ve Cinsiyet Ayrımcılığı İle İlgili Başlıca Uluslararası Ve Ulusal Hukuki Düzenlemeler, *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, c.5, S. 12, ISSN: 2147-3668.
- İlseven, N. (2014). Alternatif Siyaset Strateji Açısından’ Katılımcı Yerel Yönetim Modeli: Bir Tartışma Önerisi, İçinde *Katılımcı Yerel Yönetim*, ed. İnan İzci.
- Karaçor, S.,Tekin, Ö.F. (2015), Yerel Yönetimlerde Sosyal Medya Kullanımı: Konya Merkez İlçe Belediyeleri Örneği, S.69, İçinde H. Ertaş, *Kamu Yönetiminde Sosyal Medya Kuramdan Uygulamaya*, Palet Yayınları, Konya.
- Karadağ, Z. (2018), “Kırsal Alanda Yaşayan Engelli Kadınların Toplumsal Hayata Katılımında Toplumsal Cinsiyete Bağlı Etkiler - Muş İli Örneği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Karakurt Tosun, E. (2009), “Sürdürülebilirlik Olgusu ve Kentsel Yapıya Etkileri”, *PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, Yıl: 5, Sayı:2.
- Kaya, G. (2010), “Kadın Derneklerinin Kadın Siyasal Yaşama Etkisi KA-DER Örneği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi”.Kadir Has Üniversitesi,
- Kaypak, Ş. (2013). “Küreselleşme Sürecinde Kentlerin Markalaşması ve Marka Kentler”, *Cumhuriyet Üniversitesi İİBF Dergisi*, c.14, S.1.
- Kıraker, B. (2010). *Yerel yönetimlerin kadın politikası: Kadıköy Belediyesi Aile Dayanışma Merkezleri ve Bursa Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21 Kent Gönüllü Evleri Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kiriş, H. (2018), “Dünden Yarına Kent, Siyaset, Vatandaş”, İçinde Kent, Yönetim ve Kültür: Kent Yaşamında İnsan, ed. Nilüfer Negiz; Hüseyin Gül; Ahmet Mutlu, LAP LAMBERT Academic Publishing, Mauritius. 2018.
- Koçak, H. (2011), Kent- Kültür İlişkisi Bağlamında Türkiye’de Değişen ve Dönüşen Kentler *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*. c. II, s. 259-269.
- Köker, E. D. (1988). *Türkiye’de Kadın, Eğitim Ve Siyaset: Yüksek Öğrenim Kurumlarında Kadının Durumu Üzerine Bir İnceleme*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Kurnaz Alkan, Z. (2015), *Türkiye’de kamu yönetiminde kadın istihdamı ve kadın istihdamının artırılmasına yönelik öneriler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muğla.
- Lorasdağı, B. K., & Sumbas, A. (2015). Türkiye’de Yerel Siyaseti Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Üzerinden Düşünmek: Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Belediyeler. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, c. 24, S. 2, s. 1-26.
- Metin, T. (2013), “*Etnik ve Dini Kimliklerin Kadınların Siyasete Katılma Biçimi Üzerindeki Etkisi: Hakkâri Kadınlar Örneği*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Mutlu, A. (2017). “Niteliksel Bağlamda Kadının Siyasetteki Yeri Ve Anlamı”, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c. 9, S. 1, s. 24-46.
- Negiz N. (2019), *Kent, Siyaset Ve Kalkınma: Kadın Açısından Bir Okuma*, International Conference of Strategic Research on Scientific Studies and Education, 8-10 Kasım 2019, Antalya.
- Negiz, N. (2018), Antik Dönemde Kent ve Yönetimi, İçinde Kent, Yönetim ve Kültür: Kent Yaşamında İnsan, ed. Nilüfer Negiz; Hüseyin Gül; Ahmet Mutlu, LAP LAMBERT Academic Publishing, Mauritius
- Negiz, N. (2017), “Türk Kültüründe Kadın: Yerel Kültür Ve Sözlü Kültür Ekseninde Anlamak s.29-48, içinde *Sosyal Bilimlerde Kültür Tartışmaları*. ed. C. Argun; S. Öğrekçi, Ece Kitaplığı Ankara.
- Negiz N., Çağlar, N. (2015), *Sosyal Medya Siyaset Ve Kadın: Kadın Siyasetçi Bağlamında Bir Gözlem*, Palet Yayınları, Konya, s. 185.
- Negiz, N., ve Üçer, N. (2012), “Yerel siyasette Seçil (e) meyen Kadın: 2004-2009 Mart Seçimleri Düzleminde Analitik Bir İnceleme”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, c. 21, S. 2, s.1-23.
- Negiz, N., ve Yemen, A. (2011), Kamu Örgütlerinde Kadın Yöneticiler: Yönetici Ve Çalışan Açısından Yönetimde Kadın Sorunsalı”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 24, s. 195-214.
- Negiz, N. (2007), “Seçmen Davranışında Sosyo-Ekonomik Bir Faktör: Yaş”, *Yerel Siyaset*, c. 2, S. 23.
- Oğuz, H. (2015), “*Factors Affecting Women’s Presence In Municipal Councils And The Results Of Participation: Case Studies In Elazığ*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep And Siirt Provinces Of Turkey, ODTÜ, Gaziantep.
- Oruç, T. (2013), “*Yerel Siyasette Temsil Ve Katılım: Kadın Aktörler*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya Selçuk Üniversitesi.
- Ökmen, M. (2001), “Sivas’ta Kentsel Gelişme”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C. 2, S. 1.

- Özdemir Tsarouhas, U. (2008), “AB Perspektifinden Yerel Yönetişim: İlkeler Beklentiler Ve Tecrübeler , ”*Yerel Kalkınmanın Yönetişimi*, Yerel Kalkınmanın Yönetişimi Uluslararası Konferansı, 24-25 Ekim 2008 İstanbul Politikalar Merkezi Aralık 2010, Friedrichnaumann Vakfı.
- Özdemir, E. (2003), *The Effect of Rural To Urban Migration On The Status Of Women In Turkey*, Hacettepe Üniversitesi.
- Özkazanç, S. (2016), *Yerel Yönetimlerde Kadın Katılımının Temsil, Politika Ve Planlama Boyutunda Değerlendirilmesi: Ankara Örneği*, Gazi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Elektronik Kitabı.
- Özkiraz, A., Zeren H. E. (2009), Yerel Yönetimlerde Halk Katılımı Tokat İl Merkezinde Uygulamalı Bir Çalışma, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, S. 2, s. 229-247.
- Özsoy, B. (2015), *Kadınların Yerel Hizmetlerden Memnuniyet Düzeyi Ve Kadın Dostu Kentten Beklentileri: Gaziantep Örneği*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Sakarya, A. ve İbişoğlu, Ç. (2015), Türkiye’de İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksinin Coğrafi Ağırlıklı Regresyon Modeli İle Analizi, *Marmara Coğrafya Dergisi* S. 32, s.211-238.
- Sancar, S. (2018), *Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi Siyasal Kararlara Katılımda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama Ve İzleme Çalışması*, CEİD Yayınları, Ankara.
- Sezer, E. (2018), *Türkiye’de Kadın Hareketinin Tarihsel Gelişimi ve Tekirdağ Örneği*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trakya.
- Sumbas, A. (2012), “*Demokrasi Ve Kadın Temsili Çerçevesinde Yerel Siyasette Kadın Temsilcilerin Etki Ve Kadınları, Türkiye’de 2009 Yerel Seçimlerinde Seçilen Kadın Belediye Başkanları Örneği*”, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şafak, G. N. (2013), “*Kadın ve Kent İlişkisinde Yerel Yönetimler: Nevşehir İli Örneğinde Kadın Dostu Kentler*”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi,
- Şahin, F. (2011), “*Kadınların Siyasal Katılımları Çerçevesinde Kadın Meclislerinin Yerel Siyasetteki Etkinlikleri ve Üye Profilleri*”, Uzmanlık Tezi.T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Şen, L. (2008), Yerel Kalkınma İnsiyatifleri Ne Genel Bir Bakış: Sınırlılıklar Fırsatlar Ve Edinilen Dersler, *Yerel Kalkınmanın Yönetişimi*, Yerel Kalkınmanın Yönetişimi Uluslararası Konferansı 24-25 Ekim 2008 İstanbul Politikalar Merkezi Aralık 2010, Friedrichnaumann Vakfı.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2018-2023, 2018, Ankara.

- T.C. Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu, 2001 Yılı Aile Raporu, 2002
- T.C. Kalkınma Bakanlığı, Bölgesel Gelişme Ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, İllerin Ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması Raporu (SEGE-2011), Ankara, 2013.
- Tabassum, N. (2011), “*Towards Unlocking Patriarchy: Women’s Participation In Local Politics In Pakistan*”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Taner, D., ve Avşar Negiz, N. (2018). “Kamu İdarelerinde Esnek Çalışma Saatleri Uygulaması Üzerine Bir İnceleme”, *Suleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences*, c. 23, S.3.
- Tapdık, S. ve Negiz, N. (2019), Kent Aktörlerinin Kadın Dostu Kent Algısı ve Kentte Durum: Zonguldak Örneği, *International Journal of Business Economics and Management Perspective*.
- Timurturkan, M. (2017). Cinsiyet ve Bedenin Temsil Sorunu: Doğa ve Kültür Arasında Kalmış Bir Beden, *Sosyal Bilimlerde Kültür Tartışmaları* içinde, ed: Cem Ergun; Süleyman Ögreci, Gece Kitaplığı, 2017.
- Toksabay Esen, A. ve Memişoğlu, O. (2007), *Siyasetin Cinsiyeti*, Politika Notu, TEPAV.
- Tunalı, A. (2006), *Kadın Kamu Yöneticilerinin Liderlik Özellikleri (Türkiye’deki Kadın Kaymakamlar Örneği)*, Trakya Üniversitesi, Trakya.
- Türk, P. (2010), “*Kadın ve Siyaset İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma Bursa’da AKP ve CHP Kadın Kolları*”, Anadolu Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ünür, E. (2018), “*Geçmişin görünmez kadınları: Geleneksel kadınların siyasallaşma süreci*”, Yüksek Lisans, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Üste, R. B. (2017). “Yerel Seçimlerin Cinsiyeti: Seçimler ve Kadın Temsili”, *İşletme Fakültesi Dergisi*, c.18, S .1, s. 101-131.
- Yaraş, S. (2016), “*Gender and The Formation Of Late Modern National Subjectivity In Turkey: İslamic And Kurdishwomen In Local Politics*”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İhsan Doğramacı Bilkent University, Ankara.
- Yaylı, H. ve Eroğlu, G. (2015), “Yerel Katılım Bağlamında Türkiye’de Kadın Temsili”, *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*, S.3, s. 504-524
- Yazar, H. (2008), 21. Yüzyıl’da Orta Ölçekli Kentler ve Kent Planlama Yaklaşımı, İçinde *Dönüşen Kentler ve Değişen Yerel Yönetimler*, Gazi Kitabevi, Ankara, 90-122.

Yılmaz, A. (2006), “*Siyaset ve kadın kimliği: Leyla Zana*”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yiğit Çavuşoğlu, G. (2015), “*Türkiye’de Kadın Hareketinin Oluşumu Ve Kadının Sosyal Yaşamdaki Yeri*”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Karaman.

Yuva, G. (2005), “*Kadınların Toplumsal Ve Siyasal Katılımlarının Bir Göstergesi Olarak Antalya’da Kadın Dernekleri Ve Üye Yapılarının Sosyo-Ekonomik Analizi*”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

Zariç, S. (2012), “Türkiye’de Think-Tank Kuruluşları ve Karşılaştıkları Sorunlar”, *Akademik Bakış Dergisi*, S. 31, s. 1-19.

Zeren, H. E.(2011), “Stratejik Kent Yönetimi ve Kent Markası Oluşturma Süreci”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, S. 1, s. 175-200.

İnternet Kaynakları:

2001 Aile Raporu,
[http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/54293ea2369dc32358ee2b25/kutuphane_40_2001_yili_aile_raporu.pdf\(01.06.2019\)](http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/54293ea2369dc32358ee2b25/kutuphane_40_2001_yili_aile_raporu.pdf(01.06.2019)).

5393 sayılı Belediye Kanunu,
[http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf\(04.05.2019\)](http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf(04.05.2019)).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik”, sayı: 28519, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/01/20130105-5.htm>, (14.08.2019).

Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Raporu 2011,
[http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/presscenter/pressreleases/2011/11/02/2011-human-development-report-announced-turkey-increased-human-development-index.html\(10.05.2019\)](http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/presscenter/pressreleases/2011/11/02/2011-human-development-report-announced-turkey-increased-human-development-index.html(10.05.2019)).

Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Raporu, [http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/human_development/human-development-report\(02.03.2019\)](http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/human_development/human-development-report(02.03.2019)).

CEMR, Avrupa Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitliği Şartı, 2006.
(https://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/charte_egalite_tr.pdf)
(e.t. 04.02.2020).

<https://www.tbb.gov.tr/dis-iliskiler/uluslararasi-iliskiler/cemr-avrupa-yerel-yasamda-kadin-erkek-esitligi-sarti> (e.t. 04.02.2020).

- Kadın Dostu Kentler 2013 Hibe Kitabı, <http://www.kadindostukentler.com/content/docs/outputs/kdk-2013-hibe-kitabi.pdf>(06.06.2019).
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Eylem Planı,
<https://kadininstatusu.aile.gov.tr/uploads/pages/kadinin-guclenmesi-strateji-belgesi-ve-eylem-plani-2018-2023/kgsbep-2018-2023-web.pdf>(19.01.2019).
- Resmi Gazete, 2972 Sayılı Kanun, (25.01.2020).
- Resmi Gazete, 5703 Sayılı Kanun, (25.01.2020).
- SEGE 2011 Raporu, file:///C:/Users/Samsung/Downloads/SEGE-2011.pdf(19.11.2018).
- SGK, (2007) İstatistik Yıllığı, http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/istatistik/sgk_istatistik_yilliklari(02.04.2019).
- SGK; (2016), İstatistik Bülteni, Aralık, http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/istatistik/aylik_istatistik_bilgileri(05.04.2019).
- Siyasette Kadın 2017 Haritası, <https://www.ipu.org/news/press-releases/2017-03/new-ipu-and-un-women-map-shows-womens-representation-in-politics-stagnates> (03.02.2019).
- TBMM, <https://komisyon.tbmm.gov.tr/index.php> (24.01.2020).
- TC Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, <https://www.ailevecalisma.gov.tr/ksgm/faaliyetler/projelerimiz/> (20.01.2020).
- TC İçişleri Bakanlığı, <https://www.icisleri.gov.tr/kadin-destek-uygulamasi-kades>, (20.01.2020).
- Türk Dil Kurumu, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=KATILIM (02.06.2019).
- Türkiye İstatistik Kurumu, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1068 (03.08.2019).
- UNDP Yerel Yönetimlerde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Anaakımlaştırılması Proje 2018 Raporu, <https://www.undp.org/content/dam/turkey/UNDP-TR-GENDERGUIDE-TR.pdf>(08.03.2019).
- Yerel Eşitlik Eylem Planı Raporu, <http://www.sabancivakfi.org/tr/sosyal-degisim/yerel-esitlik-eylem-planlari>(04.05.2019).

EKLER

EK-1

DEMOGRAFİK BİLGİLER	
Adı- Soyadı:	
Yaşı:	
Medeni durumu ve varsa çocuk sayısı:	
Eğitim Düzeyi:	
İletişim Bilgileri	Cep No: E-Mail:
Bu kentte mi doğup büyüdünüz?	
Cevabınız hayır ise; gelme sebebiniz nedir?	☐ GÖÇ ☐ EĞİTİM ☐ EVLİLİK ☐ ÇALIŞMA ☐ DİĞER
Cevabınız hayır ise; kaç yıldır bu kentte yaşıyorsunuz?	
Kendinizi bu kente ait hissediyor musunuz?	☐ EVET ☐ HAYIR
Çalışıyor musunuz?	☐ EVET ☐ HAYIR
Cevabınız Evet ise mesleğiniz nedir?	
Kent yönetimine dâhil hissediyor musunuz?	☐ EVET ☐ HAYIR
Kent yönetimine dâhil misiniz?	☐ EVET ☐ HAYIR
Cevabınız evet ise; nasıl dahil oldunuz?	
Kent yönetimine dair herhangi bir göreviniz var mı?	☐ EVET ☐ HAYIR
Cevabınız Evet ise; göreviniz nedir ve ne kadar süredir bu görevdesiniz?	
Kentler, kadınların kent yönetimine katılmaları için imkânlar sunar mı?	☐ EVET ☐ HAYIR

Hiç Katılmıyorum 1 2 3 4 5 Tamamen Katılıyorum					
KATILIMA İLİŞKİN ETKENLERE DAİR İFADELER	1	2	3	4	5
Kent ölçeği (Büyük-Orta- Küçük kent olma) kadının yönetimine katılmasına etki eder.					
Kadınların, yerel aktörler içinde temsil edilmesinin önünde bir engel bulunmamaktadır.					
Kadınların yerel aktörlerde aktif rol alması aileden öğrenilen bir durumdur.					
Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması(kadın-erkek eşitliği) yerel aktörlerin görev alanına girmektedir.					
Çalışıyor olması, kadının kent yönetimine dâhil olmasına etki eder.					
Mesleği kadının kent yönetimine dâhil olmasına etki eder.					
Annelik rolü kadının kent yönetimine dâhil olmasına etki eder.					
Eğitim düzeyi kadının kent yönetimine dâhil olmasına etki eder.					
Siyasete olan ilgi düzeyi kadının kent yönetimine dâhil olmasına etki eder.					
Ailesinde siyasete ilginin yüksek olması kadının kent yönetimine dâhil olmasına etki eder.					
Ailesinde siyasette görev alan fertlerin olması kadının kent yönetimine katılımına etki eder.					
Sosyal yaşamda etkin olması, kadının kent yönetimine dâhil olmasına etki eder.					
Sivil toplum üyeliği ya da Dernek vb. gibi bir Sivil Toplum Kuruluşu'nda görev alması kadının kent yönetimine dâhil olmasına etki eder.					
Dezavantajlı gruplara(kadın, engelli, yaşlı ve çocuklar) olan ilgisi, kadının kent yönetimine dâhil olmasına etki eder.					
KADINLARIN ETKİN KATILIMINA DAİR İFADELER	1	2	3	4	5
Kadınlar, yaşadıkları kentte söz sahibi olmak ister.					
Kadınlar yaşadıkları kentte kent yönetimiyle yakından ilgilenir.					
Kadınlar, yaşadığı kentte kadınlara yönelik yerel politikaların oluşturulmasında isteklidir.					
Kadınların il meclis toplantılarına İlgi düzeyi fazladır.					
Kadınların il meclis toplantılarında söz alma oranı fazladır.					
Kadınların, kent paydaşlarının(yerel halk) sorunlarına dair farkındalığı tamdır.					
KENTİN NİTELİKLERİNİN KATILIMA ETKİLERİNE DAİR İFADELER	1	2	3	4	5
Kentin ekonomik anlamda gelişmişlik düzeyi, kadının yönetime katılmasına etki eder.					
Kentin sosyal yaşamkonusunda(tiyatro, sinema, hobiler, vb.) gelişmişlik düzeyi, kadının yönetime katılmasına etki eder.					
Kentteki kadın istihdamının düzeyi, kadının kent yönetimine katılmasına etki eder.					
Kentte yaşayanların eğitim düzeyi, kadının yönetime katılmasına etki eder					
<i>Kentlerin toplumsal yapısı ve kültürel özellikleri birbirinden farklı özellikler gösterir. Kimi kentlerde yaşayan halk daha muhafazakâr ya da gelenekçi özellikler taşırken kimi kentlerde gelenekçi olmayan davranış yapısı görülebilir.Kentin geleneksel toplum yapısı kadının kent yönetimine dâhil olmasını etkiler.</i>					

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı ve Soyadı : Seda TAPDIK

Doğum Yeri ve Yılı : Ankara, 1986.

Medeni Hali : Bekâr

Eğitim Durumu:

Lisans Öğrenimi : Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi

Yüksek Lisans Öğrenimi : Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Kamu Yönetimi

Yabancı Dil (Ler) ve Düzeyi:

1.İngilizce (Orta)

2.Almanca (Başlangıç)

İş Deneyimi:

1. Bülent Ecevit Üniversitesi Devrek Meslek Yüksekokulu, Öğretim Görevlisi (2014-....)

2.Vodafone A.Ş., Kurumsal Müşteri Temsilcisi (2012-2014)

3.Tur 312 Turizm ve Seyahat Acentesi, Satış Müdürü ve Üye İlişkileri (2011-2012).

4. Lider Amerikan Kültür Derneği Dil Okulları, Yönetici Asistanı (2009-2011).

Bilimsel Yayınlar ve Çalışmalar:

A.Uluslararası Hakemli Dergilerde Yayımlanan Makaleler:

1.Tapdik Seda, Negiz Nilüfer (2019). Batı Karadeniz Havzasında Kent Yönetiminde Kadın Görünürlüğünü Ölçmeye Yönelik Bir Analiz. Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF, 24(3) (Yayın No: 5223976).

2. TAPDIK SEDA (2017). Kültürel Mirasın Korunmasında Yerel Yönetimlerin Rolü: Filyos Antik Kenti Üzerinden Bir Değerlendirme. Avrasya Bilimler Akademisi, 433-445., Doi: <http://doi.org/10.17740/eas.soc.2017.UTKM> (Yayın No: 3793512).

B. Uluslararası Bilimsel Toplantılarda Sunulan Ve Bildiri Kitaplarında Basılan Bildiriler

1. Tapdık Seda, Negiz Nilüfer (2019). “Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Kente Yansıması: Kadın Dostu Kent Projesi”, Iv. Uluslararası Stratejik Ve Sosyal Araştırmalar Sempozyumu (Yayın No: 5720272).
2. Durukal Onur, Tapdık Seda (2019). “Kentlerde Mahalle Yönetiminin Önemi Ve Kadın Temsili: Zonguldak İlinde Bir Durum Analizi”. International Black Sea Coastline Countries Symposium - III (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:5436640).
3. Tapdık Seda, Durukal Onur (2019). “Zonguldak’ta Kent Yönetiminde Kadın Temsili Üzerine Bir Analiz”. International Black Sea Coastline Countries Symposium - III (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:5436737).
4. Tapdık Seda (2018). “Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Bölgesel Turizmin Gelişmesindeki Etkisi: Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı Örneği”. 2. Uluslararası Kırsal Turizm Ve Kalkınma Kongresi (/Sözlü Sunum) (Yayın No:4270864).
5. Durukal Onur,”Durukal Esmâ, Tapdık Seda (2018). “E-Devlet Hizmet Kalitesinin E-Devlet Eğitim Farklılıkları Dikkate Alınarak E-Memnuniyete Etkisi”. 2. Uluslararası Mesleki Ve Teknik Bilimler Kongresi (Sözlü Sunum) (Yayın No:4270860).
6. Tapdık Seda, Deniz Güven, Durukal Onur (2018). “Zonguldak İli Çaycuma İlçesi Örneği Üzerinden Kentin Turizm Değerinin Artırılmasında Yerel Yöneticilerin Rolü”. I. International Congress Of Political, Economic And Financial Analysis, 159-166. (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:4507481).
7. Deniz Güven, Tapdık Seda (2018). 6360 Sayılı Yasanın Yerel Seçim Sonuçlarına Etkileri: Antalya Örneği. I. International Congress of Political, Economic and Financial Analysis, 26-26. (Özet Bildiri/Sözlü Sunum)(Yayın No:4507459).
8. Tapdık Seda (2017).“Kültürel Mirasın Korunmasında Yerel Yönetimlerin Rolü: Filyos Antik Kenti Üzerinden Bir Değerlendirme. Uluslararası Kültürel Miras Kongresi (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum)(Yayın No:3634292).

C. Ulusal Hakemli Dergilerde Yayınlanan Makaleler

1. Tapdık Seda, Negiz Nilüfer (2019). “Kent Aktörlerinin Kadın Dostu Kent Algısı Ve Kentte Durum: Zonguldak Örneği”. International Journal of Business Economics and Management Perspectives (Kontrol No: 5783008).
2. Deniz Güven, Tapdık Seda (2018). “Dünyada Yerel Yönetim Uygulamaları Kıta Avrupa’sı Örnekleri”. Legal Mali Hukuk Dergisi, 14(166), 2875-2884. (Kontrol No: 4507363).